

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVIII
C
15
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

XXVIII.
C.
15.

Digitized by Google

Digitized by Google

NUNQUAM OTIOSA
Historia
moschi
LSD

HISTORIA MOSCHI,

Ad normam

ACADEMIÆ NATURÆ CURIOSORUM

Conſcripta

à

LUCA SCHRÖCKIO, LUC. Fil.
Med. Doct. & Phyſico Auguſtano,
S. R. I. Acad. Nat. Curioſ. Adjuncto, d. Celſo.

A. O. R. cIↄ. Iↄc. LXXXII.

AUGUSTÆ VINDELICORUM,
Impenſis THEOPHILI GÖBELII, Bibliopol.
Excudit Johann. Jacob. Schönigkius.

Digitized by Google

EMINENTISSIMO AC CELSISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

DN. ANSELMO FRANCISCO,

D. G. S. Sedis Moguntinæ Archi - Episcopo, Sacr. Rom. Imper. per Germaniam Archi - Cancellario,

PRINCIPI, ELECTORI,

Academicorum Naturæ Curiosorum

Protectori gratiosissimo, &c. &c.

cum

voto devotissimo

FELICITATIS PERPETUÆ,

SACRA.

Digitized by Google

CELSISSIME PRINCEPS,

SOlvitur in ſuaves plauſus Academia noſtra,
MAGNO viſa TUO digna PATROCINIO.
Iam ſolers Natura, Parens, dum læta Suorum
Fortunam exſpectat, publica Feſta parat.
Iamque ſuos devota, ſinu quos condit, amatos
pandet theſauros, juſta tributa feret.
In cenſum venientque Metalla, Animalia, Plantæ,
quidquid Aqua, aut Aër, Terra, vel Ignis habet.

Has

Digitized by Google

Has quoque moſchiferas pagellas, MAXIME PRINCEPS,
ſuſcipe, quas audet Muſa ſacrare mea.
Ipſa dicata quidem DIVIS nec tura cremare,
nec taurum pinguem ſacrificare valet.
Capreolum exiguum votivam ducit ad aram,
cum plenis craſſo magmate Folliculis.
India quos ipſi gemmis & aromate dives,
atque potens opibus Sinica terra dedit.
Vis tamen & ſublimis honos erit huic quoque Moſcho,
ſi tueatur eum GRATIA MAGNA TUA.
Capreolus vires ſumet, poſitoque timore,
ipſis vel canibus dente timendus erit.
Cinnama jam valeant, habeant ſua tura Sabæi,
atque ferox taurus paſcua nota petat.
Hìc Moſchus redolet, quo nil fragrantius unquam
miſit Sina, Syrus, Tartarus, Indus, Arabs.
Hìc Moſchus redolet, Mundus quem totus adorat
morborum Dominum, Deliciasque ſuas.

Jam-

Iamque PATROCINIO clarum, ceu pyxide cinctum
gemmatâ, vomicam dememinisse juvat.
Non ipsi tumidus livor, Momique mephitis:
sic BENE PROTECTO tetra nocere potest.

EMINENTISSIMÆ SUÆ
CELSITUDINIS

Augustæ Vindelicorum.
A. S. R. cIↃ IↃc LXXXII. M. April.

cliens humillimus

Lucas Schröckius, Luc. fil. D.

Digitized by Google

LECTORI SALUTEM.

MOSCHUM, Odoramentum illud nomine & fragrantiâ ſuâ notiſſimum, naturâ autem & operatione paucorum notitiam adeptum, dum publico hoc ſcripto illuſtrare inſtituo, nemo meum reprehendere conatum jure poterit. Cùm enim Medicæ Arti me addixerim, quæ remediis ſimplicibus, à Naturæ bonitate ſuppeditatis, finis ſui impetrandi causâ, uti cogitur, adeoque nec naturalis ſcientiæ adjumento carere poteſt, non generalem tantùm rerum phyſicarum notitiam, ſed ſpecialem etiam ſimplicium cognitionem mihi perquam eſſe neceſſariam, ſemper credidi; eamq; non ex libris unicè hauſtam, ſed ipsâ autopſiâ confirmatam; ne numerum eorum augerem, qui, juxta *Heraclidis Tarentini*, apud *Galenum* lib. 6. de ſimplic. medicam. facult. comparationem, Præconibus ſunt ſimillimi, ſervi fugitivi formam ac notas ſæpe præconio publicantibus, propiùs tamen fortè adſiſtentem minimè agnoſcentibus.

Quòd verò paulò prolixiùs id negotium hic pertractaverim, Moſchumq; curioſiore indagine excuſſerim, non *Seneca* tantùm lib. de otio ſapient. ſtimulum addidit, ubi curioſum nobis Naturam animum dediſſe, artiſq; ſuæ ac pulchritudinis conſciam, ſpectatores nos tantis rerum ſpectaculis genuiſſe, profitetur, ut nempe ſciremus, *illam ſpectari vo-*

luisse, non tantùm adspici: Sed & ipsa, cui totum me devinxi, Illustris Sacr. Rom. Imp. Academiæ Naturæ Curiosorum voluntas idà me requisiverat, imò & ipsa quoq; materia, præter intentionem meam primam, inter scribendum sic excreverat.

Fateor quidem, me jam quatuordecim abhinc annis, ut ingenii vires periclitarer, & qualescunque meos in studio Medico profectus Parentibus ac Patronis comprobarem, similem materiam conscripsisse, typisque commissam publicè postea, sub præsidio Nobil. atque Excell. *D. D. Ioh Theodori Schenckii*, Professoris in Academia Salana celeberrimi, *νῦν ἐν ἁγοῖς*, commilitonum examini subjecisse: hîc tamen longè aliâ indutus facie, & ad majorem maturitatem perductus Moschus sistitur; quem nempe adcuratiùs perpendere, plurimùm augere, & magna ex parte immutare conatus fui.

Si verò ullum ex divite Naturæ penu in hominum utilitatem hucusque productum simplex, Moschus certè considerari meretur; cujus incertissimos hactenus natales inquirere, fragrantissimum odorem expendere, nobilissimas vires deprædicare, nec utilitate caret, nec jucunditate: Illâ necessitati nostræ consulimus: hac vitæ hujus præsentem ubique & Medicis inprimis infestam miseriam quodammodo condimus. Alii per me eandem ignobili otio edulcorent, nostrosque curiosos labores, quos adsequi utplurimum non valent, contemnant; mihi animum nobiliori isto otio reficere, & *nunquam otiosum* cum Illis esse, adlubescit.

Quod enim *Cicero* 5. de finib. in genere scriptum reliquit: *in ipsis rebus, quæ dicuntur & cognoscuntur, invitamenta insunt, quibus ad discendum cognoscendumque movemur;* id inprimis de Moscho etiam fateri necesse habeo; qui, non obstante,

ortus

Digitized by Google

ortus ejus vilis admodum quòd revera exſiſtat, & vel excrementa inter animalia, quibus aliàs nihil ſolet eſſe projectius, referri debeat, animum tamen multorum Clariſſimorum Virorum ut curioſiùs exerceret ac delectaret, potens ſatis hucuſque comparuit.

Fruſtraneam quidem hîc navare operam videri poſſem, ſi facilè nos carere Moſcho, ſtatuere alicui placeret; præcipuè cùm & Medicinæ Principes, *Hippocrates*, *Galenus*, aliique Medicorum antiquiorum eodem, abſq; ullo Artis detrimento, carere potuerint.

Aſt ſalva res eſt! Rigoroſo iſto judicio (ut abſque ullius id ſcribam injuria) procedere, ac ſcrupuloſiùs cuncta decernere ſi vellemus, Medicinam ſanè, ut primitus fuit, pauciſſimarum herbarum, deſcribente eam hoc modo *Senecâ* epiſt. 95. circulo circumſcribere cogeremur. Abſit verò hoc, ut Naturam ullâ labe oneremus; quæ nec humanæ indigentiæ deeſſe voluit; nec multiplicia producendo, ullius prodigalitatis rea fieri debuit. Deprædicemus potiùs ejuſdem benignitatem, & ſponte oblatos theſauros, ſi non neceſſitati noſtræ, ſaltem meliori commoditati profuturos, grati ſuſcipiamus! Quo Cl. *Salomonis Alberti* ἐπιφώνημα in Orat. de moſch. ſi accipiamus, adplauſum utique ei dabimus: *Ita me hercle Moſchus neceſſarius, ut ſi uſurâ ejus Medicinam orbaveris, ipſa mutila protinus ſit ac diminuta.* Cæterùm non nobis Veteres illi in legem dati, aut omnes Naturæ theſauros exhauſiſſe credendi ſunt; nobis etiam, quod ageremus, reliquerunt; quibus ſi iſta fortuna, quæ poſteris adfulſit, contigiſſet, Moſchum contemtim haberi, magna eorum ſolertia & indefeſſum juvandi ſtudium non admiſiſſent. Sequamur potiùs proprium eorum exemplum, qui & ipſi alienæ terræ remedia in

usum suum trahere non omiserunt, & medicamentorum variationem, cùm paucioribus contenti vivere potuissent, amplexi fuerunt.

Sed peregrinum, instas, quid esse Moschum, magno redimendum pretio, facilè inquilinis aliis supplendum, nostro non enatum sub climate, ideoque nostræ non æqualem naturæ, adulterationi obnoxium, nativo vigore non ampliùs turgidum, imò natalibus suis obscurissimum &c. Verùm mihi cum amicissimo *Wedelio* meo, procem. Opiolog. mediam ingredi viam, & nec nostra spernere, nec, ubi opus est, exotica rejicere, placet. Si concentratam vim cordialem, magnamque in parva dosi virtutem expetas, cum eodem nunquam satis laudando *Wedelio: Moscho quid cordialius?* quæro. Paupertas aliàs verè invisa omnibus, aurum gemmasq; vel ab extremis Indiis petitas desiderat; cùm tamen domi habeat, quibus honestè & commodè vivere queat: Eandem cur medica suppellex tam anxiè quærat? Cur alienæ terræ opes sponte oblatas rejectet? Ex pharmacis nostro quoque sub climate enatis paucissima, si ulla (neque etiam opus est) æqualem corpori nostro ostendunt temperiem; intemperatas illas terræ nostræ soboles, rationis & experientiæ solertiâ inventas, prudentia Medici intemperato itidem corpori admovet, naturalem temperiem eidem ut restituat; Cur id in exoticis succedere pariter nequeat, causa nulla subest. Majus, fateor, ut plurimum, quod Institorum ipsis imponit avaritia, pretium deposcunt; sed activitate suâ, & concentratâ virtute Moschus, ut cætera transeam, illud in Medicina reddit tolerabilius; ægrotorum imò nonnulli nequaquam leviori sumtu comparabilibus, sed pretiosis omnino & carioribus medicamentis (exemplum videatur egregium apud *Galenum* lib. 3. de com-

compos. medic. per gen. cap. 8.) curari exoptant; quibus si repugnaveris, confidentiæ in te maximum momentum negliges. Mangonium sæpiùs pati, non aliena solùm, sed nostra quoque, toto die experimur: Doctum rationis lumen si adhibeatur, à veris supposititia facilè dignoscentur. Perierit aliqua peregrinis istis, cum tempore, per viarum longinquitatem, virtutum particula; eandem nec in nostratibus, præsertim odoratioribus, præcavere semper possumus; sufficit, potiorem, eamque efficacissimè operantem Moscho superesse partem. Obscuri natales curiosum equidem animum torquere possunt, notissimæ tamen vires, experientiâ & ratione confirmatæ, Medicum reddere securum. Nec tanta hîc metuenda perpetuò est obscuritas: Opinionum licet ingens occurrat diversitas, fabulisque sæpè plus quàm anilibus, diuturnitate temporis in immensum adauctis, historiæ involvatur veritas, ita ut nihil periculosius hisce singularibus historiis, cum *J. C. Scaligero* exercitat 211. de subtilit. §. 3. fateri cogamur, magnumque adsit scribendi periculum, quando fides nostra ex aliorum fide, interdum & mendaciis pendet; cùm sæpè nos, scribente alicubi magno *Thom. Bartholino*, otiosa ingenia & faceta deludant, nonnunquam & lucri spe multa fingantur, quæ nusquam neque picta fuerunt, neque scripta, non rarò quoque inventis & visis aliquid sive ex ingenio addatur, sive ex ignorantia: Accuratior tamen investigatio si non omnes, crassiores certè dispellet nebulas, & nostri usûs Moschum clariori luci restituet. Interea tamen cùm ipsum Moschi adire locum natalem, nec mihi, nec millesimo Medicorum liceat aut libeat, tantisq; res ista tricis involvatur, facilè huic quoque labori meo errores, passim circa nostro quoque sub sole nata simplicia observandos, immiscere se posse,

prævideo, quos, si certiora aliquando noveris, ut moneas, aut emendandi eos occasionem mihi præbeas, haud repugno; qui tam obstinati nunquam esse volo animi, ut, veritatem penitiùs si inspexerim, ejus in gratiam, priorem mutare sententiam detrectem. Modò veritatem absque conviciis aut livore propositam adplausum mereri, ijs verò oneratam vilescere considera veris. Veniam itaque potiùs, quàm reprehensionem ab æquioribus rei æstimatoribus mihi polliceor. Interea tamen eò adlaborabo, ut nemini, quantum per conjecturas meas ratione fundatas licebit, fidem temerè omnem derogem; cui ex Q. *Curtio* lib. 9. Histor. nobilitatem canum Indorum transscribente, hoc potiùs semper animo obversabitur: *Nec adfirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi.*

C A-

CAPUT I.

De nomine Moschi.

Uanquam scrupulosiorem nominum speculationem minimè fori nostri esse debere, supercilioso alicui Censori videri queat, eandem tamen adcuratiorem rei alicujus tractationem minimè fastidire, quinimo requirere, nemo facilè negaverit; cùm plurimis rebus communia probè distinxisse nomina, varia etiam conciliâsse, rudiora emendâsse, vel obscuriora explicuisse, in ipsius sæpè rei certiorem, tutiorem, faciliorem q; nos deducat cognitionem, atque idcirco nominibus propter res utendum esse, lib. 2. meth. med. cap. 1. rectè *Galenus* edixerit, taliq; in sensu magno nostro *Hippocrati* lib. de arte, τὰ ὀνόματα τῆς φύσιος audiant νομοθετήματα. Quo ipso sanè respectu Ill. Naturæ Curiosorum Societas nominis non minùs habendam esse rationem in materia, à Collegarum aliquo pertractanda, prudenter voluit. Cujus itaq; methodo & decreto insistendo, primò omnium impedimenta illa, quæ Moschi nomen parere posset, removere stat sententia.

Inprimis autem vocabulum hoc in numero τῶν πολλαχῶς λεγομένων, eorum quæ multivariam dicuntur, deprehenditur. Prout ὁ μόσχος *tenellum ramum* sive *germen arboris* denotat; *taleam*, ut habet Clar. *Casp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 110. *ex arbore decerptam, & alteri insitam, unde est* μοσχεύειν καὶ μόσχευμα. propfen/ *apud Theophrastum. Quidam volunt claviculam esse, quâ vites v. g. arbores proximas apprehendunt scanduntque.* Et *Gabr. Fallopius* comm. in lib. 1. Dioscor. de mat. med. cap. 24. Græcis nomen hoc *pediculum* denotare scribit, *quo flores oleæ sustentantur.*

Μόσχια nominari *vascula* illa *separum*, semen in summo caule servantia, autor est *Marcell. Virgilius* Com. in Diosc. cap. de musco, quam fortè adpellationem sortita fuerunt, quòd ὄσχεον apud Græcos unam ex tunicis

nicis istis, testes animalium involventibus, *scroti* sub etymo communiter notam, designet; vascula autem illa ceparum semina similiter involvant.

Vegetabile porrò illud, quod Græcis βϱύον, apud Latinos utplurimum quidem *Muscus* dicitur, à nonnullis tamen etiam *Moschi* & *Muschi* nomen obtinuit.

Quin & proprium quorundam Virorum nomen id esse, legimus. Sic Medicus ille Græcus, qui librum scripsit πεϱὶ γυναικείων παθῶν, *de morbis mulierum*, *Moschio*, vel *Moschus* adpellatur. Ejusdem aliorumve *Galenus* passim in suis Operibus meminit: uti lib. 4. de differ. puls. cap. 16. lib. 1. de comp. med. sec. loc. cap. 1. lib. 5. cap. 2. lib. 7. cap. 2 lib. 2. de comp. med. sec. gen. cap. 14. lib. 2. cap. 18. lib. 3. cap. 9. lib. 5. cap. 14. nec non *Aur. Cornel. Celsus* lib. 5. cap 18. Grammaticus etiam & Poëta Syracusanus, de quo *Suidas* consulendus, *Aristarcho*, Grammaticorum tum facilè principi, familiaris, *Moschus* fuit dictus. Similiter *Horatius* lib. 1. epist. 5. cujusdam, quem Rhetorem, patriâ Pergamenum fuisse interpretantur, mentionem facit, de eo canens:

Mitte leves spes, & certamina divitiarum,
& Moschi causam.

Alium in Elide philosophantem, perque totam vitam aquâ tantùm & ficubus viventem, ex *Hegesandro Delpho Athenæus* lib. 2. Deipnos. recenset. Primum quoque atomorum doctorem quendam *Moschum* Sidonium vel Phœnicium exstitisse, *Straboni* ex *Posidonio* in 16. Geograph. debemus; Quamvis eundem à sapientibus Hebræorum vetustam illam sapientiam mutuasse, *Isaaco Cardoso*, Medico Veronensi, & ipsi Hebræo, pag. 9. Philosoph. liber. credibile videatur; non refragante Ill. *Roberto Boyle* Chym. scept. part. 2. cùm Phœnices maximam eruditionis suæ partem ab Hebræis acceperint. Eodem nomine ægrotus gaudet, qui apud *Hippocratem* lib. 2. de morb. popul. sect. 2. calculo graviter, & palpebræ superioris hordeolo laborans proponitur; tum & cujus morbus lib. 4. pag. 1127. Cod. Foës. depingitur. Nec prætereundus est famosus ille *Demetrii Phalerei* Coquus apud *Athenæum* lib. 12. (qui etiam lib. 6. 7. & 9. aliorum hoc nomine dotatorum meminit,) ut & imperitus Citharœdus, qui citra respirationem in longum producebat vocem inconditam; à quo enatum adagium: Μόσχος ᾄδων Βοιώτιον, *Moschus canens Bœoticum*: habet *Erasmus Roterod.* chiliad. 3. cent. 3. n. 76.

Integri quoque Asiæ populi, Colchis & Iberis finitimi, sic nominati fuerunt, à quibus & *montes Moschici* nomen acceperunt. Vid. *Sam. Bocharus* lib. 3. de dispers. gent. cap. 12. Hos *Mesech* in sacris Literis dici scribit

Mon-

Digitized by Google

Montanus in Appar. Bibl. Qui verò hodie *Moschi*, sive *Moschovitæ*, vel *Moscovitæ* audiunt, versus Occidentem magis vergunt, Rusciæ albæ sive majoris incolæ.

Urbem Moschum in Polonia magna nobis proponunt in tabulis suis Geographi; quos inter *Nicol. Joh. Piscatorem* nominare lubet.

Non minùs & *fluvius*, qui vulgò *Morava* audit, ita dici obtinuit. Et *Elias Herckmannus*, cùm Anno 1641. in expeditione Brasiliensi, circa *fluvium Tambahujam* odorem suavem, à Crocodilis nonnullisq; Serpentibus exhalantem percepisset, eundem *Moschi* epitheto condecoraverat; Confer. *Dappers* descript. Americ. lib. 3. cap. 4. pag. 559. edit. Germ.

ὁ & ἡ μόσχος Græcis *vitulum* & *vitulam* denotat, quæ vox ad *bovem* quoque *novellum* seu tertiæ ætatis sese, quorundam judicio, extendit.

Simile nomen etiam *Elephantis pullo, Bubalidis catulo, Agno, & Arieti trienni* imponi, *Samuel Bochartus* Hierozoici part. 1. lib. 2. cap. 23. & 28. ostendit.

Lachrymam porrò *cervinam* eodem vocabulo dignatur *Casp. Schwenckfeldius* pag. 85. Theriotroph. Silef. cap. de cervo.

Quæ omnia tamen adcuratiorem hîc considerationem non subibunt, cùm potiùs de re longè ab his diversa, odoramento nempe præstantissimo, ab animali quodam, nobis Europæis peregrino, suppeditato, agere sit constitutum; cui scilicet Recentiores Medici nomen Moschi imposuerunt, eâ prærogativâ gaudens, ut, simpliciter vocabulo isto in Scholis & Libris Medicorum prolato, nemo de alio, quàm simplici hoc medicamento cogitet.

Licet autem receptissima hæc ejus sit adpellatio, & quæ solâ ferè civitate, ut ita dicam, literariâ donatur, perpetua tamen haud est, varia Synonyma recipiens. Ut taceam, quòd à quibusdam *Moschon, Moschum, Moscus,* & *Muschus* pronuncietur, corruptè satis, si *Moschus* apud Latinos nomen id à Græca nomenclatura; Μόσχος, acceperit, quo nempe vocabulo *Aëtium* inprimis & *Sethum* usos primò fuisse scimus; *Muscus* præcipuè passim à plurimis vocatur, id quod tamen barbariem aliquam redolere, sunt qui arbitrantur, inquam idcirco adcuratiores Medici meritò animadvertant, hinc ineptè admodum id fieri, *Leonh. Fuchsii* lib. 2. de comp. medic. cap. 54. est judicium, & *Valer. Cordus* annot. in Dioscor. l. c. *Recentiores*, scribit, *muscum & moschum diversissimi generis medicamenta nominis similitudine decepti confundunt.* Et *Symphor. Campegius* in Castig. pharmacop. lib. 1. cap. 7. Officinas Moschum falsò Muscum adpellare, monet, cùm sic à lapidum, fluminum, arborum &c. villoso musco minimè discernatur. Cujus erroris causam in utriusque non saltem vocis adfinitatem, sed & Officinarum inscitiam

Digitized by Google

tiam, & Librariorum in exscribendo incuriam rejicit *Salom. Albertus* in Orat. de Moscho. Et *Johan. Placotomus* in sua Pharmacop. de emendatione corruptorum vocabulorum agens, multa eorum partim Medicorum incuriâ, partim imperitiâ Græcæ Latinæque linguæ corrupta esse monet, quæ & restitui debeant, & parvo negotio possint, idque vitium aut in genere, aut in declinatione, aut in orthographia tantùm consistere, corruptis τὸ muscus, integris verò sive emendatis τὸ: moschus pag. 94. adnumerans.

Quidam *Castoreum* nominant, quos inter inprimis memorandus Interpres ille Latinus *Vartomanni*, scriptoris Itali, reprehensus propterea à *J. C. Scaligero* exerc. 211. §.4. Cui errori ansam dedisse creditur Moschi recentissimi in odore gravitas, in folliculo generatio, colorisque citrini, quem *Ebn Sina* in eo commendabat, observatio, quæ omnia pariter Castoreo esse propria, ipsi sensus edocent. Quanta autem discrimina, à *Sal. Alberto* etiam l. c. proposita, feminis præcipuè, immineant, si duo hæc medicamina confundantur, unumque pro alio sumatur, cùm reipsâ pateat, ostendere proliχiùs haud opus est. Ut ideo immensum erràsse, vel tyrones discernere valeant, qui, *Constantini Africani* testimonio tract. de gradib. med. cap. de musco, Moscho non invento, Castoreum æquo pondere valere dixerant.

Nonnulli *Zibethum* vocant, cùm tamen diversissimi generis sint odoramenta, ideoque invicem minimè confundenda.

Matthaus Sylvaticus in Opere Pandect. cap 540 & alii quidam *Abonafa* vel *Abohanifa* vocant. Quod stultissimè esse scriptum, *Conr. Gesnerus* histor. animal. lib. 1. de quadrup. vivip. judicat. Hoc certè verum est, prædictas voces non aliud, nisi Autoris nomen indicare, cujus verba *Sylvaticus* ex *Joh. Serapionis* part. 2. de simpl. medic. cap. 185. de Moscho recitat.

Dicitur etiam, pro varia Autorum intentione & sententia, *Sanguis coagulatus*, *Excrementum*, *Pus*, *Sanies*, *Apostema animalis moschiferi*. Sed qua probabilitate, ex subsequentibus, ubi de natura ejus sermo erit, clarum evadet. Cum additione quoque Moschus *aromaticus*, *odoratus*, *Alexandrinus*, *orientalis*, *occidentalis* &c. profertur.

Mauritani vocant *Mesch*, vel *Misch*, sed potissimùm articulo: *al* addito, *Almisch*, Arabes imitati. Quod vocabulum hodie à Lusitanis juxta ac Bœticis, h. e. Hispanis (quibus nempe *Almizcle* vel *Almizque* dicitur,) receptum esse, tradit *Amatus Lusitanus* comm. in d. l. Dioscor.

Sinæ, referente *P. Martino Martinio* in Atlante Sinico cap. de provincia Xensi, pag. 44. animal ipsum *Xe* nominant, à quo *Xehiang* formant, quod animalis Xe odorem seu fragrantiam, i. e. Moschum denotat: Ipsum verò Moschum à Boymio non benè itidem *Xe* adpellari, inferiùs videbimus.

Ger-

Germanis Bisam / Bisem / Bysem dicitur: cujus vocis originem Gesnerus d. l. ex Hebraicis fontibus deducit; cùm בֹּשֶׂם *besem*, vel *bosem*: *Aroma* interpretentur; ceu ejus specimen Exod. cap. 30. vers. 23. videre licet. Idque faciliùs ut credamus, Hebræorum sive Judæorum in ipsis Indiis, Portugallia, & Venetiis multitudo, ac mercaturæ dedita vita persuadere possunt; à quibus nempe in Germaniam nostram ex locis istis fortè delatum primò, transmissumve odoramentum istud sic adpellari obtinuit. Quod si ita esset, corruptè admodum Disam / Thiesem vocaretur.

In Etymologia non minùs variæ discrepantes sententiæ ocurrunt, dum Moschi, vocabulum vel παρὰ τὸ: ἐκ μέσου χεῖσθαι, *è medio fundi*, derivant, quòd scilicet è medio umbilici animalis Moschiferi fundatur, vel à verbo: μάω, μῶ, *vehementer cupio*, *quæro*, quia odoris propter excellentiam magnâ cupiditate desideretur & quæratur, vel ab ὄζω, *oleo*, quòd odorem de se emittat; vel à privatione odoris, cùm ὄζειν *benè* & *malè olere* significet, & litera μ. privationis loco præfixa sit. Aliis, dum τὸ μόσχος, ut supra dictum, apud Græcos vitulum etiam, novos teneriores arborum stolones, & membranacea ceparum vascula denotat, nominis indè rationem petere placuit; animal moschiferum fulvo colore, naturâ, & magnitudine vitulum referre, sibi imaginantibus; in quo novi, ad dictorum germinum similitudinem, odoramento illo pleni nascantur folliculi, quique ipsi à cepaceorum vasculorum figura non multùm recedant, Moschum instar seminum in se recondentes: Aliis autem à Musci illius arborei specie, quæ à *Galeno* βρύον ἀρωματικὸν dicitur, & apud *Dioscoridem* lib. 1. de mat. med. c. 20. Aromata inter locum meretur, ad varia Odoramenta & Unguenta à Veteribus adhibita: Aliis denique à Mure, quem moschiferum esse, *D. Hieronymus* (uti infra dicetur) innuere videtur. Quos omnes tamen deceptos fuisse, nullus dubito. Et quis non ridiculam quorundam, obscuram, aut longissimè petitam derivationem videat; ut certè, diutius immorari illis, aut vanitates istas perstringere pudeat.

Arabicæ autem originis esse, & Græcos, ac consequenter etiam Latinos, ab Arabica voce, quâ *Mosko* & *Moschmumo* vocatur, suum derivasse Moschum, longè videtur verosimilius; præsertim cùm primam ejus notitiam & Græci, & Latini, aliæque Nationes Europææ debeant Persis & Arabibus, Moschum cum aliis Aromatibus per Mare rubrum ex Sina & India Alexandriam deferentibus, à quibus illi edocti nomen ipsum cum re familiarem sibi reddiderant. Qua in sententia plurimùm me olim confirmaverat magnus

B 2 Ori-

Orientalis Literaturæ Doctor, Exc. *D. M. Joh. Frischmuthius*, ejusdem in Academia Salana Professor Publ. celeberrimus; qui & ipse in lingua Arabica genuinam vocabuli Moschi originem esse quærendam statuit. Utrùm verò à radice مَسَكَ *Masaka, tenuit apprehensum*, rectè quidam derivent 10: مسك *Mesko*, quod idem ac مسكة *Moscâtōn* Persicâ origine Moschus, pretiosum odoramenti genus, ab Arabibus المشموم *Moschmumo* vocatum; vel an alium agnoscat fontem, aut etiam primitivum sit apud Persas & Arabes vocabulum, incerta sunt omnia, nec scire ea, multùm referre potest. Satis itaque verborum; rem ipsam potiùs jam adgrediamur.

CAPUT II.

De Moscho, ex folliculo, ab animali deposito.

Nobilissimi Odoramenti hujus natales variè in Eruditorum aliorumque monumentis describuntur, ut ferè nescias, cuinam adhibere fidem debeas. Singulatim itaque omnes primò recensere & examinare, quantùm licet, maximè est necessarium.

Magna verò Scriptorum pars in quodam tumore, seu eminentia abdominis, eâque vel naturali, vel præternaturali adquiescit. Unde ex. gr. *Joh. Renodæus* lib. 3. de mat. med. cap. 15. saniem quandam adpellat, reliquas omnes Moschi varietates bonitate superantem. Et *Gabr. Fallopius* de mat. med. in lib. 1. Diosc. cap. 24. cum tumoribus cysticis comparat, *Credo*, inquiens, *quòd audiveritis à me & ab aliis, quòd nascuntur in corio hominum quædam tubercula, quæ habent vesicam in qua continetur sanies, quæ est aliquando crassissima veluti substantia lardi. Ita in quodam animali Indico concrescit aliquando gemina, aliquando multiplex vomica in corio, in qua colligitur sanies crassior, subnigra, inclinans in rubedinem, & hanc vocamus moschum.* Et *Joh. Jacob. Weckerus* lib. 1. Antidot. spec. sect. 30. de excrementis tertiæ concoctionis agens, excrementum nominat in tumorem concretum. *P. Mart. Martinius* partem cōtinentem pro contenta describens, *Quid Muschus sit*, scribit

bit in Atl. Sin. l. c. *dicam plus vice simplici testis oculatus: Tuber seu exuperantia quadam ad umbilicum animalis est, parvum marsupium referens, subtili pelliculâ ac subtilissimis pilis vestitâ constans. Leonhard. Fuchsius* lib. 1. de comp. med. cap. 16. pus odoratum quidem nominat, ast quod ex tumoribus naturalibus; quales in Castore sunt & Leporibus, proveniat; quod & *Rondeletius* lib. de Amphib. cap. 8. adserit.

Quidquid sit, de illa tantùm Moschi specie hoc in Capite agendum mihi proposui, quam ex tumore aliquo abdominis aperto ipsum animal effundere nonnulli tradiderunt.

Illud enim œstro agitatum venereo, furibundum hinc indè vagari, cibum & potum aversari, crebròque se humi volvere ac fricare, adserunt, quam fricaturam sanguinis in folliculum seu receptaculum & officinam Moschi à Natura destinatam adfluxus excipiat; qui satis inibi adcumulatus, inque Moschum conversus, pruritum dein animali excitet; unde continuâ corporis sui versatione utriculum terræ impingat, aut obviis arborum truncis rupibusve asperioribus, Solis calore & radiis illustratis, magna cum delectatione adfricet, qui magis magisque hac ratione attenuatus tandem rumpatur, atque materiæ contentæ liberum effluendi spatium largiatur; quo sanguine evacuato, iterum consolidetur, novum illuc decubiturum sanguinem deinceps rursum excepturus atque evacuaturus.

Moschum tali modo ab animali depositũ, & Solis calore coagulatum, aërisque & cœli bonitate coctum ac digestum, Regionum istarum incolas, quibus loca & mores animalis cognita satis & perspecta sunt, colligere, Magistratui offerre, ab eoque, præmio vel certo constituto pretio, redimi, perhibetur. Ne commodo autem destituatur repositorio, ipsorum animalium, venatu captorum, abscissis folliculis includi, vel in plumbea aliave pyxide adservari, creditur. Et hac ratione collectum rarò ad manus nostras pervenire, nobis persuadere pergunt, cùm in Regum, Principum, & Magnatum usus impendatur, quo veluti munere insigni ac illustri donentur.

Relatio hæc omnium est antiquissima, cujus primos, qui ad nos pervenerunt, Autores sunt Arabes; quos inter meritò nominare decet *Johannem Serapionem*, sive *Ebn Serafionem*, profundissimum & antiquissimum Arabem, quo eum elogio exornat Nobil. *D. Guern. Rolfincius* tract. de dolore capit. lib. 1. sect. 1. cap. 11. Quem tamen cùm non nisi latinè, vulgari & barbarâ versione *Abrahami Iudæi & Simonis Januensis* indutum habeam, verbotenus exscribere, consultò supersedeo. Hunc sequutus dein *Constantinus Africanus*, Monachus tract. de gradib. medic. Ex Græcis etiam Scriptoribus *Simeon Sethus*, Antiochenus in lib. de aliment. facult. lit. M. part. 6.

 Παν-

Πάντες, inquit, δ' ἐν ὀμφαλῷ ἀπογεννῶνται ζώου τινὸς μονοκέρωτος, μεγίστου, ὁμοίου δορκάδι; οἰστρομανὲς γὰρ τὸ τοιοῦτον ζῶον ὀγκοῦται τὸν ὀμφαλὸν, παχυμεροῦς αἵματος ἐν τούτῳ συναγμένου, καὶ τηνικαῦτα νομῆς καὶ ποτοῦ ἀπέχεται, καὶ κυλίεται ἐπὶ γῆς, καὶ ἀποβάλλει τὸν ὀμφαλὸν αἵματος πλήρη βορβορώδους, ὅπερ πηγνύμενον μετά τινα καιρὸν, ἱκανὸν, ἐπικτᾶται εὐωδίαν: *Omnes autem* (species Moschi) *in umbilico animalis cujusdam unicornis, maximi, dorcadi similis, nascitur; nam cum istud animal veneris æstro percellitur, intumescit ei umbilicus, ob crassum sanguinem in eo collectum, quo tempore cibo & potu abstinet, & humi se volutans, umbilicum sanguine cœnoso repletum abjicit, qui debito tempore coit, & bonum odorem adquirit.*

Serapionem dein plurimi alii suum fecerunt, eandem historiam paucioribus modò, modò pluribus circumstantiis proponentes & immutantes; quos inter nominare decet *Alex. Benedictum* lib. 13. pract. cap. 26. *Anton. Mus. Brasavolum* Exam. Sirup. *Franc. Alexandrum* Apoll. pharmacop. rad. 1. pag. 17. *Vincentium Burgundum* Biblioth. mund. lib. 19. Spec. natur. cap. 93. *Bernh. Dessennium* lib. 6. de comp. medic. cap. de Gal. mosch. *Petr. Andr. Matthiolum* lib. 1. herbar. cap. 15. & comm. in lib. 1. Diosc. de mat. med. cap. 20. *Joh. Renodæum* l. c. *Theodor. Corbejum* in bipart. simpl. & comp. pharm. class. 3. sect. 1. *Conr. Kunrathum* medull. destill. & med. part. 2. tract. 17. *Vopisc. Fortun. Plempium* schol. in Avic. lib. 2. tract. 2. cap. 15. *Joh. Jonstonum* taumatogr. natur. de admir. plant. class. 5. cap. 28. *Johan. Schröderum* pharmacop. med. chim. lib. 5. class. 1. cap. 27.

Quæ tamen num veritatis laudem omnia mereantur, haud immeritò dubitatur, fidem inprimis derogantibus plurimis ex ijs, qui alios colligendi & conficiendi modos hoc seculo nobis descripserunt. Mihi tamen nec absque discrimine negare cuncta, nec admittere etiam simpliciter adlubescit. Ut enim sanguinem, vel succum potiùs ei quasi analogum, in folliculum colligi, ipsa eorum anatome ostendit: ita eum quoque restagnantem, & plus justo acriorem redditum, posse pruritum excitare, quis jure inficias ire queat? Quin & eundem, in præternaturali statu quandoque constitutum, putrescere, inque purulentam materiam converti, quæ disrupto à fricatu &c. folliculo effluat, non est impossibile. Quanquam hoc, si unquam observatum, rarum quid sit & extraordinarium, nec ideo in omni animali isto moschifico contingat. Alia tamen etiam nonnulla subesse fictitia, haud planè negaverim.

Et quidem temporis determinationem quod attinet, dum sanguineum liquorem illo tantùm tempore, quo animal in venerem ruit, ad receptaculum

Digitized by Google

lum suum confluere perhibent, non usque adeo infallibilem veritatem proponunt. Licet enim tum majori in ὀργασμῷ sanguis sit constitutus, adeoque etiam copiosior & spirituosior in locum istum confluat, à quo dein ipse quoque folliculus magis intumescat, cùm tamen hic non simplex & statuto solùm tempore intentetur à Natura intumescentia, vel cutis aut cuticulæ à substrato corpore separatio; sed revera corpus aliquod naturale, cavitate insigni, & structurâ singulari exornatum præexistat, minimè videtur ambigendum, quin & alio omnique tempore commeatus ille succedat; præcipuè cùm specialis ista temporis expositio merum sit Recentiorum nonnullorum, qui Indias nunquam perlustrarunt, aut etiam animal nuspiam viderunt, in cerebro natum figmentum; cujus antiquissimi Scriptores, *Serapio* &c. nullam priùs fecerant mentionem. Unicus tandem *Sethus* voce: οἰστρομανὲς utitur, quæ decepisse dein reliquos potuit, dum eandem: *cùm veneris œstro percellitur*, nonnulli fuerunt interpretati, aliis tamen simpliciter & cautiùs: *cùm stimulatur exagitaturque*, exponentibus. οἰστρομανίαν enim propriè *furorem quemvis* veluti œstro incitatum innuere, nemo qui ipsam vocis naturam considerat, potest ambigere. Licet aliàs ad insanum saltem libidinis stimulum non minùs vox illa in specie transferri queat, absque tamen prægnantiori aliqua causa unico illi stimulo adjudicari neutiquam debet. Animalia verò non solùm, in venerem dum ruunt, sed aliis quoque ex causis furere, plus quàm est notissimum. Nihilominus eo ipso tempore, quo Capreoli moschiferi libidine agitantur, majorem humorum ad folliculum contingere adfluxum, & indè magis intumescere eum, atq; in apricum prodire, minimè negabo, ut ita, dum antea delitescebat quasi, neque oculos admodum incurrebat, tum demum enatum esse, incautioribus imponere, fabulæque isti ortum dare potuerit.

Pari nituntur incertitudine, qui modò in Plenilunio, modò in Novilunio Moschum produci tradiderunt. Sic *Odoard. Barbosa*, citante *Laur. Catelano* cap. 11. de conf. alkerm. Moschum saniem esse apostematis, in Sumar. regn. & popul. Orient. scribens, transire eum in hanc perfectionem, subjungit, Lunâ in plenitudine existente.

Econtra Novilunii tempore abscessum hunc protuberare, *Henric. Salmuth.* in Comm. ad Guid. Pancirolli lib. 2. Memorab. tit. 1. perhibet. Quæ fortè opinio ex altera illa, menstruo mulierum sanguini quâ comparatur, ortum traxit, ita ut juvencularum ad excretionem aliqui, ad provectiorem ætatem alii respexerint. Nisi conciliare fortasse eosdem liceat, Novilunium collectioni, Plenilunium perfectioni destinando. Verùm mera hæc esse ingenio-

geniorum somnia videntur, quæ eâdem facilitate, quâ producuntur, negari etiam possunt. Hinc cautiores alii *certum aliquod anni tempus* nominando, nil certi determinare maluerunt. Et mihi cuncta ista liceat conjungere, ac, quòd omni tempore, sive plenâ, sive novâ, sive etiam falcatâ facie Luna sese ostendat, Moschus in animali isto generetur, concludere.

Ex hoc itaque sponte jam elucescit, quid de *Joh. Ruellii* sententia statuam, quâ hanc Moschi productionem quotannis, sive semel in anno fieri existimat; cui accedebat *Zacutus Lusit.* Medicor. Princ. hist. lib. 1. hist. 9. *Portentosum*, scribens, *naturæ miraculum videre est, nempe animal quoddam Indicum, pretiosissimum odoris genus ex umbilici vomica quotannis deponens.* Annuæ huic creditæ generationi ὀργασμὸν illum venereum ansam dedisse, nullus dubito, quem semel in anno contingere, sibi fortasse persuaserant; nec adeo improbabiliter, cùm & nostris in terris cervino generi semel in anno, declinante scilicet æstate, vel sub ingressum autumni, idem maximè familiaris deprehendatur. Ratum interea sit, Moschum in folliculo semel in anno, i. e. ut ego interpretabor, semel & semper elaborari.

Utrùm verò ab ipso animali folliculus vi quasi disrumpatur, Moschusq; evacuatus reliquis omnibus præferatur, paucis nunc dispiciemus. Mihi sanè id minimè videtur. Qui enim talia ad nos perscripserunt, receptaculum Moschi esse tumorem aliquem præternaturalem, vomicam, vel apostema, ipsumque contentum succum saniosum quid esse crediderunt; quem cùm sanguini reliquo non remisceri aut in corpus readsumi, substantiâque suâ acri atque insolitâ vicinis partibus non posse non molestum evadere, considerarent, stimulatum exinde animal, volutatione & fricatione disrumpere vomicam, egregiè commenti fuerunt. Dum verò naturalis illa Moschi collectio in omnibus istius generis animalculis exsistit, & per meatum à natura concessum facilè evacuatio fieri potest, meritò præternaturales illas excretiones rejicimus; præcipuè cùm in tot, quot vidi, folliculis nullum relictæ cicatricis vestigium deprehendere valuerim; nec tamen omnia animalia ista, à quibus præfati folliculi abscissi, juniora indiscriminatim fuisse, ideoque Moschum contentum primum saltem, qui collectus ibi fuerit, esse dicendum, nec cicatricem eapropter, ob nullam antea factam rupturam, adesse potuisse, sit credibile; inprimis quia plurimos illorum folliculorum densâ admodum præ reliquis substantiâ & corio præditos, provectioris ætatis animalibus fuisse ademtos, non inanis planè sit suspicio. Quamvis, ut paulò superiùs innui, eundem liquorem in præternaturali statu sic aliquando evacuari posse, non adeo sit impossibile.

Ut verò meam hîc conjecturam proferam, animalia hæc libidinis stimulo agita-

agitata, in terra se & super saxa volutare posse, aut etiam, cùm eo in statu contentus in utriculo humor acrior, spirituosior & turgentior dubio procul reddatur, arborum truncis &c. sese adfricare, pruritumque ita demulcere, existimo; quâ ipsâ frictione ad exitum propior & in vivo animali liquidior, imò in allatis etiam ad nos recentioribus quibusdam folliculis nonnihil liquidiuscula aliquando Moschi substantia fortè extruditur atque exprimitur, sicque arborum truncis vel saxis adhærens, ruptæ vomicæ persuasionem, purulentique humoris suspicionem præbere rudioribus spectatoribus potuit, præsertim cùm & in folliculo recenti foraminulum ab ulcere relictum, aut in aridiori aliquid cicatricem quasi referens, meatûs scilicet naturalis ab exsiccatione factam corrugationem, postea conspicerent.

Ubi sanè non omnem analogiam cum animali Zibethico, sive Hyæna odorifera, uti *Petr. Castellus* in libello de ea conscripto vocat, exclusam velim, quod à repletis Zibethiferis suis vasculis inquietum reddi, humorisque istius evacuationem, confricando se arborum truncis, moliri, communiter, nec refragante experientiâ, adseritur.

Veruntamen tali naturæ instinctu expurgato, diuturniorique sub Cœlo & Sole morâ, ac venditatâ digestione perfecto Moscho quis tantam, quæso, tribuere queat excellentiam, ut non nisi Regium ac Principibus dignum censeri debeat donarium? Annon longioribus aëris injuriis subjectus, ardentioribus etiam Solis à radiis exsiccatus, subtilissimâ sui parte, & consequenter odore excellenti, si non omnino, saltem maxima ex parte exueretur? Ut anile propemodum sit figmentum, talem regia inter dona collocari, qui vix à plebeiis leviori pretio redimeretur.

Ex dictis nunc colligere etiam quilibet poterit, de illorum opinionibus quid decernendum sit, qui non tantùm menstrui cum sanguinis fluxu comparare Moschum, sed cum fœda insuper apostematum sanie conferre ausi fuerunt. Meras utpote esse ingenii fictiones, aut fabulas, falsis ex hypothesibus & rationibus sensim enatas atque conflatas.

Nimiùm ergo se aliosque ludere voluisse dicendus est *Osvaldus Crollius*, qui ut in cæteris etiam Signaturis explicandis sæpe ad nauseam usque laboriosus est, ita & hoc in passu, dum Medicos & Chirurgos multa morborum remedia, ac rerum virtutes à brutis animalibus edoctos fuisse adserens, in specie, vomicæ curationem, Chirurgis Capreas has silvestres, ut vocat, demonstrâsse perorat, tam procul à vero aberrat, ut ne quidem refutari mereatur.

Menstruum autem sanguinem quod attinet, inprimis *A. M. Brassavolus* l. c. (diffusiùs idem explicante *Sal. Alberto* in Orat. de Mosch.) materiam hanc odoratam naturaliter per illam viam, per modum crisis expelli prodidit, addens; *sicut in multis aliis menstrua sunt.* Absurdum tamen hoc

 esse,

esse, *Catelanus* objicit, cùm hac ratione in femellis solùm inveniretur; id quod à veritate alienum putat, cùm utrique sexui æquè competat. Justo tamen rigorosiorem animadversionem parat, licet enim utrique sexui Moschi generatio competeret, quod equidem incertum, nec à quoquam determinatum, haud tamen est incredibile, præsertim cùm & Zibethicum animal utriusque sexûs pinguedinem istam largiatur, considerare nihilominus debuisset, analogiam saltem aliquam Moschi inter & sanguinis menstrui evacuationem proferri, non quæ ex omni parte conveniat.

Esse verò humorem excrementitium, è corpore propellendum, tum meatûs illius naturalis, eidem exitum concedentis præsentia, tum alterius alicujus, eundem è receptaculo in corpus reducentis absentia clarissimè evincunt. Cæterùm an utilia inter excrementa, vel quæ ipsi animali usum aliquem, post sui in folliculo collectionem præstet, recenseri debeat, an inutilibus adnumerandus sit, qui simpliciter excerni postulet? meam fateor ignorantiam, quam nempe sola crebrior istiusmodi animalium, natali præsertim in loco inspectio, tum etiã anatomica perlustratio discutere fortassis valeat; quibus sanè subsidiis hactenus destituimur; cùm illi, quibus fortuna hoc concessisset, lucro tantùm vel aliis rebus potiùs intenti, hærere in ignorantia, aut mendacibus aliorum relationibus nimiùm fidere, aut etiam præconceptarum opinionum nebulâ dementari maluerint. Mihi tamen excrementum esse inutile, statuere interea libet, usque dum aliquando certiora edocear; prout & in Zibethico animali, magis noto, strigmentum illud unctuosum, animalis ipsius intuitu, inutile & excrementitium prorsus esse, extra omne dubium hactenus fuit positum.

An verò sanguinis hîc aliquam purgationem à biliosa & acri superfluitate Natura moliatur, hæreo; certè sapor amaricans, salsedini alicui mixtus, ut & color flavescens, non planè illud improbant.

Quo cæteroquin modo secretio ista peragatur, præstat meam fateri ignorantiam, quam & in cunctis, notioribus licet, terræ nostræ inquilinorum animalium, imò ipsius corporis humani secretionibus, atque speciatim in evidentiori hepatis officio candidè non dissimulavit candidus Collega noster curiosus, Nob. *D. D. Joh. Conr. Peyerus* exerc. 2. de gland. intest. pag. 82. & 98. Cui interea amplam fidem adhibeo, nullam scilicet in animalibus secretionem, nisi per glandulas fieri, ut ideo neque in hoc nostro animali eandem aliter succedere conjicere queam; quantumvis tales hactenus ob minimam molem & folliculorum recentium denegatam inspectionem oculos nostros & notitiam effugiant, à curioso aliquo fortè olim in apricum deducendæ. Illas enim, quas inferiùs Cap. X. recensebo, ob situm earum, circa meatum excretorium ipsius folliculi occurrentem, huc trahere minimè audeo.

Unde

Digitized by Google

Unde veniam in hac incertitudine utique merebor, præsertim cùm nemo, hactenus Anatomicis nostris, licet oculatissimis, vitio vertere soleat, quòd in, tanta subjectorum anatomicorum copia, & infinitis cadaverum humanorum sectionibus, nondum, uti plurimi eorum clarissimi post multas conjecturas tandem fateri coguntur, Lienis, Renum succenturiatorum &c. usum & officium verè detexerint, aut extra dubitationem omnem posuerint.

Sed aliorum etiam sententiam perlustrare, & qualem *Catelanus* conjecturam proferat, inspicere decet, qui nempe vesiculam istam ad umbilicum à Natura positam fuisse, venditat, ut instar receptaculi cujusdam humoris crassi esset, cum quo per certum, qui vesiculæ insit, meatum linguam humectans, partes corporis sui dolentes, pedes præcipuè & genua, inungere soleat hoc animal, ut ratione hac, veluti refectione quadam lassitudini medeatur, quam ex continuo cursu & per scopulos saltatione contraxerat. Cui tamen adversatur *Andr. Chioccus* in Mus. Calceol. sect. 6. id nec certâ ratione, nec Autoris alicujus fide probari, objiciens; humorem præterea illum esse odoratum, calidiorem, atque eapropter siccum valde, & longè dissitum ab ea humoris temperatione, qua partes oblini atque ad motum refici possint. Et cùm non rarò integris ablatis vesiculis, alias denuo animalibus istis in campestria loca remissis enasci, *Catelanus* perhibuisset, si hæc vera sint, ad oblinendos artus humorem hunc non facere, *Chioccus* regesserat. Ego quidem *Catelano* lubentiùs accederem, si, quæ magna cum confidentia dicit, αὐτοψία confirmâsset, quæ tamen ipsum omnino destituit. Quamvis cæteroquin odoratus ille humor spirituosæ substantiæ suæ effluviis lassitudini, à motu vehementi, depauperatis spiritibus, inductæ, medelam aliquam adferre, spiritusque restituere posse, utique dici queat. Per meatum tamen illum naturalem num eundem, qui à me postea describetur, intelligat, parum refert. In hoc autem non exiguum errorem commisit, quòd ablatis etiam integris istis vesiculis, & animalibus mutilatis in campestria loca iterum in libertatem dimissis, paucos post dies, odoriferarum herbarum pastu, alias vesiculas, veluti vomicis prægnantes, regenerari dixerit, cùm Natura parens partes ejusmodi organicas & magnâ industriâ fabricatas, si semel fuerint abscissæ, regenerare nunquam soleat, imò à recenti ista laniena dimissum animal vitam ulteriùs vix protrahere valeat.

Ipse vicissim *Chioccus* ficciorem animalis istius naturam, continuum cursum, & herbarum siccarum odoratarumque pastum intuitus, nec minùs lienem, expurgando crassiori & ficciori succo qui par esset, tam grandem haud obtinere ratus, cùm motui validiori & crebriori impedimento esse queat, providam Naturam, quæ nunquam in necessariis deficit, effingendo has vesi-

culas sive vomicas splenis defectum eleganter & fructuosè supplevisse concludit, ut humor omnis ille siccior & crassior, alendo minimè idoneus, perfectè evacuaretur. Sed hîc quoque omnia incertissimis nituntur fundamentis. Nam 1. continuum cursum *Phil. Marini* relatio, inferiùs adducenda, quòd in dubiū vocare queat, ut non dicam, nostrorum certè Cervorum & Capreolorum familia, corporis agilitate maximè licet polleat, vicario ejusmodi liene destituitur. 2. Quamvis nardo aliisque siccis & odoratis herbis pro cibo utatur, solas tamen illas in pabulum cedere, & non alias etiam, contrariâ qualitate imbutas, quis spondere, quæso, nobis poterit? Quin & nostri capreoli ac cervi, non frigidas tantùm & humidas, sed & siccâ, calidâ, atque odoratâ qualitate præditas herbas depascunt. 3. Lienis parvitas est commentitia, neque oculorum fide comprobata; quod si verò talis fuerit, eo ipso Naturam, dum ob motûs celeritatem, cibique creditam salubritatem & spirituositatem, excrementitius, qui in viscere illo elaborari ac separari olim credebatur, humor perpaucus producitur, parvulum etiam lienem concessisse, facilè posset regeri. 4. Lienem magnum, naturalem tamen, valido motui obesse, non quidem simpliciter negaverim, ast parvum eidem periculo subjacere, pariter dixerim, præcipuè cùm in celeriori motu sanguis justo concitatior minùs expandi & rarefieri in parvulo corpore queat, ideoque molestiam eò promptiùs eidem communicet. 5. In folliculo moschifero nulla quoad structuram cum liene similitudo deprehenditur, quæ aliqualis faciliùs admitteretur, si illa à quibusdam olim falsò credita lienis cavitas inveniretur.

CAPUT III.

De Moscho, cum folliculo ab hominibus ademto.

Cùm Moschum in extuberante quodam abdominis receptaculo naturaliter inveniri, spontè tamen ab animali moschifero, per pruritum incitato, in usum humanum non evacuari, jam demonstratum sit, paucis nunc de altera illa opinione, quæ odoramentum hoc violentiâ quadam humanâ auferri prodidit, est agendum.

Crescente enim majore illius desiderio, & spe præcipuè largioris indè ex impetrata copia proventuri lucri, ipsum in animalis corpus sævire tandem homines incepisse, creditum fuit. Qui itaque non destiterunt, laqueis atque

que sagittis animali struere insidias, quò suam in potestatem tam vivum, quàm interemtum redigerent. Atque spe suâ hoc modo potiti, folliculum turgentem unà cum humore in eo collecto abstulerunt, quem tamen ingrato odore inquinatum persentientes, liberiore aëre suspenderunt, ut Cœli serenitate Solisque ardore digestus atque exquisitiùs percoctus, quidquid injucundum fœtidumque habet conjunctum, deponeret, sicque suavissimus efficeretur.

Hunc collectionis modum & ipse nobis *Serapio* primus tradidit, quem tot alii postea exscripserunt, qui, juxta vulgarem versionem, Venatores in terris Thebeth & Seni, extensis funibus laqueisque Gazelas illas capere, scribit; *Aliquando verò* (liceat, cum pace tua, L. B. ipsa reliqua verba, ex interpretatione cujusdam *Abrahami Judæi*, & *Simonis Januensis*, adjungere) *sagittant eas & abscindunt ab eis folliculum, & tunc est in odore ejus horribilitas, suspendunt ergò eos, relinquentes aliquo tempore, donec maturentur, & recedat fœtor eorum, & mundetur in aëre, & fit tunc in eis Moschus bonus.*

Moschum hunc aliqui adulterinum quidem proclamaverunt, ideoque in usum trahi eum, minùs tutum & inconveniens fuerunt opinati: Eundem tamen pro tali acceptare, aut ex Pharmacopoliis, manibusve Medicorum relegare, minimè audeo. Qui sanè optimus & perfectissimus Moschus omnino est censendus, cujus copiâ qui potitur, omni reliquo carere facilè potest. Atque, ut *Franc. Alexandri* voto utar, *utinam legitimus hoc modo ad nos traduceretur!*

Quamvis, si prior ille, ab animali sponte depositus, antequam meliores ejus particulæ in auras dissipentur, colligeretur, præstantissimi & perfectè elaborati elogium utique mereatur, non tamen alter iste omnino damnandus aut parvipendendus simpliciter erit; cùm, si in ea ultima maturitate, qua titillare & ad folliculi apertionem per fricatum stimulare solet, aufferetur, eandem ferè perfectionem habere dicendus foret: quæ sana admodum (si latentem de titillatione & fricatione fabulam excipias) decisio *Brasavoli* notari utique hîc debuit.

Utrùm verò hac ratione in utriculo hærens malè oleat, aëris demum adflatu, Solisque ardore in suaviter odoratam materiam vertendus, meritò disquiritur? *Brasavolus* sanè Venetiis odorare se voluisse adhærentem adhuc animali folliculum, gravemque omnino odorem se deprehendisse testatur; quem ideo nondum ad maturitatem pervenisse judicat. Quin & omnes reliqui, ingrato odore primùm displicere, Solis demum ac Cœli virtute coctum, odorem adquirere gratissimum perhibent. Verùm eadem hîc accidere posse, dicere mihi liceret, quæ in Zibetho, Balsamo, aliisque fragrantissimi odoris simplicibus deprehendimus. Hæc enim quò longiùs à nobis distant & leviter nares subeunt, eò citiùs suavitate suâ eas feriunt: quò propiùs

 autem

Digitized by Google

autem admoventur & majori quasi quodam nixu odoriferæ ejus atomi naribus attrahuntur, multum ista sua de suaveolentia amittunt. Particulæ quippe odoriferæ unitæ in organum odoratûs confertim, & ita non sine violentia quadam (prout & reliqui sensus à sensili excellenti lædi solent) irruentes, illud lædunt, ideoque ingratæ potiùs eidem videntur, cùm vicissim distantiori in spatio magis magisque expansæ & divulsæ, blandiori modo sese insinuent, atque ita etiam gratiorem impressionem efficiant. Ut eapropter coctione illâ deprædicatâ solari & äereâ nihil aliud fortasse impetrari dici posset, quàm ut admixta humiditas, maximâ ex parte evaporans, subtiliores quasdam, in motu ad exhalationem jam constitutas particulas in copia secum abripiat, reliquis minùs resolutis, ideoq; ad exhalationem copiosam non dispositis quasi quiescentibus, sicque minori postea efficaciâ organum odoratorium petentibus, & illud absque singulari vehementia tantùm demulcentibus. Idem sanè in Moscho folliculis suis incluso, sive etiam in pyxide aliqua servato quandoque experimur, qui nempe, si recens & bonæ notæ fuerit, naribus magna in quantitate propiùs objectus, ingratissimi semper odoris deprehenditur, imò tanti, ut vel Castorei gravitatem quidam lubentiùs, quàm istam perferre velint; cùm tamen, si longius ab illo recedas, non possit non gratioso odore suo mox perplacere. Id quod sanè haud fieret, si non antea particulæ suaviter odoratæ præexisterent, suâque libertate gauderent.

Non tamen ibo inficias, illis ipsis benè fragrantibus aromis aliquas naribus graves & molestas conjungi; quæ sanè, si bonæ notæ Moschus & recentissimus eis exponatur, mox sese offerunt, stercoracei quadantenus, vel hircosi quasi aliquid referentes. Quò spectat ingeniosi *Verulamii* conjectura, quam, (excrementum illud moschatum probi esse odoris, cùm reliqua plerumque foeteant, admiratus,) cent. 9. Hist. natur. profert, quòd nempe voluptatis excessum refugiat sensus, ingrati potiùs alicujus gaudens consortio, non secus ac Musica repugnantes sonos in concentum temperans, omnibus gratissima accidit; quo ipso, foetidos ab excrementitia putredine spiritus Moscho inesse, voluit innuere, qui odoratissimos reliquos temperent, gratiamque illam sic naribus nostris offerant. Ut ita, si justâ temperie neglectâ, putridi ingrati reliquos bonos superent, eosdem unà quasi obtundant, se ipsos verò naribus potentiores vel sensibiliores ingerant. Hic ergo ingratioribus & minùs elaboratis particulis in aëre liberiori exhalantibus, reliqua massa suaviter odorata remanet, vel eædem benigniori Solis calore ulteriùs digestæ, naturam priorem exuere, inque beneolentes pariter transmutari poterunt.

Heterogeneitatem illam partium in floribus & suffimentis jam olim animadvertit Aristoteles, dum in Problematibus suis causam indagaturus: Cur remotiora suaviter oleant, propiora autem ingrata magis existant? alias

præter

præter easque satis obscuras causas, terræ quoque particulas simul prodire suspicatur, quæ ob gravitatem suam reliquis præferantur, vel eas quasi præcurrant. Licet autem hanc celeriorem exhalantium particularum ponderosiorum, econtra levium tardiorem motum imaginari mihi nequeam, præsertim cùm graviores longiùs haud provehi, sed cadere vel subsidere, in seqq. Ipse monea, terrestriores tamen illæ non displicent, quibus & humidiores addendæ, utræque à calore nondum satis digestæ, concoctæ, vel elaboratæ, quæ utique in propinquo naribus objectæ, unà cum suavibus organum odoratûs subeuntes, ingratum quendam odorem ei imprimere possunt, ponderositate verò suà longiùs provehi ineptæ, solas tenuiores levioresque in remota loca ferri permittunt.

Ut de judiciorum circa odores diversitate, soli fortè persuasioni & consuetudini adscribendorum, multa jam non proferam, quà facilè posset contingere, ut Moschus revera suavissimus, ceu ingratus naribus displiceret, non secus ac Japoniis Europæorum pretiosos suffitus, tanquam fœtoris reos, displicere; nobis verò quæ malè olere videntur, optimè fragrare, *Arnoldus Montanus* Legation. Batav. ad Imper. Japon. circa princip. recenset.

CAPUT IV.

De Moscho è sanguine parato.

Uamvis descriptum in præcedentibus Moschum maximè genuinum vocare nullus dubitem, alios tamen etiam eundem impetrandi, vel potiùs æmulandi & fingendi modos dari, non minùs concesserim. Inprimis dum auri sacra fames, & cujus vel è re qualibet odor bonus avaris atque lucri cupidis putatur, ad majorem ejus obtinendam copiam homines allicit, sicque varias genuinum & antiquum illum naturalem quodammodo æmulaturas præparationes, vel etiam omnino novas ex aliis subjectis productiones iisdem dictitat.

Maximè verò dum contentum in folliculo Moschum sanguinis ad naturam accedere observarunt, reliquum non minùs sanguinem, si arte ad cutem proliceretur, odoriferà istà qualitate imbutum iri, quosdam credidisse, admodum verisimile videtur, quod etiam verberibus animal probè vexando & dedolando obtinuisse, quorundam scriptis edocemur.

Sic Nobil. *Joh. Albert. Mandelslo* lib. 1. Itinerar. sui cap. 19. ex Mercatorum Anglorum oculata fide idem perhibet, hunc in modum in vernacula

nostra

nostra scribens: Es wird der Muscus von einem Thier genommen / welches einem Rehe gleich sihet / dasselbe Thier sollen etliche / wann sie es fangen/eine weil in ihren Häusseren halten / mit einem Prügel starck schlagen / welche nach Pegu handlen / daß grosse Beulen darvon auflauffen / darinnen setzt sich eine Materie / aus welcher der Muscus kommt. Diß haben mir die Englische Kauffleuthe berichtet / dann sie es selbst gesehen haben.

Quæ paulò fusiùs, ex Mercatoris cujusdam relatione, à Cl. *Nath. Highmore*, differt. de pass. hyster. cap. 6. proferuntur; cujus ipsamet verba præstat audire: *Incolæ animal inventum primò canibus venaticis diu insequuntur, deinde cùm persecutionem ultra ferre nequit canum, fessum & anhelans plagis abundè excipiunt, donec tota cutis sanguine grumoso à verberibus canumque morsibus maximè infletur & intumescat, tum cùm incalescit adhuc, pellem ubivis attollunt & ligaturis strictioribus illam cum sanguine illo grumoso incluso circumligant totam in nodos, deinde statim, vivente adhuc animali, abscissis nodulis sanguine illo plenis, pro moscho optimo reservant, qui nobis sic in bursis coriaceis, ut ab animali abscinduntur, à Mercatoribus transfertur.*

Similia, licet paulò mutata, apud *Gabrielem Sionitam de Monte Libano*, Professorem Parisinum, occurrunt, quem Exc. *D. Thom. Bartholinus* Volum. 2. Act. med. Hafn. obs. 19. tanquam oculatum testem, ita Moschi generationem adducit describentem: *Baculo animal pluribus uno eodemque loco ictibus verberatur, adeo ut sanguis in unum concurrat locum, ac tum pellis inflata sanguinisque plena ita strictè ligatur, ut indè sanguis conclusus egredi nequeat. Pellem illam in unam aut plures vesicas contractam exsiccaturi supra dorsum animalis sinunt, donec absque ulla vi, nulloque adhibito instrumento eæ vesicæ cadant, ubi ille sanguis suavissimus in moschum beneolentem post unum mensem conversus reperitur.* Si hanc unius loci percussionem ad ipsum jam constringere liceret folliculum, quin largior Moschi proventus sic promtè succederet, fortè non esset ambigendum. Unde etiam defatigatum cursu animal fustibusque benè permolitum, sanguinem faciliùs ad cutem ejusque tubercula naturalia amandare judicat prælaudatus *Bartholinus* Vol. 1. Act. med. Hafn. obs. 58. *Sicut ubera ovium*, addens, *manu concutiunt feminæ, ut lac ubertius fundant.* Ast hac ratione ad Caput potiùs præcedens esset referendus.

Mercatorum autem Anglorum enarratio si de tumoribus aliis præternaturalibus, & à folliculo diversis sit intelligenda, eò majorem merebitur fidem, ubi juxta prolatam à *Scaligero* in exerc. 21. de subtil. ex India advectam, &, *Joh. Fabri* in Hist. nat. Mex. indicio, ex *Barbosa* mutuatam historiam, sanguineus ille utriculi humor ad reliqui cruoris, etiam sine verberibus impetrati condituram adhibetur, quam tamen ipsius Autoris verbis adducere lubet: *Captâ ferâ, eam partem* (in qua scil. sanguinis collectio

im

in tumorem abierat) *cum corio simul abscindunt; quæ inter secandum guttæ sanguinis effluunt caduntque, ea pro moscho optimo atque excellentissimo aut excipiuntur aut colliguntur. Hujus minima portiunculæ beneficio ad cæteri cruoris condimentum utuntur. Ubi secuerunt, hirudines admovent tot tamque diu, quoad earum suctu cruor universus cum ipsa vita detrahatur. Eum sanguinem exsiccatum atque in pulverem redactum, prioris illius perpauxillâ quantitate, viribus verò efficacissimis perficiunt. Quippe centesimam satis esse produnt.*

Posse autem aliis etiam in locis fustigatione istâ acriori sanguinem extravasari, inq; tumores ab ejusdem collectione cutem attolli, minimè est incredibile. Quod sanè mulier illa magno suo cum damno experta fuerat, quæ ictibus & verberibus miserè tractata, post mortem, Anatomico olim dexterrimo, *D. Joh. Rudolph Salzmanno* (vid. obs. anat. 2.) sanguinem cutem inter & carnem per universum corpus effusum exhibuerat. Quod etiam ovium, vitulorum, boumq; exemplo illustrat Exc. *D.D. Dan. Ludovici* Miscell. Germ. Cur. Ann. V. obs. 205. in quibus sæpenumero, à lanionibus ante se agentibus severiùs fustigatis, post jugulationem detractâ cute, ejusmodi collectiones in superficie adparent. Capillaria enim ad corporis ambitum tendentia vascula sanguinea, vi illâ aperta & lacerata, contentum liquorem suum intermedia in spatia effundunt, à venarum osculis compressis inque situ alteratis non tam promtè resorbendum, sed istas suggillationes & vexationum notas efficientem. Qui ita extra naturales suos vitales terminos subsistens, magnam subire alterationem cogitur, & putredinem aliqualem concipere, quâ latentes sulphureæ volatiles particulæ in libertatem fortè vindicantur, atque occultatum antea odorem jucundum exhalant.

An autem fragrantissimo illi folliculari odoris & virtutis excellentiâ talis æquiparari queat, est incertissimum, imò mihi omninò non credibile videtur; cùm moschi follicularii & sanguinis coagulati substantia admodum differant & follicularius ille si non ejusdem flos & balsamus, saltem excrementum odoratum unicè existat, à sanguine in folliculo segregatus.

CAPUT V.

De Moscho ex renibus & testiculis confecto.

Missâ nunc animalis nostri parte fluidâ, solidiores itidem attendi merentur, quas inter Testiculos inprimis verum præbere Moschum, sunt qui persuadere laborant. Illos sanè *Georg. Bertinus* in sua Medic. lib. 18. cap. 16. jamdudum nominaverat. Quos etiam ex *D. Thevenoti* Itinerario, ipsummet esse Moschum, confirmaverat Nob. *D. Henr. Oldenburgius*; licet Autor Ephem. Gallic. *cumulum sanguinis* pro *testiculis* reposuerit. Vid. Acta philosoph. Soc. Reg. in Angl. Num. 14. cap. 7. pag. 171. edit. Lips. Et Cl. *Henr. Salmuth* optimum ac præstantissimum Moschi genus esse, notat, quod ex testiculis animalium quorundam colligitur.

Eosdem innuere voluisse celebrem floræ Sinensis scriptorem, *P. Michael. Boymium*, ipse textus persuadet, dum sub lit Z. præter renes alias quoque partes indicat, quem ipsum ideo audire lubet: *Porrò quod Sinenses propriè vocant Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Muschum, est caro renum animalis supra dicti, & id quod natura infra abscondit. Verumenimverò Mercatores totam carnem animalis cum sanguine ejusdem commixtam contundunt, & pappos: (ita sacculos, ex pelle pilosa ejus vocant, quasi forent testiculi ipsius) & hoc quoque verum Almiscar est, licet sit non adeo perfectum sicut prius.* Hunc tamen conficiendi modum in dubium vocat supra jam citatus *Laur. Catelanus*, semen & testiculos planè excludens, talibus inprimis argumentis inductus: tum quòd certissimum sit, nullos reperiri conductus necessarios, qui ab hisce vesiculis ad membrum genitale transeant, nullaque cùm vasis spermaticis demonstrari possit communio; tum quia vesiculæ illæ utrique sexui istorum animalium ventri sint adpositæ, cùm econtra in omni animantium genere testiculos femineos in corpore abscondi sit compertum. Et quamvis ipse quoque Moschum præstantissimum & genuinum testiculorum ut productum vel substantiam neutiquam considerare, aut folliculum Moschi utriculum genitalem, testes sub scroti nomine involventem, statuere velim, incertum tamen est, annon aliqua folliculis illis cum membro genitali vel spermaticis vasis communio intercedat; neque id facilè *Catelano* crediderim, qui ista nobis, non oculari ex inspectione, obtrudere ausus fuerat,

Digitized by Google

rat; sed unicè ex ingenii sui libertate effinxerat, promtiorem adsensum inventurus, si per conjecturæ modum id nobis saltem proposuisset.

Ast nihilominus ipsorum etiam testiculorum substantiam, si non separatim, (de quo multùm dubito) saltim aliis partibus mixtam conficiendo Moscho fortasse inservire, non negabo, dum, quod tot oculati etiam testes fatentur, integrum quoque animal in Moschum convertitur.

Ipse quidem folliculus bursæ sive involucri testicularis formam obiter intuentibus facilè repræsentare potest. Unde etiam ex vulgi opinione errorem hunc propullalâsse, *Catelano* promtiùs concesserim. Quam ipsam rotundam & testibus æmulam figuram *Leonhard Fuchsius* lib. 1. de comp. med. cap. 26 nosse statuit, qui Moschum adulterant, subjungens: *Nam in testiculi formam effingunt, & pelle animantis involvunt, ac testiculum Moschi appellant.* Quod pariter *Joh. Hugo à Lindschotten* in Itin. Orient. monuerat.

Atque hæc similitudo dubio procul quosdam permoverat, ut animal hoc odoriferum testiculos sibimetipsi amputare crediderint; qua de castratione *Salmuthum*, ex prædicto *Lindschottano*, audire placet: *Animal ipsum naturali instinctu, cùm pretium testiculorum suorum intelligat, de fuga aliàs desperans, eosdem dentibus ac morsu avellit, & in lytron veluti libertatis abjicit; ita occupato collectione testiculorum venatore, necem aliquando evadit, quod ipsum & de fibro sive castore proditum accepimus, quem urgentibus venatoribus & canibus, sibi ipsi partes genitales amputare, gnarum, se propter ipsos peti, cum Græci, tum Latini prodiderunt.* Sicuti autem quæ de Castore vulgò circumferuntur, præter antiquiores illos, *Dioscoridem* lib. 2. cap. 23. *Plinium* Hist. nat. lib. 32. cap. 3. ipsis etiam Venatoribus fabulosa hodie admodum habentur, à plurimis jam præclarissimæ famæ Viris falsitatis convicta, & præsertim ab Exc. *D. D. Joh. Jac Wepfero*, cùm anatomen aliquot Castorum in Anno II Ephem. Germ. Cur. obs. 251 doctissimè, ut omnia sua, exponeret, manifestissimè explicata: ita & quilibet non vanè credulus, quæ de moschiferi animalis effera ista & stolida audacia referuntur, eodem titulo dignabitur. Neque feles silvestres aut marinas, uti vocantur, simiasque mihi quis objiciat, libidinosa animalia, quæ petulantiæ suæ modum finemque nescientia, vel indignè captivitates suas continuas ferentia, vel denique fame immodicâ allecta, genitalia sibi ipsis & caudas amputâsse ac devorâsse, aliquando observatum fuit. Si enim unquam in animali nostro similis in proprium corpus lavitia fuisset deprehensa, quod tamen permagnâ adhuc indiget confirmatione, quis indè naturalem instinctum ad talem perpetrandam lanienam, vel tantùm Intellectum & prudentiam bruto isti tribuere valeat, ita ut testium suorum pretiosam naturam, quæ tanta revera non est, (nisi quatenus generationi inserviendo, multiplicationi etiam odoratorum istorum animalium

inserviunt) intelligere, reliquæ autem partes quòd non adeo expetantur, nosse, dicendum sit? Mihi sanè, cum *Salmutho*, ex invidia Castorem id facere, contra alios negante, paucis mutatis verbis fabulam hanc claudere lubet, &, homines è propria sua opinione scientiam & prudentiam brutis istis quòd adscripserint, dicere. Unde enim brutis animalibus tanta scientia, quam homines non sine experientia & ratiocinatione addiscerent?

Unde pariter nunc illorum similis vana patet traditio, qui de alio aliquo animali, in Sinarum regno, ac novo Mexico inveniendo, narrant, testiculis id oneratum esse adeo enormibus, ut suspensos minimè gerere, sed terram contingentes trahere cogatur, & qui æquali cum toto reliquo corpore sint pondere, quibus oppressum, cùm à canibus agitatur atque evadere non potest, ipsosmet dentibus mordicus detruncet & liberrimè postea aufugiat, ipsis his testiculis à Venatoribus dein collectis ac contusis optimum Moschum præbentibus; recensente ita apud Cl. *Joh. Fabrum*, Lynceum, Coment. in Nard. Anton. Recchi Hist. nat. Mexic pag. 559. *F. Gregorio de Bolivar.* Quod tamen ipse cùm nunquam viderit, quidquam certi propterea de eo adferre aut adfirmare minimè potuit, voluitve. Nec certè credulus adeo & ego esse velim, ut tam enormiter testatum animalculum reperiri, mihi persuaderi patiar, præsertim quia in nullo probato de Regnis istis Scriptore (quot quidem evolvere mihi licuit,) ejusdem mentionem factam recordor, quod ob raritatem aliàs vix intermisissent.

CAPUT VI.

De Moscho, ex toto animali producto.

Nihil denique in hoc Animali esse inutile, & quod non in Moschum convertatur, multorum constat testimoniis. Quod considerans *P. Philippus Marinus* in histor. sua de Tunchino, nullam ejus partem projici, & pluris valere animal mortuum, quàm vivum, dicere consuevisse istarum regionum incolas, perhibet.

Unde non tantùm ex apostemate sic credito, sive folliculo provenire, sed omnem animalis istius carnem, & excrementum dici Moschum, *Isidorus* atq; *Albertus* prodiderunt.

Joh. Mendoza lib. 1. cap. 4. descriptionis regni Sinici, (à *Joh. Kellnero* in Linguam Germanicam conversæ, & Francofurti A. 1589. editæ, Anno autem 1597. Lipsiæ quoque sub *Matthæi Dresseri* nomine publicatæ,) sive *Bene-*

Benedictus Goës, uti in descriptione Navigation. in Indiam Orient. part. 12. horum Autor vocatur, Moschum ex Animalibus vulpecularum formam habentibus præparari narrat, quorum verberibus enecatorum, obturatis priùs omnibus meatibus, per quos sanguinis fieri posset effluxus, corpora tam diu percutiuntur & contunduntur, usq; dum ossa cute tecta comminuantur omnia, tandem post exsiccationem in frusta cum cute conciduntur, & in folliculos efformantur, Lusitanis Pappos dictos.

Eadem ex *Petro Jarrico* recitat *Joh. Euseb. Nierembergius* lib. 9. Hist. natur. cap. 56. assiduis virgarum fustiumque verberibus enecari animal, tradens, ut toto sanguis fundatur corpore, cadaver autem putridum & jam aridum frustatim, non detractâ pelle, discindi, sacculosque indè prædictos parari.

Joh. Petr. Maffeius Hist. Indic. lib. 6. pag. 142. Moschum è feris quibusdam vulpecularum effigie, crebro verbere enectis, deinputrefactis, parari docuit.

Non minùs *Odoardus Barbosa*, Lusitanus, in Sumar. regnor. ac popul. Orient. Moschum etiam ex animali capræ simili confici perhibet, cujus excoriati caro cum sanguine contusa in vesicas ex ejus pelle efformatas reponatur, quod etiam ipsa Moschi massa innuat, in qua ossa contusa reperiantur, communem illam de apostemate aliquo relationem falsam ostendentia.

Et *P. Mich. Boym*, Mercatores totam carnem animalis cum sanguine ejusdem commixtam contundere, & sacculos cum pelle ejus pilosa exin parare, l. c. testatur.

Similia habet *Joh. Hugo à Lindschotten*, cui suam quoque historiam debet *Henr. Salmuth.* l. c. monumentorum nempe Historicorum regni Chinensis se fidem secutum innuens, & hunc in modum scribens: *Bestiolæ ibi sunt vulpeculæ aut catellorum magnitudine atque imagine. Hæ ad necem verberatæ ac plagis mollitæ cum carne pariter & sanguine putrescunt; tum ex pelle, carne & sanguine incolæ rotundas uncialesque pilas sive crumenulas conficiunt, quæ filis undique consutæ venduntur.*

Et *Hieron. Cardanus* lib. 10. de subtil. p. m. 574. Moschum, qui ad nos defertur, totam esse carnem cum ossibus contusam, & vetustioribus vesicis impositam, id quod passim in nostro Moscho parva ossium frusta indicare, subjungit.

Similem, paulò tamen mutatam historiam *Amatus Lusitanus* suo in Dioscor. lib. 1. Commentario, text. 20. inseruit his verbis: *Animalculum hoc, vivum cùm est, virgis primo flagellatum neci traditur, à quo detractâ pelle & interaneis demtis, universam carnem à verberibus lividam cum ossibus confundunt pinsuntque, quæ quum optimè est pista, manu tractatur, ut si qua duriuscula*

in illa fuerint ossicula, rejiciantur. Hanc ergo carnem sic optimè pistam, manu in globos quosdam redigunt, & frusto pellis ab eodem animali excoriatæ obvolvunt.

P. Philippus Marinus, cujus verba italico idiomate exarata *P. Athanasius Kircherus* Chinæ suæ illustratæ, cap. 7. inseruit, quatuor Moschi generum, bonitate inter se differentium, l. c. mentionem facit: 1. Capto animali totum sanguinem, seorsim adservandum, extrahi, vesiculam sub umbilico sitam, sanguine vel alio odorato humore coagulato plenam adimi, posteaque pellem detrahi, scribens. Quod si Moschum, eodem referente, summè perfectum desiderant, dimidium animalis, inferiora nempe à renibus (*la metà dell' animale, cioè dalle reni in giù*) in magno lapideo mortario optimè contundunt, superinfundentes tantum sanguinis, quantum ad effingendam massam requiritur; quâ siccatâ sacculos ex ejusdem pelle factos implent. 2. Si verò Moschum non adeo perfectum, bonum tamen & sincerum voluerint, omnes animalis partes conquassant, & cum sanguine in massam redactas exsiccant, in vesiculas dein pariter reponendam. 3. Aliud porrò genus non adeo purum, bonum tamen & verum ex partibus superioribus, à prioris illius electissimi elaboratione relictis, conficiunt. De quarto genere, composito utpote & adulterino, nil attinet hîc quidquam dicere.

Tandem audiri meretur apud *Joh. Fabrum* Comm. in Recchi Histor. natur. Mexic. in Schol. ad cap. de Zibeth. animal Americ. pag. 557. & 558. *F. Gregorius de Bolivar*, Hispanus Placentinus, ordinis S. Francisci, curiosus rerum naturalium indagator, atq; Orientis & Occidentis Solis Regnorum perlustrator, qui suam de Moscho sententiam Hispanico idiomate hunc in sensum
„ Fabro communicaverat: Hæc certè conficiendi moschi verissima est Hi-
„ storia, quam oculis meis ut vidi, ita sæpè experientiâ confirmata fuit, &c.
„ His artibus autem ab illis, qui moschi mercaturam exercent, hæc animalia
„ capiuntur: circumdant loca, in quibus dimorari eadem norunt, vel igne,
„ vel retibus ac canibus, atque in subterranea loca profugere compellunt, quæ
„ postea subfodiendo, vel aliâ industriâ extrahunt, in tanto sæpius numero,
„ ut ad trecenta etiam capiantur. Hæc subitò jugulant, sanguinem qui in ipsis
„ maximè abundat, in vase aliquo mundo (Porcellanam vocant) colligentes.
„ Tanta autem, quod mirum est, sanguinis copia in quovis horum animal-
„ culo invenitur, ut sæpenumero, quando extractus fuit ac concrevit, videatur
„ totius reliqui corporis molem superare. Posthæc pelles ipsis abstrahunt,
„ exenterant, & ab omni illuvie intestina emundant. Quamvis aliqui, ut
„ majorem moschi quantitatem nanciscantur, impura cum puris relinquant.
„ Qui verò priore modo procedunt, cum sanguine meliorem & teneriorem
„ armorum ac coxarum musculosam carnem, cor ac hepar simul, in lapideo
mor-

mortario unam in massam contundunt, ex qua folliculos, sive ex pelle,,, horum, sive aliorum animalium paratos infarciunt, loco umbroso su-,, spendunt, siccantque. Et ubi jam semiaridi fuerint, sub terra defodiunt,,, omninoque in umbra exiccari permittunt. Et hic est præstantissimus mo-,, schus, qui pro Rege ac Principibus saltem conficitur. Sed ille, qui commu-,, niter circumfertur moschus, crassiore Minervâ elaboratur. Contunditur enim,, totum simul animal cum omnibus suis partibus, ossibus, intestinis, & pel-,, lis quoque portione, donec ad massam tenerrimam redigatur, ex qua utriculi,, illi ex ejusdem animalis pelle confecti implentur, & intestini aliquâ parte,, obvolvuntur, paulisper siccantur, loco ubi urina effunditur, sub terra per,, paucos dies reconduntur, & denuo in umbra suspensi exiccantur.

Huic F. *Gregorio Rochus Ezechiel Bauthschner* jungendus, qui in Lusitania talem conficiendi modum usitatum enarraverat, quem, cùm liber iste non omnium sit in manibus, verbotenus quoque ex *Fabro* volui exscribere: Laquei ac pedicæ ex filo æneo parantur, & cuniculorum modo illaqueata ca-,, piuntur. Horum sanguinem Venatores extrahunt, carnes separant, & lo-,, co perflabili, ubi nec Sol, nec humiditas dominantur, resiccant. Aves,, deinde capiunt quasdam, ab ipsis Aquilas vocatas, Aquilæ tamen minimè,, sunt, sed Accipitribus nostris formâ similes quidē, mole verò duplo majores.,, Harum itidem carnes ac sanguinem reponunt siccantq; & ad Aprilis mensem,, usq; reservant, quo tempore viret, vigetq; maximè herba quædam, ab Inco-,, lis Pico de Grulla dicta, hanc quoque tunc demetunt. Est autem planta,, hæc tam fragrantis moschati odoris, ut certè affirmare possim, me longinquis,, è locis eandem crescentem olfecisse, evulsisse non rarò, & pro mea recreatio-,, ne in itinere mecum detulisse; Ab hac planta odorifero plena humore deter-,, minatam quandam succi quantitatem exprimunt, & cum prædictis carni-,, bus ac sanguine comiscent, in marmoreo tundunt mortario, & reliquam,,, ut memoraverat F. Gregorius, ad unguem adhibent operam. Tum in lo-,, co, in quo sæpe urina evertitur, benè involutam pastam sepeliunt; vel utri-,, culorum aliquot horum in vase illo, σκαφίον vocant Græci, in quo (sit,, auribus honor) humanorum tam siccorum, quàm liquidorum colluvies,, recipitur excrementorum, suspenduntur, ad tres quatuorve dies detinen-,, tur. Exemptos inde & in umbroso cubiculo benè siccatos externis mercato-,, ribus divendunt. &c. Moschi quidem opificium ipse ego non vidi; animalia,, tamen & plantam moschatam sæpius vidi. Reliqua curiositatis gratia ab,, Incolis didici, quibus fidem denegare piaculum duxi. De quo tamen infe-,, riùs, CAP. XI. judicium meum proferam.

Diversum ab his omnibus Moschum describit *Pantoja*, referente *P. Petro Jarrico* lib. 2. Thesaur. rer. Indic. cap. 17. è ventriculo animalis cujus-

dam

dam feri, quod fele paulò grandius, educi Moſchum credens, nec in China ipsum, ſed in regione proxima reperiri. Ubi tamen Cibettam intelligi debere, *Jarricus* ſuſpicatur, vel credendum, nobiliorem ac pretioſiorem Moſchum ventriculo alvoque educi. Quæ quidem cuncta, ut incertiſſima, recenſuiſſe ſufficerent. Per ventriculum attamen utriculum moſchatum vel Zibethicum etiam innuere potuit *Pantoja*, *Gemara* tamen tract. Berachoth fol. 43. cap. 1. Moſchum ſimiliter ſtercus eſſe perhibet. Aliàs Moſchum nobiliorem ex ventriculo alvoque educi, non facilè conſentirem, nec quisquam alius fide dignus ſimile quid unquam ſcripſerat. Licet & dictarum partium contenta, inprimis verò ſcybala fermento iſto odoriſero bilioſo quoque imbui, faciliùs conceſſerim.

Aſt dum *Rabbi Abraham Ben Eſra* comm. in Exod. cap. 30. verſ. 23. Moſchum è gutture colligi ſcribit, conſenſum à me haud difficulter impetraret, ſi per guttur folliculus ille umbilicalis intelligi poſſet, vel, quod paulò credibilius, ſanguis ex jugulato, eo fortaſſis in loco, animali extractus, atque ad Moſchi confectionem, qualem ex. gr. Scaliger exponit, collectus innueretur. Modò non omnis illa, aliena ex relatione à *Ben Eſra* hauſta traditio ſit fictitia.

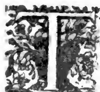
Reliquis in præcedenti diſcurſu expoſitis relationibus (quas omnes teſtimonio, ſi vera ſint, quæ narrantur, oculari vel ſaltem aurito innixas, licet in plurimis idem proponant, ſpeciatim cum L. B. venia adducere volui, cùm in multis etiam varient, plures modò, modò pauciores, quin & diſcrepantes in præparatione ἐγχειρήσεις proferentes,) etiamſi veritatem ſubeſſe aliquam inficias ire nolim, ſubinde tamen fabuloſa aliqua conjungi, nullus dubito; quæ cuncta tamen eruere, mearum non eſt virium. Hoc ſaltem, ne vanè id ſcripſiſſe videar, monendum, neutiquam capere me poſſe, quâ ratione animalculorum iſtorum oſſa, integrâ permanente cute, in mortario comminui ita poſſint, ut molliorem iſtam, quæ in Moſcho obſervatur, conſiſtentiam induant, cùm à violenta ejusmodi contuſione cutis, inprimis dum nativo adhuc turget humore, non poſſit non fatiſcere, diſcerpi, & grandes experiri rupturas. Et hinc meatus etiam, per quos ſanguis emanare poſſet, fruſtra obturari, eſt credibile, præſertim ſi maximâ, uti illa *F. Gregorii* memorata, animalia ſanguinis copiâ abundarent. Nec intelligo, quomodo contuſi animalis è pelle, à reliquis partibus non ſeparatâ, ſed exſiccata, ſacculi parari queant, quibus moſchata illa ſubſtantia includatur, cùm hæc illius quantitatem longè excedat. Quin & nonnullorum hiſtorias ex aliis ſupplendas neceſſariò eſſe autumo: veluti in Mendoziana corporis contuſioni exſiccationique putrefactio addenda, niſi eandem illo ipso tempore, quo exſic-

Digitized by Google

exficcationi exponitur, ſufficienter ſuccedere, debeat ſupponi. Sed hæc & ſimilia urgere prolixiùs ſuperſedeo, quæ nempe adcuratiorem & multiplicem obſervationem in ipſis locis, ubi talia concinnantur odoramenta, requirunt.

CAPUT VII.

Ἐπίκρισις *antecedentium.*

TOt itaque cùm ſint de Moſchi ortu opiniones, multis à ſe invicem paraſangis diſtantes, cuinam adhibere fidem præſtet, ſuſpenſum meritò reddere aliquem poſſent, præſertim cùm plurimi oculorum fide nitantur, vel ſaltem niti eâ videri velint, quibus ſanè abſque ſufficienti cauſa eandem denegare, magna foret temeritas.

Hoc certum eſt, ab eo tempore quo innoteſcere Moſchus ceperat, plurima ſemper genera fuiſſe agnita.

Duorum meminit *Serapio*, è ſanguine ſponte ab animali ex folliculo depoſiti, alterius autem vi hominum erepti.

Hieron. Cardanus, atque cum eo *P. Caſp. Schottus* in Phyſ. curioſ. & apoſtema, & totius animalis cum oſſibus contuſionem admittunt.

Andr. Libavius part. 3. ſingular. lib. 4. cap. 5. tertium genus addit, nempe teſticularem Moſchum, quas tres ſententias mutuò ſe non evertere arbitratur.

Clar. *Adam. Olearius* in not. ad Itinerar. *D. Joh. Alb. à Mandelslo*, poſtquam *Ruellii*, vel à quibus eam hauſit, *Serapionis*, *Sethique*, *Scaligeri* item & *Boymii* relationes expoſuiſſet, Scriptorum horum opiniones omnes, à Mandelsloana non admodum diſtantes, veras eſſe poſſe, prudenter concludit, cùm in unum animal Moſchiferum omnes illi præparandi modi cadere, proque diverſitate locorum diverſi etiam modi attendi queant, ita ut unus hunc, alium alius obſervaverit. Confer. Nob. *D. Dan. Ludovici* diſcurſus, Anno IX. Ephem. Germ. Curioſ. obſerv. 38. inſertus

Mihi ſanè, ſimili fundamento inſiſtenti, unicum quidem eſſe veri Moſchi genus, intrepidè adfirmare libet, illud nempe, quod ex folliculo depromitur, alterum tamen illud, quod ex ſanguine, carne, vel toto denique animali, eoque non unius, ſed duplicis ſpeciei & differentiæ elaboratur, pariter dari, tot teſtibus coactus, non pernego. Aſt nihilominus alterum hoc, non quidem omnino fictitium, ſecundarium tamen, & bonitatem ſi ſpectemus,

longè inferius proclamare interea sustineo, usque dum meliora aliquando edoctus fuero.

Et follicularem quidem illum ipsa quotidiana ocularis inspectio, in ipsa nostra Europa, & in specie quoque Germania, extra omnem dubitationis aleam, contra quoscunque aliter sentientes, vindicat.

Tot enim quotannis ad nos deferuntur genuini folliculi, quos è falsorum numero tum singularis conformatio protinus eximit, tum & Moschi in eis præsentia, quem juxta cum odore præcellenti, integra ex omni parte cutanea ista substantia, nullo foramine aut scissurâ prædita, naturalem, & vivo adhuc in animali sensim ibi collectum, non autem artificio aliquo confectum eique intrusum, ostendit.

Reperiri autem in animali quodam tales folliculos, *Brasavolus* & *Cardanus*, oculati testes, præter alios, perhibent. Quin & ipse Anno 1675. tres similis animalis Norībergâ ad nos delatas exuvias vidi, singulas utriculo isto instructas; quorum unum dein à possessore, *Dn. Johanne Biermanno*, Pharmacopœo nostrate solertissimo, me præsente, apertum, Moschum continuisse fragrantissimum, recordor Sic & Heerfordiana animalis moschiferi pellis, à Nob. *D. Bartholino* Vol. 2. Act. med. Hafn. obs. 19. descripta; porrò Breyniana, ab Exc. *D D. Segero* in Anno VI. Ephem. Germ. Curios. observ. 128. exposita; Ludolphiana, quam Francofurti Ill. Dn *Jobus Ludolfus* servat, à Celeberr. *D. D. Georg Wolffg Wedelio* primò per literas mihi indicata, & postea uberiùs ab amiciss. *D. D. Sebastiano Schoffero* exposita; Stoberliniana, quam Noribergæ *Dn. Joh. Leonh. Stoberlinum* Pharmacopœum peritissimum possidere, maximus Fautor meus *D. D. Joh. Volckamerus*, additâ ejusdem icone, nuper mihi notum fecerat; nec non illa à Nob. *D. Joh. Bapt. Tavernier* part. 2. Itinerar. sui lib. 2 cap. 24. memorata & Parisios delata, omnes, inquam, pelles istæ tuberculo, folliculo vel vesicâ moschiferâ fuerunt instructæ. Quem ideo Moschum frustra explodere, & tanquam merum figmentum proclamare nonnulli ausi fuerunt.

Et hac certitudine antiquissimâ innixi jam dudum aliqui, alterum illum modum, qui ex carne &c. animalis contusa parari Moschum monstrat, omnino rejecerunt. Quo intuitu consimilem illum *Amati Lusitani* processum non legitimum Moschum, sed admodum adulteratum suppeditare, *Fuchsius* l. c. objicit. *Chioccus* tamen, explodendam omnino atque exsibilandam *Amati* sententiam dum vocat, quamque conjecturâ capitis sui ductus protulerit, minùs audiri meretur, cujus ideo Amati patrocinium laudatus *Faber* non immeritò suscipit, pag. 560. cùm plurium αὐτοψία eundem propugnet, Licet & ipse acriori suâ in *Serapionem* & reliquos cen-

surâ

Digitized by Google

furâ aliorum indignationem haud injuftè fibi contraxerit, dum reverà ifta de folliculis &c. omnia falfa & mendaciorum plena effe, nimis concitato calamo coarguerat.

Inftat quidem *Gabr. Fallopius* lib. 1. in *Diofcor.* cap. 24. ideo carnes maceratas & putrefcentes Mofchum haud effe, quia carneas non habeat fibras. Cui tamen idem *Faber* fatisfacere videtur, dum Unguentarios & Chirothecarios Romanos certiffimò fibi fuiffe adteftatos, monet, fe, dum in aquis odoriferis illum folvunt, filamenta fæpius reperire, ac veluti nervofa & carnofa quædam corpufcula, pelliculas quoque, quæ ubi diutius aquâ fuerint maceratæ, aliarum etiam membranarum inftar, intumefcant. Si jam *Fallopius* in Mofcho genuino ex folliculo defumto fecerit experimenta, facilè carnofarum fibrarum abfentiam eidem concedemus, quas fanè, in alium non admodum diligenti contufione difcerpto ex animali paratum fi incidiffet, faciliùs quoque inveniffet. Modò Unguentarii & Chirothecarii illi Romani, minùs curiofi harum rerum obfervatores, *Fabro* non impofuerint, aut pilofas ac membraneas Mofcho folliculario fæpe aut femper conjunctas particulas, pro nervofis & carnofis corpufculis venditaverint.

Singulari autem in tumore Mofchum non colligi, contra *Fuchfium* difputat *Faber*, erroneâ eum opinione duci exiftimans, cùm animal mofchiferum, Capreolum æmulans, tam rarum fit & peregrinum, ut ex uno atq; altero tumore tanta quantitas Mofchi eximi nequeat, quæ cunctæ Europæ, Afiæ, Africæ & Americæ fufficiat; in folo autem Peruano regno plus Mofchi in cibis, potu, dulciariis, veftibus, aliifque confumatur, quàm in Europa univerfa, & ex China locifque vicinis, ubi paratur, quotannis mille Arrobæ, h. e. viginti quinque librarum millia vehantur, ac per varias Orbis partes diftrahantur. *Tantam autem Mofchi copiam, addens, quomodo vix nomine etiam nota beftia nobis fubminiftrabit?* Quæ equidem fimpliciter abfque ullo difcrimine non impugnabo, ita ut haud coactus credam, tantam quotannis Mofchi quantitatem ex China locifque vicinis exportari, eumque porrò ex unico animalis tumore, qui nec duas interdum drachmas concrementi odorati largitur, non defumi, interea tamen, nullum omnino Mofchum ex folliculo aliquo depromi, nequaquam indè fequitur. Quam videlicet omnefque alias dubitationes fola Mofchum parandi diverfitas promtè folvet atque difcutiet. Ignotam cæteroquin adeo effe nobis beftiam illam, nemo ampliùs hac ætate facilè confentiet, multò minùs maximæ quantitatis Mofchi collectionem adeo incredibilem reputabit, fi regni Sinici & vicinorum tot aliorum amplitudinem, nec non Animalium mofchiferorum in cis

 mul-

multitudinem, plurium, uti *Mandelslöi*, *Tavernierii*, *Martinii*, *Mendozæ*, *Maffeji*, & *Pauli Veneti*, testimonio fundatam consideraverit.

Mihi tamen adfirmare sanctè licet, omnes bonæ notæ Moschi species, quas hactenus videre contigit, (contigit autem conspicere plurimas,) non alias, quàm eandem cum folliculariâ fuisse, cui utpote exactissimè responderunt, ita ut, nisi tot oculatorum testimonia, non facilè falsitatis incusanda, obstitissent, promtissimè in eam descendissem sententiam, omnem reliquum esse fictitium.

CAPUT VIII.

De genere Moschi constituendo.

Oschum simplicibus medicamentis adnumerant Arabes. Præter alios testem cito Principem *Ebn Sinam*, vulgò *Avicennam* dictum, Canon. medic. lib. 2. tract. 2. cap. 13.

Neque alium ei quisquam locum adsignare hucusque ausus fuit, vel compositis adnumerare, maximè si strictè vocem medicamenti compositi quis accipiat, quidquid scilicet ex duobus, tribus, aut pluribus diversarum specierum ingredientibus artificiosâ methodo, & sub certa forma invicem permixtis, est compositum, ad differentiam puta simplicium non ita præparatorum, sed sibi solis relictorum, quæ nempe non nisi impropriè, si heterogeneas eorum à natura acceptas partes quis consideraré voluerit, composita adpellitari consuevêre.

Conveniunt etiam in hoc, quòd animalium classi inserendum statuant. Nec obstat, quòd *Aristoteles* in Problemat. solam Pardalin, sive Pantheram inter animalia benè olere scripserit, (cujus odoræ suavitatis etiam *Ælianus*, *Solinus* & *Plinius* meminerunt,) ideoque Moschum ab animali aliquo ortum minimè trahere, suspicari quis posset, cùm à Panthera natales ejusdem nemo hactenus deduxerit. Aut enim aliarum bestiarum tantùm respectu, non hominum, fragrantiæ illius sensum esse intelligendum, cum *Joh. Fabro* exposit. in N. A. Recchum pag. 541. dicemus, aut, quod utique verum est, moschifera & Zibethica animalia Antiquis istis fuisse incognita, aut, quò magis inclino, merum esse figmentum istam odoris à pardali exhalationem, potiùs respondebimus.

Multò minùs obstat, quòd odoris excellentiam attendentes aliqui, in diversam ab Animalibus classem reponant. Veluti in *Taxa medicamentorum* offi-

officinalium Wittebergensium cap. 6. sub titulo Odoratorum & pretiosorum simplicium, juxta cum Ambra & Zibetho legitur. Libera enim hic cuique, pro varia intentione, est potestas, nec coordinatio ejusmodi alteri illi adeo repugnat.

Attamen in Clar. *D. Ioh. Tilemanni* libello de mater. med. sect. 2. ubi de Pectus calefacientibus agitur, Resinas inter, nec non Cor & Caput calefacientia ubi recensentur, inter Marina, minùs adcuratè, sive Amanuensis, sive Typographi, aut cujuscunque demum hallucinatione contigerit, collocatur, cùm neque resinosam habeat substantiam, neque maris aliquod productum exsistat. Licet dein, Alexipharmaca & semen augentia dum enumerantur, Animalium in ordine rectiùs memoratus fuerit.

An verò integrorum animalium, an partium eorundem, an productorum ab illis, an denique excrementorum catalogo inscribi debeat, quæri posset? Ubi, distinctione factâ, ut carnem, ut sanguinem consideratum, animalium partibus jungi: ut humorem in folliculo collectum, ad productorum vel etiam excrementorum censum rectissimè posse reduci, regero.

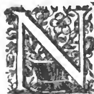
Quod si tamen recensita genera omnia veri quid habuerint, & ita unum aliquod genus omni Moscho competens placeat constituere, *Partem* dicere comodè liceret, lata cujus adpellatio ipsum quoq; sanguinem, & indè enatum productum, vel excrementum nobilissimi odoris sub se comprehendit.

An denique Aromatis epitheto dignus haberi queat, paucis videndum? Adfirmant *Jacob Primerosius* in Arte pharmaceut. cap. de humect. *Joh. Renodæus* lib. 2. Institut. pharmaceut. cap. 6. aliique plurimi. Ast contrarius videtur esse *Joh. Manardus* lib. 8. Epist. medicinal. 1. amaritudinem adeo à propriè vocatis Aromatibus alienam esse decernens, ut, quibus adest, quocunque odore præcellant, nomen Aromatis auferant. Ast ipsum Aromatis vocabulum si consulamus, quod ab ἄρ seu ἄρι, particulâ intensivâ, & idem ac *valdè* denotante, ut & ὄζω, *oleo*, *benè oleo*, vel ὀδμὴ, ὀσμὴ, *odor*, derivatur, quis Moscho id nominis denegare poterit? Unde *Henricus Smetius* lib. 9. Miscell. pag. 467. Aromata res odoratas dici, scribens, quæcunque nimirum odorem suavem & naribus gratum spirant, mox iisdem Moschum adnumerat. Vel etiam ab ἄρω, *apto*, si descendat vox ista, quòd nempe cibos aptet, i. e. aptos ad edendum suavesque reddat, hac quoque ratione Moschus Aroma erit, cujus in cibis condiendis usum exponere inferiùs occasio dabitur. Imò tantùm abest, ut amarities Aromatibus sit deneganda, ut etiam Aromatis vox simpliciter posita Myrrham, omnium notitiâ amarissimam, denotet, vid. *Ioh. Ant. Lindani* Select. med. pag. 308. Quod

si saporis suavitatem juxta cum odoris grati præcellentia quis strictè exigat, amarum multis esse in deliciis & gratissimum, recordabitur.

CAPUT IX.

De Animali moschifero.

Unc quale sit animal, à quo Odoramentum jam explicatum depromitur, inquirendum occurrit.

Non uno autem sub nomine ab omnibus proponitur; dum modo *Caprea*, *Dorcas*, *Capreolus*, *Gazelus*, *Gazela* vel *Gazella* (quam vocem origine Arabicam explicat *Samuel Bochartus* part. 1. Hieroz. lib. 3. cap. 18.) cum additione etiam: *fera*, *peregrina*, *Orientalis*, *Indica* adpellatur. Nonnunquam simpliciter *Moschus*, uti *Ioh. Schrödero* in Pharmacop. *Moscharia Anton. Fumanello* cap. 4. de peste, *Moschus Hieron. Cardano* vocatur, reprehenso propterea à *Scaligero* Exerc. 211. de subtilit. sect. 3. *Aldrovando Capra moschi* audit. Sinis sub nomine *Xe* venire, cum *P. Martinio Ioh. Neuhofius* in descript. regn. Sinic. cap. 16. innuit. *Hiam* ab iisdem dici, *Adam Olearius* l. c. ex *Boymio* refert. *Kircherus* verò utrumque conjungens, *Xechiam* à Sinis nominari monuit. Quæ tamen præfati *Boymii* sit opinio, ipsiusmet verbis indicare lubet: *Litera Sinicè scripta Xe, Lusitanis Almiscar, Latinis Muschum significat: hoc sumitur ex animali, quod Sinenses Hiam vocant: Littera ut supra vides*, (vid. TAB. I. Fig. 2. in qua lit. *a.* notat *Lo*, i. e. cervum, *b. Xe*, cervum moschatum, *d. Hiam* odorem, *c.* autem idem ac *a.* sive *Lo* denotare autumo.) *ex duabus aliis componitur, nempe ex Littera Xe, quæ supernè est, & Littera Hiam, quæ infernè, illa cervum, hæc odorem denotat, quasi dicas Cervus odoratus* &c. Item: *Porrò quod Sinenses propriè vocant Xe, & Lusitani Almiscar, atque Latini Moschum, est caro renum* &c. Hinc corruptè satis in Centone philosoph. 6. Musei Septal. *Rettiam*, typographi fortè &c. negligentiâ, vocari, elucescit; Licet reliqua ibidem addita huc optimè quadrent, & quousque Cervus vocari mereatur, clarè satis edoceant: *Cervum immaturum* (*an Cerviotto*, ut habet *Marinus*, cui hæc deberi autumo,) *corporis mole æquat, lupino capite, duos sub labris terram versus, dentes longos exerens, plus timoris quàm damni inferentes. Obscurioribus cervo tectus pilis tardè movetur. Ye Hiam* à *Phil. Marino* in *Kircheri* Chin. illustr. vocatur, alienâ tamen culpâ literæ X. facilè Y. substitui hîc potuit. Ubi cele-

celeberrimi Sinicæ linguæ Interpretis, *D. Andr. Mülleri* ἐπίκρισιν, nuper benevolè ad me perscriptam, adnectere conveniet, quâ cervum moschiferum Mandarinicè *Xe*, nostrum verò Europæum cervum eâdem linguâ *Lo* adpellari, Hiam quoque (pro quo alii *Hiang, Chiam* scribunt,) odorem, non moschum simpliciter, nec cervum illum significare, utrumque autem conjunctum *Xe-hiam*, tam cervum istum quàm moschum denotare, me admonuit.

Isidorus & *Albertus* qua ratione *Musquelibet* (quam vocem etiam retinuit *Vincentius Burgundus*, aliis: *Musquelibus* legentibus) nominent, *Conr. Gesnerus* nescire se profitebatur. Sed à Moscho, quem Muscum vulgus adpellare solet, sic adpellâsse, *Ulyss. Aldrovandus* suspicatur, quod equidem uti credibile satis est, ita plenariam tamen nominis istius rationem nondum exhaurit.

Marcus Paulus Venetus lib. 2. de regionib. Orient. cap. 37. & 38. de regione Tebeth & Caniclu verba faciens, inveniri ibi animantia tradit, Moschum producentia, quæ *Gadderi*, vel, ut aliqui legunt, *Gudderi* vocantur.

Adam. Lonicerus de succis concret. *Zibetion* & *Zibettum* vocari scribit. Et Germanorum non pauci, minùs adcuratè qui nomina distinguere norunt, aut confusam tantùm Odoramentorum istorum scientiam habent, felem vel catum Zibethicum vocant. Sic *Martin. Zeilerus* in Itiner Ital. Florentinum thesaurum describens, inquit: Man hält darinnen eine grosse Zibeth oder Bisem-Katz; die etwas grösser / doch in Gestalt einer Katzen / mit grossen Augen. Ihr Speiß ist Eyer und rohes Fleisch / von der alle vier Tag hhiten einer Haselnus groß Bisem genommen wird. Non minùs Anglis *Muske Katte*. vel *the musc goat*. i.e. moschi felis audit. Et apud *Joh. Langium* lib. 1. Epistol. medic. 63. dum *Catoblecta animalia* (vel *Catoblepta*) odorifero Zibethi unguine turgida ponuntur, in margine additur: *Catobleta Bisemthier*. Prout & in Oriente ipso moschum tam de Zibethico animali, quàm de Cervo moschifero non rarò dici, modò laudatus *D. Müllerus* testis mihi sit omni major exceptione. Animalia tamen Moschum & Zibethum ferentia sic confundi, facilè cuivis sponte adparet, qui utriusque naturam & diversitatem considerat.

Nonnulli Gazelæ nomen competere ipsi negant, aliique Dorcadem non dici posse, contendunt, *Gesnerus* tamen, *hanc*, benè ait, *feram Dorcadem, Capream ve, aut Gazellam Indicam, peregrinam, vel orientalem appelles, aut Dorcadem moschi, vel simpliciter Animal moschi, parum interest.* Sed Capreoli sub etymo commodè reponi, adeoque Dorcadem, Capream & Gazelam dici posse, ex seqq. patefiet.

Si

Si tamen & alterius generis animalia moschum suppeditantia dari consideremus, in genere de quovis, absque discriminatione hujus vel illius speciei, sermonem habentes, omnium optimè Animal moschiferum adpellabimus, quod vocabulum nemini non notum quamlibet sic dirimere litem valebit.

His ita nunc enodatis, diversæ Antiquorum atque Recentiorum Autorum & Historicorum descriptiones adducendæ veniunt, ut pleniùs constet, qualenam illud sit animal, quod tam fragranti nos Odoramento in sui admirationem trahit.

Inprimis verò *Serapio*, sive *Masudius* apud eundem, primum denuo locum meretur, qui illud à Capreis figurâ, colore & cornibus non differre, sed caninis tantùm dentibus discrepare adserit. Nam, Interpretum ejus verba ut exhibeam, *habet duos dentes caninos, egredientes ab ore ejus, sicut egrediuntur ab ore porcorum, & sunt dentes isti albi valde & recti, longitudinem unius palmi, aut plus habentes.* Vel, ut idem *Masudius* apud *Bochartum* habet: *Capreoli musci ab his nostris nulla in re differunt, non formâ, non specie, non colore, non cornu. Tantum eos dentes distinguunt, quos habent instar dentium elephanti. Nempe singulis capreolis duo sunt dentes ex maxillis prodeuntes, erecti, elati, albi, ad spithamæ mensuram plus minùs.* Quod & *Damir* apud eundem testatur, esse nempe moschi Capreolum nigri coloris (quales pilos etiam *D. Thom. Bartholinus* se vidisse refert in Act. med. Hafn. Vol. 2. obs. 19.) tenuitate crurum & ungularum divisione nostratibus similem, nisi quòd unusquisq; illorum duos in inferiore (*superiore*: legendum est,) maxilla dentes ex ore exsertos habeat, versus faciem erectos, (*versus terram protensos*, rectiùs,) uti apri dentes, infra spithamæ longitudinem.

Non dissimilia apud *Ebn Sinam* in Canon. med. lib. 2. tract. 2. cap. 13. inveniuntur, videlicet esse Moschum animalis, capreæ non dissimilis umbilicum, caninos duos dentes candidos exsertos gerentis, & introrsum reflexos instar cornuum.

Et *Elluchasem Elimithar* (quem nonnulli Indum fuisse perhibent, noster autem *Welschius* in M. SS. Variar. Lection. lib. 2, cap. 12. nomen omnino confictum aut certè huic ineptè adtributum notat, cùm verus Autor potiùs sit *Ebn Giezla*) in Tabulis de tuenda sanit. itidem Gazelo simile animal illud tradidit.

Græcus etiam *Simeon Sethus* capreæ illud sive dorcadi simile statuit.

Nec contrarium *Ioh. Terrentius*, ex Cervorum nimirum vel Capreolorum genere esse, picturamque ejus se in libris, quales Sinicos libros historiam animalium tradentes Europa nostra hactenus tantùm in votis habuit,

im-

Digitized by Google

impressam vidisse, quâ similis sit Dorcadi, sed sine cornibus, in Epistola ex ipsa Sina ad *Fabrum* perscripta, referebat.

Accedit & *P. Boymus*, reverà cervo & tygridi (an ob maculas pelli impressas?) simile esse, pilosumque, sed coloris æreï subobscurè nigri, innuens. Imò *P. Martinius* quoque, testis oculatus, quadrupes esse, exili cervulo non absimile, pilo paulò magis nigrescente, itidem testatur.

Cum hisce consentiunt *Brasavolus* & *Cardanus*, uterque αὐτόπτης, ideoque fide dignissimus, quorum hic l. c. talem in modum loquitur: *Moschi animal mortuum vidi in via Vexillariorum Mediolani, magnitudine, formâ, ac pilo, nisi quod coloris est magis glauci, capreolo simile est, pilus tamen etiam est crassior pilo capreoli: supra binos & totidem infra dentes habet, hocque solo differt & odore à capreolo, nam pili varietas à regione ortum habere potest.* Ille autem, in colore Cervo simile ait esse, Dorcade aut Capreolo paulò majus, & nonnunquam æquale, in figura quoque Capreolo simile, ungues multividos habens ut Capreolus, quod ideo Caprea aut Dorcas peregrina nominari queat, & tale Mercatores Venetiis Illustriss. Alphonso Duci Ferrariæ vendere voluisse, Moschum in folliculo habens. Quam datam à *Brasavolo* descriptionem *Bernhard. Dessennius* lib. 6. de compos. medicam. verissimam esse profitetur, utpote qui ipse etiam hujusmodi animal in horto elegantissimo Illustriss. Ferrariæ Ducis, Herculis Esthensis, quem in Pado flumine possidebat, (sive, ut *Brasavolus* loquitur, in Padana Insula, quæ Alcinoi hortos æquat,) spectaverat. Unde etiam Excell. *D. D. Segerus* Animalis moschiferi delineationem in Ephem. Curios. German. Ann. VI. observ. 128. daturus, Capream illud adpellare sustinuit, quum toto corpore suo, solis dentibus prominentibus exceptis, Capreæ seu Dorcadis nostratis mediocris magnitudinis figuram referat. Et Clar. Medicus Amstelodamensis, Amicus meus honorandus, *D. D. Adolph. Fischerus*, An. 1668. d. 17. Jan. in literis Amstelodamo missis ad beatum *D. D. Joh. Theodor. Schenckium*, eo ipso tempore tale se vidisse manibusque tractâsse animalculum mortuum, quadraginta Imperialibus venale, testabatur, Capreolo nostrati satis simile, nisi quòd longioris parùm colli ac longiorum crurum fuerit.

Quæ omnia esse verissima, quantum quidem ad Capreoli magnitudinem attinet, memet ipsum quoque tres istæ à me memoratæ Exuviæ certissimum reddidêre.

Nec silentio prætereundus *Iul. Cæs. Scaliger*, laudatus hoc in passu à *Chiocco* in Mus. Calceol. pag. 662. Animal illud Gazelæ simile album (qualem aliàs colorem nemo, nec etiam *Barbosa*, cujus historiam ex India petitam *Scaligerum* fuisse sequutum, ex *Fabro* superiùs monui, indigitavit, &

talis

talis si aliquando conspectus fuerit, meritò rariores inter referendus foret, esse, ex historia ab Indis advecta, exerc. 21. de subtil. memorans, *cujus ex inferiore mandibula* (rectiùs : superiore) *aquè dentes utrinque singuli exeruntur.* Nec non exercit. 211. §. 3. Gazelam hanc totam Capreoli facie, neque aliud sanè esse, quàm Capreolum, refert, subdens : *Unam Messanæ mihi Rhodius ostendit Eques ; strigosior erat tota quàm capreoli nostrates, cruribus exilioribus erectioribus, ipsa magis sima, dentibus exsertis binis, quales attribuunt Arabes, Serapio & Avicenna : cæterùm non tam grandibus, quantos ille scribit : ætas fortaßis adhuc tenera, nondum illos ad eam provexerat magnitudinem, candidi fuêre ii, ac paulisper inflexi ; Cum id è Sicilia rediens enarrassem Affinibus nostris, qui in Syria fuerant, dixerunt mihi, gazellam penitus esse figurâ capræ, non autem capreoli ; earum greges se vidisse multos.* Quibus tamen Adfinibus suis neutiquam fidem, & meritò habuisse Eum, insequentia mox verba evincunt, de scribendi periculo, ex aliena fide metuendo, dum *Cardanum* admonet.

Catelanus horum sententias rejiciens, unicam *Petri Bellonii* admittit, qui Observat. lib. 2. cap. 51. (non 14. & 15. cùm in c. 14. de ave Onocrotalo, serpente Jaculo, & Turcicorum militum modestia, c. 15. de navigatione Autoris è Rhodo in Alexandriam, Ægypti urbem, agatur,) Gazellarum silvestrium genus quoddam, quod in arce Cayri viderat, prolixè depingit, hasque solas *Catelanus* moschiferas esse existimat. Contra ipsam tamen *Bellonii* mentem, qui moschatam Capream nec alibi in istis Observationum libris, nec ibidem describere unquam in animo habuit, unde etiam nullam Moschi, vel odoris mentionem eum facere deprehendimus. Consentit *Ul. Aldrovandus*, aliud ibi Capræ genus delineari, admonens. Confer. *Chiocco* in descript. Mus. Calceol. & *Casp. Hofmannus* Paralip. de medicam. officin. sect. 3. cap. 38.

Nonnulli Animal hoc idem cum Capreolis nostratibus faciunt, contra quos *Fallopius* l. c. decertat, qui licet simile esse concedat, differre tamen, vel ex dentibus concludit, quos nempe prominentes instar apri vel elephantis habeat, id quod etiam *Joh. Jacob. Manlius de Bosco* Comm. in Lumin. maj. sect. 1. cap. de Elect. è gemmis, animadvertit, cum *Avicenna* contra *Serapionem* sentiens, licet utriusque illius Arabis relationem non dissentire, ex ipso textu sufficienter constet.

Sunt tamen & alii, qui diversum planè ab hoc jam descripto animal nobis exhibent, illudque magnitudine & figurâ vulpem & vulpeculam, aut etiam canem referre volunt, ceu inprimis apud *Mafferum*, *Mendozam*, & *Nierembergium* videre est, quorum hic, *Animal*, ait, *est vulpis magnitudine*, *silvas*

sibus incolere solitum. Vulpeculæ autem formam seu effigiem nominant *Mendoza & Maffejus.* Figurâ & magnitudine parvo cani assimilari, *Joh. Hugo à Lindschotten* cap. 23. Itiner. Orient. (vid. pars 2. de India Orient. à *Joh. Dieterico, & Joh. Israele de Bry* 1613. Francof. edit.) aut etiam vulpem referre, cap. 26. (vid. pars 4. dicti libri) scribit. Mediocris canis formâ & magnitudine esse, *P. Gregorius de Bolivar Fabro* testabatur, cujus denuo verba, ut notatu digniora, lubet adducere: "Animalcula quædam reperiuntur, quæ in silvestribus locis, ubi Cuniculorum modo terram suffodiunt, generantur. Magnitudine & formâ suâ mediocrem Canem ex parvorum illo genere æquant. Colore sunt pardo, ut Hispani dicunt, sive ex obscuro rubro, ac cinereo mixto, aliqua tamen albis nigrisq; e maculis signantur: pilos raros, distinctos ac duriusculos habent. Pedes ipsi sunt largi, unguibus canis instar armati, sed longioribus acutioribusque, quibus facilè sibi speluncas in terra fabricant. Rostrum oblongum, caninum, dentibus probè munitum. Aures habent curtas & rotundiusculas, oculos parvos & minimè alacres, similes illis, qui morti vicini sunt, Non quidem multùm agilia; sed vafra admodum sunt, ubi abscondendi, sub terra necessitas illa urget." Qui omnes sanè unum idemque nobis animal sistere videntur; quod cùm talem in modum circumscribatur ab istis, qui ferè omnes in Indiis istis Orientalibus dimorati fuerunt, partim etiam animal ipsum à se visum perhibent, quis diversum à priori, Capreolo scilicet, Animal eos innuere, ampliùs dubitare queat? Nec certè eosdem tam cæcos ac quasi dementatos fuisse, facilè dixerim, ut in animali, Capreolum quammaximè referente, Canis aut Vulpeculæ formam sibi imaginati fuerint, ideoque de fide eorum, nisi certiora edoctus fuerim, scrupulum movere hîc neutiquam possum.

Ut eapropter cum *Casp. Schotto* lib. 8. Phys. curios. cap. 26. §. 6. *fortassis non unum tantum animal moschiferum est*, scribente, quamvis paulò confidentiùs, non unum solum, sed duplex Animalis moschiferi esse genus, malim concludere.

Ipsos verò Capreolos moschificos plura in genera dividere nollem, quamvis in colore, aliisque nonnullis accidentibus varietas subinde in eis occurrat. Ista enim speciem non mutant. *Aldrovandus* quidem contrarium opinatur, cùm *Brasavolus* nullam exsertorum illorum dentium mentionem faciat. Ast, quæ humani ingenii est imbecillitas, in describenda re quapiam occupati, facilè vel notatu digniorum circumstantiarum oblivisci possumus, quod & *Brasavolo* contigisse potuit. Nisi fortè dentes illos animali, quod viderat, ætas, fortuitusve aliquis casus abstulerit, aut *Brasavo-*

F 2 *lus*

Digitized by Google

lus aliis magis intentus studiò omiserit. Idem sanè in *Martinio* & *Neuhofio* deprehendimus, quorum uterque de exsertis dentibus ne verbulum profert, cùm tamen eosdem figuris, quas exhibent, Animalis istius adpingi curaverint.

Utrùm tamen hisce vel illis adnumerare liceat Animal moschiferum, quod *parvum & subrubri coloris* esse, *Gabr. Sionita de monte Libano* scribit, quivis per me, quidquid voluerit, credat, parvum quidem dici potest utrumque respectu habito ad alia majora genera, in Oriente non infrequenter occurrentia, subrubri etiam coloris pilos non planè denegabimus. Suspecta tamen fides ejus redditur, quòd Moschum in Oriente ex Urbe & Districtu Haleppi provenire statuat, id quod nemo alius unquam dixerat, nec etiam veritatis aliquam speciem apud Historicos inveniet, cùm omnis Moschus, qui Haleppi venalis exponitur, Sinarum potiùs & Indorum è regionibus illuc transportetur.

An autem *Bauthschneri* relatio, *Fabro* communicata, aliquid certi contineat, oculatiores alii dispiciant, dum nempe animalcula illa, ex quibus Moschum in Lusitania confici narrat, paulò majora esse perhibet, quàm illa, de quibus supra *F. Gregorius* historiam suam pertexuit, figurâ quoque non cani, sed feli esse persimilia, habitare in locis saxosis plerumque ac silvosis, ubi oleastri præsertim & quercus occurrunt, glandes dulciores castaneis nostris, animalibus illis pergratas, ferentes, & necessitate premente, abscondendis illis feris inservientes. Mihi sanè illa suspecta admodum sunt, nec in Lusitania veri Moschi proventum dari, persuasum habeo, ut ideo vel fictitia omnino illa sint, vel ad Moschi tantùm adulterationem bestiæ hæ inserviant. Et licet *Bauthschnerus* in certis Lusitaniæ desertis, quæ peragraverat, animalcula talia viderit, vel omnino decipi nimis credulus à fabularum conditoribus, vel etiam fictitii Moschi elaborandi modum edoceri potuit.

Nec tandem *Amatus Lusitanus*, testimonio authentico destitutus, mihi probatur, qui Animali huic Leporis tantùm magnitudinem adsignat, quem falsè cæteroquin traducit *Franc. Alexander* in Apoll. suo pharm. rad. 1. Cui tamen *M. Paulus Venetus*, qui ipsam Chinam sive Chatajam adierat, patrocinari videtur, pulchrum id esse animal, testatus, *catti*, vel, ut alii legunt, *katha habens magnitudinem, & pilos grossos, ut cervus, pedes quoque ungulatos.* Vitium tamen aliquod hic subesse, & *catti* loco, *capreoli* (vel etiam *capreæ*) esse legendum, autumat *Aldrovandus.* Nec sanè aliud animal eum indigitare, quàm quod Capreoli nomine supra perlustravimus, tum ipsa ejus descriptio, tum nominata juxta umbilicum vesica sanguine plena evincit.

Digitized by Google

sit. Liceat & hoc addere, quòd lib. 2. cap. 9. Animalia Moschum ferentia, Cervos inter & Capreas media reposuerit.

Ut autem *Bolivarii*, cæterorumque cum eo facientium Animal, minùs utpote cognitum, nec genuini sive follicularis moschi ad nos deferri soliti autorem, à nemine insuper hactenus depictum, aut ad vivum delineatum, publicique juris factum transiliam, de altero illo, Capreolum referente, id saltem jam monere lubet, omnium optimè illud à prælaudato Nob. *D. D. Segero* fuisse descriptum, cum quo tamen etiam, si lubeat, altera à me, Anno IIX. Ephem. Curios. German. num. 53. inserta descriptio conferri potest, quæ ideo speciatim adducere supersedeo, cùm utilissimi illi Ephemeridum Academiæ nostræ Curiosæ libri omnium ubique Curiosorum in manibus versentur. Hoc saltem innuere paucissimis placet, quòd, si Dorcadem nostratem, mediocris, majoris, vel etiam minoris magnitudinis ob oculos ponas, cui variegatus, & maculis quasi conspersus in cute pilosa sit color, caput tamen lupinam quodammodo faciem (si non in vivo animali, saltem in ejus exuviis,) referens, dentes prominentes duo, inque abdomine infra umbilicum parùm exstans protuberantia, eo ipso videas Animal moschiferum.

Dentes tamen, cornua, & cursus ejusdem, antequam ad alia transeam, ulteriorem adhuc deposcunt considerationem.

Illos quod attinet, *Serapionem* & *Avicennam* duos caninos extra os prodeuntes ei tribere, ex adductis superiùs eorum verbis liquet, hac tamen cum differentia, quòd *Ebn Sina* eosdem introrsum reflexos instar cornuum, *Serapio* autem, Interpretibus si fides haberi queat, rectos esse edixerit. Ubi tamen *Ebn Sina* magis crediderim, cùm aliorum testimoniis fulciatur, prout sanè *Segerus*, *Boymius*, *Kircherus*, *Calceolarius*, *Tavernier*, & *Neuhofius* suis animalium iconibus incurvos ejusmodi dentes adpingi curaverant, quales & ipse in Exuviis omnibus, sæpius jam à me memoratis deprehendi. Eandem reflexionem Scaliger etiam in viso à se animali notaverat, & *P. Phil. Marinus* hæc profert: *hà due denti longhi, come di vecchio Cignale, che li escon fuori di sotto al labro superiore, rivolti all' ingiù verso terra.* Quamvis, quod in Ludolfiana pelle benè notavit Exc. *D. Schefferus*, tam curvi revera non exsistant, ac in Itinerariis communiter delineari solent.

Ast dum *Cardanus*, ultra binos illos superiori è maxilla prodeuntes, totidem etiam infra habere scribit, quod non minùs *Marc. Paulus Venetus* tradidit, quid certi regeram, vix invenio, qui & memoratos, *Segerum*, *Volckamerum*, *Boymium* &c. duorum tantùm cognitionem habuisse, nec plures me observâsse, considero. Unde differentiam aliquam hîc dari, fortè dicendum

 foret.

Digitized by Google

foret. Quamvis statuere malim, præconceptam opinionem de eorum cum Aprorum dentibus, quorum à nonnullis quatuor poni constat, plus justò latiùs extensa similitudine, duos reliquos, inferioris nempe mandibulæ inconsideratiùs addidisse, vel eminentes nonnihil quandoque præ cæteris, non tamen ipsam oris cavitatem egredientes, aliquos dentes decepisse eosdem, quales nempe Clar. etiam *Segerus* observavit, & de inferioris maxillæ octo dentibus verba faciens, hunc in modum scripsit: *quorum duo medium occupantes locum, reliquis sunt prominentiores.* *Serapionem* itaque, qui primus porcinis dentibus comparare eos sustinuit, duos verò tantùm adsignavit, sequi præstabit. Quos tamen unius palmi longitudinem aut plus habere dum scribit, scrupulum novum injicit, quem ex ætatis differentia tollere laboravit *Scaliger*. Certè nec *Segero*, nec mihi longiores, quàm duorum pollicum transversorum comparuerunt. Uti verò Natura in dentibus humanis mirè ludit, sic & in Capreolis istis variare potest. Vel *Serapionem* unà cum radicibus intra alveolos reconditis considerâsse, vel, quod credibilius, omnino deceptum fuisse, dicamus.

Cæteroquin etiam ab aprugnis, ratione sitûs, multum differunt; his, scil. in Apris, superiora versus mucrone prosurgentibus, illis verò terram versus reflexis; quo ipso jam etiam adparet, quousque cum elephantinis dentibus, quos adducit cum *Masudio Fallopius*, conveniant.

Et dentes hi in causa esse potuerunt, ut Animali huic cornua nonnulli tribuerint, non secus ac ipsi Elephanti, pisciqúe Narhual eminentes extra oris rictum dentes quibusdam imposuerunt, ut illum cornutum, hunc verò monocerotem crederent. Cùm nemo aliàs ex illis, quibus Capreolos istos fuisse visos certò constat, ullam cornuum fecerit mentionem. Imò *Martinius* cornuum omnino expers esse, clarè satis innuit, & Nob. *Visscherus* in literis suis Animal, quod Amstelodami viderat, absque cornibus fuisse, referebat, Exc. quoque *Segerus* & Nob. *Volckamerus* cornua nulla, imò ne quidem eorum vestigia adfuisse, testantur, quod pariter & ipse de Exuviis, quas videre datum fuit, adfirmare possum. Et *Joh. Terrentius*, ut paulò superiùs dictum fuit, picturam ejus in libris Sinicis impressam Dorcadi quidem adsimilari, sine cornibus tamen esse, consentit. Unde verò Celeberr. *Welschius* in Diss. 2. de Ægagrop. pag. 13. Capreolis moschiferis exiguas subulas simplicibus subulonum radicibus perquam similes esse, hauserit, me latet, qui apud nullum Scriptorum, quos evolvere sat multos & præcipuos datum fuit, tale quid invenio. *Aldrovandus* quidem, cùm suam de Quadrup. bisulc. historiam conscriberet, jam ante multos annos Bononiæ Gazellam tam marem, quàm femellam, cum suo pullo visam notat, corporis fi-

gurâ

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

gurâ & capite vulgarem Dorcadem, sed cornibus vulgarem potiùs Capram, & colore Cervum exprimentem, quarum etiam effigiem adnectit, marem sine cornibus, femellam autem cornutam faciens: Ast Dorcadis genus illud fuisse verè moschiferum, ferè dubito, præsertim cùm ipse dentium prominentium, ut & folliculi nullam, neque in discursu, neque in schemate, mentionem fecerit.

Hic verò scrupulum aliquem mihi movet Animal moschiferum, quod in Horto aulico Frisingæ Bavarorum, hinnuli cervini speciè præditum, vidisse se, *Wolffg. Höferus* Hercul. med. lib. 7. cap. 2. refert, (licet *Höfero* non visum, sed ex relatione aliorum tantùm fuisse descriptum, Nob. *DN. Andr. Hueberus*, Medicus Ducalis ibidem meritissimus suspicetur, nec in horto Episcopali aulico, sed apud *DN. Buecherum*, Ecclesiæ Cathedralis Decanum &c. exstitisse, qui illud ex Italia acceperat, unà certiorem me reddiderit,) quod A. 1648. fortissimo Suecorum Archistratego *DN. Car. Gust. Vrangelio* donatum, &, cùm in Sueciam deduceretur, Suinfurti à duorum Academiæ Nat. Curios. Præsidum veneranda biga visum, cornibus fuisse instructum, Ill. *DN. Febrius* noster me nuper monuerat, additâ etiam figurâ, (quam æri insculptam TAB. II. oculis subjicio,) juxta cum tali descriptione: *Forma ipsi erat capreoli (quantum quidem de eo per fenestram in obscura camera tum oberrantem dijudicare licuit) sed minoris paulo, & rectiora crura, duo statim ob oculos ex media fronte eminebant cornua dodrantali longitudine, subfusca, rotunda & striata, non ramosa (ut capreolis) & leniter resupinata: Nulli ipsi dentes ex ore deorsum (ut apris sursum) extantes, auricula parva; Dorsum pilo splendido, æquabili subruffo seu castanino capreol. nostr. instar vestiebatur, subtus tamen & in ventre albescebat, nullo ibi folliculo moschifero, sed cauda nigricante spithamam longa spectabilis, qua canis instar spectatoribus sæpius abblandiebatur. Fœminam eam dicebant ductores, cùm tamen cornua capreolis nostris fæmellis, ut cervis, desint, nisi id errante quandoque formatrice fiat, quod cervæ isti cornutæ in Anno Ephem. nostr. X. mortem attulit, licet in caprillo genere fæmellæ itidem sint cornutæ. Capreolum igitur nostrum diversum quidem fuisse, à Tuo vel pluribus Tuis ex diversis Authoribus allatis, sed itidem moschiferum constat: abducto enim eo in Sueciam, camera ista, ubi aliquot dies fæno & avena alebatur, moschi odorem post satis diu spirabat. Ad Subulonem Velschii aut Gazellam Aldrovandi propius accedere videtur. Sed hæc & alia ex vicina Frisinga certius pleniùsque exquirere poteris, mihi tum temporis inter turbas ac tumultus bellicos tantum otii non supererat: Iconem autem genuinam affabrè depingendam curavit Magnif. noster Præses & Fundator Acad. N.C. Dn. Ioh. Laur. Bauschius ὁ μακαρίτης, in cujus ædibus tum curabatur, cujus copiam licet rudi penicillo* *deli-*

delineatam hìc Tibi mitto, ut descriptioni meæ lucem quandam fœneraret, miror magnoperè, nullam de eo per tot Germaniæ provincias caveâ ligneâ incluso in Sueciam deportato (quod quidem sciam) extare memoriam. Et hoc sanè animal idem cum Aldrovandino esse videtur. A quo nec diversum est quod sub Gazellæ nomine *D. Joh. Jonstonus* Histor. natur. de quadrup. tab. 29. delineatum dedit. Gazelam quoque, cujus in Clave medic. pag. 107. meminit, masculam tamen, cornutam fuisse, Excell. *D. D. Joh. de Muralto*, à Nobil. *D. D. Jo. Conr. Peyero*, meæ sollicitationi peramicè favente, interrogatus, respondit; cujus verba integra ex literis Tiguri A. 1681. 15. Augusti exaratis huc exscribere placet: *Undecimus annus agitur, ex quo Gazelam Parisiis cum Anatomico Regio DN. Ludov. Gaiant, Hospite & Præceptore meo charissimo, secui: Interim præter ea, quæ in Clave med. mea exaravi, memini nobis subjectum illud jussu Regio traditum esse (du Parc de Versailles) quo loco plura rara nutriuntur animalia ex India allata: pilos subflavos & in ventre albos tenebat, caudâ pendente crinitâ obscuriore: Cornua acuta, oblonga, leviter intorta, obtusiorem capræ instar nasum, caput rotundius, nullos in superiore maxilla ore dentes, sed acutos plures in inferiore habebat, pedibus bifidis, unguibus probè armatis interstepiente membranâ incedebat, genua cute attritâ & durâ vestita fuerunt. Sub umbilico folliculos, materiâ instar ceræ dissoluta plenos monstratos, sed non tam benè ac moschum olentes memini; dixerunt & lepores quandoque talem materiam loco eodem recondere* &c. Hanc Gazelam, à prælaudato *DN. Peyero* Capræ Africanæ sylvestris nomine insignitam, cum Aldrovandina, Jonstoniana, & Fehriana eandem fuisse dicerem, nisi pedes, quos hi ungulatos pingunt, ille unguibus armatos memorat, obstarent. Monstrosa tamen inter animalia referre illud num propterea liceat, hæreo; quanquam multiformes ibi animalium partus esse, variè feminis cujusque generis mares aut vi aut voluptate miscente, *Plinius* (quâ fide, nescio,) lib. 8. Hist. nat. cap. 16. scripserit, unde etiam vulgare Græciæ dictum fuerit ortum, *semper aliquid novi Africam afferre.* Quidquid sit, hoc tamen certum est, sic persuadente dentium ex mandibula superiore eminentium defectu, caudæ præsentiâ, & folliculi absentiâ, vel etiam duplicati & instar eorum, quos in Castoribus & Leporibus reperiri, præter alios, *Rondeletius* lib. de amphib. cap. 8. & cum eo *Fuchsius* l. c. nec non celeberr. *D. Jo. Jac. Wepferus* Miscell. Germ. Cur. Ann. 2. obs. 251. & Ann. 3. obs. 167. fidem fecerunt, ingrati odoris excrementum continentis præsentiâ, longè diversa hîc animalia à notioribus istis moschiferis suprà descriptis recenseri; ut ita reliquorum cornua negotium ullum mihi ampliùs hîc facere nequeant. Et quamvis

odorem

odorem moschatum Bavarica illa bestia exhalaverit, Moschum tamen suppeditâsse, tale nempe odoratissimum concrementum, quale vulgò in Officinis prostare solet, indè vix sequitur, cùm halitus illi odorati rarum quid in isto esse potuerint, quale quid nonnunquam in hominibus, crocodilis, leporibus, mustelis, cochleis &c. deprehendi constat, & infra memorabitur.

Attamen & *Sim. Sethus* Moschum provenire statuit in umbilico ζώου τινὸς μονοκέρωτος, μεγίστου, ὁμοίου δορκάδι, *animalis unicornis, maximi, capreæ similis.* Sed errâsse hîc *Sethum*, *Gesnerus* (quod etiam *Fuchsius* notat) optimè monuit, cùm aliorum nemo id, quòd nempe sit animal unico cornu præditum, scripserit, ne oculati quidem Autores; falsissimum quoque id esse, *Bochartus* demonstrat. *Maximum* insuper hoc esse Animal, ab unico *Setho* minùs benè scribi, idem *Gesnerus* animadvertit, pro μεγίστου ideo μάλιστα legendum, suspicatus, quod equidem hac ratione ad veritatem propiùs nos deduceret, MSStorum tamen, quorum varias lectiones, à beato *Welschio* nostro collectas, ære meas feci, consensu destituitur.

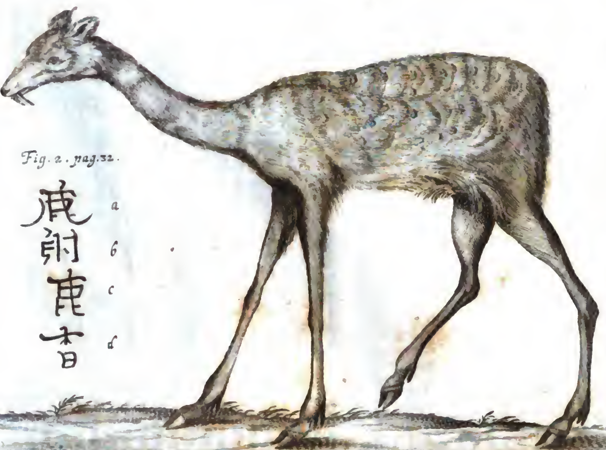
Tandem morsu in persequentes sævire capreolos istos, exemtis verò dentibus longioribus mansuescere, tantæque esse velocitatis, ut rarò vivæ capiantur, in *Alex. Benedicti* lib. 13. Pract. cap. 26. legimus. Verùm sævitiam hanc in mordendo esse imaginariam, dentesque illos longiores, ad corporis sui à fame potiùs, quàm externis injuriis aliis defensionem, sive radices in cibum cessuras ut istis effoderet, à Natura concedi, autumo; quæ non minùs Cl. *D. Schefferi* erat conjectura, Mendozianâ sanè relatione, quâ odoratam tantùm, digitalis crassitiei radicem, Camarum dictam, animali huic in cibum venire dicitur, confirmanda, si eandem cum capreolo hoc bestiam Autor ille describeret; aut etiam radix illa cum Behmeno eadem esset, quam Dorcadi huic in cibum cedere, ex *Ebn Sina* discimus. Hinc non minùs, plus timoris, quàm damni dentes istos inferre posse, rectiùs cum Exc. *D. Paul. Mar. Terzago* cent. philosoph. 6. Mus. Septal regeritur. Cujus vitæ incolumitati Natura magis cursûs velocitate consuluisse videtur. Saltu enim cursuque pernicia hæc esse animalia, tum ipsa cum capreolis, velocitate & agilitate suâ hominibus signaturam dantibus apud *Oswald. Crollium*, convenientia, tum pedum structura ad agilitatem comparata indicat. Nullam autem hîc parit difficultatem *P. Phil. Marinus*, Animal moschiferum ad cursum esse lentum atque tardum, adserens, cùm mox, adeo stolidum esse, subjungat, ut labor Venatoribus nullus, quàm inveniendi incumbat, quia inventum occidere possint, absque motûs aut defensio-

nis alicujus actu vel resistentia, siquidem membra ad velocissimum cursum idonea possidere, & eadem ad evitandas hominum insidias non intendere, in uno facilè concurrere possunt animali. Nisi relationem à *Tavernierio* factam huc trahere, & quod debilitati dandum fuerat, stoliditatem adpellâsse *Marinum*, dicere malimus. Sic enim *Tavernier* l. c. ex Gallico idiomate in Latinum conversus nos instruit: *Mense Februario & Martio, cum fame colluctata feræ istæ (propter nives, quæ ibi 10. vel 12. pedum altitudine terram tegunt,) versus meridiem progrediuntur ad gradum usquè 44. vel 45. ibiq; tritici & oryzæ nova segeti inhiant, at rustici tum eas exspectant in transitu cassibus hinc indè dispositis, captasq; sagittis vel etiam fustibus necant. Nonnulli asseveravère, me præsente, tam macilentas eas esse, tamq; debiles, ex fame hyberna, ut multa earum cursu ab homine pedestri capi possint.* Nec obstat *Fr. Gregorii de Bolivar* historia, Animalia moschifera non multùm agilia edifferens, cùm, si vera illa sint, quæ profert, longè diversum, nec satis adhuc nobis cognitum animalis genus delineet.

Cæterùm ut ista, quæ hactenus dicta fuerunt, eò meliùs animis imprimantur, figuram Animalis hujus, sive Capreoli moschiferi, TAB. I. Figur. 1. exhibere placet, ad normam Segerianæ (non exclusâ Stoberliniana,) adornatam, paulò tamen, juxta formam Exuviarum Augustanarum, immutatam. Alias tamen consultò volui omittere, veluti Aldrovandinam, Boymianam, vel, quæ eadem est, Kircherianam, Calceolarianam, Camerarianam, Gesnerianam, Jonstonianam & Neuhofianam, præsertim quia easdem in Anno IIX. Eph. Curios. Germ. jam memoraveram, meumque de earum insufficientia judicium breviter protuleram. Nec ultimò etiam visam in *Tavernierii* Itinerario iconem huc si ponerem, multum is conferre posset, quam si cum nostra hac comparare velis, pariter non satis probare queas. *Martinii*, in Atlantis Sinensis Tab. provinciæ tertiæ, Xensi dictæ, posita, non adeo, ut aliorum quædam, inconcinna est, cumque Neuhofiana coincidit. Nisi fortè in ipsis istis Capreolis, uti in magnitudine & colore, ita etiam in ipsa reliqui corporis figura aliquam dari differentiam, in istorum quorundam excusationem dicere liceat, ad quod tamen credendum difficillimè inducor. Quamvis aliàs quidquam honoris aut quoad cætera fidei Viris istis celeberrimis decedere nequeat, qui partim infidâ, incertâ & falsâ aliorum relatione unicè instructi, adeoque faciliùs decepti, partim etiam Pictorum & Sculptorum, qui suo tantùm ex ingenio Naturam sæpius adumbrant, artisque suæ arrogatâ licentiâ nimiùm abutuntur, aut etiam rudiori & imperitiori manu laborem absolvunt, figmentis subjecti, vel inviti disseminare errores coguntur. Quod sanè & mihi, magnis si liceat componere parva, cum figura *Calceolarii* accidit, quo de loc. cit. pluribus à me actum fuit,

CAPUT

TAB. I. Fig. 1.

Digitized by Google

CAPUT X.

De Folliculo moschifero.

Olliculo, ut moschiferi Capreoli præcipuæ parti, in qua selectissimus reperitur Moschus, & quâ ademtâ, ad Moschum progignendum Animal id aptum deinceps non esse, meritò credimus *Brasavolo*, proprium destinare Caput, æquum est. Quem exuperantiam quandam, parvum marsupium referentem, & subtili pelliculâ ac subtilissimis pilis vestitâ constantem, *Atlantu Sinici Autoris* circumscriptione, supra *pag. 7.* vidimus. Quod & revera ita sese habere, modò subtilis pellicula, non simplex aliqua & similaris pars, sed organica & dissimilaris intelligatur, quivis facilè deprehendet. Ut ideo ab ipso Moscho folliculum, tanquam continens à contento, distinguere omnino necesse sit, atque minùs adcuratè idcircò *Johannes de Sancto Amando* Expos. supra Antid. Nicol. cap. de Pot. mosch. Moschum esse folliculum quendam in animali quodam inventum, scripserit.

De cujus inprimis loco Scriptores non unam fovent sententiam. Ut enim *Fallopium*, pectoris quoque mentionem absque fundamento ullo facientem, haud curemus; multò minùs *Johannem* modò dictum, apostema hoc pedi adjudicantem, ipsum umbilicum, *Ebn Sina, Ellucbasem, Sethus*, pluresque alii à prædictis ita edocti, nominant. Ill. etiam *D. Thom. Bartholinus* obs. 58. Vol 1. Act. med. Hafn. receptaculum illud, oculari inspectione adjutus, ita describit: *Externa pars tuberculum habet durisculum, rotundum planum, pilosum, sed pilis à circumferentia centro incumbentibus. Ex centro prominentia extat, quæ umbilici vestigium signat. Pili circumjecti in cute limbi densiores, & vario flexu hinc inde spargüntur, albi plerique, non ita membranæ incumbentes.* Et Nob. *D. Daniel Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. V. obs. 205 prominentiam hanc rotundam esse, ac nucistam majorem æquare vel superare scribit, cum manifestis coalituræ umbilicalis, sed citra aperturam quandam, notis, de cætero Bartholinianæ dictæ delineationi adprimè correspondere, intus autem adhuc manifestiùs antiqui meatûs coalitum inter corrugationes quasdam ostendere, cum adhærente funiculi umbilicalis particula. Alii tamen non umbilicum, sed regionem infra eundem sitam proponunt. Sic *Marinus: di sotto all' umbilico*, i. e. *sub umbilico*, vesicam istam comparere, scribit; *infra umbilicum*, *Cardanus*, quò etiam *M. Pauli Veneti* sententia trahenda, juxta umbilicum inter cutem & carnem eandem collocans. Nec

 aliter

Digitized by Google

aliter sentit Celeberr. *Segerus*, in abdomine non longè à posterioribus pedibus tumorem hunc eminere testatus. *Tavernierius* quoque imæ ventris parti, propiorem genitalibus quàm umbilico, eum adhærere, tum in Itiner. l.c. tum libello, cui titulus: *Observations sur le Commerce des Indes Orient.* notans, si nempe de animali masculo loquatur, idem innuit. Nimis autem ab umbilico hunc removere videntur *Isidorus*, *Vincentius Burgundus* & *Platearius*, dum in inguine subsistere volunt. Mihi, cum *Brasavolo*, circa umbilicum Moschi folliculum esse quærendum, concludere libet, sive in umbilicali regione inferiori, quem etiam umbilico modò paululùm propiorem, modò ab eo aliquantulùm remotiorem esse posse, haud admodum negabo, inprimis pro diversitate magnitudinis in ipsis animalibus. Umbilicum tamen ipsum huc accersere vix audeo, cùm revera paulò decliviorem, quàm quo umbilicus solet occurrere, abdominis locum occupet, & singularis ab ipso ortu dubio procul congenita Folliculi conformatio simplicem umbilici extensionem & intumescentiam non admittat. Quamvis verò in Folliculi acumine coalituræ quasi umbilicalis vestigia exstent plerunque, ea tamen revera meatûs aperti, non ita in exsiccato corpusculo sensum incurrentis, esse indicium, paulò post demonstrabitur. Mihi sanè nulla umbilici in folliculo nota, multò minùs funiculi umbilicalis particula unquam visa. Aliorum tamen circa hæc experimenta vel conjecturas potiùs non impugnabo, id solùm recensens, quod oculis meis in perlustratione multoties se obtulerat.

Unicum autem tantùm Folliculum singulis Capreis nostris esse à Natura concessum scimus. Nec *Fallopius* supra citatus ullam hîc parit difficultatem, aliquando geminum, aliquando multiplicem eum oriri scribens, quem nempe unanimis tot oculatorum testium confessio, unius tantùm conscia, redarguit, & imaginaria cum abscessu præter naturæ intentionem vel ordinem generato comparatio deceperat.

Cæterùm Folliculi moschati icones Lectori Curioso, tam quoad internam ejusdem, quàm externam figuram in Tabula III. exhibere volui. Alteram verò illam, quam olim ligno incisam & Thesibus meis Academicis additam, postea verò ab aliis quoque mutuatam, novæque *Gesneri* de Quadrupedibus editioni, nec non *Castelli* de Hyæna odorifera reculæ Exetasi insertam, nunc planè deletam volo; quem quidem Folliculum fuisse elegantissimum, haud negabo, ast non unam mihi, dum alium nullum, quo cum conferre potuissem, tum temporis habueram, errandi causam præbuit, cùm inprimis minimè duas in cavitates aut sinus à Natura, sed violentiâ quadam extraneâ & compressione, quâ varias adipisci figuras solet, divisus,

visus, ideoque sibi relictus unicâ tantùm cavitate praeditus sit dicendus.

Ast dum ibi substantiam ejus cutaneam, partim etiam quasi carnosam edixeram nec jam mutare penitus sententiam est animus. Licet enim in exsiccato, uti ad nos deferri solet, illam carnosam demonstrare non adeo promtum fuerit, ubi tamen eundem aquae aliquandiu immaceraveris, à qua partes ejus exsiccatae denuo intumescunt & ad naturalem statum propiùs reducuntur, absque magna difficultate cultri ope oculos incurret. Verùm & alia, quae mihi hanc viam ingresso observare contigit, in elegantiori folliculo inprimis (cùm aliquam dari differentiam in quibusdam haud negare velim, in essentialibus tamen omnes . quotquot hac methodo examini subjeci, convenire observaverim,) brevissimis enarrare, & libet, & jucundum ac utile erit.

Abrasis itaque & abscissis primò exterioribus pilis, ne taedium qualecunque remoramque sectionis adferrent, aut foraminula sub eis latentia oculis eriperent, mox sub eminentia illa acuta foramen sic satis amplum, Lunae falcatae formâ, sese obtulit, ipsam in folliculi cavitatem obliquè anteriora versus penetrans. Quin & ipsa eminentia sive fastigium non solidum, (quod & Cl *Segerus* cavum esse pronunciat, dum moscho exitum praebere adstruit,) sed meatu aliquo (in cujus extremitatem pili, setarum ferè ad instar duri, implantantur, caput rufum, à moscho ex vicino meatu exstillante ita fortasse tinctum, reliquâ eorum parte intus latente albidâ, exserentes, suâque protuberantiâ fastigium illud inprimis repraesentantes) praedita itidem comparuit, cui immissus stylus per folliculi dorsum promtè subiit ad oppositam usque partem, ubi abscissus ille, dum nempe folliculus ab Animali olim auferebatur, ulteriorem sui inquisitionem, & ubi tandem in corpore terminetur, denegavit.

Hisce incitatus Folliculi pellem interiorem, eo latere quo abdomen respicit glabram, quo verò cum pellicula mox describenda jungitur, rugosam circumcirca abstuli, & mox pelliculam quandam fuscam, in ipsius folliculi mediam cavitatem propagines quasdam emittentem, imò in Moschi etiam ipsius substantiam immersam, prout & per foramen falciforme sive semilunare extra utriculum protensam, caeterùm à subjacentis membranae nervosae rugis pariter in rugas contractam, facili tamen operâ ab eadem abscedentem, atque licet per se admodum tenuem, diligenti tamen manu in quatuor alias tenuissimas membranulas haud difficulter divisibilem, atque moschum undique ambiente & ceu in sacculo eundem continente deprehendi ac separavi. Quae naturâ suâ quidem albicans est & argenteo quodam ni-

lore resplendet, eo tamen latere, quo Moschum proximè ambit, fusco colore tingitur; cujus lacinias Mercatores Moscho commixtas sæpius vendere solent, in Moschi electi & follicularii substantia promtè deprehendendas. Quam itaque magni ut faceret *Fallopius*, satis causæ habuit, hunc in modum scribens: *Ex his vesiculis aliquæ sunt ita vetustæ, ut nullum odorem servent, aliquæ odoratæ sunt & recentes, & sunt illæ in quibus adest folliculus & membranula, ubi continebatur Moschus. Ideo videte, quando emitis: Scalpite digito, si adest pellicula, ematis; sin minùs, linquite, quia odorem amittit citius; non ergo negligatis pelliculam internam.* Revera enim major folliculorum fragrantia membranulæ illi, à moschato humore tinctæ debetur; diutius etiam ideo in eis persistens, cùm istâ ablatâ, cæteris dein folliculi in partibus citiùs avolet, utpote non ipsâ Moschi crassiori ac durabiliori substantiâ imbutis, sed odoratis tantùm quibusdam tenuioribus atomis, quas exhalantes in se receperant, impraegnatæ, quibus avolantibus, minùs delectabilis odor, & folliculo ac pelli naturalis remanet. Atque illa ipsa pellicula in causa fuisse videtur, ut *Fallopius* folliculum moschatum tumorum tunicatorum, sive qui in folliculo aliquo membranoso saniem instar lardi &c. continent, familiæ, quamvis minùs benè, ut supra ostendi, insereret. Sed ad cavitatem receptaculi hujus potiùs revertor.

In qua circa orificium meatûs prædicti moschiferi, tenuissimis satisque longis rufescentibus pilis munitum, glandularum (fortè liquorem serosum ad humoris moschati naturâ crassioris dilutionem exstillantium) manipulus, in quas radices pilorum istorum implantari videntur, oculis sese objicit, latentes tamen alia sub membrana, quæ nempe sub illa tenui situm nacta, nervosa magis & crassa, in plurimas etiam fibrosas particulas, aliarum quarundam in modum, cultro separabilis & ipsius cutis propago existit, utpote à qua eandem separare non potui, unde hæc cutis duplicatura glandulas modò dictas, ductumque mox describendum & musculum, ceu in sacculo quodam complectitur.

Sub hac itaque latet carnosa aliqua & verè musculosa substantia, circularibus suis fibris, oculorum si judicium me non fefellerit, utrumque meatum incingens, cæterùm crassa admodum & valida, cutique arctè adhærens, cujus carnosis fibris exsiccatis, membranosis tamen non omnino exclusis, folliculi ipsius soliditatem & renitentiam adscribo. Musculum autem hunc succi inprimis moschati retentioni inservire, verosimile est, quem Natura hoc artificio à continuo effluxu coërcere voluit, non secus ac s. h. notioribus intestinorum & vesicæ excrementis, quæ justo tantùm tempore evacuari expediebat, simili ratione prospexerat.

Incum-

Incumbit eidem Canalis ille supra dictus, in superiorem eminentiam foramine oblongo exitum habens, qui pro corpusculi follicularii parvitate latus admodum & amplus, recto itinere per dorsum ejus decurrit, crassus satis & membranosus, dissectusque plicis eleganter instructus, & in extremitate circa pilorum radices glandulis aliquot conspicuus, in quo humoris nihil reperii unquam, licet vehendo & excernendo alicui succo inservire, situs ejusdem & cavitas abunde confirment; quem verò à succo moschato esse diversum, exinde conjicio, quòd nec odore admodum moschato, nec colore citrino aut fusco sit imbutus, nec etiam in ipsam folliculi cavitatem abeat; cujus tamen humor ille sit naturæ, me omnino fugit, cùm & canaliculi ipsius ortus sive principium, longiùs nempe à folliculo locatum, me lateat. Unde inanibus conjecturis Lectoris benignitatem dum onetare nolo, ista nudè recensuisse sufficiet.

De vasis sanguiferis, quorum multa in folliculo sparsim occurrunt, nihil dico, cùm eorum ortus me lateat; unicum, quod canaliculi dicti latus utrumque stipat, magnitudine suâ spectabile, & ad musculosam carnem progrediens nominâsse satis erit.

Si cui tamen fortuna ipsum tale Animal secare concesserit, ille successum, curioso cultello impetratum, uberiùs fideli calamo si publicæ utilitati communicaverit, non levi is Curiosos quosvis beneficio beabit & vel mea experimenta atque conjecturas sic gratiosè confirmabit, vel saltem amicè emendabit; quem in finem inprimis Angli, Galli, Veneti, Bataviique exorandi sunt, quibus facilior hac in parte fortuna adridet, nec patientiâ, industriâ & peritiâ instructissimi desunt Anatomici.

Externam verò Folliculi faciem tum icon adjuncta, tum descriptiones ab aliis factæ, satis edocent; quam tamen in magnitudine, quæ in sibi relicto ovum gallinaceum modò minusculum adæquat, modò longè minor observatur, atque interiùs nucistam majorem minoremve capere potis est, & jam drachmas duas, jam quatuor, plus minusve continet; in figura porrò nunc rotundiori, nunc oblongiori, crassiori vel strictiori, ex varia compressione, quam majoris ad remotiora loca in transportando commoditatis ergo subire debent, ortâ discrepare, in naturali autem statu rotundiorem & nonnihil ovalem esse; in pilorum etiam, quibus vestitur, colore, albidiore vel obscuriore, variare, unicè monere volui.

Iconem autem ejus Tabula III. Fig. 1. continet, *literâ a.* locum orificii moschiferi, *b.* orificium canalis longi, *c.* ejusdem partem detruncatam, *d.* pilos à circumferentia centro incumbentes tenuiores, *e.* pilos crassiores limbo inhærentes denotante.

Figura

Figura II. exhibet Folliculi faciem externam, derasis tamen nonnihil circa orificia meatuum dictorum, evulsis è canali prominentibus, & reliquis etiam abscissis pilis; in qua *lit. a.* meatûs moschiferi orificium semirotundum apertum, *b.* orificium canalis longi, labiis tamen ejusdem diductis ostendit.

Figura III. internam præsentat faciem, pelliculâ tamen fuscâ moschatâ intimâ, unà cum altera eidem subjacente membranâ nervosâ ademtâ; & quidem *lit. a.* meatum moschiferum aliquantulùm ampliatum, *b.* glandulas eundem cingentes, pilis tamen omnibus evulsis, *c.* canalem longum in situ naturali, sed dissectum, ut interior ejus facies videri queat, *d.* ejusdem orificium cum glandulis instratis, *e.* vasa sanguifera insigniora juxta eum decurrentia, *f.* musculum circularem, *g.* cutaneam substantiam.

Cùm etiam in Ephemeridum German. Curios. Anno VIII observ. 53. de cavitate pilorum Capreoli moschiferi quædam dixerim, eorundem delineationem si hîc subjunxero, rem non ingratam me facturum credidi; itaque.

Figura IV. pilum animalis illius crispum exhibet, in quo *lit. a.* cavitatem in eo designat, reliquis pili partibus *b. b.* medullâ fungosâ expletis.

Figura V. pili cavi particulam discissam, & quidem *lit. a.* eandem nudis oculis contemplatam, *b.* per microscopium observatam ejus foraminulentam vel reticularem texturam denotat.

CAPUT XI.

Locus natalis Animalis moschiferi.

PAtrium Animalis nostri solum descripturus, Indiam denominare illud possem, si, juxta nonnullorum consuetudinem, quasvis remotas Orientis oras nomine isto donare vellem. Cùm tamen adcurationes alii non usque adeo illud extendant, juxta cum *India Tartariam* quoque & *Sinam* constituere lubet.

Ubi inprimis *Chataja* primum sibi deposcit locum; qua de consuli potest eruditissima Disquisitio Geographica & Historica Viri celeberrimi, *D. Andreæ Mülleri*, Amici & Fautoris mei honoratissimi. Sub ea autem Tartariæ partem esse intelligendam, §. 19. monuerat; cumque Gens ista Sinas quoque

TAB. III.

pag. 49. et 50.

Fig. i.

Fig. ii.

Fig. iii.

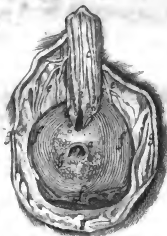
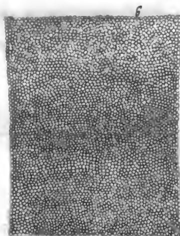

Fig. iv.

Fig. v.

Digitized by Google

Digitized by Google

quoque occupâsset, Chatajam dein illam etiam regionem dici potuisse. Cuicunque igitur regioni, sive Tartaricæ, sive Sinicæ, nomen hoc imponatur, considerationem hîc aliquam requirit.

Illa quidem, Tartarica, & quæ extra Murum Sinicum quærenda, in majorem & minorem, juxta *Kircherum*, dividitur; & hanc minorem borealibus Sinis conterminam *Thebet* vulgò adpellari, in Prodrom. Copt. statuit. Provenire autem in Thebet Moschum, effato plurimorum constat; *Serapionis* inprimis, sic Interpretum verbis l. c. scribentis: *In Tebeth sunt multæ civitates, sed moschus omnis, qui circa ea loca colligitur, avehitur à civitate, quæ propriè totius regionis nomine Tebeth nominatur.* In præcedentibus quoque Tumbascini Moschi mentionem facit: *Terræ in quibus sunt gazellæ musci, & sunt regiones Tumbasci, & Seni, & sunt terræ confines. Verum muscus regionis Tumbasci est melior musco Seni &c.* Ast Tumbascum ipsam Thebeticam esse regionem, alii notant; & inprimis *Bochartus* pro: *Tubethi* Interpretem posuisse: *Tumbasci*, vel potiùs, ut reliqua, mirè corrupisse, animadvertit. Quod pariter *Vopisci Fortun. Plempii* in schol. ad Avicenn. Can. med. consensu illustrare placet. Dum enim *Ebn Sina* de Moschi differentia, bonitatis ratione, disserens, Thebetico primum locum adsignat, *Plempius* his verbis in vocem illam commentatur: *Tebezius) ab urbe Tebet, quam alii Tumbascum vocant. Rabbi Benjamin in suo Itinerario dicit distare quatriduo à Samarcanda urbe magna, & Timurlani natalibus nobili, in ejusq; vicinus silvis inquit moschum inveniri. Golius scribit esse regnum Septentrionali Sinarum regioni ab occasu conterminum, quod multi volunt idem esse ac regnum Chatai. Itaque & regnum est seu regio, & civitas regno cognominis. Geographus Nubiensis vocat Tobbat, & statuit eam in regno Kaimachitarum part. 10. clim. 4. In his regionibus, inquit, exstant animalia moschi magna in copia.* Aliis *Toubeth, Tuboth, Tubet, Tubath, Tobbat, Tubacum* legitur. Apud *Sim. Sethum* in quibusdam exemplaribus τȣ̃ Πάτ occurrit; quod ideo *Ruellius*: *Pat*, vertit; cùm tamen, ut rectiùs alii, & MSS. quædam habent, duæ istæ Syllabæ conjungendæ sint, atque *Tupat* legendum. Hanc quoque regionem exprimit *M. Paulus Ven.* lib. 2. cap. 37. multa animantia ibi inveniri tradens, quæ Moschum producunt. Nec *Rabbi Benjamini*, modò apud *Plempium* citato, fuit indicta, qui cùm de Samarcant, urbe magna in Persici regni confinio condita egisset, *indè*, inquit secundùm versionem *Constantini l' Empereur*, *quatriduo petitur Tuboth, civitas, in cujus vicinis silvis moschus invenitur.* Quod tamen *Tuboth* vel *Tobbot* antea, cùm de magni Persidis Imperatoris dominio ageret, per [illegible]ò: *insignes*, (*Arias Montanus* in sua versione: *optimas*, habet,) vocis: מיטבות homonymiâ deceptus,

ceptus, reddiderat: *ut & alias insignes regiones, in quarum silvis fera reperiuntur, unde moschus colligitur*; quo de tamen Virum Clar. & plur. Rever. *D. M. Matth. Frid. Beckium*, Amicum meum colendum, qui ejusdem Judæi novam editionem cum notis meditatur, pluribus olim acturum exspectamus.

Huic Thebeticæ regioni versus Occidentem provincia *Caniclu*, eodem *Veneto* testante, cap. 38. adjacet, magna in abundantia Moschum suppeditans.

Ebn Sina l. c. Moschi *Carchirensis* meminit. Qualis verò sit ista regio, & an, quod nominis adfinitas suadere potest, cum *Carcham Veneti* conveniat, alii doctiores judicent? Quod tamen esse nequit, si *terra Carchir*, ut vult *Geographus Nubiensis* part. 10. clim. 3. mari Sinico proxima exsistat.

Huc pertinet, quod *Brasavolus* recenset, Venetias nempe Mercatorem quendam ex *Chatai* attulisse Moschum, quæ regio sit pars Scythiæ extra Imaum; incolas regionem, ubi optimus Moschus nascitur, *Ergimul* vocare, particularem verò urbem *Singui*. Ubi *Ergimul* vocem, quâ *Venetus* etiam utitur, corruptissimam esse, ut plerasque alias, in Literis humanissimè ad me perscriptis laudatus *D. Müllerus* monuit, addens: *Qui volet, Jer-Mogul legat. Est autem Mogul spatium terræ supra murum Sinensem ad Borrhapeliotem. Hujus tractus litoralis Su-Mogul dicitur; mediterraneus Jer-Mogul. Su verò agrum, Jer terram significat. Pro Jer-Mogul, Jec-Mogul Vincent. Bell. & alii scribunt; Ergimul Venetus; reliqui rectè.* Per *Singui* autem *Socheu* intelligendum; cùm procul dubio, *D. Mülleri* nostri judicio, *Venetus Su-gui* scripserit, *Gui* verò esse Sinicum *Cheu*, quod Urbem denotat.

Cæterùm in ipsa etiam *Chataja nova*, sive *Sina* Odoramentum hoc suos nancisci natales, ex *Serapione* supra dictum fuit, ubi *regionem Seni* Gazellas moschatas alere ipse narraverat, quam sanè regnum esse Sinarum, *Amatus Lusitanus* Comm. in Diosc. consentit, licet in hoc fortè minùs adcuratus, dum ex regno *Sciam* ipsi dicto ad Sinas Moschum deferri scribit; cùm tamen Sinæ ipsi Moscho inquilino abundent, & quidem probatiori, (uti *Ebn Sina* refert,) quàm sit ille in *maritima India* ortus, cui nempe regnum *Sciam* meritò accensetur. Et huc etiam sæpius jam nominati *Veneti Chatajam* referemus, in qua optimum inveniri Moschum, & quo melior in mundo non reperiatur, lib. 1. cap. 62. prodidit. Num porrò Erronis istius Turcæ relatio, apud *Auger. Gislen. Busbequium* epist. 4. trahi huc queat, incertum est, non tamen improbabile, præsertim cùm post absolutum longissimum itineris spatium, ad angustias ac veluti claustra regni Chataini se

perve-

perveniſſe innuerit, & quod intrari nequeat, niſi per certas fauces, quæ Regis illius præſidiis tenentur. Is itaque Turca, in urbe *Chataja*, regia ſede, frequentes eſſe tabernas odori illius aromatis, *Busbequio* enarraverat. E Recentioribus quoque *Joh. Petr. Maffejus* Sinarum regionem tum Odoramentis aliis, tum præcipuè Moſcho abundare teſtatur; quod & *Mendoza*, *Lindſchottanus*, pluresque alii fatentur.

In ſpecie verò quænam ejus Provinciæ hunc largiantur, *Martinius* cumprimis in ſuo Atlante Sinico indicavit, nimirum in *Xenſi*, *Suchuen*, *Yunnan*, *locisque aliis ad occaſum vicinioribus* ingentem Moſchi reperiri copiam, pag. 44. memorat. Et in ſpecie, de provinciæ *Xenſi* urbe tertia *Hanchung* pag. 48. agens, territorium ejus montibus ubique altiſſimis ac frequentiſſimis exſurgere, qui valles complures easque peramœnas claudant, unde quibus ad vitam opus, abunde petantur omnia, præterque alia, ingens Moſchi copia. Et pag. 52. de ejusdem Munimentis ſive locis militaribus verba faciens, in *Taocheu* & *Hocheu* multum Moſchi colligi. Porrò in ſextæ Provinciæ *Suchuen* urbe *Queicheu* pag. 69. & ei vicina urbe militari quarta *Chinching* pag. 72. Moſchi abundantiam monſtrat, imò montem ibi quendam à Moſchi copia *Xehing* (*Dapperus* in Deſcript. Sinæ pag. 108. exprimit: *Xehiang*) dictum pag. 70. indigitat. In ſeptima inſuper Provincia, *Huquang*, colligi, pag. 83. & in decima quinta Provincia, *Junnan*, abundare, pag. 155. 162. & 165. legitur. Ideoque tam in Sina boreali, quàm auſtrali Animal noſtrum invenitur.

Hiſce in *Thevenotti* varior. Itiner. curioſ. relatione *Honan* provincia additur. Præter provinciam *Xenſi*, etiam *Chiamſi*, nec non regnum *Tunchinum* ſive *Tungking* ab *Athan. Kirchero* Chin. illuſtr. part. 4. cap. 7. nominatur. De *Xenſi* ſimilia *Neuhoſius* effatur in Itiner. Sinic. Auch liefert diſe Landſchafft ſehr vil Muſcus. Et de *eadem*, nec non *Suchuen* cap. 16. deſcription. Sin. In der Landſchafft Xenſi, wie auch auff dem Gebirge bey Paoning, in der Provintz Suchuen findet man das Thier Xe, davon der Muſcus oder Biſem kommt. Et *Gregorio* illi *Bolivario*, apud *Fabrum*, in provinciarum *Xantien*, *Quinſay*, aliisque locis ſilveſtribus reperiri dicitur.

Tandem ex *India* quoque, ut natali ſolo, petitur. *Sanè in India maximum Moſchi proventum eſſe, inter omnes convenit*: *Henr. Salmuth* effatur. Ad quam cùm *Pegu*, *Siam*, *Patana*, & *Bengala* &c. pertineant, quid ab eis ſperandum, nunc indicare opus eſt.

Et quidem regnum *Pegu*, multorum confeſſione, non poſtremum hîc locum efflagitat, in quo magnum adeſſe Animalium moſchiferorum nume-

rum, Nob. à *Mandelslo* Itinerar. Orient. lib. 3. hisce confirmat verbis: Allhier findet man vil Thier / von welchen der Muscus oder Bisem gesammlet wird. Quem etiam ex *Sina, Tartaria*, & *Pegu* Amadabadam venalem deportari, lib. 1. cap. 19. scripserat. Et ille ipse Moschus Peguanus non fuit ignotus *Paulo Ven.* dum lib. 2. cap. 34. provinciam *Achalech Mangi* Animalia habere moschifera, refert. Quam utpote ipsum esse regnum *Pegu*, doctè, ut cuncta sua, ostendit prælaudatus *D. Müllerus* hebdom. observ. de reb. Sinic. cap. 3.

Barbosa de regno *Aracan*, inter Bengalam & Pegu posito, ait, his vicinos esse *montes Capelongam* dictos, cujus habitatores Moschum ad magnam civitatem Ava transportent.

Tavernierus regnum *Boutan* maximam ejus largiri copiam, refert; eundem etiam non tantùm ex Tunquinensi, sed Cocinchinensi quoque regno, ast non ea in quantitate adferri, notans.

Ex regno *Gnai* haberi, *Phil. Marinus* ostendit.

Non minùs in regno *Lu* idem Animal reperiri, ex *Martinii* præfatione Atlant. Sin. colligimus, ubi regnum Laos moschum ex vicino Lu regno habere testatur, Animal tamen ipsum ex regno Lu in alterum illud Laos abductum brevi, ut piscem extra aquam, emori subjungens; idem etiam indè transscribente *Neuhofio*. Unde in libello *Mirandorum Naturæ in Sina* &c. cap. 1. errorem aliquem latere dicendum erit, dum Laos Sinici imperii aliquando fuisse, partemque provinciæ Junnan, mediam inter Tungking & Cochinchinam, Lu verò regnum esse ipsissimam provinciam Junnan, perhibet: si *Martinii*, in rebus Sinicis versatissimi, fidem sequi velimus, moschum in provincia Junnan, ut supra modò dictum, abundare, tradentis; qui tamen regna Laos & Lu ab ipsa provincia Sinica non obscurè distinxerat; & multiplicii etiam *D. Andr. Mülleri* suffragio, Lu regnum ad Sinense referri non debet. Quare vix alibi commodiùs, quàm reliqua inter Indiæ regna memorari illud merebitur.

Est apud Indos regnum amplum, ab incolis ejusdem loci Sciam dictum, & ut melius dignoscas, ultra Malacham situm, in quo Animal hoc reperitur: verba sunt *Amati Lusitani*. Quamvis verò Sinas nominibus variare, novum haud sit, ideoque regnum suum quoque Sciam, uti *Neuhofius* tradit, vocare aliquando potuerint, & revera diu ante tempora Nat. Christi ita vocaverint, hîc tamen non Sinam, sed diversam ab ea terram intellexisse *Amatum*, vel reliqua ejus verba satis evincunt, dum ex regno *Sciam* dicto Moschum in Sinarum regnum deportari perhibet. Nec *Catelani* lectionem improbaverim, qui *Siam*, Indiæ Orientalis regionem potentissimam, uti *Cluverius* vocat, ponit,

nit, præsertim cùm regno Pegu, quammaximè moschifero, sit conterminum, & non minùs ad maritimam Indiam, ut supra monui, referri debeat, in qua Moschum provenire, ab *Ebn Sina* dictum fuerat.

In insula *Boero Gualth. Schultzius* lib. 1. Itin. Orient. cap. 9. Moschum colligi indicat: In den Bergen findet man auch einige Bisem-Katzen/wovon die Wilden den Bisem auffsamlen / und den Unsrigen um einen billigen Preiß verkauffen. Sed cati sive felis moschati denominatio non exiguam de Zibethico odoramento suspicionem præbet. Nec ullus alius, in hac, aliave aliqua Insula Animal nostrum occurrere, indicavit, cùm vicissim Zibethicum, sæpe, ut supra dictum fuit, cum moschato confundi solitum, in Insulis isto in Oceano sitis, uti Ceilan, Sumatra, Java &c. hospitari, longè certiores simus.

Persiam hic etiam nonnulli denominant. *In Persia reperiri quidam prodidère*: Nob. *D. Joh. Jonstonus* Hist. natur. de quadrup. lib. 2. tit. 1. cap. 2. art. 6. punct. 5. pronunciat. Sed Moschum, quo Persæ utuntur, aliunde, ex India inprimis, adportari, sunt qui statuant; quod, præter alios, *D. Tavernier* suo confirmat consensu, Moschum nempe omnem, qui in Perside venditur, ex Patna advehi. Sed in *Petri à Valle* parte 2. Itinerarii Germanicè editi epist. 4. ubi de venatione Sciàh Abbas, Regis Persiæ, A. 1618. in Chilàn, regione ad mare Caspium situatâ, olim Hircaniâ dictâ, agitur, innumerum Animalium moschiferorum multitudinem in illa, tum etiam aliàs semper, in prædam cessisse recensetur; quæ tamen rectiùs Capreolorum nomine insigniri ab Interprete debuissent, cùm textus Italicus simpliciter Gazellas innuat, sic expressus: *Senza le Gazelle, che non entrano in questo numero, e son sempre innumerabili.* Ubi itaque Gazellarum nomini, origine Arabico, idemque Animal, quod apud Græcos δόρκας, & apud Latinos Caprea vel Capreolus dicitur, denotanti, epitheton moschatarum neutiquam jungi debuisset. Unde mihi de Moscho Persico dubitare interea liceat, usque dum oculari hominum fide dignissimorum testimonio aliud edocear.

In *Syria* quandoque bestias has conspici, *Alex. Benedictus* autor est. Sic & *Scaligeri* adfines, qui in Syria fuerant, Gazellarum harum multas ibi se vidisse greges, eidem dixerant. Ubi tamen de fide eis adhibenda meritò dubitâsse eundem, conjicimus. Adeoque regio ista huc nequidquam pertinet. Quod & de *Halepo*, urbe Syriaca, jam in præcedd. monui.

Secundùm *Joh. Bodinum* in Theatr. natur. Moschi Caprea est in *Africa interiore*. Et *Brasavolus*, cùm de Moschi nomine dissereret, pluribus in *Africa* locis Animalia hæc nasci, nec non in *Ægypto* etiam inveniri, edixit,

H 3 quem

Digitized by Google

quem dein, præter alios, *Joh. Bapt. Porta* lib. 2, Phytognom. cap. 27. sequebatur. Ast rectiùs omnino *Alex. Benedicto*, ex Indiæ partibus in Persiam primùm, indè in Amanum, atque dein in Ægyptum (addo ego & Africam, contra ipsum *Benedictum*,) invehi, creditur, ut ita nullum adferre momentum queat Moscho impositum vulgare admodum Alexandrini epitheton, utpote non locum natalem, sed emporium ejusdem designans. Zibethica quidem animalia Africam alere, non negatur; ast de moschifero nemo probatorum Historicorum illud unquam enunciaverat.

Imò *Americam* quoque sunt qui huc ponendam judicant. Veluti *Laur. Catelanus* Orientalem Moschum, qui Venetias, longè Occidentali, qui ex America Portugalliam adfertur, præferendam esse opinatur. Quod ut prudenter & scitè scriptum *Andr. Chioccus* maximè adprobabat. Ast neque hi adplausum merentur. Cùm in America Moschum non generari, sit longè credibilius. Et mihi sanè, quotquot Itineraria Americana, Scriptoresque de rebus naturalibus Americanis evolvere contigit, nusquam videre talia perscripta licuit. In Portugalliam quidem à Mercatoribus Moschum adferri, satis est probabile, ast ex America illuc deportari, minimè liquet. Et quis, quæso, Lusitanorum in Indiam & reliquas Orientis regiones, antiquas & recentiores nesciat navigationes? Ex quibus Moschum advectum, multò verisimiliùs adstruitur; & v. g. *P. Jarricus* Sinas Lusitanis eum divendere, expressè memorat. Occidentalis tamen dici Lusitanicus ille convenienter potest, nostrarum regionum respectu, quibus nempe Regnum illud versus Occidentem situatum est: Qua ratione etiam *Catelanus* & *Chioccus* eum in Galliam & Italiam ex Lusitania delatum, occidentalem, vel de Ponent rectissimè perhibuissent. Subscripsit opinioni huic *Amatus Lusitanus*, dissertè concludens: *Venetiis Orientalis moschus duplo venditur pretio, carior Occidentali, quum tamen ab eadem regione portetur*.

Perlustratâ sic Asiâ, Africâ, & Americâ, nunc in Europam deducimur, quæ certè matrem Animalis hujus se jactare nequit. Licet enim ex *Fabro* superiùs CAP. VI. *Bauthschneri* relatio de Moscho in Lusitania conficiendo fuerit enarrata, quin ipse tamen, uti CAP. IX. edixi, & jam repeto, fuerit deceptus, nullus dubito, præsertim quia opificium ipsum à se non conspectum, ipsemet fatetur, infidâ solùm Incolarum fide instructus. Quis verò doctis, aut doctorum etiam saltem speciem præ se ferentibus, si creduli nimis fuerint, ab indoctis vel jocosis ingeniis sæpe fabulas obtrudi, jocosve parari nesciat? vel saltem fictitiam illam & adulterinam esse massam dicemus, ab odoratissima herba, Pico di grulla dicta, moschato odore imbutam; Cui itaque genuinum inter Moschum locus minimè concedendus. Si enim Lusitani

Digitized by Google

fitani Mercatores, lucro deditiſſimi, in patrio ſolo Moſchum levibus adeo impenſis parabilem ipſi poſſideant, tam dementes eos haud fore, crediderim, ut alium remotiſſimis è Mundi partibus, magnis ſumtibus & periculis, ſint advecturi. Accedit, quòd *Barboſa*. *Amatus*, *Zacutus* &c. omnes Luſitani, Moſchi tantùm Indici, patrii verò nullam omnino mentionem faciant.

Europa tamen, propriæ non unicè inhærentes glebæ filios, curioſoſque Naturæ Amaſios perplures ſuſtentans, exotericorum animalium ut eſt cupidiſſima: ita hujus quoque odorati præſentiâ delectatur. Quod Magnatum ideo exornare Aulas, Divitumque & Curioſorum in oblectamentum cedere ſolet, peregrino ex Orbe iſto advectum. Sic refert *Braſavolus*, ſe Venetiis Mercatores vidiſſe, qui *Alphonſo* Duci Ferrariæ Gazellam, Moſchum in folliculo habentem, vendere voluerint, quale etiam in ſua Padana Inſula eundem aliquando in deliciis habuiſſe, idem memorat. Pariter à *Bernh. Deſſennio* in horto iſto *Herculis* Eſthenſis, Ducis Ferrarienſis, Animal hujusmodi conſpectum, ſupra dictum fuerat. *Scaligero* unum Meſſanæ Rhodius oſtendit Eques. *Cardanus* Mediolani, & *Viſſcherus* Amſtelodami, ſed mortua jam, conſpexerunt. Venetias A. 1621. unum advectum, & ad *Calceolarium* Veronam transmiſſum fuerat. *Catharinum Zenum*, Patritium Venetum, hujus generis Dorcadem habuiſſe, apud *Geſnerum* exſtat. De animali verò in horto aulico Friſingæ Bavarorum ab *Höfero* conſpecto ſupra vidimus. Et quis nobis Europæis curioſitatem hanc jucundam exprobrare queat, qui & ipſis Sinis in deliciis ea eſſe animalia, ex *M. Paulo Veneto* novimus, in Viridariis regiis Cambalenſibus, juxta cum Cervis, Capreis &c. eadem diſcurriſſe, perhibente?

Cæterùm multi ea ſunt in opinione, Animantia hæc in noſtram terram advecta, neque Moſchum præbere, neque diu vivere, à *Braſavolo* ita edocti, qui Animalia ejusmodi Moſchum quidem apud nos maturare judicat, ſi eum habuerint, quando convehuntur, poſtea tamen non, aut ineptè emittere; quod ratione cœli, aëris & victûs evenire arbitrantur, propterea quoque noſtro in cœlo brevi exſpirare, cùm diu vivere nequeat, niſi ita expurgetur. Aſt quamvis credita illa violenta ſaniei ſeu potiùs humoris moſchati expurgatio ſit omnino fictitia, eundem tamen nec adeo perfectè noſtris in regionibus in folliculum ſeparari, & ibi percoqui, nec etiam ea in quantitate & bonitate illuc deponi, ideoque Animal hoc tum iſtam ob cauſam, tum reliquarum rerum, aëris nempe inprimis & pabuli conſueti deficientis intuitu, diu ſuperſtitem vitam quandoque agere apud nos Europæos non poſſe, ſatis eſt veroſimile; præſertim cùm plurium menſium continuato, ſive terreſtri, ſive marino laborioſo itinere, multum vitalis eidem decedere

Digitized by Google

dere vigoris necesse sit : Posse tamen quandoque diutius vivum conservari, non penitus itidem inficias ire vellem. Si enim tot itinerum molestias, aërisque in iis & pabuli mutationes innoxiè sustinuit, cur, quæso, blandiori dein loco traditum, molliterque tractatum, mortis devitare fauces præproperas nequeat ? præsertim cùm mox, in Europam postquam delatum fuit, minimè exspirare, exempla testentur, secus ac eidem in Oriente contingit, ubi ex regno Lu in vicinum Laos regnum abductum brevi emori, supra vidimus.

CAPUT XII.

De Moscho adulterino.

SI quis Sinarum consideraverit ingenia, quin Moschi adulterationi magnopere eosdem studere quilibet sibi sit persuasurus, nullus dubito. Ut enim aliorum testimonia pede sicco prætereaṁ, unicum *P. Martinium* audire juvat, pag. 5. Atlant.Sinic. sagaces eos & subdolos vocantem, & qui ingenii acumen perperam sæpe ostendant dolis & fucis, quibus aliis imponant. Mercatores insuper eorum industrios esse ac solertes, gentem totam otio inimicam & desidiæ, ubi vel minima lucelli adfulget spes, nullum eis laborem gravem, honestoque sæpe utile esse potius & antiquius. Nec non pag. 54. non solùm callidos, sed mendaces & avaros eosdem adpellat. Quod sanè de aliis etiam vicinis eis populis non omnino negari potest. Sed neque hi soli mendaces sunt, avari, & in dolis ac fucis nectendis callidi, propriamque utilitatem honesto & bono publico anteponunt, cùm & Europæorum quorundam Sycophantarum impiger in decipiendis aliis labor & industria plus, quàm placere queat, sit notissimus; nec in ipso Moscho, ob pretiosam ejus naturam, deteriore reddendo rapaces exercere manus desistant, idque non tantùm clam & subdolè, sed & plena in luce factitare nonnulli audeant, Moschum diversi pretii à se confectum distrahentes.

Quas itaque cognoscere fraudes, non Pharmacopœis tantùm, sed & Medicis (aliarum professionum Magistros ut taceam) quammaximè incumbit. De illis quidem *Helmontium* tract. de flatib. §. 37. audire decet: *Quanquam simplicium demerita, adulteriaque sint plus Mercatorum, quàm Seplasiarum : attamen illa non discrevisse, tantùm ignavi, ignari, vel avari est pharmacopæi.* Quæ paulò mutata in Medicos quoque nullam simplicium cogni-

cognitionem habentes distorquere licet. Conferantur, quæ simili in materia Nobil. *D. D. Joh. Mich. Fehrius*, Acad. Nat. Curios. PRÆSES meritissimus in præfat. tract. de absinth. peroraverat. Quamvis itidem cum *Galeno* lib. 1. de Antidot. cap. 13. spuria ejusmodi Simplicium ex ordine medicamina, vel nullatenus, vel non exactè ab adulterinis sæpe secerni posse, fateri cogar, ita ut, ex cap. 4. d. l. exercitatissimos etiam ea in re viros decipiant.

Commodiùs autem in spurii Moschi cognitionem devenies, si diversos eundem corrumpendi modos præsciveris, quos itaque hoc in Capite enumerare constitui. Obstat quidem *Galenus* tum l. c. tum lib. 9. de simpl. medic facult. cap. de Diphryg. Cui nempe satius videbatur, quibus rationibus Opobalsamum, Lycium, cæteraque adulterentur, haudquaquam adscribere, cùm scelerati homines in lucro ponant, talia posse addiscere. Sed magnus nebulonum istorum ad fallendum ardor, absque ista fraudum in plena luce commemoratione, similia jam ante cognita habet figmenta, in proximi damnum celebranda, ita ut metus iste tanti momenti esse nequeat. Quin & hac ratione nec genuinorum pharmacorum notas propalare sæpe liceret, quas utpote impii isti omni dein studio imitari laborant. Mihi tamen nova aut publicè non nota fraudum artificia edocere, non est animus, sed quæ tradiderunt alii, tantùm ostendere, & quâ evitari queant cautelâ, monstrare intendo. Idque eò magis, cùm raró bonum reperiri, *Joh. Jacob Manlius de Bosco* in Lumin. maj. sect. 1. conqueratur. Quamvis nostram hanc quod attinet Civitatem, Moschus laudabilis non exigua in quantitate semper haberi queat, id quod procul dubio aliorum etiam locorum testimonio proprio confirmabitur, ut ita raró bonum ac legitimum his in oris reperiri, ullo modo conqueri haud debeamus. Licet & mangonio defœdatus sæpe occurrat, à quo itaque cavendum sibi meritò quivis reputabit.

Illud autem eò faciliùs obtinebitur, si genuini notitiam, quam seq. Cap. tradere conabor, longiori inprimis usu comparandam, quis habuerit. Sincerum enim & verum cognovisse, esse, fucos deprehendere, meritò cum *Weckero* fundamenti loco ponitur. Quale quid *Galenum* quoque fecisse, ipse fatetur, dum Opobalsamum usque adeo pluribus artibus adulterari considerans, idem ex arbore sua resudans adspicere voluit, exque eo particulam tanquam regulam cæteris cognoscendis semper habere.

Omnia Moschi genera, unico excepto illo, quod in Animalis folliculo benè digestum ac elaboratum fuit, haud pauci adulterinis, ideoque rejiciendis adcensent. Follicularem quidem illum exstitisse primum, nostram qui de-

 venit

venit in cognitionem, indque usum fuit ductus, & reliquos, auri sacrâ fame sic persuadente, ad ejusdem imitationem postea demum fuisse excogitatos; posteriores tamen hos, etiamsi bonitate priori admodum cedere apud me non sit dubium, propterea rejiciendos prorsus nequaquam judico, cùm vel aliis in rebus idem sæpe effectus, licet diversis ex operandi modis, obtineatur. Modò enim massam ex Animali odorifero, absque aliis heterogeneis additamentis confectam, genuinum Moschum odore, si non aporrhœarum multitudine, saltem qualitate referentem, & revera odoratissimam obtineas, de inutili Moscho omnis in te exulare potest suspicio, quâ nempe largiùs in usum ductâ, & desideratam aliis rebus fragrantiam conciliare, & salutares in corroborando successus obtinere valebis.

Versipelles tamen in Sina Mercatores eapropter non excusatos velim, qui ex sanguine, pelle, aliisque Animalis exuviis Moscho additis marsupia, quæ pellis Animalis subministrat, teste *Martinio*, infarciunt, ac tanquam vera & genuina venditant, præcipuè si sola rudiori modo confecta massa intrudatur, nec per debitam priùs putrefactionem odoratæ in ea sese extricaverint particulæ. Quod etiam de illorum rusticorum Butanensium fraude, quam *Tavernierius* adnotat, tenendum, qui hepatis particulas minutim concisas cum animalis sanguine Moscho admiscent. Ast hæc ipsa massa facilè se proditura est, quæ fibrosam venarum &c. substantiam inquirenti patefaciet, nec etiam vehementi odore illo, quem genuinus exhalat, fragrabit. Quod si animalcula quædam, quæ tractu temporis, post unum scil. duos vel tres annos innasci, Moschum genuinum ipsum depascentia, *Tavernierius* prodidit, sint immixta, eò certiorem in fraudis cognitionem deducent.

Ab aliis itaque diverso è fonte deductis Moschi generibus meritò cavendum, sive genuinus ille admixtis rebus aliis inodoris multiplicatus, sive etiam ex alterius generis odoratis simplicibus fuerit præparatus.

Sic avis cujusdam fimo adulterari, *Alexander Benedictus* admonet, qualis tamen sit illa, non exprimit. Quod si verò hoc ita se habeat, fortè stercoris illius, quod ab ave quadam emissum Exc. *D. D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambræ pag 33. & seqq. ipsammet esse Ambram veram, probare conabatur, suspicio quempiam tangere posset. Ast nec ad Moschi, viliori pretio comparandi, fraudulentam elaborationem Ambræ substantiam, ut longè cariorem, si genuina exsistat, adhiberi est credibile, nec Ambram agnoscere dictos natales, sed revera magis bituminosos esse, ipsa ejus resinosa natura evincit, relationibus etiam, quæ in contrarium adducuntur, nil quidquam solidè comprobantibus, à meris tantùm auritis & infidis, nullis oculatis testibus profectis.

Ast

Aſt muſcerdam ſæpe pro Moſcho, genuino ſcilicet immixtam, vendi, *Monachi in Meſuen commentantes* habent. Sic & Muſtelarum odorato excremento quosdam pariter abuti, *Aldrovandus* animadvertit. Ubi ſanè, prout in cæteris omnibus, jamjam recenſendis, ſi parcè & cautè heterogenea iſta ſint conjuncta, difficillimè & vix unquam, niſi à peritiſſimo aliquo, in fuci deprehenſionem pervenitur. Sed largiùs admixta ſcybala iſta odoris imminutio inprimis certiùs patefaciet.

Iſta materia, ſcribit *Fallopius* de Moſcho, *ſolet corrumpi, & ita apud Chymicos infinitæ habentur deſcriptiones conficiendi & multiplicandi moſchum. Accipiunt humanum ſanguinem, ſuſpendunt in cloaca in veſica, admiſcent poſtea moſchum* Sed ni hæc majori, quàm decebat, in Chimicos odio prolata fuerint, uti ubique, ſic & eos inter, qui Chimicorum adfectant nomen, deceptores dari, nemo inficias ire poteſt. Nec tamen infinitæ illæ multiplicandi deſcriptiones in Chimicorum libris deprehenduntur, quin pleræque aliæ, paſſim obviæ, rudiores tantùm & omnis pyrotechniæ expertes confectiones, ſimplicesque mixturas exhibent. Prout & illa cum ſanguine humano, fœtores inter ſuſpenſo, celebrata revera nihil artificii Chimici oſtendit Imò credita hæc impoſtura, ſi unquam peracta, tam craſſa eſt, ut nec imperitiſſimum aliquem facilè poſſet decipere. A ſimplici enim illa in cloaca ſuſpenſione non poteſt non ſanguis fœtidiſſimum in liquamen abire, cujus odorem addita, parciori inprimis manu, Moſchi portio obtundere gratumque reddere nullo modo valebit.

Aliàs ſanguinem diverſorum animalium hunc in uſum adhiberi, legimus, dubio procul ideo ei deſtinatum, cùm Moſchus vel ſanguis, vel ſanguini potiùs quaſi analogus quodammodo humor eſſe videatur.

Moſchum ſimulare maſſam quandam è ſanguine hædino, pane aſſo, ladano ac moſcho conſtantem, *Auguſtani* mei in Pharmacop. Prolegom. cap. 2. admonent. Quod *Joh. Renodæus* lib. 4. Inſtitut Pharmaceut. cap. 17. uberiùs proponens, *Moſchum*, ait, *ſimulat maſſa quædam è ſanguine hædino, pane aſſo, & trito, atque ladano ſubacta, in pyxide aut alio vaſe idoneo ſervata, in quo diu moſchus verus aſſervatus fuerit. Fraus ſubtilius occultatur, ſi portio moſchi optimi commiſceatur. Sed detegitur non modo conſiſtentiâ & colore, ſed odore, qui in fictitio citò evaneſcit.* Quod etiam *Joh. Platearius* jamdudum lib. de ſimpl. medic. cap. de muſco edixerat, Moſchi nempe parti unicæ tres quatuorve ſanguinis hircini modicè aſſi vel panis aſſi admiſceri. Confer. *Joh. Bapt. Porta* Mag. nat. lib. 11 cap. 11. Sanguinem columbinum impoſtores quosdam aromatibus quibusdam excipere, iisque ſiccatis ad ſolem, iterumque tritis, & aquâ roſaceâ moſchatâ aliquoties rigatis ſiccatisque, tertiâ vel quartâ parte moſchi

veri admixtâ, eundem adulterare, in *Guil. Van de Bosche* histor. med. animal. lib. 1. cap. 20. legimus. Quosdam verò sanguinem noctuæ eligere, ejusque in tegula ad lentum ignem siccati ℥ ij. moschi ʒj. cum aqua rosarum permiscere, constat.

Præter sanguinem hædinum & panem assum, carnem etiam columbinam siccatam huic fraudi opitulari, *Jacob. Sylvius* de simplic. medic. delect. testatur. Verùm panem assum citò frangi, vel reddere massam friabilem nimis, & sanguinem hircinum lucidam ac claram, *Platearius* statuit. Sed splendorem istum suppeditare incertum admodum signum, in Ann. VIII. Miscell. Germ. Curios. obs. 53. ostendi, sicciora genuini Moschi granula splendidam intus faciem aliquando mihi exhibuisse, adnotans. *Renodæus* verò, ut dictum, consistentiâ non modò & colore, sed & odore, qui citò evanescit, fucum detegere laborat; quem ultimum, odorem nempe, omnium optimè huc accersiri, non dubito, non tantùm citò evanescentem, sed & antea non eo, quo aliàs pollet, acumine nares ferientem; qui optimus etiam index erit, ubi jecore hædino arefacto, quo alios uti *Alex. Benedictus* refert; vel lupino, juxta *J. J. Manlium*; aut bubulo, ex *Lindschottano*, fuerit permixtus. Nam licet cum hepate v. g. bubulo facta fraus odoris qualitatem, uti benè notat *Baldus Baldus* in Rom. opobalf. propugnat. 3. non immutet, cùm illud odore careat, fragrantiæ tamen magnitudinem multùm imminuit.

Boymius cum sanguine draconis Moschum misceri, sicque ex uno pappo sive utriculo duos aut tres alios fieri scribit, quæ tamen mixtura cognoscatur, si ab adusto tali carbonis instar aliquid remaneat; quanquam & selectissimus Moschus, igni commissus, nunquam evaporare omnimodè observetur, sed carbonem quasi quendam relinquat. Ast si neque nares, neque lingua dolum istum manifestarent, oculis certè rubicundo colore suo, in vero Moscho nunquam, quod sciam, deprehenso, mox sese proderet.

Semine angelicæ Moschi pondus à quibusdam augeri, fictitiumque diversis modis, vel ex N. M. maci, cinnamomo, caryophyllis, spicâ nardi, vel è benzoë, cera, carie fraxini, vel styrace, ladano & xylaloë parari, *Porta* & *Gesnerus* recensent. Quo & quartum illud Moschi genus à *Marino* proditum reponemus, Mixturam scil. ex succino & Zibetho, dum scribit: *Un' altra sorte di muschio si compone, che viene in Europa in più abondanza, che non viene il vero; la sua mistura è parte quell' ambra, che à certa stagione si pesca intorno alle spiaggie di alcune Isole dell' India Orientale, e parte il succo, che si cava dal corpo del gatto detto di Algalia, e riesce con tal temperamento più grato l' odore, che non sarebbe quello della semplice ambra, che da se il manda assai forte, e*

poco

poco grato alle narici; nec non Bauthschnerianum superiùs expositum. Sed omnes has imposturas quilibet, qui emunctæ naris est, & genuini aliqualem habet cognitionem, haud difficulter deteget.

Plumbi quoque particulas, atque argenti limaturam, ut ponderosior fiat, jam olim admiscere consuevisse quosdam, ex *Elluchasem* discimus, quod & postea *Mendoza* &c. tradidit, neque hoc etiam tempore esse insolitum, *Tavernierius* consentit. Idem alii cum arena attentant. Qui sanè licet non minùs haud leve committant scelus, præ aliis tamen tolerabiliores se præbent, non ipsam utpote Moschi substantiam corrumpendo, sed ponderis tantùm adventitii augmento, nummos emtori suffurando. Rapax verò hæc avaritia, si nimium limaturæ plumbeæ vel argenteæ admiscuerit, pondere notabili sese ipsam est prodittura, dum genuinus Moschus, trutinâ examinatus, levem satis exhibet substantiam. Quod si extra folliculos venalis exponatur, metalli limatura vix oculos subterfugiet, arenulas autem masticatio absque mora manifestabit.

Tandem salis ammoniaci spiritu conspersum, & à vagabundo Myropola aliquando oblatum memorat Excell. *D. Ludovici*, qualem etiam paucis ante annis ad nos, tanquam electissimum transmissum à quodam fuisse, recordor; quem tamen exoletum esse corpus, pauco odore nativo imbutum, comperii, particula ejus per noctem aëri liberiori, suasu meo, cùm exposita fuisset, sic enim avolante urinoso spiritu, qui antea moschato junctus odore acuto nares fallebat, parùm odoratum corpus remanserat, quod itaque Moschi opprobrium mox ad Possessorem remissum fuerat. Haud dispari admodum ratione celebris quondam apud Neapolitanos Pharmacopœus, *Joseph. Donzellus* in Theatr. Pharmaceut. cap. de Elect. alkerm. Mes. idem cum ipsa urina quosdam tentare adnotat: *Falsificano i truffatori il muschio in diversi modi, e specialmente non si vergognano alcuni temerarii humettarlo coll' urina, per augmentarli il peso*. Quæ fraus, si Moschus cæteroquin sit bonæ notæ, non facilè deprehendetur, nisi quis emunctissimarum narium homo fuerit, & veri adcuratissimam habuerit notitiam, idque eò faciliùs, ubi largâ adfusione liquoris istius lucrum majus impostor quæsiverit. Quid cum exoleto Moscho alii, latrinarum fœtoribus cum exponendo, faciant, inferiùs inquirendi & discutiendi ansa dabitur.

Verùm satis de fraudibus.

 CAPUT

CAPUT XIII.

De Moschi electione.

Dulterini Moschi cognitionem meritò nunc genuini signa excipiunt, quæ plurima passim adducuntur. Cùm tamen non æquè omnia satisfaciant, singula percurrere, & quantum iis fidendum sit, inquirere necesse est.

Et ut primus iterum de folliculis sermo habeatur, bonum se possidere Moschum nonnulli credunt, modò folliculos integros sibi comparaverint. Quo intuitu Tebeticum *Masudius* apud *Serapionem* præferebat Sinensi, eam quoque ob causam, quòd Tebetienses non soleant eum è vesiculis suis eximere, secus ac Sinæ factitent. Si tamen *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati sunt, cum *Gesnero* & *Porta* sequi velimus, folliculis istis integris fides statim adhibenda non est, cùm impostorum etiam manus simillimos, variisque rebus impletos, & interposito Moscho vero, odore ejus imbutos, supponere non ignorent. Et Saracenos ex pelliculis genuinis incisis legitimum Moschum auferre, easdemque adulterino infarctas iterumque conglutinatas divendere, *Platearius* memorat. Quod & rusticos Butanenses, nec non Sinas, folliculos genuinis similes efficiendo, probè callere, *Tavernierus* & *Lindschottanus* admonent, atque superiùs jam *Fuchsius* pag. 21. nos edocuit. Ast quòd *Platearius* Moschum hoc modo depravatum cum pelle sua duplo pondere graviorem fieri, addit, cum sincero si conferatur, nullius roboris esse potest. Uti enim fictitius non semper in pondere genuinum superat, si nempe ex rebus levioribus componatur: ita folliculi isti eo repleti graviores minimè redduntur. Imò diversitas ipsa ponderis in genuinis vesiculis sufficienter illud revellit, dum modò majores, minores modò exsistunt, Moscho quoque magis minùsve, eoque vel humidiore vel ficciore turgere deprehenduntur. Conglutinatio autem venditata adcurati emtoris in manus si inciderit, vix latere eum poterit. Neque ex alia hujus alteriusve Animalis pelle unquam naturalibus adeo similes effingentur utriculi, ut non, veros qui probè inspexerit, absque ulla difficultate ab eis dignoscere tales valeat, id quod inprimis pili adhærentes, in folliculo longè aliam faciem & situm, quàm in reliquo corpore nacti, nec non meatûs in acumine vestigium promtè suppeditabunt.

Ast integris nihilominus folliculis, & nullà prorsus exteriùs labe comparente, fidem absque ulla hæsitatione minimè adstruerem, cùm (ut de Mo-

sche

ctho in odore languescente, qui intus latitare potest, nihil dicam,) ex recentibus illis vesiculis Moschus naturaliter inibi collectus & adhuc liquidior dubio procul per meatum falciformem exprimi, perque dilatatum eundem tum pasta alia aliqua, tum & plumbi &c. particulæ intrudi queant. Quam fraudem, exsiccato præsertim postea folliculo, contrahente ita se meatu dicto, nemo oculis alióve indicio cognoscere poterit.

Quod si tamen integrum istud receptaculum aperiatur, supposititiæ massæ omne periculum evitabitur, si nempe conglobatus in eo Moschus, & pellicula illa tenuis per ejus substantiam reptitans, conspiciantur. Quod sanè Naturæ artificium per istas meatûs angustias nulla fraus humana facilè imitabitur.

Prout etiam Vesiculas arte conglutinatas non simpliciter rejicere decet, quæ optimum nihilominus possunt continere moschum, qualem beatus *D. Dan. Ludovici* Eph. Germ. Cur. Ann. IX. obs. 38. memorat, doctâque conjecturâ dilucidat.

2. Collectionis & præparationis modum qui attendunt, modò vi abrepto, aut ex sanguine etiam, testiculis vel carne præparato primum locum tribuunt. Ubi, quæ mea sit opinio, ex superioribus abunde constat, qui, purulento planè, ceu imaginario, valere jusso, primatum semper folliculario illi, humanâ ope exemto, adstruo, reliquis tamen, dummodo benè ac decenter parati fuerint, & quod magis est, fabulosi haud exsistant, non omnino damnatis, parùm tamen à me æstimatis, rarò utpote ad nos adportari solitis; id quod fortè (ne nugarum quenquam reum faciam,) Mercatorum Europæorum, aut aliorum Moschum ad nos deferentium, solertiæ in dignoscendo ac conquirendo illo acceptum ferre possumus.

3. Magnum respectum Autores habent regionum, in quibus Moschus provenit. Eatenus quidem consentiunt omnes, quòd Orientalis sit nobilissimus, viribusque suis Occidentalem longè post se relinquat. Cujus rei causam reddere conatur *Amatus Lusitanus*, Ulyssiponam per mare sex mensium spatio advectum ideo alteri illi, terrestri itinere Venetias delato, bonitate, & consequenter etiam pretio cedere, scribens, quia diu in mari permanens plurimum suæ amittat generositatis, ejusve nimiâ contractâ humiditate hebetetur. Cui patrocinari videtur Nob. *D. Joh. Joach. Beccherus* Phys. subterr. lib. 1. sect. 5. cap. 2 pag. 409. Vino &c. si pauci insint spiritus, ex ♀eis & ⊖nis partibus constantes, facilè ab inhalantibus aquæ fluvialis vel marinæ atomis & corpusculis superari eos, perhibens, ut potus omnino vappescat ac deficiat, addens: *Et clarà experientià videmus, ea aromata, quæ per terram ex Oriente Venetias afferuntur, fortiora esse, quàm quæ magno isto itine-*

itinere marino per Belgas, mari, Hollandiam usque vehuntur. Quod equidem de vino, cinnamomo, pipere, similibusque aromatibus haud negaverim: ast idem ad Moschum quoque extendere si quis vellet, non parùm fortasse erraret. Dum enim hic adcuratissimè utplurimum, in plumbea etiam pyxide, reconditus adfertur, eo ipso ab humidioris aëris adpulsu satis immunis remanet; cùm econtra dolia vinaria, saccosque aromatibus condendis destinatos longè promtiùs subire eum, spirituosaque corpuscula abducere secum valeat. Unde Occidentalem aut negligentiùs custoditum, aut additamentis quibusdam depravatum pronunciare mallem, aliàs eodem in pretio cum Orientali eum habiturus, cui etiam non cedere, plus vice simplici expertus fui.

In specie verò *Ebn Sina* meliorem sequentibus verbis determinat: اصوفه بسبب معدنه التبتي *Optimus est sua fodina* (i.e. originis) *ratione Tebetiensis.* Atque ita patescit, quàm longè à sensu textûs Arabici vetus aberret Interpres, qui: *Melior est secundum mineram suam Antebium*, reddidit. Idem apud *Serapionem* confirmat *Masudius*, Tebeticum nempe Sinico meliorem esse, tum, quod antea dictum, receptaculi conjuncti causâ, tum pabuli melioris intuitu. Atque illa ipsa haud dubiè causa *Geographum* etiam *Nubiensem* impulit, ut in fine clim. quarti: *Moschus Tubetiensis praestat reliquis ex India & Sina*, scriberet. *Proinde*, verba sunt *Bocharti* huic loco addita, *quamvis etiam in Indis proveniat muscus, Tubetiensi tamen Indi lubentius utuntur, tanquam suo praestantiori; utpote quem Damir cap. de caprea* رديا *malum adpellat.* Quod inprimis de Indico maritimo verum esse, *Ebn Sina* persuadet, Sinensi tamen idem bonitatis encomium non denegans, quod & *Paulus Venetus* eidem largitur, atque non minùs Indico *Tavernerius* pluresque alii. Incertissimum itaque ex hoc capite indicium desumitur. Quod & nobis mediterranea & remota adeò loca inhabitantibus parum emolumenti dare queat, qui per tot Mercatorum manus, antequam ad nos perveniat, eundem pervagari scimus, ut de patrio ejus loco non nisi infida utplurimum fides nobis supersit.

4. Victus Animalis differentiam parit, quàm *Ebn Sina* exponit: *Ratione pabuli fragrantissimum dant Moschum ea animalia, quae utrumque behmenum & nardum, deinde quae marrubium pascuntur*; cui etiam *Masudius* consentit, Moschum Sinicum ideo deteriorem esse Tebetiensi, judicans, quòd illius animalia spicâ odoratâ aliisque herbis aromaticis non aequè pascantur. Licet

Licet autem victus ille determinatus sit admodum incertus, & merè potiùs imaginarius, si tamen ejusmodi fuerit, quin odoratis suis particulis Moschum præstantiorem reddere valeat, non est dubitandum. Attamen hac ratione nec Sinicus, nec etiam Indicus, vel ipse maritimus, ultimo loco ponendus erit, cùm & ibidem vel nardum istam, vel alias odoratissimas plantas, quæ in pabulum cedere queant, crescere, sit certissimum. Omissâ itaque & hac minùs solidâ electionis notâ,

5. Ipsa Moschi se offert substantia, quam siccam esse debere, nonnulli contendunt. Sed qui siccitatem non nisi ab aëris liberiori accessu, ætatisque incremento oriri, humidum verò sic satis utplurimum in folliculis Moschum contineri, eumque præstantissimum, observavit, palmam huic potiùs, quàm illi tribuet. Ego cæteroquin nec humidum simpliciter laudarem, extra folliculum inprimis exhibitum, cùm ab extraneo aliquo humore illum contrahere madorem, & vel urinoso conspergi liquore potuerit; nec etiam siccum eapropter præferrem, utpote non exiguo odoratarum atomorum effluxu quodammodo depauperatum. Ob idipsum tamen siccus non omnino rejiciendus erit, qui licet cum humidarum particularum exhalatione odoratarum etiam aliquam fecerit jacturam, potiores tamen & potentes admodum nihilominus in sinu suo abscondit.

Neque 6. quem meliorem judicat *Alex. Benedictus*, conglobato fidem simpliciter habeo, qui & manuali operâ facilè talis effingi potest, nec etiam maximè licet genuinus, in ipso folliculo talis semper omnis occurrit.

Neque *Platearius* mihi probatur, eum dilaudans, qui *non omnino clarus* vel splendidus sit, sed cujus grana sint lata perque totum æqualia, *ad modum xilocaracta*. Verùm nec splendorem istum adulterini præbere indicium, Cap. præced jam fuit dictum, nec absentia ejusdem quidquam commendat, cùm utramque in Moscho sincero, ex unica etiam vesicula depromto, quandoque posse deprehendi, ipsa experientia me edocuerit. Grana verò modò latiuscula, modò rotunda, æqualia, modò inæqualia esse, eâdem operâ didici, ita ut ξυλοκέρατα (*xilocaracta Plateario* ineptè, aliis imò multò obscuriùs: *xiloceraunia* dicta,) sive siliquæ, aut earum seminula in pulpa latentia cum Moschi granulis comparari adeo generaliter non mereantur.

7. Multis probatur *Sim. Sethi* in exploratione εὐπόριστον: δοκιμάζουσι δέ τινες τοῦτον οὕτως ἐν καθυγρασμένῃ λεκάνῃ, ἢ χερνίβῃ μετὰ τὸ σταθμῆσαι τιθέασιν αὐτόν, εἶτα πάλιν σταθμῶσι, καὶ εἰ

μὴ τῷ σταθμῷ ὑπερέξει, ἀνόθευτον αὐτὸν ἡγοῦνται, εἰ δὲ μή, νενοθευμένον λογίζονται; i.e. *Quidam eum ita probant: postquam ipsum ponderarunt, in pelvim humidam aut gutturnium injiciunt, & iterum aquâ lance expendunt, si verò pondere præstat, genuinum ipsum æstimant, si secus, adulteratum pronunciant*: *Martini Bogdani* versione. τό: ὑπερέξει itaque *Bogdanus: pondere præstat*, vertit; *Gyraldus* etiam, qui legit: ὑπερόξει, *pondere superat*, habet; cui accedit *Gesnerus*, ὑπεράξει tamen legendum judicans, licet τό: ὑπερέξει MSStorum plurium fide nitatur. *Ruellius* econtra, *Fuchsius* & *Sylvius* eum, qui superferatur, leviorque evadat, præferunt. Nec fortean adeo malè, cùm τό: ὑπερέξει tot MSStorum, illorum etiam, quibus Bogdanus fuerat usus, autoritate polleat. Quamvis revera omnia hæc nullius sint utilitatis, sive istam, sive illam quis versionem amplectatur; cùm probandi hanc rationem quem admittere queamus, minimè videam. Uti enim diversæ sunt Moschum corrumpendi artes, ita quædam earum modò resolubilem magis, modò resolutioni diutiùs resistentem producunt; unde illum in pondere imminui, equidem non negandum, alterum verò ob adhærentes aqueas particulas crescere potiùs, necesse est. Imò ipse genuinus si humidiusculus adhuc è folliculo depromtus fuerit, aquæ præsentiam expertus dein quasdam sui partes faciliùs dimittit, & inprimis si paulò diutius aquæ junctus fuerit, absque ullo dubio aliqua ex parte solvitur, sicque per consequens, lance expensus, levior postea comparet, & adulterati suspicionem hoc modo præter meritum incurreret.

Ubi illorum etiam meminisse licet, qui cum *Plateario* laudem isti deferunt, qui neque citò solvitur, neque multùm resistit. Id quod in legitimum Moschum cadere posse, equidem haud ibo inficias, ast nec semper id est necessarium, siquidem humidus magis qui est, promtiùs etiam solvitur, siccior verò & in granula probè compactus diutiùs resistit. Ut taceam, eandem solutionis qualitatem in fictitium non minùs quandoque cadere. Humidâ idcirco exploratione non succedente, quid

8. Ignis δοκιμασία valeat, dispiciamus. Quosdam enim prunis ardentibus eum exponere, & si liquefiat olei in modum, tenuisque veluti pellicula aranei figurâ relinquatur, pro sinceritatis signo habere, sin inflетur tumeatque, ac veluti calcis massæ similis reddatur, spurii notam esse, *Aldrovandus* memorat. Ast si terrestres multas in Moscho (quasipsa ejus origo testatur) commixtas esse partes, quis consideret, tenuem saltem pelliculam ab ignis violentia relinqui, nemo ampliùs sibi persuadebit. Unde etiam in

genui-

genuino si experimentum capiamus, illum prunis ardentibus impositum intumescere, corpusque aliquod crassum relinquere videbimus. Liquefactio autem ista & tenuior restitans pellicula longè certiùs à fictitio, qui v. g. ex resinosis effingitur, sunt speranda. Unde neque hæc bonitatis nota attentionem merebitur.

9. Plurimi ex colore signa desumunt, in eo tamen determinando dissentientes. *Ebn Sina* citrinum censet optimum. *Nos autem*, *Brasavoli* decisione, *hujus coloris moschum nunquam vidimus, nisi per citrinum, ferrugineum colorem habentem intelligat.* Et *Jacob. Sylvius* lib. de simpl. medicam. nat. subflavum meliorem judicat, quàm nigricantem; ex Cathai tamen nigrum præstantissimum hodie adferri, & nostrum ferè esse ferrugineum, *non, quem Avicenna probat, citrinum*, subjungit. Sic quoque subnigrum odoratissimum apud Mercatorem, qui ex provincia Cathai se attulisse eum fatebatur, vidit *Brasavolus* Venetiis. Nigrum etiam pro sincero habet *Alex. Benedictus.* Omnino tamen nigrum non probat *Platearius*, qui eidem subnigrum præfert, optimum tamen & laudatissimum subrufum esse pronuncians, omnino accedentem ad colorem spicæ nardi, qualis habeatur ex capreis, quæ spicam nardi depascuntur, & vix (sed quæso: Cur?) adulterari possit. Subnigrum etiam (dessen Farb auf schwartz oder dunckelbraun fället/) planè rejicit *Conr. Kunrath* part. 2. Medull. destill. tract. 17. cùm effœtus sit & virium expers, qui vicissim subluteum commendat, inprimis qui madefactus manui adfricatus luteo eam colore tingit. Quod χρύσηριον Illustr. *Regia Societas in Anglia* perpendens, alias inter quæstiones in Indiam missas, hanc quoque reposuerat: *An verus moschus discernatur à falso per suam flavedinem, si manu fricetur, & per constantiam ejusdem coloris & odoris?* uti videre est in Actis Philosoph. A. 1667. 11. Martij. Qua in animorum fluctuatione, à causis tum internis, tum externis colorem Moschi suas intensiones & remissiones suscipere, omnium primò est quod moneam; non secus atque Ambra, quæ primò album, deinde gryseum, citrinum, fulvum nigrumque colorem, secundùm aliquos, suscipere, vel quod certius, ex gryseo in albescentem senio confecta transire dicitur; aut prout Zibethum initio albidum, ætate verò procedente melleum, lenoninum, & subfuscum colorem ostendit; quod idem quoque in Vino, Balsamo, aliisque liquorum generibus, juxta eorum ætates, puritatem, impuritatem, locum, maturitatem, cruditatem, corruptionem, adulterationem, præparationis varietatem fieri, experimur quotidie. Sic nempe in Moscho, ejusdem ab ætate, loco natali, in hoc illove anni tempore generatione, adulteratione, præparatione, Animalis victu, ætate, sanitate &c. admodum variare posse colorem, non est dubium.

An itaque cum *Laur. Catelano* cap. 11. de conf. alkerm. coloris in electione magnam non esse habendam rationem, dicemus? qui cæteroquin obscuritatem & nigredinem hunc ferè commendare addidit. Certè obscurum illum & ferrugineum colorem utplurimum in Moscho (loquor autem unicè de eo, ex ipsis folliculis depromto, sincero & genuino) occurrere scio, nigrum tamen propriè dictum videre mihi nunquam contigit, prout nec luteum, aut qui colorem paleæ habeat; quem ut meliorem commendat *Gul. Placentinus* de medic. flavescentem tamen quodammodo vel potiùs subrufum non unicâ vice observavi, imò utriusque præsentia in uno eodemque folliculo aliquoties sese oculis meis exhibuit, qui tamen in odore sibi erant persimiles; ideoq; nullus præ altero prærogativam aliquam vindicare sibi poterat. Hinc neque ad flavum colorem qui accedit, neque etiam subnigrum negandum aut omnino rejiciendum puto. Imò insuper à nulla re heterogenea admixta defœdatum, sed maximè genuinum, èque folliculo ipso à me exemtum, subfuscum, albicantibus, nonnunquam etiam rufis quasi atomis superficietenus conspersum unâ alterâque vice observavi. Quo intuitu nec certum à colore bonitatis indicium subministrari, nec tamen ullam ejus in electione habendam non esse rationem, adfirmo. Flavedinem autem illam, à fricatione in manu excitatam, in omni, quem eapropter examini subjeci, Moscho conspexi, ut ita eandem in vero folliculario adesse debere, penitus mihi persuadeam; ita tamen, ut præsentia ejusdem infallibile sinceritatis indicium neutiquam præbeat, cùm & in factitio impostorum manus eandem imitari valeat, quæ aliàs flavedo tam constans est, ut etiam à sicco & diu jam adservato Moscho, si manui vel chartæ adfricetur, impetrari queat; quam ideo odori nativo & constanti junctam ad genuini certitudinem cognoscendam aliquod adferre momentum nullus ambigo.

10. Amaritiem, vel subamarum potiùs saporem in genuino requirunt tantùm non omnes, *Platearius*, *Catelanus*, *Donzellus &c.* Ipse etiam subamarum esse, uti *Sal. Albertus* in Orat. de mosch. vocat, vel leviter amarum, ceu *Alex. Benedictus* loquitur, semper hactenus deprehendi. Ut sanè *Dominic. Auda*, de folliculario agens, errâsse dicendus sit, dum in Prattica de' Speziali illum judicat esse meliorem, qui non sit amarus. Aliàs si ex solo sanguine vel carne paratus scrutinium hoc subeat, quin amaritudo ista abesse queat, minùs dubito. Sed nec amarus sapor ille quidquam solidi largitur, à fraudulentis artibus facilè eidem conciliandus. Cùm itaque Moschus selectior sit amaricans, quid de *Galeni* credita positione, lib. 4. de simpl. medic. facult. cap. 22. amarum nunquam odoratum esse, dictitante, sentiendum sit, vel ex hoc solo perspicere quilibet potest; quamvis mendum

subesse

subesse ibidem, alii jam notaverint, unde etiam mox, in odore suavissimis, veluti rosa &c. amaritudinem non paucam adesse, ipsemet subjungit. Majori itaque probabilitate, amarum saporem esse principium grati odoris, odoratumque, quod non sit amarum, difficilè reperiri, *Theophrastus* lib. 6. de caus. plant. cap. 13. edixerat, vel ut *Plinius* lib. 21. Hist. nat. cap. 7. loquitur: *Odorato sapor rarò ulli non amarus, è contrario dulcia rarò odorata.* Odorata tamen dulcia dari, vel solum anisi semen comprobare valet.

11. Adduci meretur *Scaligeri* sententia, exercit. 21. de subtil. consignata: *Adulterationem aut sinceritatem ita vel deprehendunt vel probant: Sincerum naribus admotum illicò sanguinem elicere.* Et exerc. 211. §. 6. *Ejus excellentiam probant Persæ, si odorantibus sanguis è naribus proliciatur: sed ita demum, si periculum jejuni faciant.* Quod & antagonista ejus *Hieron. Cardanus* lib. 10. de subtilitat. his verbis exponit: *Ipsum moschum è Perside advehitur: ubi si recens fuerit, & neque adulteratum, tam vehementis odoris esse fertur, ut jejunis naribus admota vesica, ex eo statim sanguinem proliciat. Quod Vartomannus quatuor viris, uni post alium contigisse adfirmat.* Quam explorationem tanti faciebat *Fallopius*, ut fuerit ausus scribere: *Probatio in nulla ratione consistit, nisi in hoc: quum aperitis vesicam, admovete naribus, si excitat sanguinis fluxum, bonus est; hoc facit etiam, si quis in toto vitæ curriculo sanguinem non emiserit.* Et *Tavernierus* in Itiner. certum putat, vesicas genuino Moscho instructas, si naribus admoverentur, odoris vehementiâ sanguinem esse elicituras; *Franc. Alexander* verò sincerum ori inclusum, sanguinem è naribus ciere, vel æstum vehementissimumque calorem, aut si præstanti proximus, ingentem capitis dolorem. Cui itaque grave illud sanguinis stillicidium, quod ex frequenti Confectionis alkermes usu cuidam accidisse *Amatus Lus.* retulerat inque lapidem lazuli culpam rejecerat, Exc. *D. Frider. Hoffmannus* in Clav. pharm. Schroder. pag. 181. adsignare rectiùs maluit. Ast cur, qui ad nos adfertur, virtute illâ ἀναςομωτικῇ haud polleat, cùm rarò, aut etiam nunquam sanguinem eliciat, si quæratur? *Sal. Albertus* eundem non tam sanguinem esse in tumorem sub ventrem collectum, respondet, quàm cruorem potiùs, hirudinum suctu, post folliculi avulsionem admotarum, detractum, & perpauxillâ quantitate illius efficacissimi, è folliculo depromti, conditum. Quod tamen haud ita esse, ex antedictis jam clarum est. *Cardanus* verò non nisi adulteratum ad nos deferri, idcirco credit, ad quod tamen ut confugiamus, nulla nos cogit necessitas. Aliter statuit *Franc. Perla* de Opobalf. orient. *Perrarò*, scribens, *eâ felicitate naturalia agunt, quæ à Scriptoribus prædicantur: nec tamen, ubi aliquid non exactè respondet, ut falsum repentè proclamandum est.* &c. *Moschum*

eâdem ratione rejiciemus, naribus namque admotus, nunquam fermè sanguinem odoris vehementiâ elicit, ut Scriptores de ipso insinuarunt. At hoc est nimis ex syngrapha agere: neque enim Scriptorum verbis ita inhærendum est, quin eorum mens potiùs spectetur, & quod dicunt, cum salis mica accipiatur, aut si quid deterius, aut perperam annotatum ab iis sit, ad veritatis normam redigatur: Scriptores etenim, licet gravissimos non omnia ex propria scientia literis consignâsse putandum est, sed multa ex imperitissimorum etiam hominum relatione. Mihi equidem de aliorum fide scrupulum hoc in passu movere, non est animus, ita ut aliquibus Moschum prolicuisse sanguinem, minimè contradicam, ast indubitatum boni id habendum esse requisitum, neutiquam credam. Præsertim verò in loco ipso natali, paulò post Animalis necem, è folliculo aperto exhalantem odorem oscula vasorum, in cavitate narium delitescentium aperire, vel sanguinem potiùs vicinum in motum rapidiorem, & ita per laxiora vasa eruptionem concitare in quibusdam posse, non adeo est incredibile; quod & in Opobalsami, recentissimè è cortice scarificato prolecti, odore acutissimo quandoque contingere, *Prosp. Alpino* cap. 14. de plant. Ægypt. & cap. 3. Dialog. de Bals. debemus, quæ tamen odoris acuties ac vehementia tempore obtundatur. Licet nihil obstet, quò minùs nostris quoque in regionibus aliquando hæmorrhagiam talem efficere queat Moschi odor excellentior, si subjectum ad illam dispositum, sanguine nempe in motum rapidiorem prono, laxioribusque vasorum oscillis in naribus præditum, tempore etiam calidiori, inveniat; prout vicissim ex contrariis causis, recentissimus quoque in loco natali fluxum illum ut excitet, haudquaquam opus est. Ut itaque neque hîc bonitatis adsit index infallibilis. Eadem de capitis dolore dicta velim, quem à Moschi, non quidem præstantissimi, sed boni etiam odore oriendum dixit *Alexander* supra citatus; cùm multi absque tali eventu eundem hauriant, multi etiam vel levissimam ejus fragrantiam absque eo minimè perferant.

Tandem 12. Odor quammaximè considerari meretur, quem *Ebn Sina*, Moschi delectum proponens, colori adjungit, scribens: *Quod ad colorem attinet & odorem, qui malis est æmulus ac luteus, optimus censetur*, secundùm *Plempii* versionem; vel aliorum: *pomalis, citrinus.* Ubi per *pomalem* communiter odore pomi præditum intelligunt. Quem tamen nares captare meæ nunquam potuerunt. *Alex. Benedictus*, solitudinis odorem habere, aut anguium quorundam statuto tempore, aut cujusdam avis fimi, perobscurè enunciat. Aliis meliùs, proprii illius odoris determinatione omissâ, fragrantissimus olfactui si occurrat, optimi notam præ se ferre creditur. Cuncta enim odorata, quò odoratiora sunt, eò meliora etiam reputari solent.

Cui

Cui fundamento *Donzelli* experimentum insistit, his verbis ab eo l. c. consignatum : *Si passi un aglio con aco, e poi questo aco si passi per un pezzetto di muschio, se la punta dell' aco sentirà d' odor d' aglio, il muschio non sarà del perfetto ; mà se odorerà di muschio, è segno certo esser bono.* Verùm non succedere hanc explorationem, expertus sum, siquidem cum acu, postquam bis terque eam allio intruseram, eaque fœtore illius potenter eximbuta fuerat, mox glebulam moschatam selectissimam, & quidem semel tantùm compunxi, ac neque in glebula, fateor, neque in acu ullum percipere allii odorem potui, solo prævalente moschato ; id quod tamen etiam successit, quamvis non cùm pura è Moscho massa, sed æquali sanguinis hircini parti commixta experimentum hoc tentaverim.

Consuevisse, refert *Platearius*, quosdam Mercatores Moschum emturos, naribus obturatis & respiratione cohibitâ ad medium jactum lapidis currere, indeque aërem ore (cur non naribus?) attrahentes, si Moschi odorem sentiant, eundem emere atque probare. Plurimum tamen hîc refert, quo in loco respiratio ista instituatur. Si enim in aëre liberiori, & vento adverso, aut apud Myropolam, aliorum etiam aromatum copiam venalem exponentem, illa fiat, vix succedet, effluviis nempe moschatis aut nimiùm in spatioso aëre huc illuc delatis ac divulsis, aut aliorsum abreptis, aut denique confusione aliorum obliteratis vel obtusis. Quin & clauso in conclavi Moschum, ex genuino odoratissimo & alia aliqua re non admodum largè additâ commixtum, satis potentem largè dispergere odorem, compertum habeo. Ut ita facilè bonus rejici, adulteratus autem eligi queat.

Nec sileri debet *Hieron. Cardani* monitum lib. 17. de rer. variet. cap. 97. Moschum per se odoratum, ladani &c. tamen parti permixtum, si hujus odore moschatus obtundatur, falsi indicium præbere. Quod sanè ita se habere facilè crediderim, ita ut Moschus exiguæ, vel etiam pari ladani quantitati mixtus, si hujus odor alterum illum occultet, meritò falsus aut effœtus reputari queat ; cùm econtra tamen ladani magna portio addita odorem moschatum in genuino etiam quodammodo obtundat, sicque infidum suppeditare posset judicium.

Cæterùm bonitatis ab odore petitum argumentum tantoperè placuit *Wolffg. Höfero*, ut solâ fragrantiæ excellentiâ dignosci eam posse, certum judicaverit : *Tot enim*, addens, *fraudulentorum hominum sunt deceptiones, ut neque sapor, neque color, neque gravitas, vel levitas, soliditas, vel friabilitas dolum detegere sufficienter possit.*

Qua in fragrantia, eâque nativa & propriâ adquiescere, stat sententia, ita ut illa confertim nares subintrans, graveolentiam potiùs præ se ferat, eminus

aus tamen ob latè dispersos suaveolentes spiritus, qui cominus erant concentrati, singulari gratiâ olfactui blandiatur. Cui odori si ex reliquis supra adductis signis aliqua notatu digniora, veluti integritas folliculi, sapor amaricans &c. respondeant, eò majori certitudine Moschi puritas elucescet ac demonstrabitur.

CAPUT XIV.

De qualitatibus Moschi.

Qualitatum & temperierum doctrinam à *Paracelsi*, *Helmontii*, aliorumque vilipendio vindicaturus Exc. D. *Wedelius* noster in doctiss. suo de Medicament. facult. tract. lib. 1. sect. 1. cap. 1. citra ejusdem cognitionem impossibile judicat, partibus humani corporis solidè posse succurri, utpote quæ calido innato instructæ subjectum sint Medicinæ, quod ideo à medicamentis vel intendatur vel deprimatur. Quo ipso tanquam indestructibili fundamento innixus de Moschi temperie & qualitatibus agere jam instituo.

Calidum autem esse eum & siccum, cunctorum unanimis est confessio. *Calidum esse nemo dubitat, & etiam caliditate insigni, quod sanguinis concoctio indicare potest, præter experientiam, quæ rerum magistra est. Si enim corpori nostro adplicetur, manifestissimè calefacit:* uti *Brasavolus* loquitur. Ut verò de sanguinis dicta concoctione, insignem caliditatem indicante, reverà tamen dubia multa involvente, nihil dicam, de experientia tamen non est dubitandum, *quâ*, ex *Galeni* sententia lib. 2. de aliment. facult. cap. 61. *si quis ipsam cum propriis limitationibus fecerit, facultas ipsa planè invenitur*; ubi etiam odore atque sapore plantarum temperamentum omne statim ostendi edocet; & lib. 4. de simpl. medic. facult. cap. 21. odorata omnia calida demonstraturus, eorum substantiam esse vaporosam, vaporum autem copiam à calore provenire, determinat. Licet idem lib. 2. cap. 3. non quidquid benè redolet, calidum esse vel calefacere adstruat; quod tamen lib. 4. cap. 23. explicat, scribens: *Odorata tenuia utique sunt quadantenus & calida: verùm ejus tenuitatis caliditatisque quantitas haud etiam indicatur. Porrò maxima potissimaque causa, quamobrem in odoratis nihil evidens de temperatura indicari queat, inæqualitas est substantiæ*; id quod postea Rosæ exemplo illustrat. Scilicet quasvis particulas odoratas esse calidas, nec Galenus, nec alii negant,

negant, adjunctas tamen frigidas præpollentes vigorem istarum quasi enervare, & quò minùs calefacere vel possint, vel sentiantur, efficere, haud vanè creditur. Id quod de Moscho dici neutiquam debet, in quo particularum calidarum exuperantiam odoris fragrantia constans, insignis & quasi vehemens abunde ostendit. De cujus itaque caloris gradu, non neglectâ alterâ illâ passivâ, eâque, omnium consensu, siccâ qualitate, jam potiùs dispiciamus; in quo adsignando dispares admodum fovent sententias.

Ebn Sina calidum & siccum ordine secundo (licet in lib. de Medicin. cordial. eidem adscripto, tract. 2. cap. 3. tertius ei gradus adsignetur,) constituit, quem *Constantinus Afr.* lib. de grad. medic. *Platearius* &c. sequuntur. Plurimis tamen aliis ab eo recedentibus, & tam activam, quàm passivam qualitatem aliter proponentibus. Illas enim in tertio gradu collocant *Aali Ebn Aabbasus* sive *Haly Abbas* theoric. lib. 5. cap. 33. *Isaacus*, Medicus Hebræus, *Israelita* ideo dictus 5. theor. cap. 104. *Meseha* apud *Serapionem*, & *Sim. Sethus* l. d. cumque iis *Joh. Prevotius* de remed. mat. &c. Quos postea siccitatis ratione sequebantur *Amatus Lus. Petr. Andr. Matthiolus, Joh. Jac. Weckerus*, *Joh. Renodæus*, *Joh. Schröderus*, & *Joh. Georg. Macasius*. Quæ opinio nec *Ebn Sinam* latuit, nonnullos (confer. *Serapio*,) siccitatem ejus intensiorem perhibere, scribentem. Est tamen & qui primi gradûs siccitatem adjudicat, videlicet *Joh. Guntherius Andernac.* de Medic. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. Ubi difficile satis videtur negotium, tam differentes circa κρᾶσιν Moschi versantes conciliare velle sententias. Veruntamen componi forsitan poterunt, si tum varii eum colligendi & parandi modi, ætatisque differentiæ, tum multivariæ ejusdem adulterationes &c. perpendantur, pro quorum omnium diversitate diversos quoque eum sortiri temperaturæ gradus, satis est probabile. Purus enim qui ex folliculo Animalis depromitur, procul dubio majorem caliditatis & siccitatis gradum obtinet illo, qui ex reliquis simul partibus admixtis concinnatur, cùm præsertim majori odore polleat, & minori in dosi operationes suas perficiat. Ætatis ratione vires ejus & calorem multùm immutari, probatione ullâ haud indigebit, evincitque illud cùm aliorum simplicium, tùm ipsius Moschi quotidiana inspectio, ita ut antiquiori, præsertim non exactissimè custodito, multas odoriferas & simul calorificas decessisse particulas, comperiatur. De Moschi etiam adulteratione testem adduco *Ul. Aldrovandum*: *Apparet variare autores in designatione temperamenti propterea, quòd diversimodè corrumpitur atque vitiatur.* Quæ ipsæ nempe fraudes in causa esse possunt, ut modò calidior, modò in calore remissior occurrat; illius, cum aromatibus acrioribus, maci, caryophyllis, &c, hujus, cum sanguine columbino, &c. permistio-

L ne

ae exemplum suppeditante. Mihi itaque, puro & selectissimo secundi gradûs finem, cum *Averrhoë*, adsignare libet, quia sensibiliter quidem, sed citra manifestam læsionem calefacit; ita tamen ut ad temperatum maximè corpus, ceu fieri æquum est, habeatur respectus, si enim periculum in calidiori fieret, absque ullo dubio ad tertii gradûs medicamina calida foret referendus, cùm notum sit, quantas in tali subjecto molestias & læsiones, dolorem capitis &c. inferat. Unde *Haly Abbatem*, & qui cum eo sentiunt, vel hujus phænomeni considerationem habuisse, dicendum est, vel, quod pro conciliatione reliquorum commodiùs dici posset, finem gradûs alicujus sæpe à Medicis initium sequentis, & ita finem secundi initium tertii adpellari. Ita ut *Ebn Sinam* &c. finem secundi gradûs innuere voluisse credamus; quem sanè *Averrhoës* lib. 5. Collig. expressè denominat; reliquis ad tertii gradûs principium respicientibus. Idem siccitati ejus adplicare si velimus, fortè non errabimus.

In secundis qualitatibus ejusdem λεπτομερεία inprimis, sive tenuitas partium consideranda est, quam & *Ebn Sina*, & *Sim. Sethus*, pluresque alii ipsi adscribunt.

E quibus jam attenuandi & discutiendi, secundùm *Schröderum*, *Matasium* &c.; dissolvendi & consumendi juxta *Platearium*; pituitam præparandi, ex *Primerosio*, *Riverio* &c. vires elucescunt; quæ tamen omnia prolixiùs deducere ac demonstrare supersedeo, cùm de iisdem in seqq. ubi de viribus vel facultatibus ejus in specie agetur, commodior passim sese offerat occasio.

Utrùm adstringendi aliquam habeat virtutem, meritò hîc inquiritur, quam utpote haud obscurè quidam eidem tribuunt. *Tradunt*, *ambram & muscum*, *stypticam habere virtutem*: verba sunt *Marsilii Ficini* lib. de vit. cap. 9. Ast vel Musci vegetabilis vim adstringentem, & nominis ejusdem in Moschum nostrum derivationem induxisse erroneam hanc opinionem, est credibile, vel etiam virtus Moschi corroborans passim decantata, ut tale quid fingeretur, ansam præbuit, dum multi cum antiquis illis Methodicis, à *Galeno* de opt. sect. cap. 51. memoratis, omnem confortandi vim unicè adstrigentibus adjudicare solent; quanquam veritati minùs hæc esse consona, alii jam ostenderint, imò nec tenuitas partium, quæ in eo præpollet, facultatem ejusmodi admittat, nec terrestres, quæ eidem commistæ sunt, ullum adstrictorium saporem præ se ferant, terræ mortuæ & evanidæ prorsus instar hac ex parte se habentes, quin & ipse effectus contrarius repugnet, quo, ab ejus usu sanguinem aliosque humores in motum majorem concitari, atque, ut quâ datâ portâ erumpant, agitari ac stimulari, experimur.

Præter

Præter manifeſtas vires, nobiliores atque occultas, ſi ita loqui cum nonnullis liceat, eundem obtinuiſſe, vel indè colligere quis poſſet, quòd Alexipharmacorum numero adjungatur, & quidem non ſaltem ſpecialiorum, ſed & generaliorum vocatorum claſſi, prout paulò poſt pluribus diſputabitur.

CAPUT XV.

De odore Moſchi.

Licet ordinis ratio, in præced. CAP. de Moſchi odore ut ageretur, requirere utique videatur, cùm tamen excellentia ejusdem diligentiorem inveſtigationem mereatur, cujus utpote beneficio eum, in quo nunc reſidet, gloriæ thronum occupat, ſingularem ei locum tribuere æquitas poſtulabat. Imò non tantùm odoris ob præſtantiam id fieri decet, ſed & unicè eidem vitam ſuam cùm debeat.

Quod *Philipp. Theoph. Paracelſus* clariùs expreſſit, Moſchi vitam non in alio, quàm ſuavi ejus odore conſiſtere innuens, quo amiſſo, mortuus & evanidus reddatur. Sic enim lib. 4. de vita rer. natur. loquitur: Der Aromatiſchen Dinge Leben / als da iſt der Byſem / Ambra / Zibetha / und was da einen ſtarcken lieblichen Geruch hat / iſt nichts anders / als ihr guter Geruch / dann ſo ſie denſelben verlieren / ſeyn ſie todt / taugen noch ſollen nichts mehr. Cui adſtipulatur *Joh. Bapt. Helmontius* tract. Tria prima Chim. princip. &c. §. 84. *Muſcus*, ſcribens, *& aromata moriuntur, ſi craſis abſceſſerit, licet corpus in ſe ſoſpes manſerit*; Craſin autem optimam rerum partem, & in ſpecie aromaticorum ipſum odorem aromaticum eſſe, in præcedd. innuerat. Quamvis nec in terreſtriore corpore illo, particulis odoriferis caſſo, omnis propterea virtus Medica exulet; prout ſanè vix ullum Caput, quod Chimicis ita dicitur, mortuum omni virtute medicâ deſtituitur, ſed reſpectu tantùm ad priorem, quam in vita, ut ita loqui liceat, poſſidebat, facultatem habito, cadaver adpellari meretur. Sic Moſchus, à quo temporis edacitas odorem abſtulit, ſapore adhuc amaricante pollet, & in ignem ſi conjiciatur, fœtidum eructat fumum, ſigno ubique evidentiſſimo, non ſimplicem evanidam & damnatam eſſe terram, ſed revera adhuc ſale & ſulphure aliquo imprægnatam; cui illud Cl. *Bernhard. Svvalbii* competit, in Diſquiſit. therap. general. prolatum: *Spiritus ſolos natura non produxit; etiamque ex fece remedium exſurgit.*

L 2 Cæte-

Cæterùm Moſchus, dictante ſubtiliſſimo *J. C. Scaligero* exerc. 21. *rerum omnium odoratiſſimus, ſimul earundem omnium acutiſſimus eſt.* Acutiſſimus quidem, quòd odor omnis citò penetrans, & fortiter celeriterque ſine faſtidio ſenſum feriens, acuti nomen apud quosdam mereatur; idque Moſcho competere, nemo, qui experientiæ non repugnaverit, negabit. Odoratiſſimus verò, cùm nullum ex Simplicibus in Naturæ regno ampliſſimo detur, quod odoris ſuavitate, magnitudini junctâ, eum ſuperet, adeo ut ejusdem intuitu ipſa Ambra, Zibethum, & Opobalſamum inferioris conditionis eſſe reputentur. Ita *Joh. Guintherius Andernacus* l. c. Moſchum odoratiorem quàm Ambram eſſe differtè profitetur. Et *Haly Abbas* d. l. actionem hujus odoriferam, Moſchi actioni eſſe proximam, ſcribit, ita tamen ut ei in actione ſubjaceat. Sed non opus eſt, plura congerere teſtimonia, cùm nares cujuslibet ſibi ipſis teſtes ſint omni exceptione majores; unde Ambræ odorem ſine noſtro odoramento debilem admodum eſſe, communiter edicitur. Neque etiam Ambræ ſuavitatem, quà talem, ſimpliciter conceſſerim, ſi nempe diſperſæ magis Moſchi atomi cum ea conferantur. Licet concentratarum odor ſi expendatur, faciliùs accedam *Fallopio*, de Moſcho ſcribenti: *Superat omnia aromata: adeſt quoddam aliud cui cedit ſuavitate, ſed nullam habet ſe majorem vehementiam junctam ſuavitati; quædam vehementiam, non ſuavitatem habent; ſed nullum eſt, quod æquè juncta hæc habet. Reperitur odoramentum, & eſt ambra, ſed non ita validum eſt.* Ubi tamen diverſorum nares diverſum quoque de ſuavitatis prærogativa judicium ferre poſſe ſcio, cùm, uti in aliis, ſic in his etiam non omnibus æquè placeant omnia. Hoc interea certum eſt, tam gratum, amicum & deſideratum eſſe utriusque odorem, ut duo iſta Simplicia conjungi in compoſitionibus medicis utplurimum experiamur, particulis eorum ita ſe invicem permiſcentibus ac temperantibus, ut gratiſſima indè proſurgat fragrantia, & unum videantur eſſe Simplex, unamque etiam ſpirent εὐοδίαν, nec omnimodè divellere iſta ullâ arte ſit poſſibile. Quò fortè *Huſeinus fil. Manſoris*, à *Muctadiro* Bagdadi Ann. Hegir. 309. ſive A.C. 921. crucifixus, reſpexit in verſu, cujus aliorumque ſimilium causâ mortem ſubiiſſe, *Georg. Elmacinus* refert:

> *Ligatus eſt ſpiritus tuus cum ſpiritu meo, ſicuti ligatur ambra cum moſcho puro.*

Siquidem mox ſubjungit:

> *Cumque prehendo quidquam, ecce tu ego non ſeparamur.*

Hoc

Hoc enim arctissimam & fidelibus suavissimam Divinitatis cum humanitate conjunctionem, sive CHRISTI salutiferam incarnationem exprimere sibique adplicare unà voluisse eum, reliqua ab *Elmacino* prolata haud obscurè indicant.

Porrò Zibethum recens tetris & horribilis esse odoris, postea verò successu temporis ex se non minorem, ac Moschum, spirare, non adeo tamen suavem, *Amatus Lusit.* benè decernit.

Opobalsamum orientale odorem efflare suavissimum, cum *Alpino* concedit *Joseph. Donzelinus*, sed intra suum proprium Resinarum genus, ita ut illas inter sit odoratissimum, ideoque Opobalsamum Moscho suaviùs olere, negat in Apolog ad suam de Opobals. synops. cap. 3. Et Cl. *Joh. Veslingius* in Opobals. Vindic. pag. 20. 21. contra *Petr. Servium*, laudatis hoc ævo præcipuis Odoribus illud præferentem, hoc modo perorat: *Dissuadebit rem omnem, quisquis discernendis odoramentis, non tantùm rationis trutinam, sed benè temperatum quoque sensum attulerit: Mihi quidem selectius Opobalsamum odoranti (odoratus autem sum frequenter) eximiam semper fragrantiam ingessit, optimi olibani, myrrhaque* εὐοσμίᾳ *superiorem. Non eam tamen, quam simplicis vel ambræ, vel moschi eminus perceptis odoribus prætulerim, quos gestantium corpori, aut vestimentis conciliant.* Et: *Habeat Opobalsamum, limatissimo Theophrasti judicio, præstans quid, & odore excellens, sed inter* ὑγρότητας δακρυώδεις, *lachrymales humiditates, quales abietis, pini, terebinthi, lentisci, olibani, myrrhæ, & si quas hujus ordinis alias Eresia Suada recenset, longè retrò actis seculis cognitas*; quibus non dissimilia pag. 47. contra *Stephanum de Gasparis* innuit. Confer. ejusdem *Veslingii* annotat. 19. propulss. physicar. oppugn. dicti Stephani; & *Baldi Baldi* Rom. Opobals. propugnat. 1. & 3.

Unde verò odoris hujus natales deducendæ sint, nunc inquirendum venit. Ubi tamen controversiam illam: An odor mediante corporeo aliquo halitu à re odorata emanet? prius tangere utique necesse erit. Id quod cum *Galeno* plures adfirmant, & nostro tempore tantùm non omnium ritè philosophantium est sententia, ita ut qualitas odorifica ad sensorium odoratûs cum corpore delata sensationem istam ibidem efficiat. Contradicentibus tamen Peripatheticorum plurimis, omnem odorem, sicque etiam moschatum, nudam solummodo esse odoris speciem, regerentibus, à re odorata planè spiritualiter, sive, uti obscuriùs & termino intellectu vix concipiendo loquuntur, intentionaliter prodeuntem. Quamvis autem ipse odor, in propriissima sua significatione, & quatenus à sensorio percipitur, severa non sit substantia, sed qualitas potiùs dicenda, hæc ipsa tamen quali-

ritas nunquam merè spiritualiter sive intentionaliter, sed mediante corporeo aliquo subjecto, odoratûs organo, à Nobil. *D. D. Conr. Vict. Schneidero* in libello de Off. cribriform. præ aliis dilucidato, imprimi potest; quod scilicet subjectum ita comparatum esse debet, ut qualitatem illam sensui communicare queat. Sive, ut verbis *Anton. Santorelli* lib. 9. de sanit. natur. cap. 18. loquar: *Odor etsi non sit exhalatio, fundatur nihilominus in vapore*; aut cum *Joh. Magiro* lib. 6. Philosoph. Peripath. cap. 9. dico: *non me statuere, odores ipsum defluxum corporis & substantiam esse, sed substantiali & corporeo subjecto inesse ipsos in aëre.* Neque obstant, quæ hisce communiter olim objiciebantur, videlicet: 1. ab effluxu illo substantiæ vaporosæ, sive, ut alii vocant, fumosæ, necessariò subjectum odoratum imminui debere & contabescere; id quod non fieri, ipsius Moschi exemplo confirmare nonnulli nituntur, quos inter præcipuè est *Sylv. Rattray* de symp. & antipath. Imò ob vastissimum, quod sæpe, & quidem diutissimè, implent spatium Odorata mole perexigua, tantæ corporali expletioni imparia futura, etiamsi tota in vapores resolverentur. 2. Si corporeus esset ille vapor, fieri non posse, ut per quinginta milliaria, si nonnullis credere volumus, ex odoratu multorum cadaverum vultures eò advolâsse compertum sit; prout etiam *Plinius* lib. 10. Hist. natur. cap. 6. ex *Umbricio*, Aruspicum illius ævi peritissimo, triduo aut biduo ante advolare eos notet, ubi cadavera futura sunt. 3. Pisces quoque in aqua odores percipere, dum verò odoris natura in sicco à calore elaborato consistat, atque exhalationes sursum adscendant, neque ad fundum aquæ pervenire eum posse, neque integritatem suam in aqua conservare, cùm aliàs res odoratæ, si humectentur, odorem amittant. Quæ speciosa equidem satis adparent, facili tamen operâ enervari possunt. Nam 1. Moschum odoris sui exhalatione non imminui, licet quidam statuant, sunt tamen vicissim alii, contrarium qui adserunt. Et quidem perceptibilem ac valde visibilem eam in Moscho deprehendi, Ill. Com. *Digbæus* in Orat. de pulv. symp. tradidit. Id quod oculari etiam fide comprobatur. *Respondemus* scribit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. med. Gal. quæst. 57. *odorabilia semper resolvi & pondere diminui: Si enim pomum hodie ponderaveris, die sequenti illud invenies minoris ponderis: Similiter muscus non occlusus citiùs minuitur.* Et: *Si hodie perpendamus lance exquisitâ muscum, cras erit ponderis minoris.* Conferatur Ill. *Rob. Boyle* de Athmosph. corpor. consist. Audire quoque hac de re lubet *Horat. Augenium* tom. 1. Epist. med. lib. 3. ep. 2. ubi substantiæ à rebus odoratis effluxum aliquando admodum esse sensibilem, aliquando verò sensu imperceptibilem, scribens, addit: *Si tenuior est materia, magisque ignea, effluvium fit insensibile, ut in mosco, ambra,*

Digitized by Google

ambra, & reliquis, quòd ex his exhalet quadam substantia, hinc videre licet; quòd si hac odorata aliquo tempore teneantur sub dio, odor amittitur, ac ab illis rebus evanescit : si verò clausa retineantur, ut non respirent, longissimo tempore odor conservabitur. Et licet ob vastissimum spatium, quod Moschi granulum exiguum odore suo adimplet, impossibilis substantiæ corporeæ (quam *Helmontius* voce : *Gas*, exprimit, uti tr. Magn. Oport. §. 36. *Odor non dispergitur sine odorabili, quod est Gas rei*) resolutio, cumque odore præsentia videatur, si tamen rerum aliarum in minutissimas atomos, cæca corpuscula *Lucretio* eleganter dicta, divisionem contemplemur, non incredibilis adeo adparebit ampliùs. Sic *Digbæus*, omne corpus, etsi minimæ sit quantitatis, in infinitum dividi posse, scribens, non quidem quòd actu infinitas partes habeat, sed possit semper in novam partem dividi, nec tamen ad divisionis finem perveniatur, exemplo ℥j. auri comprobat, quam bractearius in mille vel longè plura folia attenuat, è quibus folium dimidium ad deaurandam superficiem massæ argenteæ trium vel quatuor unciarum sufficiet, hancque ipsam deauratam massam illi, qui aurum & argentum nere solent, in fila ducunt tam longa & subtilia, quantum quidem fieri potest; qua tamen in longitudine nullum reperietur vel unius atomi spatium in sua superficie quod non sit planè deauratum; *Imò autem*, subjungit, *in quot atomorum decies centena millia inaurata hac linea discindi forficulà posset?* Idem de stupenda Auri extensione experimentum, cum plurimis aliis, in libello, quo miram effluviorum subtilitatem evincit, Nob. *Boyle* protulit. Quò pertinet, quòd *Joseph. Gallaratus* Syst. m. renov. physiol. medic. lib. 1. cap. 7. pag. 62. in thuris grano combusto, pisi magnitudinem non superante, *Magnenum* sagacitate suâ demonstrare referat, fuisse atomos elementales ad minimum 7776000000000000. (quâ calculi certitudine, oculatiores dispiciant.) Consul. etiam magnus *Dan. Sennertus* Hypomnem. phys. 3. cap. 2. Quamvis de relatione illa, vultures, quinginta licet milliarium spatio dissitos, multorum ad cadaverum odorem advolâsse, dubitari utique posset, ut tamen hac in re faciliores se præberent alii, volatilia ista non ab odore allecta, sed aliâ occasione impulsa illuc venisse, aut altè volantia, cùm sint acuti visûs, corpora ista interfecta vidisse, aut denique etiam evaporationem ex iisdem cadaveribus elevatam à vento in dissita loca fuisse impulsam, vulturesque odoris præstantiâ commendatos, juxta tritum, quamvis non per omnia adeo verum, versiculum:

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
vultur odoratu, lynx visu, simia gustu:

allicere suspicantur. Id quod sanè prælaudatus *Digbæus* illustri exemplo clarum

Digitized by Google

clarum ex parte reddidit, dum odorem rorismarini, qui ex parte Hispaniæ efflatur, maxima intervalla penetrare refert, seque ipsum ter vel quater has oras prænavigando semper observâsse, quòd nautæ ad unguem quasi teneant, quando 30. vel 40. milliaribus ab hac regione absint, idque ex fragrantissimo rorismarini odore illinc efflato. *Imò*, subjungit, *ego etiam ipsemet odorem hunc æquè validè percepi, ac si avulsum rorismarini ramum manibus tenerem; accidit autem hæc nobis res duobus vel tribus ante diebus, quàm in conspectum terræ proveheremur*; tandem, adverso tum temporis vento se fuisse usos, fatetur. Et *Boyleus*, ingeniosi cujusdam viri in Indias Orientales profecti relationem cap. 4. de Natur. determin. effluv. adducit, quâ ad littus insulæ *Ceylonis*, cinnamomi & fragrantium gummi copiâ famigeratæ, adpropinquantibus ventum tum fortè à littore reflantem, advexisse ab insula aërem omnino odoriferum, narratur, quanquam complura milliaria (fortè viginti aut viginti quinque,) à littore adhuc distarent. Et hæc ipsa odoris in hanc illamve partem à ventis agitatio substantiæ alicujus præsentiam evincit; qualitates enim sic dictas intentionales à ventis non moveri aut impediri, sunt qui animadvertunt, dum ex. gr. medio in eorum furore qualitatem visibilem nihilominus perfectè ad oculum deferri observant, ac si tranquilla forent omnia, cùm econtra vento adverso odor quidem ad nares feratur, in oppositam verò plagam tendente, planè non persentiatur. *Plinii* autem omnino nihil huc facit autoritas, partim ex aliena fide illud memorantis, partim meram aruspicinam, ideoque insignem vanitatem involventis, imò de odoris natura nil quidquam insinuantis. Vid. quæ hoc de effato Pliniano disserit *Jul. Casserius Placentinus* lib. 3. Anatom. sect. 2. cap. 10. & *Ulyss. Aldrovandus* lib. 2. Ornitholog. cap. 1. 3. Licet odoris naturam in sicco esse fundatam, concedatur, siccum tamen illud cum humido absque sui destructione commisceri vel confundi posse, nemo, qui sensuum integritate pollet, negare potest, quod vel numerosa aquarum ex rebus odoratis destillatarum series sufficienter evincit; imò exigua satis Moschi particula in magna aquæ quantitate diluta odore suo eandem egregiè imbuit. Exhalationes etiam sursum utplurimum adscendere, conceditur, si nempe sibi relinquantur, & tranquillo in aëre placidè evaporent, ubi tamen hunc ventus &c. agitaverit, tam sursum, quàm deorsum, & quaquaversum impelluntur, quod in aqua, piscium ferace, nunquam omnino immobili, nullo modo negari potest. Res autem humectatas odorem amittere, omnem est contra experientiam, ut etiam plurimæ antea quasi inodoræ, ab ejus irrigatione odoratas exhalationes spargant, sic ipsa Salia volatilia, omni phlegmate orbata atque ita eleganter fixata, quamprimum liquore aliquo humectan-

Digitized by Google

mectantur. Pisces tamen, ut hoc quoque moneam, non tam odor rerum, hamo junctarum, quàm earundem species, per aquam diaphanam ad oculos eorum delata, sæpius allicere videtur. Quod si immaterialis vel intentionalis tantummodo esset qualitas, ablato corpore odorato, statim etiam odorem cessaturum esse, meritò opponitur, cùm tamen contrarium fieri facili negotio deprehendatur; Moschus quippe vasculi alicujus fundo impositus, bambacem in summitate, ita ut illum non attingat, locatum odore suo imbuit, tamque constanter, ut ab omni Moscho dein remotissimus diu nihilosecius eandem fragrantiam exhibeat, id quod absque corporali molecularum odoratarum communicatione fieri, nemo imaginari sibi poterit. Alia plura, quæ pro hujus asserti confirmatione passim adducuntur non omnino contemnenda, brevitatis causâ omitto.

Cæterùm odoris suavitatem à siccitatis exacta cum humiditate proportione, aut secundùm alios, ex aëreis partibus ab igneo calore exactè mixtis provenire, illi statuunt, qui olim primis qualitatibus nimium tribuere consueverunt; à qua optimè temperata & elaborata substantia dein corpus aliquod vaporosum *Galenus* &c., fumosum *Heraclitus* & *Plato*, intentionalem speciem *Aristoteles* emanare docebant. Quam exactam mixtionem vel proportionem à coctione, cujus instrumentum est calor, proficisci, communior est assertio. Namque per coctionem suaviora omnia & odoratiora fieri, cùm ex opposito imperfectam coctionem fœtida designent, tam à Medicis, quàm à Philosophis plurimis hactenus fuit creditum. Et hanc in Moscho à calore externo, Solis scilicet aërisque peragi, *Serapio* & *Sethus* existimant, quorum vestigia magnus Scriptorum numerus etiamnum premit, Moschum, per se & naturâ suâ fœtidum, tractu demum temporis ab aëris bonitate digestum, Solisque calore coctum & elaboratum in suavem mutari, persuasus. Alii verò internum calorem respiciunt, quem inprimis explicare conatur *Sal. Albertus* Orat. de Mosch. eundem in Animali nostro esse maximum, adstruens.

Cùm verò à qualitatibus his primis odoriferarum particularum ortum deducere, multis improbetur, in alias atque alias subinde sententias itum fuit. Sic putredinem *Helmontius* tractatu, quo tria Chimicorum principia, neque eorundem essentias de morborum exercitu esse, docet, §. 81. *Sunt*, inquit, *plura simplicia, quæ fragrantiam, quam ante sua in specie non habebant, inveniunt in sinu putredinum, qualia sunt Moschus, Zibetta, ambarum, stercora quædam brutorum, atque ligna putrentia. Fracedo quippe varia illis suboritur, unde semina fragrantiam sibi hauriunt, transplantantque in novam generationem. Aroma ergo balsamo vitæ media alligatum, per partium separa-*

 tionem,

tionem, in putredine non superatur, commodiusque è corruptis sequestratur. Quam putredinem in folliculario Moscho ego quidem agnoscere minimè possum, utpote quem sanguinem esse putrefactum haud facilè concesserim, sed alium potiùs humorem à massa sanguinea segregatum, ibique collectum, ac innatâ folliculi virtute sive fermento in odoratum istud liquamen elaboratum; non secus ac bilis in vesiculam felleam, & semen in vascula spermatica congeritur, quorum neutrum à putredine ullus hactenus deducere ausus fuit. Scilicet in folliculis his sanguis convertitur in succum odoratum *naturæ necessitate*, *Bartholino* Volum. 1. Act. med. Hafn. obs. 58. adstipulante. De putredine autem cogitandi ansam præbuit erronea illa de præternaturali & apostematis in modum facta Moschi generatione opinio, quâ jam destructâ, altera etiam sponte corruit. Si tamen putredinis vocem latiùs quis extenderit, ita ut mutationem solummodo seu alterationem designet, faciliorem is censuram merebitur.

Ast ex sanguine etiam, vel carne &c. Animalis si paretur, modis nempe supra propositis, quin primas putredo quammaximè partes teneat, nullum est dubium, quâ nempe particulæ odoratæ, antea in sanguine, carne &c. delitescentes & subjugatæ, in libertatem vindicantur, non secus atque in vegetabilibus etiam inodoris Spiritus ardentes odorati, & Salia volatilia per putrefactionem sive mixti resolutionem in actum deducuntur, atque à fixioribus inodoris secernuntur. Quam sanè volatilium cum fixioribus arctiorem connexionem ipsum Animal moschiferum ostendit, quod vivum, & antequam separationem istam subeat, odore moschato prorsus destituitur. Licet enim *Cardanus* illud, quod Mediolani mortuum viderat, totum jucundo admodum odore præditum referat, ob vesicam tamen connatam id accidisse, nec ipse diffitetur, & Exc. *D. Dan. Ludovici* pellem odore magis forinseco fragrare existimat; cui meum etiam qualemcunque calculum adjicio. Imò si totum odore tali tantoque præditum foret, antequam per putredinem aliam naturam indueret, certè pro cibo vix inservire caro ejus posset, cùm tamen à Sinis usui isti adhiberi *Martinius* testetur. Tanti hoc argumentum fecit *Chioccus* in descript. Mus. Calceol. ut *Amati Lus.* sententiam de Moscho ex carne & ossibus Animalis parabili exsibilaturus, utriusque Indiæ incolas carnem istam tanquam escam optimam in deliciis habere, *M. Pauli Veneti* testimonio, ex fide *Catelani*, memoret, quanquam tale quid à *Veneto* scriptum reperire ego nequeam.

Putredinis etiam magnam hoc in passu vim ipsa moschi exoleti à nonnullis credita per fœtores resuscitatio arguere posset, si vera essent, quæ eum in finem passim à nonnullis cum admiratione decantantur. Nam, scribente *Pla-*

Digitized by Google

Plateario, si odorem, sive *aromaticitatem amiserit, positus ore aperto suspendatur in cloaca, & recuperabit odorem.* Atque odoris amissi vim in fœtoribus atque latrinis recipere, contra fœtorem eluctando, & sic quasi luctando reviviscere, ex *Isidoro* habetur. Multorum id experimento comprobatum, *Joh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 17. addidit. Cautior *Iacob. Sylvius* similem odoris restitutionem proponens: *Si Plateario credimus*, concludit. Ego sanè, ut candidè fatear, minimè illud credo, nec etiam *Renodæo* lib. 4. Institut. pharmaceut. cap. 12. credibile videbatur. Quin &, cùm naribus meis hac in parte plenam ut adhibeam fidem, nihil prohibear, ipsemet Moscho aëri liberiori per longum temporis spatium exposito, sicque omni odore spoliato, crassum istud artificium nihil suavitatis reddidisse comperi. Quod autem illud multorum experimentum attinet, quinam isti sint, ignoro, apud *Bernh. Dessennium* tamen cap 6. de medic. compos. sequentia verba invenio: *Odorem deperditum cloacæ fœtore recipere dicitur, quod ego usu verum comperi.* Ne itaque mei experimenti veritatem infringam, fortè Moschum tractu temporis exsiccatum ideoque constiparis quodammodo & arctatis porulis atomos odoratas pauculas restantes arctiùs complexum, rarasque emittentem, accedentibus secessûs humidis & volatilibus vaporibus reclusum, atque idcirco copiosiori exhalationi aptum fuisse redditum, dicere licebit; cùm aliàs idem hìc valere mihi persuadeam, quod *Lindschottanus* notat, Moschum videlicet tempore corruptum, & odoris expertem, urinæ puerilis adspersione reviviscere, *si modò aliquis vigor subsit*, uti *Salmuthus* interpretatur. Certè si omnes odoratæ moleculæ avolaverint, superstes corpus effœtum nunquam prioris fragrantiæ ne minimum etiam gradum recipiet, nisi ab externo aliquo adminiculo novæ denuo in illud inducantur, quæ sanè à volatili isto fœtore nunquam sperari debent.

Chimici ut omnis odoris præcipuam originem à sulphure deducunt, ita in specie boni odoris, & consequenter suaveolentiæ moschatæ causam in purioris sulphuris particulas referunt; quas tamen, si terminis eorum consuetis uti liceat, non sine salis & mercurii connubio esse, autumo, cùm eorundem præsentiam & volatilitas & acrimonia abunde ostendant. *Chimicis ortus sive suaveolentia, sive odoris aromatici acceptus solet referri sulphuri puriori, ritè ac singulari concentu cum sale ac mercurio misto* &c. scribit Exc. *D. Hermann. Grube* Comment. de modo simpl. medicam. facult. cognosc. sect. 3. art. 2. Confer. Celeberr. *D. Wedelii* Physiol. med. sect. 4. cap. 4. Ejusdem est sententiæ *Ioh. Rudolph. Glauberus* part. 3. Furn. philosoph. cap. 26. Zibethum & Moschum fortem illum gratumque odorem à subtilissimo felium istorum spiritu urinoso (durch der Katzen subtilesten Urin-Geist) ad-

 quirere

quirere statuens, quo nempe singularis in corporibus eorum pinguedo digeratur, inque odoratam ejusmodi materiam redigatur. Ut jam erroneam illam de moschato Animali, Catorum familiæ illud inserentem, persuasionem non reprehendam, num Moschus à pinguedine descendat, solùm est tangendum. *Cæsalpinus* sanè lib. 1. de medic. facult. cap. 13. *Multitudo*, scribit, *exhalationis odoratæ magis reperitur in pingui substantia* &c. *Moschus & Zibethum non sine pinguedine sunt animalium illa ferentium*; quod & jamdudum *Theophrastus* lib. 9. Hist. plant. cap. 1. docuerat, quæcunque nimirum aliquâ pinguedine constant, odorata esse, econtra pinguedine carentia sine odore provenire. Licet autem ex pinguedine propriè sic adpellata, tanquam ex materia, Moschum follicularium (ut de altero illo ex ipso Animalis corpore elaborato nihil dicam,) generari, neutiquam mihi persuadere queam, pingues tamen & unctuosas, variasque alias sanguini partes inesse considerans, easdem compositionem ejus ingredi non penitus negaverim. Quod si sulphur & pinguedo à Chimicis pro uno hîc accipiantur, prout sulphuri pinguedinem, & pinguedini sulphur tribui, non est ignotum, tantò faciliùs locum pinguedo inveniet. Accedit ipsa natura Moschi, quæ cum bile non parvam convenientiam ostendit, quinimo ex sanguine bilioso Cl. *Nathan. Highmoro* Exerc. de pass. hyst. cap. 6. generari dicitur, hancque multum oleosi & pinguis in naturali statu continere Celeberr. *D. Franc. de le Boë Sylvius* inprimis edocuit. Moschus etiam violentiori ignis examini subjectus, ut alia ex animalibus, oleum quoque fœtidum eructat. Hoc itaque sulphur, vel hanc pinguedinem à sale volatili, omnibus animalibus concreto, solutum, cumque eo unitum ac digestione exaltatum, in odoratum succum converti non est incredibile.

Tandem corpusculari Philosophiæ addicti moleculas figuratas mirâ quadam harmoniâ, uti Cl. *Grubius* loquitur, à natura inter se mixtas adducunt, quam Exc. *D. Joh. Ant. Lindanus* Meletem. medic. Hipp. part. 1. §. 126. dilucidat, odoratorum effluvium esse halitum quasi sulphureum statuens, qui si suavis exsistat, corpuscula habeat lævia, utpote quæ, organo dum inferuntur, amicabiliter se gerant, ideoque illud demulceant. Et *Anton. le Grand* Hist. nat. part. 2. art. 6. suavem ex Moscho odorem ideo emanare refert, quoniam halitus, qui ab eo proficiscitur, filamina subtilia & flexibilia habet, quæ facilè cerebri appendices penetrant, & absque ulla asperitate se ipsis insinuant, ita tamen ut corpuscula illa sulphure ac sale contineri certum reputet. Diversitatem autem effectuum non solùm à movente materia subtili, verùm etiam à motarum particularum figura & quantitate sive magnitudine pendere, *Cornelius ab Hoghelande* in Oeconom. anim.

Digitized by Google

nim. admonet, unde fiat, ut aliter Moſchus, aliter Ambra, aliter Roſa naſum adficiant. Confer. elegantiſſimus *D. Nehem. Grevvii* diſcurſus de natura, cauſ. & virib. mixtion. Eph. Cur. Anno X. additus.

Nec illi ſunt prætereundi, qui remotiora tantùm principia ſpectando, in locis, ubi nardus aliæque odoratiſſimæ plantæ naſcuntur, Animal hoc reperiri, illisque pro cibo uti obſervantes, odorem Moſchi præſtantem ab illis ipſis rebus aromaticis provenire exiſtimant. Unum omnium loco teſtem nomino *Ioh. Bapt. Portam*, qui Phythognom. lib. 2. cap. 8. Moſchi capreolum herbis odoratis paſci fatetur, ſpicâ nardi & myrrhâ, obque id ſanguinem ejus in umbilico collectum evadere in Moſchum; quæ ex *Elluchaſem* Tabulis primò eſſe deſumta, nullus dubito, in quibus Animalia moſchifera, in maritimis locis commorantia myrrhâ, remotiora verò loca incolentia ſpicâ paſci traditur, quamvis quod de Myrrha refertur, vix apud me fidem inveniat.

Nonnulli ad occultas qualitates confugiunt, quibus præcipuè *Andr. Libavium* & *Sal. Albertum* adnumero, quorum ille Singular part. 3. lib. 4. cap. 7. *Natura*, inquit, *inſita iſta proprietas eſt:* hic verò d.l. ἰδιοσυγκρασίαν Animalis moſchiferi neceſſariò cauſis reliquis, temperamento nempe, victûs bonitati &c. adjungendam eſſe putat.

Mihi neque absque ullo diſcrimine cuncta hæc jam prolata admittere libet, neque etiam penitus rejicere, habito nempe reſpectu tum ad materiam, odoratis iſtis effluviis emittendis atque conſtituendis aptam, tum ad cauſam, ad tale conſtituendum opus pro eadem requiſitam. Quoad illam, ſingularem ſiccarum, humidarum, aërearum & ignearum particularum mixturam & harmoniam non omnino damnare volo, utpote quas adeſſe, ipſi ſenſus noſtri, natura & effectus Moſchi nobis inculcant, ita tamen, ut earum inſufficientiam & obſcuritatem nemo non, præconceptis antiquioribus opinionibus nimiùm non addictus, fateri cogatur; quam itaque Chimici ſulphure ſuo ac ſale, nec non Cartheſiani atomorum gratâ levitate, evidentiorem haud inani conatu reddere laborarunt, ut itaque Moſchum, præter cæteras heterogeneas partes, quatenus nempe eſt odoratus, moleculis temperatis, ſulphureis & ſalinis, iisque levibus conſtare, tandem concludere queamus.

Neque negandum eſt, nardum, aliaque vegetabilia, ſive actu ipſo odoratas exhibeant particulas, ſive potentiâ tantùm tales contineant, ventriculi demum aliorumque viſcerum digeſtione vel fermentatione evolvendas & in actum deducendas, in Moſchi odore augmentando aliquod conferre poſſe momentum, odoratas nempe atomos ſuas moſchatis jungendo, vel in

M 3 moſcha-

moſchatas tranſmutandas ſuppeditando. Prout ſanè alimenta magnam in corporibus animalium alterandis poteſtatem habere, nemo, qui vel à limite œconomiam animalem contemplatus fuit, dubitare poteſt. *Compertum eſt idiotis omnibus, animalium carnes mirabiliter mutare colorem, odorem, ſaporem, conſiſtentiam, gratiam, bonitatem, pro alimentorum, quibus veſcuntur, natura varietate. Nam calidiores, frigidiores: duriores, molliores: denſiores, laxiores: ſuaviores, inſuaviores: ſalubriores, inſalubriores: minusve incoctibiles, & ad nutrimentum habiles: pro paſtionis diverſitate effici, ita notum eſt, ut neminem id lateat*; & quæ plura habet *Thom Eraſtus* de Auro potab. Et memorari inprimis meretur, quod Exc. Medicus Tigurinus, *D. Joh. de Muralto*, non ita pridem per literas mihi recenſuit, vaccas nempe & capras in Alpibus Helvetiorum, Muttelinam Paſtorum, ſive Meum alpinum umbellâ purpuraſcente Cl. *Caſp. Bauhini*, edentes, non ſaltem butyrum, ſed & carnes ſtyracis inſtar fragrantes præbere; Confer. ejusdem *Bauhini* addit. ad Matthioli Dioſcoridem lib. 1. cap. 3. & *Conr. Geſneri* hort. German. Quamvis ſoli pabulo fragrantiam hanc Moſchi non eſſe adſcribendam, *Libavius* & *Albertus* ſufficienter demonſtraverint. Ut in ſpecie non urgeam, de ſpicæ nardi & behmeni paſtu relationem non planè extra omne dubium eſſe poſitam, quas ſanè plantas in omnibus iſtis regionibus provenire, quæ Capreolos moſchiferos alunt, adhuc probandum eſſet. Imò & aliis plantis inodoris eosdem inhiare, Tavernierianæ relationi debemus, quâ eos fame preſſos tritici & oryzæ novam ſegetem depaſcere conſtat, & ſupra jam Cap. IX. percepimus.

Cauſam verò materiam hanc odoratam reddens, calor poteſt conſtitui. Præterquam enim quòd idem generatas jam & explicatas odoratas particulas movendo & agitando ad exhalationem impellit, easdem etiam, antea cum reliquis mixti crudioribus, fixioribus & figentibus particulis connexas, in libertatem ac volatilitatem adſerit. Isque eſt potiſſimùm, quem internum vocant, ab externo tamen adjutus, quandoque & in actum deductus, qui coquendo, digerendo, alterando, odoratasque particulas à cæteris ſeparando & extricando, officio ſuo defungitur; non quòd fœtida quævis imperfectam coctionem deſignare, cum quibusdam, autumem, cùm v. g. Aſa fœtida, Opium, ingrato odore imbuta, interno igne illo coquente quammaximè abundent, externo etiam calore, in calidioribus utpote regionibus provenientia, nullo modo careant, & naturalis ac propria cujusque rei perfectio, quæ tam ſuaveolentiam, quàm ἀοσμίαν, fœtorem & graveolentiam complectitur, finis ſit perfectæ concoctionis. Iſte autem calor non tantùm mitis & temperatus, ſed & maximus interdum ut ſit, requiritur,

prout

prout nempe materia magis minusve resistit, & ad emittendas particulas odoriferas disponitur. Moschum tamen maximo calore indigere vix credo, quem temperatus potiùs & blandus generare valebit, neque enim ipsa Moschi substantia maximum calorem, si gustu &c. expendatur, ostendit, neque etiam folliculi situs & conformatio tam fervidi temperamenti suspicionem præbent, quæ potiùs blando fotu digerendo operam suam promittunt. Quod & in aliis Moschi speciebus, putrefactione inprimis productis, observatur, putredinem enim absque caloris interventu dari, nemini unquam in mentem venisse puto, quæ tamen qua ratione hîc concurrat, superiùs jam ostensum fuit. Quod si calorem quoque externum spectare libet, non aëre tantùm sub calidiori, sed & temperato Animal nostrum reperiri constat, provinciis Sinicis: Yunnan & Xensi illud confirmantibus, istam enim, Lineæ æquinoctiali vicinam, præ reliquis Provinciis longè calidiori, hanc suavi mitique aëris temperie gaudere, constat, quo de v. g. videndus *O. Dapperus* in descript. regni Sinici.

Ast etiamsi hæc omnia ita sese habeant, nihilominus intellectui nostro occulti quid subesse, tandem dicere haudquaquam vereor. Licet enim istis occultarum qualitatum, quas sibi nonnulli olim finxerunt, tenebris immergere me non laborem, revera tamen aliud adhuc, præter jam dicta, superest, quod nec Peripatheticorum elementa, nec Chimicorum sulphur, nec Corpuscularis hypothesis hactenus satis explicuerunt; idque est ipse odor moschatus proprius, quo talem suavitatem, nec aliam fragrantiam aliquam, qualem Ambra, Zibethum &c. impressionem organo odoratorio exhibet; quod interea, usque dum commodius aliud suggeratur, seminale principium, specificam virtutem & potestatem, à Summo rerum Creatore impressam, vocare lubescit. Quod cùm non minùs obscurum sit & intellectu non satis comprehendi queat, præstabit tamen, humani ingenii imbecillitatem ingenuè fateri, quàm manifesta, sine omni luce, crepando, culpam quamcunque incurrere.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XVI.

De Moschi adservatione.

Um in CAP. præcedente vitam Moschi in odore ejus consistere, dictum fuerit, & revera potiores ejus virtutes hinc descendant, quidquid ablationem & mortem ejusdem minatur, studiosè cavendum esse, sponte elucescit. Unde etiam de commodo eum adservandi modo nunc quædam subjicienda veniunt, ne præstantis medicaminis & odoramenti loco depravatum, evanidum aut languidum concrementum emergat. Idque non tantùm hanc ob rationem, ne sc. aëri libero, in perpetuo motu constituto, negligenter expositus continuam subinde moleculàrum odoratarum exhalationem patiatur & languescat, sed &, quòd negligentiùs custodito alieni quoque odoris moleculæ, non sine nativi aliquo detrimento, sese adsocient, id quod à lavendulæ oleo ipsi accidere, *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Diosc. lib. 1. cap. 6. & *Anton. Mizaldus* in Alexikep. camp. 3. areâ 11. tradunt, tum quoque liberiùs ita exhalando, vicina quæ sunt ex Simplicibus aliis, vasis & utensilibus, quòd inficiat, non sine tædio & noxa illorum, qui suaveolentia ista aversantur, ceu plerunque ex mulieribus hystericæ sunt, ex viris, qui debile cerebrum habent. Unde accidit quandoque, ut quidquid ex pharmacopolio adlatum est, ægroti nauseent, quia, uti ajunt, ἀπαθητικῶς, juxta *Libavium* l. c. vel aliud periculum incurrant, quale strangulationis uterinæ perpessa fuit Venetiis Nobilis quædam à Sirupo, manibus odore Moschi & Ambræ fragrantibus parato, apud *Vict. Trincavellium* de compos. medic. lib. 2. cap. 3. Quare providè satis in *Statutis Medic. & Pharmaceut. Passav.* Anno 1586 edit. §. 12. Pharmacopœis injungitur, ut Moschum &c. separatim & sedulò adservent, non alia inter medicamenta repositum.

Idem tamen adservandi modus non omnibus probatur. *Haly Abbas* Pract. lib. 2. cap. 57. medicamenta jucundi odoris in vasis argenteis, aut vitreis, quorum capita diligenter obturanda, adservare præcipit. *Saladinus de Asculo* in compend. aromatarior. omnes Species aromaticas in vasis aureis, vel argenteis deauratis, aut in porcellanis, vitreisve conservandas esse inculcat. Vitreum vas, spissum sive densum, & cerâ diligenter oblitum, vel potiùs plumbeum, ut frigidâ & humidâ hujus metalli qualitate cò magis salvus

salvus persistat, eligit, vel saltem duo aut tria plumbi frusta adponi jubet; & quò minùs odore suo spolietur, cavendum esse monet *Platearius*, ne quid aromaticum addatur. Pyxidem quoque plumbeam *Alex. Benedictus*, eamque cerâ obturatam *Fuchsius*, *Sylvius*, & *Weckerus* commendant. Ad hoc ipsum pariter respexit *Henr. Smetius* lib. 9. Miscell. medic. pag. 466. dum pyxidulam plumbeam huic conservationi optimam judicavit, quia sit materia non tantùm frigida, sed & densa, & quæ contenta non nimis exsiccari permittit, quâ nempe exsiccatione non exiguâ effluviorum odoratorum deperditio contingeret. Plumbeorum econtra vasculorum usum *Libavius* prolixâ disputatione rejicit, cujus ipse compendium his verbis proponit: *Si moschus debet cerebrum & cor defendere, rectius in pyxide ex auro, argentoque, seu electro & succino conservabitur, quàm in plumbo, quod hydrargyri similes halitus exspirans, cor cerebrumq; offendit.* Verùm inanis hîc adesse metus videtur. Licet enim plumbeos halitus ab omni noxa esse exemtos, minimè adstruam, eosdem tamen, nisi vehementiore calore plumbum liquetur, & liquefactione hac poruli ejus aperiantur, spirituosæque noxiæ particulæ unà expellantur, neutiquam emittit. Neque tamen superstitiosos adeo nos esse decet, ut Moschum necessariò in plumbeum talem carcerem (de addendis plumbi frustulis, ceu planè superfluis, ut taceam,) esse detrudendum credamus, cùm & alia ex materia elaborata vascula scopo eidem optimè inserviant, modò ita comparata sint, ut nec porosa admodum effluviorum moschatorum nimium in se recipiant, eumque ita sensim depascantur, nec proprias particulas eidem communicent. Hinc neque argentea, cuprea, ferrea, si minima quævis curare animus est, pro recondendo Moscho electissimo & recentissimo probare admodum possum, metu, ne humidæ, acres quodammodo & urinosæ Moschi particulæ substantiam eorundem corrodendo, atque æruginem dein vel rubiginem ipso Moscho adfricando, qualemcunque labem & impuritatem imprimant. Aurea verò reconditoria ad pompam magis, quàm necessitatem faciunt; Cui tamen facultates suppetunt, pretioso thesauro pretiosum tale adaptare receptaculum, per me esto liberum. Majorem tamen indè in corde roborando sibi ne spondeat efficaciam, quâ ne hilum quidem ei cedet alius, in vilissimo etiam plumbeo adservatus Moschus. Vitrea quoque divitum, pauperiorumque facultates non despiciunt, si pura sint, orificio non usque adeo amplo donata, cerâ diligenter obfirmata, vesicâ & chartâ constricta, inque locum ab aëre calidiori, humidiori vel liberiori, àque ventis satis alienum reposita. Sed cur *Platearius*, aromatici quid ne addatur, vel ne cum aromatico servetur, cavendum esse monuerit, causam subjungit,

quia aromaticitatem suam amitteret, id quod in *Quirici de Augustis* Lumin. Apothec. distinct. 1. descript. 19. vel, qui sub Thesaur. Aromatar. similem librum iisdem penè verbis edidit, apud *Paul. Suardum* etiam ex eo monitum invenimus, quasi scilicet vim suam & odorem amitteret, si cum speciebus aromaticis conservaretur, recuperandum, si in cloacam ponatur. Licet autem aliorum Aromatum viciniam & contactum Moschi odorem auferre, nemo facilè concesserit, eidem tamen aromaticas alias atomos commisceri, sicque genuinum obtundere quodammodo, haud est negandum, ut ita vel hoc intuitu separatim instituta ejus repositio attendi utique mereatur. Nec simpliciter negaverim, eum peregrino tali odore imbutum, in cloaca odorem suum proprium recuperare, vel potiùs denuo purum exhalare, avolantibus nempe in aëre liberiori & ampliori heterogeneis aromatum moleculis, quæ superficietenus tantùm Moschi substantiæ adhæserant, quibus idcirco evanescentibus, altiùs radicatæ moschatæ atomi nares dein solæ iterum subeunt, ita tamen, ut Moschus unà cum aromaticarum cæterarum fuga, propriarum etiam non exiguam jacturam perpetiatur.

Cæterùm Moschum suo adhuc folliculo inclusum meliùs servari, quod præfati *Quiricus de Augustis*, nec non *Paulus Suardus* volunt, non est dubium, modò ipse etiam folliculus alio in vase, plumbeo &c. abscondatur, cùm solus aliàs odoris effluvium cavere sufficienter nequeat.

Quamdiu verò absque virtutis suæ odoriferæ deperditione servari queat Moschus, si *Hieron. Cardanum* de rerum variet. lib. 17. cap. 97. consulamus, centum annos eundem durare, percipiemus. Quamvis alii terminum hunc ad decennium saltem constrinxerint. Mihi hac in re nihil certi definire libet, aut licet. Etiamsi in vase probè occluso, & ab omni aëris atque caloris accessu, qui odoratas particulas in motum concitare & expellere queant, si conservetur, plurimorum annorum ætatem sustinere posse, nullus ambigam. Ut itaque generali *Renodæi* decisione præstet adquiescere, quâ medicamenta, tam simplicia quàm composita, si sedulò serventur, diutiùs durare: si negligenter, celeriùs senescere edixerat.

CAPUT

CAPUT XVII.

De incommodis Moschi.

Difficillimum esse, invenire remedium, quod citra ullam læsionem & noxam magnificè prosit, jam olim *Galenus* 11. Meth. med. cap. 12. pronunciaverat. Vel ut *Ovidius* lib. 1. Trist. eleganter expresserat :

Nil prodest, quod non lædere possit idem.
Eripit interdum, modò dat Medicina salutem.

Idque sua etiam ex parte esse verissimum, ipse pariter Moschus sufficienter ostendit, cujus immensas virtutes licet omnis deprædicet Orbis, salutaris tamen omnibus medicina nequaquam exsistit. Quapropter de incommodis, usum ejus haud rarò insequentibus, pauca quædam prælibare necesse erit, quò prudenter eodem esse utendum elucescat.

Antequam verò id adgrediar, principiò *Franc. Perlam*, Odoramentorum noxam in genere proponentem, audire juvat. Sic enim adnot. 8. Propulsf. physf. oppugn. Steph. de Gasp. de Opobalsf. *Odores*, scribit, *non modò quidquid prosunt, sed si quid præterea obsunt, id ratione subjecti est, exhalationum nempe, quæ aut nimis copiosæ sunt, aut nimis calida & tenues; nam copiâ quidem caput implent, ejusque membranas distendunt, calore alterant & accendunt, vehementique tenuium partium appulsu irritant; ex quo sternutamenta commovent, excitantque dolores à distentione atque intemperie, & ad deliria usque interdum compellunt.* Non admodum dissimile de Moscho ferendum est judicium. Ut itaque odoriferæ ejus atomi eâ, quâ pollent tenuitate, vel, ceu Moderni loqui amant, volatilitate, eâque non simplici sali volatili urinoso, sed & sulphureo quammaximè explicato atque activo adscribendâ, non sanguinem tantùm biliosum in effervescentiam pronum, spiritusque agitent, & magis accendant, sed & tenuiores alios vitiosos humores in ὀργασμὸν cieant, à quibus dein variorum symptomatum ortus est pertimescendus.

In specie calidum offendere caput ac dolorem excitare, *Ebn Rasæi*, vulgò *Rhasis*, *Sim. Sethi*, *Jac. Sylvii* aliorumque est opinio. Unde etiam cephalalgiæ inter causas Moschi &c. suavi odore alteratus aër sæpiùs à Medicis nominari solet, cujus specimen habemus in Celeberr. *D. Guern. Rolfincii* lib. 2. de dolor. cap. sect. 2. art. 1. part. 1. c. 25. Quò ideo nonnulli referunt aphorismum 28. *Hippocratis* sect. 5. aromatum suffitum, sive uti

 quidam

quidam interpretantur, aromatum odorem καρηβαρίας inducere innuentem; & *Galenus* clarè satis in lib. de arte med. cap. 14. de calidi cerebri signis agens, calidis cibis, potibus & odoribus caput impleri & gravari scribit. Quod inprimis in biliosis ac cerebro imbecillo præditis contingere *Joh. Fernelius* lib. 5. Meth. med. cap. 21. atque moschatum odorem vehementiâ suâ & copiâ caput offendere *Joh. Placetomus* pag. 15. Pharmacop. monuit. Non secus ac *Strabo* lib. 16. in Arabia felice eam odorum circumfluere copiam refert, ut fastidium & καρηβαρίαν inferat incolis Sabæis odoris adsiduitas. Quo intuitu hîc quoque illud: Omne sensile excellens lædere sensus, valere judicat Exc. *D. Wedelius* de medicam. comp. extempor. sect. 3. cap. 5. Interdum tamen & absque copia ista eandem læsionem inducit, si debile caput intraverit, & sanguinem biliosum vel mobilem admodum, spiritusque facilè irritabiles offenderit, qualis constitutionis fuit Generosus ille sexagenario major, qui ex Moschi &c. vel levi etiam odore statim de capitis dolore, non sine narium hæmorrhagia leniendo, conquerebatur, apud *Nathan. Highmorum* diss. cit. Et *Rob. Boyle*, hominem egregium, firmæ, sed perquam sanguineæ temperiei se novisse cap. 6. de insigni effic. effluv. scribit, qui violentos ex odore Moschi percipiat dolores, eundem ad functiones subeundas aliquo modo ineptum reddentes. Ipse quoque Pictorem satis egregium, nativâ tamen capitis debilitate laborantem, ejusdem mox dolore, non sine lipothymiæ præludiis, correptum vidi, cùm vix vel levem moschifici folliculi, aquis antea immaceratí, odorem hausisset, ut ita absque mora eundem denuo recondere, delineationemque, huic Operi destinatam, ab alio deposcere cogerer. Ubi sanè cerebrum fragrantiæ moschatæ minùs adsuetum impressionem odoratarum atomorum eò promtiùs persentiet. Quale insuetudinis nocivæ exemplum habet *Auger. Gislen. Busbequius* epist. 1. Narcissis & Hyacinthis abundare Græciam, miro fragrantibus odore, referens, sic ut, cùm multi sint, odorum hujusmodi insuetis caput offendant. Hinc & adsuetis odoribus fœtidis haud difficulter quandoque curantur, qui suavibus penè fuerant enecti, quales depingunt *Levin. Lemnius* lib. 2. de occ. nat. mir. cap. 6. *Henr. Smetius* lib. 12. Miscell. medic. epist. 6. *Zacutus Lusit.* lib. 3. Prax. admir. obs. 99. *Phil. Salmuth* cent. 3. observ. med. 71. & *Petr. Borellus* cent. 3. obs. med. phys. 60.

Ex eodem fonte oritur, quòd Moschus catarrhos suscitare dicatur. Unde odoramentorum usum frequentissimum dissuadet *Dominic. Leonus* Art. med. sect. 2. lib. 3. cap. 4. ne læso cerebro catarrhus excitetur. Nobiliss. quoq; *Henr. Ranzovius* cap. 4. de conserv. valet. odores nimis calidos improbat,

fiat, quia caput repleant & catarrhum generent. Quam repletionem à Moscho induci, credidit *Sanctor. Sanctorius* Comm. in art. med. Gal. quæst. 57. tum per se, exhalatione scilicet calidâ corporeâ, tum per accidens, quatenus cerebrum, ratione caloris, nova attrahat excrementa. Quamvis nec corporea illa repletio magni adeo momenti esse queat, cùm paucis sæpe minimisque exhalatio ista constet corpusculis, nec excrementorum attractio probari admodum possit, quam fusionem humorum potiùs adpellabimus, prout Cl. *Dan. Sennertus* lib. 1. Medic. pract. part. 1. cap. 10. res vehementer odoratas itidem caput replendo, atque humores fundendo nocere statuit.

Atque causæ huic paralytica quoque adfectio & tremor adscribi possunt, quibus Unguentarios esse obnoxios, *Guil. Rondeletius* Meth. cur. morb. lib. 1. cap. 23. advertit, ob Moschi nempe & Ambræ, vel aliorum odoratorum continuum usum, cerebri & nervorum substantiam, uti is loquitur, exsolventium.

Quam humorum à Moscho &c. fusionem etiam in Septentrionalibus populis, & frigidas regiones qui incolunt, agnoscit *Casp. à Rejes* Elys. jucund. quæst. camp. quæst. 84. quorum corpora esse corpulentiora, humidiora, & excrementosis cruditatibus referta putat, unde ab Aromatum sumtorum vel odoratorum calore crudi illi & excrementitii humores attenuentur, agitentur & conturbentur, motique vapores crassos excitent, vertiginem & animi deliquia inducentes.

Et talis vertiginosa adfectio atque καρηβαρία Hippocratica non admodum distat ab ebrietate, quâ nempe, uti *Juvenalis* satyr. 6. canit:

vertigine tectum
ambulat, & geminis exsurgit mensa lucernis.

Non mirum itaque, quod κεφαλὴν excitare Moschus dicatur *Libavio*. Postquam enim ejus & Ambræ odorem fortiorem caput gravare perhibuisset, subjungit: *Ideo inebriantur citò, qui super ambra & moscho bibunt, vel ex vasis ambram & moschum olentibus.* Modicum etiam Galiæ moschatæ in vino positæ suaviter inebriare, *Guilelm. Grataroltus* cap. 4 de vino prodidit, aut ut *Porta* Mag. natur. lib. 14. cap. 12. loquitur: *Moschum in vinum additum ebrietatem exasperat.* Spirituosa quippe spirituosis juncta, caput dum adscendunt, citiùs replent feriuntque, & sanguinem plus justò rarefaciendo vaporesque excitando, tum in reliquo corpore, tum in capite cumprimis turbare valent omnia, ac spiritus animales modò inordinatos in motus & confusiones compellunt, modò halituum è sanguinea massa elevatorum blandiorum copiâ quasi obruunt, & ad quietem componunt. Ut ideo narcoti-

Digitized by Google

eoticum aliquod sulphur vel potestatem aliam in Moscho fingere, nequidquam opus sit. De Ambra eundem effectum præstante vid. Exc. *D. Just. Fid. Klobii* histor. de ambr. quæst. 2.

Epilepsiam porrò producere in nonnullis, quorundam est sententia. Sic *Joseph. Quercetanus* frequenti se experientiâ didicisse tract. Tetr. graviss. capit. effect. cap. 18. de epilepsia agens testatur, ejusmodi calefacientibus & odoratis remediis auctos potiùs & excitatos fuisse hos adfectus, quàm imminutos aut superatos. Causam quoque in eo sitam esse suspicatur, quòd Moschus & similia odorata sint καρηβαρικὰ sive caput gravantia, & cerebrum opplentia, causasque plethoricas augentia. Licet verò rationem hanc non omnino rejiciendam putem, insufficientem tamen esse, quilibet judicabit, si epilepsiam non à simplici inanitione vel repletione oriri posse consideraverit, cùm necesse sit, & aliam aliquam irritantem causam unà adesse; quam itaque hoc in casu sanguini bilioso, à moschatis atomis in fervorem acto & quasi excitato, suâque dein acredine, ab ipsis Moschi sulphureis particulis accedentibus adauctâ, nervosum genus debile & ad epilepticas convulsiones jam antea pronum irritanti adscribere præstat. Quin & immediato contactu suo nervis odoratoriis sese insinuantes illæ Moschi particulæ, non omni, uti dictum, acredine destitutæ, membranosas maximeque sensiles partes cerebri pungere, ut & intemperatos animales spiritus in motus irregulares compellere valent.

De lipothymia Moschi odori adscribenda paulò superiùs jam actum fuit; & quilibet etiam sibi imaginari effectum illum poterit, si non tantùm vim ejus in rarefaciendo sanguine, sed & biliosis ejus particulis exacuendis ruminaverit, quæ nempe in animi deliquio producendo non minùs locum habere Celeberr. *D. Franc. de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. med. cap. 35. inprimis edocuit.

Huc commodè uteri sic dictam suffocationem referemus, quam si non ipsam esse syncopen, saltem haud multùm ab eadem distare, Viri quidam doctissimi ostendere conati fuerunt. In quo uti plenum merentur adsensum, ita ab utero tamen symptomata illa horrenda, in morbo isto occurrentia, & speciatim suffocationis metum quandoque sumere originem, ideoque uterinam cognominari tunc posse, haud absonum videtur. Non secus ac alii quoque adfectus: epilepsia, cephalalgia &c. uterina adpellari solent. Quâ verò ratione symptoma hoc à Moschi aliorumve suavi odore naribus hausto inducatur, plurimæ passim adferuntur opiniones, multis uterum singulari quadam proprietate & sympathiâ eodem delectari, & eapropter ad jucunditatem istam pleniùs percipiendam sursum moveri atque adscen-

Digitized by Google

adſcendere; ſtatuentibus, aliis verò in uterum malè adfectum culpam referentibus, ita ut caput ab odore percuſſum, uterum in conſenſum trahat, perturbet, & humores pravos in eo agitet, vaporesque indè ſuſcitet, aut etiam vaſorum obſtructiones augeat, aliis autem aliter ſentientibus; quæ tamen cuncta adducere, aut quid in eis placere queat, oſtendere, nimiæ prolixitatis culpam hoc in loco incurreret. Mihi præ omnibus ingenioſa Cl. *Nath. Highmori* ſententia hic probatur, ſanguinis tenuioris, ſeroſi & flatuoſi, in feminis præcipuè cholericis, ebullitionem ac fermentationem, à Moſchi tenuioribus, bilioſis & igneis particulis admixtis concitatam, ejusdem in pulmonibus reſtagnationem, vaſorumque diſtentionem & infarctionem, ac conſequenter ſuffocationis periculum inducere, innuens; quam ipſam ſanguinis rarefactionem & commotionem, ſpirituum quoque animalium à tenuiſſimis Moſchi effluviis agitatorum impetuoſior in illum inſinuatio & commixtio inſigniter valet intendere; à qua etiam turgeſcentium ſpirituum influentia fibras nervoſas, & in ſpecie cordis, multùm diſtendi, contrahi, & ſanguinem vehementiùs in arterias & pulmones propellere, aut etiam ob inordinatum & furioſum quaſi adventum in motus irregulares ac convulſivos, ex *Williſii* doctrina, concitare poſſunt. Quàm creberrimè autem adfectus iſte à moſchato odore ſoleat deſcendere, vel aniculis paſſim notum eſt. Memorari tamen meretur, quod *Relationes* ſive *Novellæ*, quas ita vocamus, publicæ A. *1667.* Menſ. Februario indicarunt, Antverpiæ nempe trium vel quatuor menſium ſpatio puerperarum plus quam 120. ob ſacchari uſum, cui Moſchus admixtus, vel ſaltem adpoſitus fuerat, Libitinæ cenſum ingreſſas fuiſſe, quod num verum ſit, meum non eſt dijudicare, qui multis ſæpe fabulis tales Novellas conſperſas eſſe novi; ſaltem tamen non eſt impoſſibile, præſertim cùm Antverpianas feminas magis, quàm alias, eundem averſari, *Caſp. à Rejes* l. c. teſtetur. Et cùm majori feminarum numero noxam hanc odor ille minitetur, rariſſimè, imò nunquam Medicus eundem medicamentis conciliat, niſi probè ipſi priùs, hanc illamve ab eo minimè lædi, conſtiterit.

Ab uſu etiam moſchatorum, uti conf. alkerm. in diſpoſitis, non minùs ac à melle, naſturtio &c. pollutionem nocturnam certò aboriri, monuit in literis ad me ſcriptis Celeberr. *D. Wedelius* noſter, ſero in ὀργασμὸν indè magis concitato, hujusque hinc flori, ſemini, cauſam tribuens.

In hæmorrhagia inſuper qualibet, ubi ſanguis ſiſti debet, Moſchum fugiendum *Wolffg. Höferus* lib. 2. Hercul. med. cap. 3. admonet, vehementiâ odoris, tenuitateque eximiâ ſanguinis fluxum adaugentibus. Oculum huc direxit *Hieron. Mercurialis* lib. 1. de comp. medic. cap. 15. dum Moſchum, omnium

omnium corporum odoratissimum, venenum esse existimat, si ut medicamentum intus capiatur, hac adductus ratione, quòd sincerus naribus adpositus statim proliciat sanguinem, hinc & internè vi quadam insigni, quâ pollet in aperiendis vasis, ob tenuitatem & acrimoniam substantiæ, pariter sanguinis exitum esset procuraturus. Cui adstipulari videtur *Paracelsus*, lib. 2. de Tartar. cap. 3. in Comment. omnia, quæ generantur ex elementis, spiritum in se habere mineralem, suo more scribens, qui sit venenum: *sicut anthos, muscus &c. non tam nobilis, qui non in se etiam habet venenum: nam bonum & malum conjuncta sunt in omnibus rebus, quas producunt elementa.* Quod & *Helmontius* tract. Pharmac. ac Dispensat. modern. §. 44. confirmat, vix aliquid immune Naturam habere scribens, quod suum toxicum sibi clanculum admistum non habeat, ipsasque rosas & violas sub tanta odoris fragrantia veneni contagia occultare. Quamvis nihil in rerum natura dari, sponte concedatur, quod, juxta cum salutari effectu, nocere nequeat, ob idipsum tamen venenum mox adpellare, nimium reputo, nisi quàm latissimè nomen id acceperis. Non habet Moschus in se venenum, nisi eodem tu abusus fueris. Virgulam ideo censoriam *Joh. Domin. Sala* lib. de aliment. cap. 17. sustinere coactus fuit *Mercurialis*, quâ divites & delitiosi homines cibis ac potui Moschum innoxiè, Medici etiam cordialibus medicamentis cum fructu miscentes opponuntur. Imò exteriùs tam facilè & frequenter hæmorrhagiam excitare, *Sala* rectè pernegat. Et *Casp. à Rejes* l. c. mala illa forsan causare potuisse respondet, nisi adsumti vis in corpore statim frangeretur, aut major justo illius quantitas sumta fuisset; *Sed*, pergit idem, *quando in minima datur, ideò minùs offendit, & miros tamen præstat effectus, quia in exigua licet portione maximam obtinet efficaciam.*

Portò ob ejus odorem in tabem sive corporis extenuationem quosdam incidisse, scribit *Joh. Guintherius Andernacensis* de medic. vet. & nov. comment. 2. dial. 5. Quod à frequentiori usu, præcipuè in habitu corporis ad caliditatem & siccitatem naturâ inclinante, contingere posset, virtute nempe ejus calefaciente atque siccante roridas corporis partes depascente, sicque tandem ad marcorem deducente.

Pallore etiam corpus inficere, ex *Sim. Sethi* relatione habetur. Caussam verò *Sal. Albertus* reddere conatur, quòd videlicet sanguinem adurendo, ulteriorem bilis in corpore proventum acceleret, à qua corpus lurido postea colore offundatur. Quam tamen biliosarum partium in sanguine evolutionem vel augmentum colorem istum esse daturum, non, nisi copiosior usus & in corpore bilioso accedat, est credibile. Nec admodum probare possum *Joh. Bapt. Porta* lib. 3. Phytognom. cap. 4. sententiam, dum

flavi

flavi coloris plantas in alimentum adſumtas flavam bilem augere, icterum inducere, & membra decolorare, ſcribens, Moſchum, utpote qui colore eſt ſubflavus, membra utentium pallore decolorare, ſimul notat. Signaturas etenim illas adeo certas, aut tincturam Moſchi flavam tam conſtantem eſſe, perſuadere mihi nequeo, cùm illæ in utramque ſæpe partem inclinent, ita ut tam bonum, quàm malum effectum exin imaginari ſibi quis valeat, hæc autem à tot digeſtionibus in corpore ſubeundis pariter immutari diverſimodè queat.

Quapropter catum & cautum in rebus, odore ejusmodi quæ ſunt imbutæ, exhibendis decet Medicum, ne malum malo adgravet, & leviori ex morbo periculoſiorem, vel ex periculoſo letalem omnino efficiat. Quem in finem etiam Sirupum de corticibus citri, Confectiones, Species aromaticas &c. tam completas, quàm incompletas, i. e. cum, & ſine Moſcho paratas benè conſtituta Pharmacopolia exhibent, id quod in ſpecie *Auguſtani* mei, in gratiam inprimis mulierum hyſtericis paſſionibus obnoxiarum, claſſ. 11. Pharmacop. cap. de Aromat. caryoph. Meſ. diligenter adnotarunt. Nec inutile eſt *Guil. Rondeletii* Pharmac. offic. hac in parte datum conſilium, quo in multis compoſitionibus odorata ejusmodi auferenda cenſet, quia in multis morbis, uti adfectibus uterinis, qui per conſenſum fiunt, dolore nempe capitis, epilepſia, vertigine & ſcotomate, non conveniant, tum quia ægri odoratis offendantur, tum remediorum pretium intendant; Medicus autem ſi imperet, facilè iſta addi à pharmacopola poſſint.

Et ita de Moſchi uſu in certis ſubjectis vitando cautela omnium optimam ſuppeditat ejusdem correctionem, atque ne noceat, præſervationem, ut iſtâ non indigeamus animadverſione, quæ in libello *Ebn Sine* adſcripto, de medicam. cordial. tr. 2. habetur, caliditatem nempe ejus cum camphora, & ſiccitatem cum oleis humidis, violaceo, roſaceo &c. reprimi. Ut taceam, frigidam in Camphora creditam qualitatem eſſe commentitiam, jam dudum penitus exploſam, moſchi autem ſiccitatem tantam non eſſe quæ correctionem depoſceret, neque in parva, quæ in uſum trahi ſolet, doſi quidquam nocere poſſe.

De horum autem incommodorum omnium curatione ſpeciatim agere, longiùs à ſcopo meo eſſet poſitum, quam unusquisque, ſi cauſam iſtorum perpenderit, abſque magna difficultate deprehendet. Temperatis itaque, vel etiam fœtidis, narcoticâ virtute aliqualiter præditis odoribus, qualibus ad gravedinem, à florum & fructuum fragrantia contractam, ex aſphalto & tragopogone, vel potiùs barbæ hircinæ pilis Sabæos fuiſſe uſos, *Strabo* autor eſt, dum ſcribit: Καρώμενοι δ' ἀπὸ τῶν εὐωδιῶν, λύουσι τὸν

O κάρον

κάρον ἀσφάλτου θυμιάματι, καὶ τράγου πώγωνος : *ubi fragrantia carum induxit, bituminis suffitu & hirci barbâ eum abigunt*, aliisque remediis fervorem sanguinis compescere, spiritus feroces in ordinem redigere, & si quæ vitiosorum humorum abundantia, fluxusve ad hanc illamve partem contigerit, eosdem educere, conveniet.

CAPUT XIIX.

De Moschi virtute alexipharmaca.

MEdicas inter virtutes, quibus Moschum esse donatum creditur, alexipharmacam primo recensere loco libet, quem nempe Arabum ille Princeps, *Ebn Sina*, antidotum adversus venena, vel ex eo *Christoph. Georg. de Honestis* super Antidot. Mes. theriacam venenorum adpellat. Quo etiam nomine à *Joh. Georg. Macasio* Prompt. mat. med. lib. 2. sect. 10. cap. 1. aliisque Alexipharmacorum generalium in catalogo fuit collocatus. Id quod de interno ejus potissimùm usu prædicare videntur, de externo tamen & alii similia testantur. Hinc *Ranzovius* cap. 48. de conserv. valet. *Quidam ferunt*, scribit, *ambram*, *muscum*, *vel lapidem bufonis gestantes à venenis tutos præstare.* Quod encomium num Moscho jure imponatur, ne credulitate nimiâ errori patrocinari videar, nunc meritò disquiritur. Quamvis autem diffiteri nequeam, cum Exc. *D. Simone Paulli* class. 3. Quadripart. botan. cap. de coriandr. ab omnibus Autoribus, qui de venenis commentati sunt, veram & adcuratam definitionem veneni hucusque me desiderare, & ideo non minùs ejusdem etiam remedium sive alexiterium eâdem obscuritate involvi necesse fit, si tamen communiori loquendi modo venenum omne id vocare libuerit, quod peculiari facultate cordi est infensum ac deleterium, Moschum alexipharmacâ naturâ esse præditum, non omnino negari posset, cùm eundem cordi & spiritibus ejus quàm maximè gratum, amicum & salutarem esse, nemo non fateatur, ideoque istâ cum corde & spiritibus sympathiâ, tutelâ atque medelâ, irruentes in illud qualescunque nocivas turmas abigere posse videatur. Ast cùm venenorum maxima in effectu sit differentia, ut modò figendo, modò resolvendo, corrodendo &c. partes vel humidiores, vel solidiores, vel spirituosas destruendo ac corrumpendo, operationes suas peragant, omnibus istis vitæ nostræ hostibus

Digitized by Google

hostibus efficaciter resistere posse Moschum, nemo, qui rem adcuratiùs expenderit, facilè persuadere sibi patietur.

Hinc etiam, si cum *Ebn Sina* lib. 3. tract. 1. cap. 4. illud alexipharmacum esse remedium diceremus, quod ex sua proprietate conservat sanitatem & virtutem in spiritu, ut veneni noxam à se repellat, faciliùs rem conficeremus. Ast Cl. *Sennerti* hîc utique prævalet decisio lib. 6. Medic. pract. part. 5. cap. 6. Cordialia nempe omnia in morbis venenatis esse utilia, quia cor roborant, ut veneno fortiùs resistere possit, ipsum tamen venenum non adeo expugnare, sicut alexipharmaca propriè dicta, istoque respectu ipsum quoque Moschum in morbis venenatis curandis utilem esse posse, ibidem concedit.

Generale itaque propriè cum non sit Alexipharmacum, an aliquibus tamen venenorum speciebus, ceu adpropriata Antidotus, opponi queat, nunc pariter investigabimus.

Ubi inprimis immanissimum Napelli venenum singulari quadam proprietate profligare, cum *Ebn Sina* plurimi testantur, dummodo tempestivè adhibeatur. Quàm sæva autem napellus excitet symptomata, curationemque reddat difficilem, passim in Libris recensetur. Sed determinare, in quo venenum ejus propriè consistat, meum superat ingenium. Tenuissimæ quidem inhærere substantiæ, quâ etiam leviculâ in apice linguæ degustatione, ceu *Helmontio* contigit, (Vid. tr. Demens Idéa §. 12.) vel solo odore, juxta Nob. *D. Joh. Georg. Greiselium* in Ephem. Germ. Curios. Ann. II. obs. 78. umbrâ secundùm R. P. *D. Athan. Kircherum* in Mund subterr. lib. 9. sect. 2. cap. 2. & lib. 4. Latii antiq. & nov. part. 2. cap. 6. vel contactu nocet, ex relatione *D. Paterson. Hainii* Ann. III. dd. Ephemer. obs. 233. & *Petr. Andr. Matthioli* Comm. in lib. 4. Diosc. cap. 73. extra controversiam esse puto, quæ non sine generis nervosi noxa, magnam in sanguine & spiritibus agitationem vel fermentationem, imò destructionem, atque ab hisce labiorum, linguæ & totius faciei intumescentiam, oculorum prominentiam, syncopen, cordis compressionem, partium tremorem, horrorem, vertiginem, lethargum, aliaque symptomata, pro subjecti scilicet, cujus interitum molitur, inprimis diversitate, efficiat. Ast cujus naturæ sit subtilissimus ille virosus spiritus, in tam parva etiam mole tam magnam, quale corpus humanum est, molem, & brevissimo quidem temporis spatio pessundans, quis nobis sufficienter explicabit? Certè nec sola caliditas, nec etiam salino-alcalica volatilitas rem sufficienter expedient. Symbolum quidem addere aliquale possunt, verùm necessariò aliud aliquod esse conjunctum, arbitror, quod si à 🜍eo, omnibus mixtis ingenito principio sperare quis velit, equidem non

repugno, ast diversitatem ingentem ejusdem, pro maxima videlicet corporum mixtorum varietate, nec non abstrusas proprietates considerando, in eo ipso occultum aliquid subesse, fateri cogimur. Licet enim occultarum qualitatum, eo modo, quo olim à plurimis obtrudebantur, incertitudini mancipare me nolim, respectu tamen ad nostrum intellectum habito, revera occultas istas dari, & ita, omnia ad manifestas velle reducere, non quidem cum nonnullis dementiam, sed impossibilitatem hucusque esse, adsero. Et quamvis ex corpuscularis Philosophiæ fundamentis res clariùs proponi possit, quâ sanè ratione in suæ Cicutæ aquaticæ historia curiosissima Celeberr. *D. D. Joh. Jac. Wepferum* egregia nuper præstitisse nemo diffiteri queat, ita ut Napellum etiam, succo acri & mordaci præditum, aculeos ejusmodi continere dici possit, qui nervosum genus ubi attigerint, pungere illud, vellicare, sicque ad convulsiones irritare & symptomata illa horrenda suscitare soleant, cùm tamen & alia, si non longè acriora & mordaciora, saltem non inferiora, gustum ubi consulere volumus, uti piper &c. dentur, quæ tamen symptomata ista haud inducunt, eo ipso vel aliud aliquid unà latere, vel saltem in ipsis corpusculis istis aculeorum hactenus impervestigabilem diversitatem occurrere necesse est. Unde etiam, si Moschus tam specificum contra Napellum sit venenum, (id quod experientiæ confirmandum relinquo,) nec tantùm, naturalem sanguinis & spirituum κρᾶσιν conservando & intendendo, aut spiritus animales vel systematis nervosi præsidem demulcendo, eidem contrarietur, occultam pariter in eo opitulandi virtutem hîc producere cogimur; cùm certè, quâ ratione spicula illa pungentia extrahere aut obtundere &c. valeat, intelligere hucusque nequeam.

Porrò Coriandri succum venenis adcenseri debere, nonnulli *Dioscoridem* lib. 3. de mater. med. cap. 62. & lib. 6. cap. 9. sequuti adstruunt; de quorum sententia quid sentiendum putem, prolixiùs in Pharmacop. August. Restit. class. 20. pag. 425. & seq. exposui. Propriè non esse venenum, quod minima in dosi magnam nocendi potentiam ostendat, extra omnem est controversiam, & inprimis à *D. Simon. Paulli* l. c. egregriè fuit ostensum; largiùs tamen sumtum mentem turbare, & alia quandoque symptomata, vertiginem, somnolentiam &c. inducere, itidem constat. Quam itaque noxam cerebro illatam Speciebus diamoschi & ambræ expugnari monstrat *Matthiolus* Comm. in lib. 6. Diosc. cerebrum nempe & spiritus animales confortandi, eorumque δυσκρασίαν frigidam corrigendi vi præditis; quin & cùm narcoticum vel stupefactivum aliquod ♀r Coriandro viridi inesse, incommoda nimium ejus usum insequentia, tum & ipse odor fœtidus persuadeant,

tali

fali quoque intuitu Moschus ob ♀r suum contrariâ qualitate donatum, suavi & maximè mobili suâ volatilitate poros cerebri aperiendo, spiritusque animales resolvendo & suscitando, pristinam capiti serenitatem conciliare valet.

Quo respectu etiam Moschus à plurimis Opiatorum medicamentorum compositioni adjicitur, non tantùm ut tetrum odorem illum, sed & venenum, aut, ceu nonnullis videtur, frigiditatem nimiam Opii emendet, virtuteque suâ confortante à noxis pertimescendis præservet. Hinc in Philonis antidotum quosdam Moschum recipere *Mesue* in Antidot. monuit, suoque in Anodyno specifico *Paracelsus*, in Laudanis *Crollius*, *Agricola*, *Poppius*, *Beguinus*, *Freitagius*, *Poterius*, *Mynsichtus*, *Hartmannus*, *Tillingius*, *Augustani*, pluresque alii, in Tabulis vel Trochiscis narcoticis *Platerus* locum eidem aliquem concesserunt. Opium tamen ab ista veneni labe esse immune Exc. inprimis *D. Georg. Wolffg. Wedelius* lib. 2. Opiolog. sect. 3. cap. 4. nec etiam tantam inesse frigiditatem lib. 1. sect. 1. cap. 5. eruditè ostendit. Quamvis frigidum id esse, ab effectu demonstrare placuerit nuper Celeberr. *D. Ol. Borrichio* in tr. de somno & somnif. Doctissimorum itaque hac in re Virorum ἐπιχείροις nullatenus displicet, opiata nempe medicamenta, prudenter administrata, satis per se esse innoxia, nec, ut Moscho aliove additamento corrigantur, opus habere. Interea tamen non negaverim, si quæ ab inconsiderato usu noxa contingat, à Moscho præsidium aliquod sperari quandoque posse, prout sanè *Dioscorides* veternosos ab epoto papaveris succo factos odoratis excitandos esse admonet, quæ inter *Matthiolus* in Comment. Moschum in specie commendat.

Præterea sub umbra Juglandis arboris si quis diutius versetur aut dormiat, ingenti capitis dolore, vertigine, apoplexiâ, vel epilepsiâ corripi, ideoque plantam illam ostendere venenatam naturam, tum alii, tum *Dan. Sennertus* lib. 6. Med. pract. part. 7. cap. 17. innuit, atque exemplis *Bald. Timæus* lib. 7. Cas. medic. 8. illustrat. Quale quid etiam de juniperi umbra *Virgilius* Eclog. 10. cantare voluit; Vid. tamen Ill. *D. Febri* nostri Scorzonera curios. pag. 123. Ipsam quidem umbram malorum adeo effectuum ream non esse, meritò cum Ill. *Boyleo* cap. 5. de nat. determin. effluv. dicitur, vicinæ tamen arboris nuciferæ effluvia noxia satis capiti esse possunt, cujus dolorem sibimetipsi in æstuantibus regionibus induxisse, ibidem fatetur. Satis enim efficacia esse ista effluvia, ipse odor, quem graviter olentem (sive quod *Clusius* lib. 1. rar. plant. hist. cap. 10. de Lentisco habet, cum quadam gravitate jucundum) *Matthiolus* vocat, evincit. Nocere itaque nonnullis, ratum habeatur, quosdam tamen, inculpatæ qui sunt valetudi-

nis, seu vigilantes, seu dormientes, impunè sub arbore ista morari, atque ut noceat, corporum dispositionem certam requiri, *Timæo* non minùs adsentior, quæ scil. ♀rearum istarum improportionatarum atomorum impulsu, sanguinem & spiritus inordinatum in motum concitari, & energiam earum corpori imprimi faciliùs patitur. Quibus tamen incommodis Species diambræ, diamoschi dulcis, & Trochiscos galiæ moschatæ opitulari, *Sennertus* tradidit, quibus nempe naturæ amicis pristina tranquillitas reducitur.

Compertum etiam esse scribit *Arnoldus Villanovanus* de dosib. theriacal. Moschum singulariter obviare letali veneno, quod dicitur Cornu spicæ, id quod ex *Ebn Sina* adscripto libello de medic. cordial. ab eo latinitate donato, ubi idem adseritur, dubio procul hauserat. Esse autem hoc Cornu fructum seu additamentum quoddam, in Spicæ cujusdam specie horribilis odoris enascens, *Sant. Ardoynus* lib. 3. de venen. cap. 2. prodidit. Cùm verò nondum satis naturam Vegetabilis hujus perspectam habeam, commemoràsse ista, sufficiat.

Felis cerebrum qui hominem dementare observarunt, hi, exigente necessitate, singulo mane diamoschi Confectionem, tribus vel quatuor horis ante cibum ægrotanti offerunt, quinimo Moschum per se ad ℈ß. cum vino, antidotum veluti excellentem, absorbere præcipiunt. Similiter felium adversus pilos deglutitos, earundemque halitum naribus attractum commodè usurpari eum, autor est *Matthiolus*, atque cum ipso *Macasius*. Et quidem felis cerebrum esse venenatum, vel potiùs noxium, nemo ampliùs dubitat, idque exemplo stoliditatis, ab eo comesto inductæ *Henr. Salmuth* cent. 1. observ. med. 47. & cent. 3. obs. 99. confirmat. Cerebrum enim felinum siccum valde esse *Ferdin. Ponzettus* lib. 2. de venen. cap. 26. statuit, si cum hominis temperie conferatur, unde meatus cerebri obstruendo, transitum spirituum animalium ad ventriculum posteriorem prohibere autumat, addens: *Tunc prohibetur memorari, ideo reputatur sine mente.* Quamvis hîc sola illa siccitas (ut non tangam reliqua) inepta planè sit, quæ tantum efficere defectum queat, nec ipsa etiam cura à *Ponzetto* tradita, per aromatica, Diamoschum & Vinum clarum, siccitatem istam admittat, à medicamentis talismodi, siccandi virtute præditis, potiùs adaugendam. Meatuum verò vel pororum cerebri aliqualem (non universalem, apoplexiam minantem,) obstructionem probabiliùs defendere potuisset, qua nempe spirituum animalium naturalis transitus, & in debita quantitate prohibita generatio ac distributio metuenda est, sicque mentis quandam imbecillitatem accersere valet. Licet hîc potiorem culpam in ipsis spiritibus sitam esse, credere

Digitized by Google

credere malim, qui à cerebri felini in caput delatis particulis nonnihil figantur, & in torporem conjiciantur, vel alio modo turbentur aut corrumpantur. Idque eò magis fieri, credibile est, si felis, antequam neci tradatur, priùs in furorem concitetur, qua ratione ipsa etiam ejus caro, comedentibus eam, noxia evadit, quod egregio exemplo *Athan. Kircherus* sect. 2. cap. 2. de pest. illustrat, quam aliàs absque omni periculo devorari Ill. noster Præses, *D. D. Joh. Mich. Febrius* in Anno VI. Miscell. Germ. Curios. obs. 88. *Bald. Ang. Abbatius* cap. 6. de viper. & *Henr. Salmuth* cent. 1. obs. 47. scribunt. De pilis felinis, utrùm venenatæ æmulam vim possideant, non parùm dubito, qui, si laryngi illapsi suffocationis metum non inducant, vix alio modo nocere poterunt. De halitûs etiam noxa major fortè in plurimis metus subest, quàm periculum, cùm, ut *Sennerti* verbis loquar, sæpe videamus infantes gestare feles, & secum in lectis cubantes habere sine damno. Quibusdam tamen, cæteroquin sanis, singulari & explicatu vix possibili proprietate halitum istum naturalem felium nocere posse vix dubito, quâ ratione etiam multis magnam cum felibus esse antipathiam passim est notissimum, ita ut eorum vel in obscuro latentium præsentiam iidem mox exhorrescant. Marasmum tandem vel tabem nonnullos à crebriùs attracto in pulmones felium halitu incidere non omnino negabo, ita ut sanguini ibidem mixtus tandem à statu naturali eundem dimoveat, temperiem & consistentiam ejus debitam immutet, sicque nutritias in eo particulas enervet, quo tamen, venenum subesse, minimè evinci potest.

Fel denique viperinum perniciosum adeo depingit cum aliis *Matthiolus*, ut animi deliquium statim adferat, id quod de felle deglutito esse intelligendum, vomitus, ab eodem summopere commendatus, evincit, post quem Moschum &c. exhibitum esse saluberrimum, pronunciat. Id quod etiam jam dudum *Rases*, *Albucases*, *Avicenna* & *Guilelmus Placentinus*, à *Sant. Ardoyno* lib. 3. de venen. cap. 14. citati, tradiderunt. Ast hoc remedio non esse opus, ipsa fellis viperini natura evincit, in qua venenum ita corpori illatum non consistere Exc. *D. Franc. Redus* præcipuè & *Mos. Charas* exposuerunt.

Idem dubio procul judicium Fel Leopardi, cum Cerebro Ursino merebitur.

Ad ipsum porrò venenum pestiferum debellandum, sive id præservando, sive curando fiat, utiliter adhiberi Moschum, sunt qui statuunt. Hos inter *Jul. Palmarius* lib. 7. de morb. contag. cap. 18. de simplici materia, in febre pestilente in usum trahenda, agens, Moschum odore suo suavissimo

Digitized by Google

mo ac fragrantissimo pestilentem aëris perniciem repellere, dissipare, atque extinguere posse, vires præterea cordis recreare, spiritus omnes erigere, dissipatos colligere ac resarcire, cerebrum sensusque omnes roborare, & partium omnium, maximeque cordis languorem discutere, decantat. Unde & apud ipsum, aliosque tot passim eum in finem, pro interno pariter & externo usu, variæ exstant conscriptæ formulæ, Moschum recipientes, v. g. apud *Joh. Cratonem* Consil. à *Laur. Scholzio* collect. 266. 275. 276. 277. *Dan. Sennertum* lib. 4. de febb. & Fascicul. medicament. contra pest. *Philipp. Höchstetterum* decad. 7. obs. med. cap. 2. *Matth. Untzerum* lib. 2. de lue pestifer. *Thom. Jordanum* de pest. phœnom. tr. 3. cap. 2. 7. *Jac. Theod. Tabernamontanum* de pest. *Gerbrandum Hai* medic. pestifug. mixt. var. *Theodor. Turquetum D. de Mayerne* consil. medic. *Laurent. Joubertum* de pest. *Ambros. Paraum* lib. 21. Oper. *Nicol. Massam* de febr. pestil. *Marc. Anton. Florium* de morb. epid. &c. Quin & suaves odores jam olim scopo huic inservisse, *Hieronym. Mercurialis* lib. de pest. cap. 22. ex *Herodiano* docuit. Et ipsum *Hippocratem* (quod & ante eum *Acronem Agrigentinum* fecisse, scribitur,) pestem ex Æthiopia ad Græcos venientem non alio præsidio repulisse *Galenus* cap. 16 de theriac. ad Pison. autor est, quàm aërem ignibus, tum è simplici materia, tum beneolentibus coronis floribusque accensis purificando, addens: *Talia siquidem ignibus alimenta subministrari consuluit, & ut unguenta quàm pinguissima infunderent, & id genus alia bonum odorem fundentia, ut hoc pacto cives bonum odorem inspirantes ab imminente lue tuti forent.* Unde etiam à Senatu populoque Atheniensi magno honore privilegiisque ornatus fuerat, ceu Atheniensium Senatusconsultum, *Hippocratis* Operibus additum, edocet.

Hanc verò odoratam in aërem inducere qualitatem multi eum in finem laborant, quò putredinem ejusdem, in qua contagii pestilentis ideam consistere arbitrantur, siccando deleant, fœtoremque ejus obtundant atque emendent, incertissimâ tamen hypothesi innixi, cùm non tantùm putredo ejusmodi sæpe nulla adsit, sed etiam nec fœtor ullus percipiatur. Id quod ipse *Jacob. Trunconius* lib. 4. de pest. cap. 4. ex parte fateri cogitur, dum pestilenti aëri fœtorem quidem adesse, indè colligit, quia putrefactus sit, per olfactum tamen pravum illum halitum non adficere, mox concedit. Licet aliàs speciatim Moscho quoque in corporibus à putredine præservandis non omnem laudem adimam, ast num excitatam jam reprimere sufficienter valeat, admodum dubito, quin & ipsius substantia ab eadem omnino sese vindicare nequit, odor autem solus corporum tam violentam resolutionem vix potest sistere. Hinc alii, quos inter *Joseph. Quercetanum* lib. 2.

Digitized by Google

lib. 2. pest. alexicac. cap. 5. & *Athan. Kircherum* scrutin. pest. sect. 3. cap. 8. nominare libet, Moschum virtutis tantùm, quâ pollet, corroborantis ratione prodesse in peste adfirmant, quâ nempe cor, vel potiùs ejusdem spiritus, cum sanguine, primariò à virulentia impetiti, suscitari, augeri, inque lætitiam, pavori pestilentiali contrariam, deduci queant. Id quod paucis exposuit *D. Nicolaus Ellain*, Medicus Parisiensis, tract. de peste, suaves odores ad aëris noxii susceptionem impediendam opportunos esse existimans, *eò quòd facultatem animalem vitalemque confortent, ob eamque causam cuilibet corruptioni faciliùs obsistant.* Conferatur etiam noster *Raym. Mindererus* cap. 16. de pestilent.

Hisce tamen alii sese opponunt, & Moschum non tantùm non juvare, sed & nocere in dira lue, acriter insistunt. Ita Clar. *Joh. Rhodius* Analect. in Septal. lib. 5. eum, ut nimis acrem & calidum, ad aëris in peste mutationem non convenire, spiritus enim levioribus odoramentis refici, gravioribus dissipari, vel etiam evocari, unde promtiùs inficiantur, & cum odore grato tanquam vehiculo venenum crebriùs inspiratum, cor promtiùs subire, ex *Th. Grossio* aliisque ostendit. Sic & *Angelus Victorius* consult. medic. 69. valde odorata rejicit, à quibus spiritus confundantur, calidum innatum exterminetur, proinde & putredo accersatur. Cl. *Paulus Barbette* tr. de pest. quanquam medicamenta inter pesti contraria Moschum sub Aromatum titulo denominaverit, & in Julapium etiam ipsa in febre pestilenti præscriptum receperit, postea tamen, cùm de remediis prophylacticis ageret, eundem non solùm malignitatem non corrigere, sed venenum magis attrahere, &, experientiâ juxta cum ratione id confirmante, valde nocere, adstruit. *Joh. Zvelferus* etiam class. 13. Pharmac. Reg. contagium pestiferum cuilibet naturali corpori, unico excepto Sulphure, (id quod ex *Helmontii* Tumulo pest. desumserat; licet & ipsum Sulphur in se consideratum pro insonti haud facilè reputaverim, accensione tamen resolutum aliam rationem habere concesserim, prout & alia quædam corpora in actum deducta miasma potiùs enervare, quàm propriè suscipere, dicendum est,) ipsi proinde Moscho sese adglutinare, animadvertit, adeo ut, unde sibi panacæas homines compromittant, arcanas insidias ac deleterium virus experiantur: moschata etiam, ambrata, delicatiora inventa, nonnisi speciosos titulos alexipharmacos mentientia, (qualia tamen ipse class. 12. pag. 132. & 133. Trochiscos nempe sublinguales, & class. 17. Unguentum cordiale, proposuerat,) plus palato, quadris aut bellariis, quàm cordi in malignis tuendo, dedicata sint, virulenta autem effluvia nolentibus etiam ac sponte ingruant, ut odoris fragrantiâ allicere eadem non opus habeamus. Sed, omnibus

hisce quodammodo ut satisfaciam, odorata ista, ad aërem purificandum & alterandum adhibita, tantæ caliditatis non esse, *Trunconius* l. c. respondet, ut scilicet tenuior ab illis exhalans materia ambientis caliditatem adaugere valeat; vel, ceu *Pius Æneas Caprilius* lib. 2. de febb. putr. habet, non tam caliditas quàm virulentia considerari debet; aut, quod alii observant, Medicus prudens temporis, frigidioris nempe vel calidioris, diversitatem hîc perpendere non intermittet, imò & temperamentorum in individuis, ætatis, sexûs, consuetudinis, & mediocritatis, nunquam non ipse sponte recordabitur. Et quamvis cum odoratis atomis ipsæ quoque malignæ inspirentur, harum tamen ab ingressu per nares, os, poros, etiamsi odoratis non utaris, minimè te vindicabis, cùm perpetuâ aëris inspiratione corpus vivum carere nullo modo queat, præstabit itaque, cum hostili turba auxiliatrices etiam copias, spiritus animales atque vitales ad certamen quasi provocatos confortaturas, ingredi, quàm sine his majorem nocendi libertatem illi relinquere. Ast adpropriata magis & certiora odorifera Alexipharmaca haberi posse, si quis instet, non nego equidem, hæc tamen illorum usum propterea non omnino tollere, regero. Imò, si omnibus corporibus, Sulphure excepto, malignæ atomi adhærere queant, nec Acetum, nec alia quævis alexiteria, ore, naribus, poris hac ratione haurienda forent; quanto cum fructu, similes Censores per me experiantur licet. Moschum autem pravas moleculas istas attrahere, hisque veluti analogum & homogeneum esse, neutiquam *Zvelfero* concedere possum; postquam enim ipse pag. 140. Amuletum ex pulvere bufonum, serpentum, succino citrino, ladano, pane trito, moscho, & Zibetho parare docuisset, atque egregiè commendâsset, pag. seq. 144. Amuleta hæc talibus constare debere, necesse arbitratur, *quæ veneno sint veluti analoga & homogenea*, sive quæ ratione symboli venenum ad se alliciant & attrahant. Quis verò unquam attractivam illam in Moscho vim observavit? quonam certo ratiocinio fundatur? Ut virulentas aporrhœas à moschata pasta copiosè attractas, unà cum hujus continua exhalatione copiosiùs etiam ad nares adscendere, & consequenter promtiùs inficere debere, contra *Zvelferum* jam non urgeam. Imò ipsum in corpus admissus non saltem venenum illud non attrahet, sed & virtute suâ, quâ sanguinem rarefaciendo, ad diaphoresin laticem ejus disponit, per poros ut eliminetur, compellet, quam nempe vim sudoriferam ratio ei satis vindicat, non repugnante omnino experientiâ, quâ v. g. quartanam in Aromatario quodam perfectè curatam, apud *Laz. Riverium* obs. med. cent. 4. obs. 35. legimus. Conferantur *Gabriel. Fallopius* lib. 1. Secret. & *Andr. Libavius* epist. 248. Cist. med. Hornung.

Ego

Digitized by Google

Ego cæteroquin in hisce trepidè satis in hanc illamve sententiam flectere me patiar. Postquam pestiferi veneni naturam exactamque cognitionem nostrum intellectum adhuc latere, & revera τὸ θεῖον, sive divinum Hippocraticum imitari, omnes fateri cogimur. *Si*, verbis Barbettianis loquor, *ex aliis quæras, qua in re contagium illud consistat, multa quidem respondebunt, sed ne gry quidem digna sunt.* Accedit & ejusdem morbi diversitas, quâ mutabili semper hucusque facie sese ostendisse eum, historiarum ex collatione discimus. Quo in labyrintho constituti solo experientiæ filo ad remedii impetrationem deducimur. Multa sanè passim remedia proponuntur antiloimica moschata, quæ utiliter fuisse in usum ducta, fide digni Practici adnotarunt. Econtra *Isbrand. Diemerbræck* lib. 2. de pest. cap. 5. Suffitus suaveolentes in peste Noviomagensi, quam describit, non tantùm parùm profuisse, sed plurimis maximè noxios exstitisse, aëreque calidiore inprimis caput tentâsse, illos etiam, qui gratis adsueti erant odoribus, si fortè malùm quendam fœtorem alicubi persentiscerent, magis ab eo exterrefactos & graviùs adfectos fuisse, & annotat. 15. ad lib. 3. cap. 5. Moschum hoc tempore ægrotos omnes, viros æquè atque mulieres, ægerrimè tulisse, & post ejus usum se multò pejus habuisse, observat. Neque id mirum, cùm symptomata inter, febrem malignam, æstum internum magnum, ingentes capitis dolores, hæmoptyses, narium & uteri hæmorrhagias &c. frequenter adfuisse, referat, quorum sanè intuitu Moschus, inprimis liberaliori in dosi & crebriùs adhibitus, non adeo prodesse poterat. Si itaque natura ægri & symptomatum admitteret, suaveolentia non planè proscriberem, ita tamen, ut ea alexipharmacis longo usu adprobatis non anteferrem, nec sola, sed hisce commixta in usum traherem, quâ ratione spiritus vegetiores redditos alacriùs sese & fortiùs hosti esse oppposituros, haud vana magni *Sennerti* est sententia, Nec damnosum adeo esse moschatorum in peste usum, dira, quæ nuper Lipsiam invaserat lues ostendit, confectione alkermes completâ ad vires sudore ac vomitu fatiscentes instaurandas utiliter ibidem in usum ductâ, testante id ex autopsia Exc. *D. D. C. W.* in tr. german. de ea emisso §. 19. Quinimo & corpuscula moschata pestiferis non ex ipsa natura sua esse contraria, eademque haud interimere & destruere, nondum est comprobatum, neque enim *Helmontio* simpliciter crediderim, qui venenum hoc aromaticis junctum, ab iisdem saturari tantùm, vel simpliciter sese eis commiscere, eaque comitari tradiderat. Imò si in dicta modò Lipsiensium peste alcalica medicamenta, tum fixa, tum volatilia, palmam aliis præripuisse, saniorum Practicorum experientiâ edocto, amicissimo meo *D. D. Gabrieli Clandero*, ut &, quod in nuperis suis ad me literis statuebat, causa

Digitized by Google

mali in acido volatili constiterit, credere, uti quidem Vir optimus meretur, velimus, Moschi indè virtutem antiloimicàm divinare facilè poterimus.

CAPUT XIX.

Moschi virtus confortans, in genere.

EGregiam in confortando opem corpori præstare Moschum, quis nesciat? Cujus intuitu omnibus odoriferis confortantibus ab *Averrhoë* lib. Collig. anteponitur. Et aromatico odore suo vires & spiritus corporis omnes, idque momento, propter partium tenuitatem, corroborare, *Gesnero* dicitur. Spiritus autem proximum animæ instrumentum, & vehiculum facultatum animæ nonnullis audiunt, *cum*, notante Nob. *D. Joh. Theod. Schenckio* Schol. part. sect. 1. part. 1. cap. 2. *sine illis humores & partes solida non sufficiant; quin tantum fortior quis altero habetur, quantum spirituosior exsistit.* Atque hæc roborandi intentio eò magis obtineri ab ipso potest, cùm immediatum cum spiritibus odores habere contactum non ineptè *Helmontius* adferat, nec Moschi, aliorum quorundam more, citò resolvatur vis odorifera, sed tenuissimas suas aporrhœas longo satis temporis tractu sensim, liberali tamen, ut ita dicam, manu emittat, modò violentiori igne non omnino destruatur.

Quam blandissimam potestatem suam non externè solùm, sed & internè in corpus exercet. Sic *Aben Mesuai* apud *Serapionem* scribit: *Fortificat cor & membra interna, quando bibitur aut ponitur exterius in emplastris.* Hinc Ambra moschata minimâ etiam in dosi deglutita omnium viscerum confortativum maximum passim salutatur. Inter externa verò, quæ spiritus quantitate deficientes regenerant, ex odoratis, Moschi granum unum plus facere, quàm dimidium Ambræ scrupulum, *Joh. Walæus* in Meth. med. edisserit. Ideo etiam variis remediorum generibus adaptatur, qualia sub Pulveris, Unguentorum, & Massæ forma *Joh. Renodæus* lib. 5. Institut. pharm. sect. 3. cap 26. ad spirituum robur parare edocet. Et *Gesnerus* Cataplasmatis in formam redactum non modò cor & viscera omnia roborare, sed membris etiam omnibus, quin ipsis ossibus quoque vires copiosè largiri profitetur.

Digitized by Google

tur. Quod, si spirituum in toto corpore, adeoque ipsis non minùs solidissimis in ossibus præsentia, & omnium partium communis conspiratio perpendatur, non incredibile omnino videri potest.

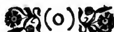
Hanc ipsam virtutem respexisse *Aëtium* credidit *Gesnerus*, dum medicamento ex Hermodactylis purganti, Arthriticis dicato, Moschum quoque intulit tetrabibl. 3. serm. 4. cap. 46. *restaurandi nimirum causâ particulas vi pharmacorum debilitatas*. Quam ejus cum catharticis commixtionem & aliis non displicuisse, Electuarium rosatum *Mesues*, quod Galiam moschatam recipit, & apud *Petr. Joh. Fabrum* Pilulæ mercuriales Myrothec. spag. lib. 7. cap. 1. antimoniales cap. 2. vitriolatæ cap. 3. ebulinæ cap. 4. & agarici cap 6. nec non Sapient. univers. lib. 3. cap. 5. Extractum helleborinum testantur. Admodum etiam liberalis hac in parte fuit *Leonhard. Floravantius* lib. 2. Cogitat. variar. sive Caprice. medicin. cap. 8. 12. 13. 15. 35. 59. & 70. variis compositionibus eundem adjungens. A quibus tamen discedit *Andr. Tenzelius* Exeges. chimiatr. part. 3. sect. 3. Moscho, ut vehementer odorato, nullum eum catharticis consortium esse debere statuens, cùm indè medicamentum in humores directum, cor, caput & uterum simul impetuosiùs feriat, spiritus resolvat, & quandam molestiam intolerabilem inferat. Et *D. Frid. Hoffmannus* lib. 1. Meth. med. cap. 7. particularia alterantia & confortantia ex Moscho &c. purgantibus addere, risu ac sibilo dignum judicat; quæ ipsa ex *Joh. Zwelfero* hausisse videtur, qui inprimis Animadvers. in class. 4. Pharmac. August. de Elect. rosat. Mes. parùm tamen urbanè, Galiæ moschatæ additionem perstrinxerat, Species etiam cordiales purgantibus miscere, rationi non consonum esse class. 5. edixerat. Verùm roborantia, & in specie odorata, purgantium compositionem intrare posse, *Hippocratis*, *Galeni*, aliorumque Medicinæ Procerum exemplo, rectiùs dicemus, quos præterea neque experientia, salubriter id fieri confirmans, neque rationis robur destituunt, scilicet non tantùm insuavitatem medicamenti ut emendent, ejusque tarditatem stimulent, sed & noxiam qualitatem quamcunque corrigant. Quo in censu itaque Moschus etiam tolerari utique poterit, qui odorem ingratiorem cathartici gratiâ suâ occultare, tardiorem ejus operationem calore & tenuitate suâ promovere, simulque spiritibus, tum à morbo vim passis, tum ab ipso pharmaco labefactandis subvenire valet. Sic *Gabr. Fallopius* de medicam. purg. simpl. cap. 27. insuavitatem purgantium, quatenus olfactui talia adpareant, Moschi admixtione removeri scribit. Turbethum, quoniam ventriculum & totum turbet, tardeque operetur, Galiâ mo-

schatâ corrigi *Jul. Cæs. Claudinus* lib. 2. de ingr. ad infirm. sect. 2. cap. 11. admonet, & *Casp. Marcucius* in Quadripart. melanchol. part. 4. cap. 12. confortantia ejusmodi, in melancholicorum inprimis curatione, purgantibus summa cum ratione sociari ostendit. Tenzelianam quidem objectionem in quibusdam subjectis locum habere aliquem, non penitus negabo, quorum nempe natura eundem etiam aliàs perferre nequit, ceu in antecedd. fuit dictum, aut morbi ratio prohibet, quibus utique non solùm purgantibus, sed & quibusvis aliis medicamentis, odorem ejus exhalaturis, permistum exhibere nullo modo addecet. Ast usu ejus propterea non omnibus est interdicendum, quem tamen moderatum semper, & ex arte commensuratum esse debere, præsupponitur, quâ ratione nec cor, nec cerebrum &c. impetuosiùs feriet, spiritusque resolvet, sed suaviter potiùs adficiet & confortabit. Fundamentum etiam, cui *Tenzelius* opinionem suam superstruxisse videtur, incertissimum est, quo nempe hujusmodi certis partibus adpropriata credita Simplicia (v. g. Moschum cerebro, cordi, utero,) reliquorum in compositis additorum pharmacorum vires secum ad partes istas adducere statuuntur, id tamen quâ ratione fieri queat, ego quidem capere nequeo, multò minùs concedere, quòd adpropriata ista ad loca tantùm illa sua abeant, & non æqualiter in totum corpus distribuantur, licet in hac vel illa parte virtutem suam exserere magis valeant. *Zvelfero* autem pag. 88. 91. & 92. Pharmac. August. Rest. cùm abunde, nemine hactenus contradicente, responderim, eadem hic repetere nil attinet. Et certè illum Moschus rigorem si mereretur, penitus videlicet à catharticorum consortio excludendus, nihil prohiberet, quò minùs aromatica quævis eâdem sententiâ damnanda forent, quod tamen nec ab ipso *Tenzelio*, *Hoffmanno* & *Zvelfero* facilè concessum fuisset, utpote qui omnes odorata & aromatica purgantibus jungere neutiquam intermiserunt.

Ubi non possum non illorum Globulorum, majorum minorumque, facere mentionem, in plurimis pharmacopoliis prostantium, ex saccharo, amylo & moscho confectorum, àque nostris: Bysem- vel Wind-Kugeln vocatorum, qui inter ἐκκοπρωτικὰ locum communiter inveniunt, dum in anum immissi, feces emolliendo, faciliorem excretionem earum procurant, de quibus Nobil. *D. Melch. Sebizius* Manual. medic. pract. part. 1. sect. 1. cap. 1. videri potest. Quin & stimulando aliquid conferre, & ubi flatuum in cavo intestinorum dominatur sævitia, discutiendo, imò & in debilioribus subjectis simul confortando, nullus dubito;

bito: Sic puellæ 5. septimanarum, præ torminum magnitudine continuò ejulanti, abdomine distentæ, tandemque lipothymiâ correptæ intrusum hujusmodi globulum, alvo copiosissimè deturbatâ, sanitatem reddidisse, Exc. *Joh. Nicol. Binningerus* cent. 2. observ. 70. recenset. Verùm satis de solutivis.

Nunc quâ ratione illam roborandi facultatem Moschus exserat, dispiciamus, ne & ipse censuram illam *Henr. Smetii* incurram, quâ nihil quidem magis in ore Medicorum, & nihil magis usitatum, interim tamen etiam nihil minùs apud Practicos esse cognitum, quàm roborantium naturam, lib. 1. Miscell. med. epist. 4. scribit. Ubi præter reliquos *Jul. Cæs. Claudinus* l. c. cap. 2. monstrare id laborat, dum Moschum, Galiam moschatam &c. quantitatem spirituum illico resarcire perhibet. Latiùs illam extendit *Andr. Cæsalpinus* lib. 1. de medicam. facult. cap. 14. odores nempe suaves, ratione temperamenti naturalem spiritûs qualitatem conservare, ratione verò substantiæ familiaris eundem nutrire, utriusque autem ratione vires collapsas utilissimè restituere. Mihi non tantùm spirituum frigidiorum attemperatio, deficientiumque aliqualis tum ab ipsarum Moschi volatilium particularum, naturâ suâ, vel sale volatili animali, spiritibus nostris analogarum accessione, tum sanguinis & seri fixioris ab iisdem in spirituositatem vel volatilitatem deductione, restitutio, sed & languentium eorundem excitatio hîc locum habere posse videtur. Ut ideo *Joh. Veslingius* in Parænes. ad rem herbar. jucunditatem ex cultu plantarum exponens, odoris in eis suavitati non deesse eximium usum, sive bonam valetudinem, sive adversam spectemus, optimè peroraverit; utpote qui hominis spiritus recreet, & inspirato purioris conditionis halitu, vitæ flammulam blandè excitet, subjungens: *Atque hæc potissimum causa est, ut tradit Justus Lipsius, quòd veteres illi Sapientes in hortis habitarint; Eruditi hodie doctique viri delectentur hortis, & in iis divina illa pleraque scripta procusa, quæ miramur, quæque nulla temporum series, aut senectus abolebit.* Hinc etiam Platonicos quatuor inter spirituum alimenta odorem etiam, juxta cum cantu, sono, & lumine, eleganter reposuisse novimus.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XX.

Moschi virtutes cephalicæ, in genere.

MOschum insignem obtinere virtutem cephalicam, extra omnem est controversiam, quam in ipsa capitis tum sanitate integra defendenda, tum vacillante eadem restituenda præclarè ostendit. Hac sanè ratione ipsum etiam animum reficere Suffimigia & Odoramenta perhibentur, quorum nempe finem esse *Lubert. Esthius* de formul. tract. scribit, qui sese in animum intendat; & θυμιάματα sint quasi θυμῶν ἰάματα, *præsidia animos reficientia*. Unde etiam ad vitæ longævitatem non parum præsidii quandoque adferre valent, quâ ratione *Marsil. Ficinus* lib. 2. de vita cap. 15. maximum vitæ sibi vindicare adjumentum putat, quicunque inter res Medicorum arte laudatas potissimùm eas eligit, quæ corpori simul & ingenio prosunt, in quarum dein numero Moschum quoque collocat.

Cæterùm quamvis similia, juxta tritum axioma, conserventur similibus, cerebrum autem communiter frigidas inter & humidas corporis partes recenseatur, num Moschus dici cephalicus mereatur, dubitari posset. Sed frustrà, cùm Cerebro aliarum quarundam partium, & cordis inprimis, respectu tantùm temperies ista adjudicetur, quod aliàs revera in se, atque ut vitâ præditum, calidum dicemus, sanguine utpote, caloris vehiculo, abunde perfusum. Hac ideo naturali temperie si fruatur, Moschum non planè respuit, cujus nempe ab effluviis moderatissimè advenientibus in statu isto faciliùs conservatur. Ut eapropter ab *Ebn Sina* temperatum cerebrum confirmare rectissimè perhibeatur. Siccandi autem in Moscho virtus, ob exiguam, in qua is propinatur, dosin, tanti momenti haud est, ideoque ut magnopere hic attendatur, minùs requirit.

Sin verò à mediocritate illa recedat, & frigidam humidamque temperiem, cui satis frequenter est obnoxium, induat, à Moscho magnum experitur præsidium. Τονοῖ τὴν κεφαλὴν τὴν ψυχρὰν, *frigidum corroborat caput*: scribit *Sim. Sethus*. Et ante ipsum ad frigidos in capite adfectus omnes perquam utilem *Rhases* lib. de simpl. pronunciaverat.

Quam

Quam laudem utramque ipsi competere dicemus, quatenus atomi ejus odoratæ cum animalibus spiritibus magnam habere affinitatem creduntur, ideoque etiam facilè in eorum consortium admittuntur & in eosdem convertuntur. Sunt enim tenuissima, subtilissima & purissima corpuscula, non sale tantùm animali volatili, quale mitissimum in ipsis quoque dictis spiritibus hospitari, doctorum fert sententia, sed & sulphure suavissimo prægnantia, quo æthereas illas substantias mirum in modum illustrare, demulcere, inque sui amplexum & connubium concitare possunt. Quin & torpidiores si exsistant spiritus, hac ratione eosdem excitant, inque motum celeriorem adigunt; aut impuris obnubilatos halitibus pristinæ serenitati, discussis istis, restituunt. Nec spiritus tantùm sed & sanguinem ipsum, serumque tam cum sanguine adfluens, quàm nervosa corpora irrigans, nonminùs respicit, hujus incrassationem tenuitate suâ præcavendo & emendando, ac superfluitatem exsiccando, illius verò κρᾶσιν conservando, atque intemperiem, paupertatem & coagulationem particulis suis calidis, sulphureis, homogeneis atque spirituosis emendando, supplendo ac tollendo. Quo facto, robur debitum capiti non potest non suppetere, ita ut actiones suas nobilissimas absque ullo impedimento facillimè obire valeat.

Idque tum internè, tùm externè adhibitus operatur. Ibi quidem, dum ori immissus quibusdam suis particulis sese mox nerveis in lingua papillis insinuat, & hinc (si Recentiorum nonnullorum sententiæ accedere liceat,) per nervos ad ipsum cerebrum abripitur. Etsi enim nervosum succum spiritusque conjunctos à cerebro potiùs & plerunque promanare admodum sit credibile, aliquando tamen retrorsum quoque tendere, Clariss. Viri, *Franc. Glissonius* Anat. hepat. cap. 45. *Thom. Willis* cap. 20. Anat. cerebr. *Marcell. Malpighius*, & *Carol. Fracassatus* in Epist. de lingu. adserunt, ideoque etiam alimenti ingesti tenuiores quasdam particulas in illos recipi suspicantur; quod & alibi in corpore fieri, *Willisius* non dubitat, filamenta nervosa, non tantùm quæ gustûs sensorium, sed viscera quoque coctioni inservientia obducunt, libamina quædam ab ingestis alimentis & cardiacis immediatè excipere statuens, quibus in magna inedia & spirituum exolutione ipsi cerebro suppetiæ citissimæ ferantur. Nec sanguinea venosa vascula planè excluserim, quorum osculis in nerveam ventriculi & intestinorum tunicam dehiscentibus sese insinuare facilè possunt moschatæ moleculæ, atque ita sanguini immediatè confundi. Si enim, quod prælaudatus *Willis* part. 1. Pharmac. ration. sect. 1. cap. 2. habet, chyli subtilior portio in illa valet irrepere, multò magis subtilissimæ istæ odoratæ atomi illuc pertingere & penetrare poterunt. Patentiori autem, certiori, & quasi regiâ viâ

Digitized by Google

in venas lacteas receptæ, atque hinc thoracicum ductum permeando, tandem in vena axillari & ulteriùs in corde cum sanguine confusæ, posteaque per carotides arterias sursum delatæ, cerebrum attingere quòd valeant, longè est certissimum. Quod & de Moscho exteriùs in usum ducto dici debet: ita ut & nervosa, & venosa, imò & serosa vascula intromissas per cutis poros subtilissimas Moschi aporrhœas suscipiant. Quam inspirationem Clar. *Guil. Harvejus* cap. 16. de motu cord. & sangu. exteriùs scilicet adplicata medicamenta vires intrò exercere suas, ac si intrò sumta fuissent, intuitus, constare hinc posse arbitratur, non esse irrationabile, dicere, venas per orificia ab extra admotis absorbere aliquid, & intrò cum sanguine deferre. Sed hæc per sanguinea & lymphatica vasa ad cerebrum virtutis moschatæ adductio licet per longiores fiat ambages, non tamen omnino nulla est. Evidentior tamen & celerior longè, per nervos quæ absolvitur. Atque ad hosce etiam cephalica Moschi naribus objecti vis meritò refertur, dum odoratæ ejus aromi inspiratione ad earum membranam internam derivatæ, fibras nerveas processuum mammillarium in eam extensas attingunt, penetrant, inque cerebri interiores recessus sese insinuant.

Diversimodè autem hunc finem impetrare communiter laborant Practici, varia sub forma Moschum offerentes, quas omnes hîc recensere supersedeo, duobus saltem, tam internis, quàm externis, usûs exemplis adductis. E quibus primi sint Trochisci cephalici *Timæani*, ab eodem in fine Casuum medic. descripti, ex Magist. succin. alb. Spec. diambr. diamosch. dulc ā. ʒiij. cardamom. min. ℈iiij. ambr gr. v. mosch. gr. iij. cum tragac. in Aq. apoplect. solut. conficiendi. Tincturam cephalicam ambratam in Append. Ann. VI. Ephem. German. Curios. Nobil. *D. Martin. Bernhard à Bernitz* communicavit, è Spec. diambr. ℥ß. lign. aloës, carpobals. ā. ʒij. ambr. ℈j. mosch. ʒß. sacchar. Canar. ℥j. cum Elix. Matth. Aq. carbunc. ā ℥ij. Spir. rosar. & Aq. spirituos. cinnam. comp. ā. ℥j. extrahendam. Balsamum pro cerebri corroboratione, occipiti & cervici inungendum, ex Bals. majoran. succin. ā. ʒj. Ol. N. M. expr. ℈iiij. Ol. stil. salv. caryoph. ā gt. iiij. mosch. ambr. ā. gr. iij. descripsit *Augustin. Thonerus* consult. medic. 12. Præter alia, Odoramentum ad cerebrum frigidum confortandum, mirabilis effectûs, solutis in aq. majoran. ℥iij. moschi gr. v. inter Empirica *Epiphanii Conr. Gesnerus* exposuit. Quæ omnia, pro varia Medici intentione, voluntate, & necessitate, mutari, emendari, minui, vel augeri poterunt. Id quod sanè unicuique perito Medico, artem componendi & præparandi pharmaca edocto, longè erit facillimum.

CAPUT

CAPUT XXI.

Moschi vires cephalicæ, in specie, ad certos adfectus determinatæ.

Quamvis cephalicum Moschi usum in genere consideratum qui cognoverit, facilè, ad quos capitis adfectus in specie conferat, perspecturus sit, cùm tamen hinc indè in plurimis ejus passionibus ab Autoribus commendetur, in specie easdem adduxisse, non planè erit superfluum.

Inprimis verò Dolorem ejus abigere, multorum constat testimonio, ubi quidem mox *Hippocratis* autoritas, experientiâ crebrâ confirmata, obstare videtur, quâ Aromatum suffitum vel odorem capitis inducere gravitatem perhibetur. Quod tamen superiùs à nimia tantùm copia atomorum in caput admissa, vel sanguine bilioso, & ejus in debili capite mobilitate nimia, spiritibusque facilè irritabilibus fieri, adeoque non in omnibus locum habere, reipsâ patescit. Scilicet

est modus in rebus, sunt certi denique fines.

Sic & in dolore capitis ex pituita oriundo medicamenta calida & odorata nocere posse, benè animadvertit *Alex. Massaria* Pract. med. lib. 1. cap. 7. si quis ante universi corporis & capitis evacuationem illis utatur, post celebratam verò istam, eadem dissolvere materiam, nullumque dolorem, tum internè, tum externè usurpatum, inducere. Unde communiter etiam in illa tantùm Cephalalgia, quæ ab intemperie frigida ortum habet, laudari solet. Sic *Ebn Sina* Moschum unà cum croco & modica camphora naribus inditum, capitis dolorem ex frigiditate ortum lenire scribit; quinimo solum quoque præstare id posse, quia discutiendi & roborandi facultate polleat. Scilicet non cerebri tantùm dyscrasiam frigidam calore suo emendat, sed & spiritus à tristi sensatione agitatos ad quietiorem statum blanditiis suis componit, vapores conjunctos tensivos & gravativos tenuitate suâ resolvit, atque serosam vel pituitosam materiam ab evacuatione antecedente residuam attenuat ac discutit, imò & punctoriis doloribus, ab acore præternaturali excitatis, sale suo volatili eundem enervando, contrariatur. Quem in finem commendari potest Cucupha à *Joh. Costero* Tabul. med. 2. præscripta. Et *D. Petrus à Castro* in Pract. MS. inunctionem ex ℥j. Ungu. dialth. cum gr. ij. moschi subtilissimè triti ultimum remedium in ejusmodi forti dolore

lore capitis adpellat. *Joh. Agricola* animadverſ. in Popp. medic. chim. part. 2. tr. de laudan. Aquam verbenæ à flor. roſar. &c. in B. abſtractam, & ambrâ ac moſcho impraegnatam vocat incomparabilem in cephalalgia, non tantùm externè, ſed internè pariter in uſum trahendam. Et *Zacutus Luſit.* in Conſervam, contumaci & rebelli cephalææ utiliſſimam, quâ ſolâ per menſem oblatâ juvenis quidam, per biennium graviter adflictus, fuerit perſanatus, moſchi etiam ℈j. receperat, lib. 1. Prax. hiſt. cap. 3.

Ob eandem roborandi, calefaciendi & ſiccandi facultatem, in ipſis etiam Catarrhis paſſim præſcribitur, ideoque Pulveri nicotianæ non abſque ratione Moſchum &c. admiſceri, *Gregor. Horſtius* Probl. medic. dec. 1. quæſt. 4. arbitratur, & lib. 2. obſ. med. 4. eundem Trochiſcis pro fumo adjungit, nec non Pulveri pro ſuffitu *Dan. Sennertus* lib. 1. Med. pract. part. 2. cap. 34. unà cum Errhino ex aqua majoranæ conflato. Oleum auribus naribusque inungendum, Saponem pro capite abluendo, Ceratum commiſſuræ coronali & ſagittali adplicandum, cum Moſcho proponit *Joh. Bapt. Montanus* conſil. med. 144. Lixivium moſchatum profert *Adrian. à Myńſicht* Armament. med. chim. ſect. 9. Pomum odoriferum *Arnold. Villanovanus* tr. de catarrh. cap. 5. Pilulis quoq; internè uſurpandis eâdem intentione inſeritur, quales in Theſ. pharmaceut. Hoffmanniani ſect. 20. leguntur.

Ubi Hydrocephali etiam aliqua mentio facienda, cui ob vim confortandi, calefaciendi, exſiccandi, reſolvendi, & diſcutiendi opem ferre non omnino recuſat. Atque idcirco à *Sennerto* lib. de infant. curat. part. 2. cap. 6. Balſamo naribus illinendo, nec non à *Jac. Primeroſio* de morb. pueror. part. 2. Oleis aurium & narium cavitati immittendis admiſcetur. Confer. *Petr. Foreſtus* lib. 3. obſ. 6. Ipſe quoque *Paracelſus* lib. 2. de Tart. cap. 6. ſeptem hydropis genera recenſens, Pulveri internè in cerebri hydrope ſumendo eum adjecit. Quò tumorem referre liceat, infantium recens natorum in capite quandoque conſpicuum, & frequenti Italorum experimento, goſſypio moſchato impoſito curabilem, memorante noſtro *G. H. Welſchio* cent 2 Mictomim. obſ. 32.

Porrò memoriæ defectui opitulatur, quatenus illa cerebri frigidam vel humidam quoque intemperiem, ſpirituumque animalium defectum, debilitatem, impuritatem; vel obfuſcationem pro cauſa agnoſcit. Hinc *Floravantius* l. c. lib. 2. cap. 11. Moſcho tale tribuit encomium: *Fà la memoria quaſi incorruttibile*, i. e. *memoriam quaſi incorruptibilem efficit*. Cui non minimam idcirco laudis partem debet Diamoſchi confectio, quam inter remedia ad memoriam ex morbo deperditam utilia commendat *Zacutus Luſ.* l. c. cap. 9. *Gul. Grataroluſ* lib. de memor. præter Oleum auribus

bus instillandum, vel Unguentum naribus illinendum cap. 2. descriptum, Catapotia insuper ad memoriam efficacia Moschi additione cap 5 perficit. Cui jungendum Oleum *Fumanelli* in *Gesneri* Euonymo pag. 221. delineatum, nec non Pessulum errhinum *Christophori à Vega*, de quo agit lib. 3. de art. med. sect. 1. cap. 10.

Nec minùs in Fatuitate salutariter adhibetur. Unde *Lælius à Fonte* consult. med. 129. Nobili Veneto, post diuturnas animi curas molestiasque, nec non immoderatam Venerem Morosi adfecto, præter alia remedia, Odores quoque conducere plurimum posse arbitratus fuerat, quos inter Moschum præcipuè denominaverat, ut qui internè & externè usurpatus prærogativâ quadam cerebro opituletur, exuberantem ipsius humiditatem exsiccans. Magnam nempe spirituum animalium exolutionem ab immoderata Venere contingere, extra dubium est, qui ita imminuti ac debilitati, quin & consequenter à liquore nerveo inertiori reddito impediti, in naturali suo motu & operatione admodum turbantur atque impediuntur. Quin & violentas animi passiones spiritus cerebrales plurimùm dissipare atque ab invicem distrahere, ut priorum motuum suorum vestigia repetere postea nequeant, ingeniosa *Th. Willisii* de anim. brut. lib. 2. cap. 13. est sententia. Quare Moschus spiritus istos confortando, augendo, demulcendo, superfluumque humorem exsiccando vel volatilisando non poterit non plurimùm prodesse.

In ipsa Phrenitide *Penoti* Epithema cephalicum celebratur, quod ex Moscho, camphora & aqua rosarum tincturâ santalinâ impraegnata paratur. Id quod somnum conciliando & cerebrum confirmando præstare *Laz. Riverius* Prax. med. lib. 1. cap. 11. autumat. Maximâ tamen hîc opus est cautione, ne febrilis, qui adest, calor magis indè exacerbetur; ideoque temperatis magis remediis qui insistet, majori cum securitate medebitur.

Nec satis video, quomodo in Mania idem medicamentum, ceu à nonnullis deprædicatur, utilem certò præbere operam queat. Quæ nempe licet sine febre exsistat, revera tamen, omnibus id attestantibus, non sine spirituum animalium exæstuatione & fervore subsistit. Unde vel omninò non proderit, vel, si prosit, spirituum fervorem amicâ suâ præsentiâ compescendo, aut etiam succi nervei & sanguinis qualemcunque dyscrasian emendando, illud fiet. Quin & confortantia cardiaca in hoc adfectu esse necessaria judicans, iisdem Moschum in specie adnumerat *Sebizius* l. c. part. 2, sect. 2. cap. 6. Licet *Willisius* d. l. cap. 12. in hoc morbo analepsi opus non esse, & nec vires resumtivis restaurandas, nec spiritus cardiacis refi-

Q 3 cien-

ciendos voluerit. Sed quòd *Paracelsus* tr. 2. de morb. ament. cap. 2. duplicem maniæ curam exponens, in priori materiam peccantem refrigerari & congelari scribit, hoc etiam addito medicamento, ex Ol. camph. ℥j (vel, ut alii legunt, ʒj.) & Ol. mosch. ʒj. mixtis, dimidiæ drachmæ pondere sumendo, aut etiam fronti temporibusque illinendo, quod mirabiliter maniam auferre, calorem corporis exstinguere, fervorem sanguinis tollere, & materiam non secus, ac in glaciem à frigore aqua cogitur, coagulare testatur, id, inquam, mihi ingens est paradoxum. Quis tantam sibi à tam fervido medicamento refrigerationem spondere audeat? nisi frequentiori & liberali nimis usu, ipsius caloris naturalis suffocationem, & consequenter frigidam mortem adducere voluerit.

Quid in Melancholia valeat, *Ebn Sina* edisserit, hilaritatem ab eo induci, tristitiamque melancholicam dispelli scribens, cui consentit *Averrhoës* lib. Collig. melancholiam eum abigere testatus. Quem in finem etiam dubio procul *Joh. Mesue* divinum suum Electuarium, quod confectio Alkermes dicitur, & *Actuarius* Linctum lib. de medic. composit. territis & atrâ bile vexatis dicatum, Moscho exornaverant. E Recentioribus etiam, ut reliquos taceam, *Honor. Heringius* sect. 1. de Melanch. cap. 9. eundem commendavit, & *Balth. Brunnerus* ex medicamentis interioribus Melancholiæ hypochondriacæ adcommodatis Moschum & Ambram præcipua esse Consil. medic. 7. pronunciavit, nec non Pilulas ex Ambra & Moscho, cum Extr. Alkerm. & gumm. ladan. huic scopo idoneas *Joh. Hartmannus* in Prax. chimiatr. Electuarium verò & Aquam perlatam *Claud. Deodatus* Panth. hygiast. lib. 3. cap. 21. proposuit. Externè insuper Pilæ odoriferæ, ac Linimento odorem illum jungere libuit *Hieron. Mercurialis* de adfect. capit. lib. 1. cap. 10. Cerebri nempe confortandi causâ id fieri inprimis solet, cùm spiritus animales in hoc adfectu maximè lædi credantur, quatenus & impuriores redditi sunt, atque variè in tranquillitate sua ac temperie impediuntur & depravantur; ut massam sanguineam in acorem pronam & sulphure suo depauperatam à Moscho correctionem exspectare hic non urgeam.

Præterea Paralysi contrariatur. Nervis enim dicata est medicina, qui frigidis offenduntur, calidis verò siccisque delectantur. Videlicet istâ in nervorum resolutione cùm spiritus animales motui dicatas partes sufficienter irradiare cessent, sive nervosos funiculos frigidus crassior humor, lympha, vel pituita obstruens, transitum ipsis liberum deneget, sive etiam qualiscunque frigidior adflatus aut narcosis torpidiores reddiderit, & quasi coagulaverit, Moschum resolvendo, attenuando, discutiendo, exsiccando, calefaciendo, excitando, conducere mox elucescit. Quocirca si naribus cum aliqua

Digitized by Google

aliqua croci parte inferatur, prodesse dicitur *Haly Abbati* Theor. lib. 5. cap. 33. & *Isaac. Israëlita* lib. pantechn. 5. theor. cap. 104. Quem etiam Balsamo, Cucuphæ, & Rotulis addidit *August. Thonerus* lib. 5. consil. medic. 5. Et membra paralytica à Moscho cum petroleo mixto roborari *Euchar. Röslinus* Herbar. part. 3. perhibuit. Nec sileri debet Melicratum vel Claretum à *Joh. Anglico* in Prax. med. lib. 1. pag 89. descriptum, atque ex vini, mellis ā. ℔ij. cinnam. ℥v. spic. aromat. ℥j. Zingib. ligni aloës, macis. ā. ℥iij. salv. ℥ij. croci ℥iß. moschi ℥j. concinnatum.

Dum verò Paralysi maxima cum Caro, Lethargo, & Apoplexia est adfinitas, &, judicio *Pauli Barbette* Prax. lib. 1. cap. 3. gradibus saltem differunt, eandemque partem adfectam & causam agnoscunt, vel potiùs, uti *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 1. cap. 2. habet, pro majori tantùm vel minori humoris copia, plures aut pauciores cerebri partes magis aut minùs adficiente differunt, ideoque iisdem remediis omnes hi adfectus curari possunt, Moschi virtutem ad illos quoque sese extendere, nemo dubitabit.

Sic in Lethargo, qui vel à spiritibus animalibus narcosi perculsis, vel etiam extra corticales cerebri debilis, humidi nimis aut frigidi poros ejectis, doctâ *Willisii* sententiâ, oritur, proderit. Unde tum in ipso paroxysmo, tum extra eum utiliter odorata adhiberi plurimi observarunt, Balsamum eapropter & Morsellos Ill. *Guerner. Rolfincio* in Ord. & meth. medic. spec. consult. lib 2. cons. 5. Pulverem sternutatorium, Electuarium, Cucupham, Balsamum *Joh. Costero* Tabul. med. 3. Moscho exornantibus.

In Caro etiam, qui Lethargo major censetur adfectus, paulò altiùs versus cerebri meditullium penetrans, eapropter conducit, atque à *Valesco de Tharanta* lib. 1. medic. pract. cap. 4. externè & internè commendatur. Quin & præter alios utendi modos, sæpiùs vel continuò ad odorandum esse porrigendum *Joh. Stephanus* paraphras. in 1. fen Avicenn. lib. 3. tr. 4. cap. 3. & *Dominic Leonus* art. med. sect. 1. lib. 2. cap. 3 admonent. Hunc tamen ipso in paroxysmo neutiquam, sed fœtida potiùs convenire, ne humores in caput trahantur, post accessionem tamen & capitis expurgationem demum ex usu esse *Benedict. Silvaticus* cent. 1. cons. med. 75. scribit, præeunte *Hier. Mercuriali* l. c. cap. 7. Quod monitum licet omnino non sit inutile, limitationem tamen aliquam pati, si adfectiones has ab humoribus, non tam quantitate, quàm qualitate, eâque narcoticâ tantùm lædentibus, aliquando excitari, consideretur. Videantur etiam, quæ hac de materia Nob. *D. Conr. Vict. Schneiderus* lib. de morb. capit. tract. de Caro cap. 7. disseruit.

Nec

Digitized by Google

Nec Apoplexia, interna cerebri penetralia obsidens, eundem planè respuit, laudatum ideo à *Joh. Wittichio* in Consil. apoplect. inque varia medicamenta illatum. Quibus accensere etiam licet Pilulas ab *Abrah. Seyllero* in *Laur. Scholzii* Epist. med. 8. descriptas, easdem ferè cum illis, quas *Riverius* l. c. in adfectuum soporosorum, apoplexiæ &c. curatione, ad caput roborandum exhibuerat, & Exc. *D. Joh. Dan. Majoris* in Delic. hybern. sive Trib. nov. invent. med. cap. de inunct. vertic. recensitum pretiosissimum Magni Ducis Hetruriæ Linimentum, vertici in apoplexia inungendum, ex oleo moschi orient. ambr. N. M. expr. & bals. Peruvian. concinnatum. Hinc tot porrò Balsamorum & Aquarum apoplecticarum occurrunt descriptiones, Moscho nobilitatæ. Quas tamen Aquas, (quibus & Balsama odorifera moschata &c. jungemus) licet ob vaporum humorumque frigidiorum discussionem & dissolutionem, caloris nativi & facultatis sopitæ excitationem, cerebri roborationem, ac spirituum animalium conservationem vel à natura sua degenerantium in pristinum statum reductionem, in minima etiam quantitate maximam vim obtinere, ac subitò penetrare, inque apoplexia à vaporibus narcoticis, & spirituum animalium vitio, aut pituita sine sanguinis permixtione inducta, frigidæ constitutionis & senilibus subjectis commodissimè posse exhiberi, *Sennertus* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. quæst. 4. concedat, in apoplexia à sanguine ortum habente, vel etiam ubi sanguini humores jam permisti abundant, mox in principio non satis tutò usurpari monet, cùm humores fundendo & caput replendo morbum augeant. Qua de materia non minùs legi meretur *Phil. Höchstetterus* noster Observ. med. dec. 9. cas. 5. & Ill. *D. Paulus de Sorbait* observ. medic. cap. 7.

Quamvis autem in soporosis istis adfectibus Moschus conducat, & ipse tamen in Vigiliis compescendis, somnoque blandiori corporibus frigidioribus & humidioribus inducendo, aliquid confert; quem in finem Celeb. *D. Joh. Crato* in cons. 118. apud Scholz. Pilulas ex Specieb. diambr. diamosch. dulc. &c. nec non Electuarium cum eo parare edocuit, medicaminum horum calidâ atque odorâ virtute vaporum in Senibus contemperationi studens; quo de elegantiùs differentem consulere juvabit Exc. *D. Wedelium* lib. 1. de medic. facult. sect. 3. cap. 1. nec non Cl. *D. Simonem Paulli* Quadripart. botan. class. 2. cap. de Iride.

In Epilepsia debitè adhibitus laude suâ non caret. Quo itaque varii Pulveres antepileptici exornantur, quales delineant *Matth. Untzerus* ἱεροvoσoλoγ. chimiatr. lib. 2. cap. 11. *Petr. Joh. Faber* Sapient. univers. lib. 3. cap. 15. *Laz. Riverius* l. d. cap. 8. *Guern. Rolfincius* Chim. in art. form. redact. lib. 5.

lib. 5. sect. 5. *Dispensatorium Noricum ult. edit.* class. 1. sect. 5. pag. 38. & *Achilles Gasserus* in Syllog. observ. à *Welschio* edit. obs. 7. Inter externa quoque occurrit Emplastrum in *Frid. Hoffmanni* Thes. pharmaceut. sect. 10. pag. 63. Moschum recipiens, id quod *Joh. Cratonis* inventum esse, ex Scholzian. Epist. 161. constat, tam in pueris quàm senibus bono cum successu adhibitum. Cæterùm in specie puerorum in epilepsia eundem commendat *Jac. Primerosius* part. 2. de morb. puer. Eamque Moscho cum vino subtili curatam refert *Thom. Carthusius* in *Welschii* Chil. 1. exoteric. observ. med. 562. Quod ipsum remedium etiam ex *Georg. Küfnero Ioh. Georg. Schenckius* exoter. experim. cent. 5. observ. 85. laudaverat. Ubi præfatus *D. Hoffmannus* in Clav. pharmaceut. Schröd. lib. 2. cap. 76. de Crolliano odorifero verba faciens, odoratis talibus multos excitari animadvertit, non quòd planè morbus indè tollatur seu curetur, sed quòd via præparetur: per virtutem enim odoris corpori communicatam sanguinem moveri, & cor supra modum refocillari. Ast si epilepsiæ causam, & Moschi naturam perpendere velimus, in ipso etiam morbo isto tollendo Moschum posse quandoque efficacem esse, fateri cogimur, utpote quem, si non semper, ab acido tamen aliquo heterogeneo, nervosas cerebri partes irritante & vellicante sæpe oriri, tum apud plures est in confesso, tum & curatio per acorem illum hostilem absorbentia volatilia, quibus Moschus jure adnumeratur, & fixa ostendit.

Unde non minùs in Convulsionibus & Motibus convulsivis, parùm scilicet à morbo sacro differentibus, conducit, prout Balsami, in tremore manuum, jectigatione, spasmo, tortura, stupore, à *Petr. Foresto* lib. 10. observ. med. 99. & *Nicol. Pisone* lib. 1. de cognosc. & cur. morb. cap. 21. pro spinæ & nuchæ inunctione commendati, virtutem accessione suâ exaltat. Et in specie Caninam sic dictam convulsionem citò, tutò, & jucundè Bolo moschato, l. c. cap. 12. exstante, curari *P. I. Faber* proponit.

Nec in Vertigine debellanda, dum cerebrum infirmum roborat, & vaporum, spiritus animales in motum perversum concitantium, discussionem promovet, auxilium denegat. Cui nempe opitulari, capiti & naso illitum, *Conr. Kunrath* Medull. destill. part. 2. tract. 17. & *Franc. Fogeroles* de senum affect. part. 2. cap. 5. consentiunt, exemplisque salutarem usum testantibus comprobant *Martin. Rulandus* cent. 2. curat. empiric. 66. atque *Georg. Hier. Welschius* in observ. med. Reusner. 10. & Hecatost. 2. observ. med. 28. quibus meritò jungitur *Fidejustus Reineccerus* lib. 1. thesaur. chim. experimenta inter usu probata Linimentum ex oleo N. M. lil. convall. vel succin. ambra, moscho, & Zibetho adducens.

R CAPUT

CAPUT XXII.

Moschi usus ophthalmicus.

Ngentibus & variis casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vita simul & usum, & dulcedinem conferant, summâ curâ tuendi sunt: ut *C. Celsus* lib. 6. de re med. cap. 6. loquitur. Ubi nec Moschus salutarem denegat operam, cujus vires ophthalmicas tum recentiores, tum antiqui Medici nobis proponunt.

Hos inter inprimis *Ebn Sina*, robur oculis illum addere, eorum humiditates exsiccare, & tenues Albugines extergere fatetur. Quod & *Hachim Ebn Hunaim* pronunciat, Interpretum verbis sic apud *Serapionem* locutus: *Administratur in medicinis oculi, & abstergit albuginem subtilem, & desiccat ejus humiditatem.* Hinc Aquâ fœniculi eundem solvere, oculisque immittere *P. A. Matthiolus* lib. 1. Herbar. cap. 15. præcipit. Et *Nicolaus Myrepsus* Aquæ suæ, sect. 24. de comp. medic. descriptæ immacerat, quam, præter alios usus, etiam ad albugines crassas & nubeculas oculorum probatam deprædicat. Albugo autem docente *Sennerto*, vel ab humore pituitoso, vel sero crassiori corneæ impacto, vel, quam major Autorum pars vulgò tradit, à cicatrice cùm oriatur, in hac posteriori specie curanda tantopere prodesse vix poterit, quæ emollientia, quâ virtute is destituitur, potiùs requirit. In priori tamen vi suâ resolvendi, attenuandi & discutiendi, ut & abstergendi locum utique inveniet, præcipuè cùm volatili suâ tenuissimâ exhalatione densam corneæ tunicæ substantiam penetrare, ejusque lamellis sese insinuare egregiè valeat. Nec tenues ideo tantùm caligines istas, sed & crassiores paulò seri stagnantis concretiones & nebulas dissipandi robore pollet.

In constrictione etiam pupillæ ab humiditate ortâ Collyrium præscribit *Hieron. Mercurialis* l. c. cap. 35. cui Moschum adjungit. Cùm enim uvea tunica pupillam constituens ob humiditatem laxatur, & quasi enervata in se ipsam collabitur, vel ab ejusdem humoris nimio adfluxu, aut etiam humore flatuoso intumescit, Moschus eâdem virtute, quâ serosos humores disgregare, & juxta cum flatibus discutere, sicque partem exsiccare potest, hîc etiam operabitur, & naturalem parti temperiem restituet.

Quapro-

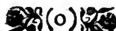
Digitized by Google

Quapropter in ipso quoque Suffusionis principio medelam aliquam conferet, atque ita non incongruè à *Ioh. Bapt. Montano* consf. med. 84. & 101. Mixturæ cephalicæ, nec non Saponi, pro lotione capitis composito, fuit additus; aut alio modo administrari poterit.

Pelliculam ab eodem detrahi *Conr. Kunrath* l. c. autor est, quæ oculis supercrescere soleat, quâ dum procul dubio πτερύγιον sive Unguem oculorum, quem nervosam membranam vocat *Celsus* lib. 7. cap. 7. innuit, num utilis in eo esse queat, meritò dubitatur, quia exsiccando quidem ulteriori ejusdem incremento obsistere, generatam autem vix tollere, nedum detrahere potens est. Licet aliquem faciliùs inveniat locum, si Pterygium nihil aliud esse dicamus, quàm carunculam in angulo interno oculi extensam, dum humore viscido, ut cum Cl. *Anton. Molinetto* loquar, imbuta caro illa, expandens se adinstar membranulæ, multam oculi partem obnubit, vid. ejus Dissert. anat. pathol. de sensib. cap. 6. Quo certè in casu humoris istius viscidi fusionem, rarefactionem & dissipationem particulæ Moschi volatiles promittunt.

In Lippitudine porrò, sive Lachrymis involuntariis curandis locum invenit, non siccandi tantùm, & ita lachrymalia vasa constringendi vi quadam effluxum illum moderando, ipsumque abundantem humorem discutiendo, sed & cerebrum partesque nervosas ac glandulosas calefaciendo & roborando, sicque nimiam seri generationem & separationem præcavendo. Unde ita dictas Pleres cum moscho & ambra Species pro usu interno commendat *Piso* l. c. cap. 27. Moschum ipsum odorandum *Christoph. Wirsungus* Medic. part. 1. cap. 7. §. 7. consulit, & Collyrio *Ioh. Mesue* de morb. intern. curand. immiscet.

Nec humiditates solùm morbosas, verùm & flatuosos oculorum adfectus, ceu *Constantinus Africanus* scribit, eâdem efficaciâ dispellit; imò spirituum animalium vigorem & augmentum procurando, visoriis unà eundem fructum impertitur, sicque præstantissimam illam actionem, quam visum adpellamus, variis modis adjuvat atque emendat.

CAPUT XXIII.

Moschi virtus in Aurium morbis.

QUàm miseranda Surdorum, & tædiosa Surdastrorum sit conditio, neminem, qui divini illius sensûs, Auditûs nempe, usum perpendit, latere potest. Illis autem medelam sæpè Moschus adferre promtus est. Quod jam olim *Averrhoës* tradidit, Surditati eum mederi testatus. Et *Hieron. Mercurialis, Galeni* doctrinæ innixus, quâ medicamenta adfectibus istis adcommodata calefacientia, incidentia, extenuentia, & altè penetrantia esse debere monet, hisce tract. de aurium affect. Moschum adnumerat. Proderit autem, sive in tympano, sive in remotioribus magis partibus causa mali lateat. Illud enim ab humoris frigidioris adfluxu humectatum incrassescit, àque naturali sua tensione remittit; hæ verò vel crassiore humore obliniuntur, implentur, ac ita allidentis aëris percussionem non, vel imperfectè sentiunt; vel deniq; ipsi spiritus animales cerebri intemperatioris culpâ pauciores geniti parcè admodum communicantur. Unde Moschus humores illos attenuans & discutiens, calorem torpidum suscitans, & spiritus adaugens, debitum siccitatis ac tensionis gradum, cavitatum puritatem, meatuum libertatem, spirituumque copiam abundè suppeditando, κώφωσιν & βαρυκοΐαν quamoptimè debellabit. Majorem hinc virtutem Oleum illud auri instillandum nanciscitur, quod ex *Alexandro Benedicto Joh. Georg. Schenkius* observ. atque exper. cent. 3. obs. 50. & cent. 7. obs. 67. adducit. Id quod, sed paulò, Moschi inprimis duplicato pondere, mutatum, magnoperè extollit *Barth. Montagnana* consil. 65. canon. 12. suum id inventum adserens. Aliud simplicius habet *Dom. Leonus* l. d. lib. 5. cap. 2. aliudque cap. 5. Trochiscos etiam, usûs tempore raphani &c. succo solvendos, cum Moscho parant *Joh. Zecchius* consult. 43. & *Fel. Platerus* Prax. tom. 1. lib. 1. cap. 8. Aurem insuper, post liquoris instillationem gossypio, quod Moschum conservaverit, occludere jubet *Reiner. Solenander* sect. 1. consil. medic. 4. idque aliàs etiam aëre frigido, humido, & nebuloso observandum præcipit cons. 10. & 11. Non minùs in gravi auditu Liquores auribus dicatos eodem imbuere suadet *D. Bernhard. Verzascha* obs. med. 91. Moschum gossypio involutum auribus noctu indere *Roderic. à Fonseca* tom. 1. Prax. med. 14. idem etiam ad boreale & aquilonium frigus arcendum *Aloys. Mundella* Epist. med. 20. consu-

lit,

sit. Tale remedium perpetuò usurpatum Viduam quandam Delphensem à surditate satis diuturna liberaverat, apud *Forestum* lib. 12. observ. 15. Vid. quoque ejusdem observ. 7.

Similis remedii adplicatio depravato auditui, sive aurium tinnitui medetur, commendata propterea ab *Hier. Mercuriali* tom. 1. consult. med. 48. *Benedicto Silvatico* cent. 2. cons. 22. *Thom. Mermanno* lib. 1. consult. med. 33. aliisque. Cui & aliàs diversimodè opponitur; inprimis verò cum aliis distemperatus & mixtus auri instillatur, usui huic inserviente Aquâ à *Petro Bayro* Enchirid. pract. dist. 4. cap. 4. recensitâ. Vel Moschus cum aliquot olei fœniculi guttis, notante *Gregorio Horstio* lib. 2. de sanit. tuend. cap. 4. bambace exceptus cavitati auris imponatur; ut plurima alia passim notata praeteream, quæ ab odoramento nostro non minimam virtutem mutuata flatulentos illos & vaporosos halitus, aërem aurium internum replentes & agitantes, versusque sensorium impellentes, valent dispellere.

In aurium dolore non minus utiliter adhibetur, sive à flatulento spiritu, vehementer membranas tum in auribus internis, tum præcipuè in exteriore earum cavitate distendente, sive ab humoribus frigidis simulque acribus, & acore præsertim mordacibus ille proficiscatur. Hinc oleum moschelinum ab *Arnoldo Villanovano* Breviar. pract. lib. 1. cap. 31. Oleum chamæmelinum, vel Castoreum Moscho permixtum à *Petr. Andr. Matthiolo* lib. 1. Herbar. cap. 15. laudatur; & gossypio etiam moschato auris occlusio à nonnullis præcipitur.

Idem dolor, & quidem utplurimum à pure circa partem illam coacervato ac generato oritur, in quo casu Moschus pariter conferre creditur, teste *Theodor. Corbejo* Pharmacop. bipart. lib. 2. class. 1. sect. 2. cap. 7. Et *Forestus* multos, quibus auris sanie longo tempore maduerat, solâ impositâ bambace, in qua is reservabatur, curâsse se l. c. testatur. Si enim serosi humoris collectio in aure, ob partis hujus intemperiem accidat, longiori dein in anfractu illo morâ in purulentum quid ejusmodi facessens, vel etiam excrementitia ista humiditas ab aliqua cerebri humiditate p. n. vel imbecillitate generetur, & illuc descendat, corroborante virtute suâ cephalicâ, & vi serosos humores discutiendi ac siccandi, ulteriori puris productioni posse Moschum resistere existimo.

(o)

CAPUT XXIV.

Moschi vires in narium vitiis.

Cùm naribus inprimis dicatus videatur Moschus, quas benè temperatas, odoris sui singularem ob præstantiam, mirè adficit & demulcet, indignum laude ejus foret, malè adfectis iisdem opem si denegaret. Odoratûs sanè nocumentis sive impedimentis, si ab intemperie frigida, utplurimum contingente, dependeant, alia inter etiam Moschum naribus haustum proponit *Joh. Mesue* lib. de morb. intern. Potestate itaque suâ calidâ id præstabit; quamvis & alio modo languescentem, vel obliteratum sensum illum suscitare ac restituere valeat. Cùm enim ejusdem diminutio vel abolitio non organi solùm, quod odorabilium atomorum tum receptioni, membranæ videlicet narium internæ, nervosis à processibus mammillaribus & tertia nervorum conjugatione fibrillis copiosè instructæ, tum ad ipsum τὸ πρῶτον αἰσθητήριον delationi & dispensationi inservit, sive nervorum jam nominatorum intemperiei simplici, sed & obstructioni sit adtribuenda, reserationem horum particulis suis penetrantissimis utique promovet, pituitosos humores incidendo, ad exitum vel in vasa receptionem disponendo, organum roborando, sicque & atomis odoriferis ad nervosas fibrillas, spiritibusque animalibus, earundem vectoribus, ad ipsum cerebrum liberam viam sternendo. Quod agnoscens *Platerus*, ad olfactum excitandum sæpe Moschum ei esse offerendum statuit tom. 1. Prax. lib. 1. cap. 8. Ideoque etiam non inutiliter Pulveribus sternutatoriis eum in finem adhibendis permiscetur, cujus exemplum delineat *Franc. Osvald. Grembsius* Arb. integr. & ruin. hom. lib. 2. cap. 1. §. 11.

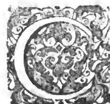
In Fœtore quoque narium passim adhibetur, quem non tantùm odoratissimis suis moleculis palliando vel obfuscando quasi, sed & ipsa in causæ remotione operam suam conferendo, emendat. Cùm enim semper alicui partis intemperei humidæ, imò putredini etiam debeatur, unde exhalantes fœtidæ moleculæ ad sensorium delatæ graviter illud inficiunt, Moschus vi suâ exsiccatoriâ, balsamicâ & aromaticâ intemperiem corrigit, & putredinis fomitem ac subjectum alterat atque extinguit. Quapropter *Guil. Rondeletius* lib. 2. de compos. med. in Unguentis ad Ozœnas præparandis odorata, Moschum &c. admiscendum, & *Riverius* tom. 2. Prax. sect. 3. cap. 4. ad fallendum tetrum istum odorem Galiam moschatam in vino odora-

Digitized by Google

odorato dissolutam sæpe esse attrahendam monuerat. Quod ipsum etiam remedium in *Gesneri* Euonymo, & *Sennerti* Medicina practica producitur. Mesue quoque Pilulas oleo nardino, vel aquâ rosarum solvendas, aliasque naribus insufflandas, huic usui destinatas l. c. descripserat.

CAPUT XXV.

Usus Moschi in oris fœtore, & odontalgia.

Cùm perquam molesta sit adstantibus ex ore fœtida quorundam exspiratio, imò ipsis etiam symptomate hoc adfectis noxia, continuâ nempe inspiratione pulmonibus & consequenter vitali sanguineo liquori spiritibusque vitalibus, nec non ipsis quoque animalibus communicata, rectè omnino Medici emendationi ejusdem omni tempore studium & operam impenderunt. Cui fini Moschum nostrum dicare non omiserunt. Id quod *Ebn Sina* his docere verbis voluit: يبخر اذا وقع في الطبيخ Quæ licet ab aliquibus: *Animam reddit fœtentem*, vel: *facit oris fœtorem, quando porrigitur in cibo*, vertantur; alii tamen: *Animam pellit fœtentem*, legunt, nonnulli verò simpliciter interpretantur: *evaporat*, & præciso fœtore, quem quidam tunc generari persuasum habent, ne quidem in rebus coctis eum vim suam amittere censent: Prout hæc supra laudati *D. Frischmuthii* benevolæ communicationi debeo. Ubi sanè alteram versionem esse præferendam existimo. *Ebn Sina* utique textui illi titulum *Decorationis*, uti *Gerardus Carmonensis* vertit, præposuit, eo ipso, de Moschi virtute, quæ ad corporis, & in specie oris decorem conciliandum efficax est, sese acturum innuens. Neque experientia aliud persuadet, quæ cibis odore forti alio non præditis recenter injectum odoris suavitatem, non fœditatem conciliare ostendit, indeque ori ingestos cibos hosce fragrantes atomos ei inspirare, ac tetros reliquos supprimere, consequitur. Namque fœtorem radicitus tollere licet rarò soleat, egregiè tamen sulphur illud impurius atomis suis purissimis sulphureis emendat atque obnubilat. Hinc parum Moschi si manducetur, oris fœtorem palliari, *Joh. Platearius* perhibuit. Quo sensu etiam eum à rebus fragrantem odorem

Digitized by Google

rem spirantibus obscurari, Moscho nempe, Trochiscis bechicis albis cum eo paratis, Moschardinis, Confectione alkermes, Aquâ rosarum cum Moscho odoriferâ, Nob. *Melch. Sebizius* Spec. med. pract. part. 2. sect. 4. cap. 25. tradidit. Nec alium in finem Aquæ oris collutioni dicatæ à *Guintherio Andernacensi* de Med. vet. & nov. comm. 2. dial. 8. immiscetur. Quibus selectiora addantur, quæ ex Moscho parata exhibet remedia Ill. *Guern. Rolfincius* Ord. & meth. medic. spec. comment. lib. 7. sect. 2. cap. 11. Licet in ipsa insuper mali hujus causa tollenda non omnem operam deneget. Uti enim genuina cura ejus vel in sordibus circa dentes & gingivas hærentibus emundandis, vel in putredine, si quæ partibus quibusdam in ore subest, tollenda consistit, ita Moschus sulphureis suis, calidis & siccis particulis ejusdem exsiccationi opitulabitur, quin & ventriculi cruditates, aut pulmonis ulcera cùm sæpe in culpa versentur, idem virtute suâ stomachicâ, caloris naturalis confortationi debitâ, pulmonibusque amicâ, quâ de inferiùs discurrere dabitur, ne generari tam promtè queant, ansam præscindet. Quò respexisse puto *Alexandrum Benedictum*, Tragematum mixturæ additum oris halitum commendare, scribentem, quibus jungere licebit Vinum & Electuarium, à *Bened. Victorio* lib. 1. cap. 11. tanquam experta remedia singulariter commendata. Sed hujusmodi ad odorata nonnisi post ipsius causæ sive putredinis remotionem esse deveniendum *Joh. Bapt. Montanus* advertit, cùm aliàs fœtor magis adaugeatur, quem tamen metum esse inanem ipse usus demonstrat, modò particulis odoratis in decente quantitate oris cavitas imbuatur, atque mephitis exhalans summo in gradu non sit fœtidissima.

Quid in dolore dentium præstare queat, ex relatione laudatissimi *D. Wedelii* constare potest, qui in Marchia superiori Belgam militem vidit, odontalgiam miro cum adplausu in plebejis grano uno vel altero piperis in cochleari aquæ leviter cocto, in divitibus autem grano uno moschi, saltem in cochleari super prunas calefactione factâ, curantem, dum liquorem istum tepidum in aurem lateris adfecti injiciebat. Cujus medelæ rationem ex Anatome patere, ejusdem *Wedelii* eruditum est judicium, succedente scilicet, ob consensum meatûs palatini & nervorum, eorundem roboratione, ac discussis humoribus serosis frigidis ac dolorificis. Similes innuit vires *Georg. Bertinus* lib. 18. medic. cap. 16. dum frigidum dentium dolorem mitigare perhibet, non determinato tamen ejusdem operandi vel utendi modo, quem tamen ad normam prædictam Wedelianam posse exigi, sufficit.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XXVI.

Moschi vires pectorales & pneumonicæ.

Missis jam superioribus corporis partibus, ad medii ventris considerationem progredior, ibique Pulmonibus prodesse Moschum deprehendo. Ut ideo Thoracicis calefacientibus, attenuantibus internis rectè eum adcenseant *Mich. Schönbornius* pag. 60. Manual. med. Pract. & *Joh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. ac inter specifica Arteriaca reponat *Gothofr. Möbius* Synops. epit. medic. pract. tab. 18. Idque nec Sinenses latere Medicos, ex *Mich. Boymii* Flora Sin. discimus, qui pectori malè adfecto prodesse, & humores abigere malos statuunt.

Quapropter in Asthmate inprimis, ut singulare adpropriatum, passim adhibetur. Sic in Trochiscos pectorales ab *Augustanis* meis, in Elixir pectorale asthmaticum à *D. Guern. Rolfincio* Chim. in art. form. red. lib. 4. sect. 2. cap. 3. in Tragema pectorale Differt. chim. de ♀. cap. 13. recipitur. Trochiscos suos, Aliptæ moschatæ nomine descriptos *Nicolaus Alexandrinus* pueris asthmaticis & pectoris angustiâ, vel anhelitûs difficultate pressis commendat tr. de comp. medic. cap. 368. nec immeritò, non styracis tantùm & ladani, sed & ipsius Moschi intuitu, ut ideo haud obstare queat, quòd *Johannes de Sancto Amando* in exposit. ob odorem solùm, non virtutem pectoralem, hunc esse additum voluerit, quæcunque enim *Nicolai* fuerit intentio, sufficit, quòd virtus ista Moscho ratione nullâ denegari possit. Celebre autem inprimis, atque à plurimis laudatum est medicamentum, de quo *Joach. Camerarius* in Hort. med. & philos. cap. de croc. pag. 50. sequentia habet: *Crocus adeo est thoracis affectibus amicus, ut sint qui ad* ℈ß. *atque etiam unum, cum dimidio moschi grano & vino optimo calido, propinando asthmaticos curaverint. Ad respirationem ex nimio frigore prohibitam eodem modo plurimum conducit.* Quod ipsum, paulò tamen immutatum, ab aliis quoque recensetur, prout *Osvald. Gabelkhoferus* lib. med. part. 1. sect. 2. croci scrupulo moschi grana duo, vel croci granis novem moschi grana tria misceri admonet, & Nob. *D. Joh. Ferdin. Hertodt* cap. 7. Crocolog. in Moschardinos crocatos croc. ℈j. & moschi ʒß. cum sacch. & tragacanth. decoct. rad. ireos solut. redigit, atque in magna morbi istius ferocia Pilulam ex croci gr. iij. opii gr. iiij. moschi gr. j. *Petr. Poterius* curat. & observ. cent. 3. cap. 22. exhibet. Conferantur quæ hoc de remedio *Welschius*

Digitized by Google

Exoteric. curat. & observ. med. chiliad. 1. obs. 144. memorat. Vid. etiam *D. Dan. Sennertus* Med. pract. lib. 2. part. 3. cap. 2. Nec tantùm hac ratione deglutitus, sed etiam in vaporem resolutus ad pulmones detruditur. Quale suffumigium, ut vocant, humidum ex Moscho in decocto seminis ocymi soluto prostat apud *Jul. Cæs. Claudinum* consult. med. 120. & *Joh. Freitagium* Auror. med. lib. 2. cap. 25. Scilicet cùm Asthma sæpe ab humore crasso & viscido, bronchia pulmonum obstruente oriatur, Moschus virtute suâ attenuante eundem resolvit, & faciliorem ad ejectionem disponit. Quin & dum à tenuium serosorum copia non minùs quandoque inducitur, illam quoque calidâ suâ potentiâ diminuere valet. Quod si in ipsis vesiculis, aut venosis, nervosis, vel lymphaticis pulmonum vasis causa mali lateat, inque iis vel sanguis vel serum coagulationem passa fuerint, vaporesve aut flatus ea distenderint, rarefaciendo, resolvendo, discutiendo non parum emolumenti promittit.

Ex quo insuper vis ejus auxiliatrix in Tussi patescit, quem ideo *Joh. Crato* in Oxymel consil. 79. descriptum immiscuit, & Pulvere cum Trochiscis galiæ moschatæ parato feliciter in quodam infantulo se usum fatetur *Phil Gruelingius* cent. 1. curat. 45.

Nec dubito quin & in ipsa Phthisi aliquando conducere queat, cùm *Galenus* ad exsiccanda pulmonis ulcera Hedychroum, spicata & foliata Unguenta assiduè naribus admota laudaverit, & *D. Christian. Langius* Miscell. curios. med. cap. 9. penetrantem Odoramentorum fragrantiam phthisicis summum solamen adferre perhibuerit; id quod non tantùm exsiccando ulcus, & expectorationem promovendo, sed & sanguinem insigniter corruptum restituendo præstare *D. Hermann Grube* de simpl. med. facult. cognosc. sect. 3. art 4. commentatur. Et secundùm *Willisium* part. 2. Pharmaceut. rat. sect. 1. cap. 6. Vaporationes & Suffitus in Phthisi nondum deplorata plus quàm alia quævis remedia interdum prodesse solent, quatenus pulmonem ipsum attingunt, adeoque adfectione immediatâ materiam impactam solvunt, expurgant, exsiccant, aciditates p. n. destruunt, à putredine vindicant, corroborant, ejusque ductus aperiunt.

Tandem & à *Sennerto* l. c. part. 2. cap. 17. memoratum aliorum εὐπόριστον in Pectoris vulneribus penetrantibus (quorum in curatione, sanguinis etiam, qui in thoracem effusus est, evacuationem indicari prædixerat,) adduci meretur, nimirum: *Si accepto vulnere nullus sanguis effluat, usq; in pectore detineatur, æger granum unum moschi sub lingua teneat. Ita enim statim sanguis fluere incipit; quod nonnulli pro secreto habent.* Licet

verò

verò in sanguine commovendo Moschi virtus negari nequeat, utrùm tamen in exigua adeo mole, & tam repentè sanguinem, eumque vel ob extravasationem jam grumefactum, expellere queat, nonnihil dubito; & sanguinem, si quis ab ejus usu efflueret, ex ipsis potiùs vasis in labia vulneris dehiscentibus proditurum, suspicor; sicque usus iste Moschi tantopere probari haud deberet. *Höferus* tamen Herc. med. lib. 2. cap. 3. remedii hujus aliam paulò rationem adsignat: *Ubi in pectoris vulneribus*, scribens, *sanguis nullus profluit, ne in cavitatem ruat, immitte ori sub linguam gr. j. moschi*, &c. Sed neque hoc modo satisfacit. Sanguinis enim è thorace sic perforato effluxus sistetur, sive quòd vasa sponte cruorem stillare intermittant, sive quòd vulneris labiis concidentibus exitus ei denegetur: Si illud, Moschi exhibitione vitalis liquoris non necessaria, imò periculosa expulsio tentatur: sin hoc, nisi labia vulneris arte dilatentur, & æger situ conveniente locetur, frustraneus erit Moschi conatus, sanguine aliàs facilè non minùs in ipsam cavitatem penetraturo.

CAPUT XXVII.

Moschi virtus cordialis.

Uàm insigne in corde roborando, illudque à quamplurimis malis vindicando robur insit Moscho, tum crebra experientia, tum infinita penè Medicorum docent testimonia. Sic *Haly Abbas* Theoric. lib. 5. cap. 33. confortandi ejus facultatem proponit, eamque in cordis intemperie frigida, mediante Sirupo pomorum, cum moscho, spica & aromatibus condito, vel per Confectionem Diamoschi dulcis cum vino, in Pract. lib. 6. cap. 16. propinat. Simili eum mactat encomio *Ebn Sina*, epotumque & illitum *Matthiolus* omnibus cordis adfectibus opem præstare adfirmat. Cor etiam confirmare *Setho* dicitur. Et in *Raym. Lullu* lib. 3. Secret. medicamenta inter cordialia Galangam, Melissam, & Moschum esse mirabilia, scribitur. Idem innuere voluit *Marsil. Ficinus* lib. 3. de vit. long. cap. 1. dum solaribus medicamentis eum adposuit, Solem verò cor vitalemque spiritum significare, tum alii, tum idem *Ficinus* cap. seq. 6. adnotat. Et quidem calefacientia esse, quibus Mars & Sol dominantur, in Iatromathematicis *Pseudo-Hermetis* legitur, quæ inter πάντα τὰ εὐώδη,

omnia grati odoris in specie recensentur. Hinc Liquorem exornat cardiacum apud *Angel. Salam* tract. 2. de var. Chimic. & Galen. errorib. Spiritum in *Andr. Tenzelii* Exeg. chim. part. 1. sect. 1. Aquam apud *Joh. Agricolam* animadv. in Poppii chim. part. 2. Sirupum in *Dispensatorio Norico novo*, class. 2. sect. 2. & Londinensi pag. 100. Nec decantatum illud cordiale magnum Anglicum *Walteri Ravvlichii* inter præcipua ingredientia eundem respuit, cujus examen *D. Albert. Otho Faber*, Reg. Maj. Angl. Medicus & Chim. Prof. publico scripto edidit, Germanicè etiam nuper *Medicinæ experimentalis Digbaanæ* parti secundæ, Noricis typis excusæ, adnexum, sed falsò *D. N. de le Febure* adscriptum. Hinc porrò externè Balsama cordialia ingreditur, quale est illud *Schönbornii* Manual. pract. pag. 98. memoratum. Hinc Peruanos etiam ad Epithemata cordis usurpare, in *Joh. Fabri* Hist. nat. Mexic. recensetur. Quâ verò id ratione peragat, lib. 2. Meth. ad prax. clarum quodammodo facere laborat *Joh. Heurnius*, & Simplicia quædam spiritus lætiores reddere scribit, totâ, ut ajunt, substantiâ, quædam autem apertâ & occultâ potentiâ permixtis, istis Rubinum, Sapphyrum &c. his Moschum &c. adnumerans. Quam tamen à multis creditam occultam confortandi proprietatem rectiùs alii non admittunt. Genuinam rationem in compendio exhibuit Nobil. *D. Wedelius* Theorem. med. part. 5. sect. 7. theor. 15. *Cardiaca vel rarefactionem sanguinis secundum naturam restaurant, vel præternaturalem impediunt, vel resolutionem sanguinis auferunt, vel grumescentem resolvunt*, & theor. 16: *Rarefaciunt tum sulphurea spirituosa &c. tum salina &c. volatilia*, nec non theor. 19: *Quæ statum sanguinis in motu, calore, consistentiâ respiciunt, sunt Cordialia.* Moschus autem cùm sulphure spirituosissimo & sale volatili abundet, his mediantibus, sanguinem ad grumescentiam pronum resolvere, ac partes ejus in debita unione conservare, frigidum, effœtum ac torpescentem particulis activis calidis instruere, rarefacere, ac consequenter etiam spiritus languidos suscitare, deficientesque restituere aptus est; sive jam per poros corporis cutaneos intret, ac externè admotus sanguini & lymphæ præterlabenti sese adsociet, sive cum aëre per fistulam pulmonariam ad pulmones deferatur, sive stomacho oblatus, venis vasisque lymphatis & chylosis se insinuet, ubique ad sanguinis vivifici miscellam tandem deportandus. Et sic vigore sanguini aucto vel reddito, ipsum etiam cor roborare dici potest, quatenus motus ejusdem à spirituum vitalium, h. e. partium sanguinis subtilium defectu impeditus, ab alterato ac mirificè correcto sanguine corrigitur ac immutatur. Conf. Cl. *Grubius* l. c. sect. 7. art. 2. Quin & cephalica Moschi virtus, quâ nervorum incolas, animales spiritus, grata ejus fragrantia demulcet, suscitat, auget, cordi non

exi-

Digitized by Google

exiguum addere robur, dici debet, ita ut spiritus isti copiosi & vegeti influentes actionem cordis in sanguine elaborando, vigorando & circumpellendo egregiè adjuvent, quo de ubertiùs agit *Thom. Willis* Pharmac. ration. part. 2. sect. 6. cap. 1. Quàm potenter verò odorata ejusmodi confortandi virtutem suam exserere queant, cùm viribus sic satis integris ad ipsum cor penetrent, singulari observatione docuit Exc. *D. Ioh. Sigism. Elsholzius* in Ann. VII. Ephem. Germ. Curios. observ. 225. Unde etiam virium per odores restaurationem meritò tantopere extollit *Helmontius*, quos contactum immediatum cum spiritibus vitalibus servare, tract. Complex. atque mistion. elem. figm. §. 34. scribit, & tr. Imag. ferm. impraegn. &c. §. 18. & 19. odore spiritus delectari adserit, eò quòd odor illos, etiam abstractos, immediatè attingat, ac penetret.

CAPUT XXIIX.

Moschi usus in quibusdam cordis adfectibus.

NUnc famosissimis cordis passionibus, Palpitationi, Lipothymiae & Syncopi quàm eximiè conferat, speciatim inquirere adlubescit.

Et Palpitationi inprimis mederi, *Ebn Sina* scripserat. Quod ad illam tantùm alii restringunt, quae vel flatibus, vel intemperiei frigidae ortum debet. Quamvis non desint, qui & in causa calida eundem non planè exclusum velint, ceu *Marc. Gatinaria* Prax. med. cap. 30. in simili casu aërem ad frigiditatem per odores frigidos, aceti, rosarum, camphorae, alterandum, semper tamen odoriferum aliquod & aromaticum calidum, Moschum &c. eis jungendum esse scribit, *ut faciant frigida penetrare*; Supervacaneâ prorsus curiositate, cùm & frigida ista credita odorifera per se satis superque in corpus penetrare valeant, ipsaque experientia edoceat, nec oleum igni addere conveniat. Adfectum autem hunc humoribus, ut & vaporibus frigidis utplurimum deberi, quandoque etiam à sanguinis crassi multitudine, vasa sanguifera & cordis ventriculos nimiùm gravante, aut lymphae in pericardio magna copia concitari, communior jam olim fuit sententia. Cl. *Franciscus de le Boë Sylvius* lib. 1. Prax. med. cap. 35. humoribus flatibusve multùm viscosis simulque acribus, &

Digitized by Google

præsertim acidis potiorem causam tribuit. *Willisius* verò vitium hoc maxima ex parte aut sanguini, aut vasis cordi adpensis l. c. cap. 3. imputat, ibi nempe sanguinem aquosum, particulis segnioribus & non satis activis constantem, ideoque ad effervescentiam minus aptum, è cordis sinibus non liberè & expeditè ejici, unde stagnando adcumulatus, à corde summo nisu propellatur, aut etiam grumescens, sanguinis exilitionem liberam & totalem impediat: hîc verò causam metè convulsivam adesse, quâ nervi arteriæ aortæ trunco circumligati, eum coarctando, sanguinem è corde non nisi per minutas portiones exsilire permittant. Sanguinem itaque in concretionem istam abeuntem, sero crasso, viscoso mixtum, aciditate inimicâ contaminatum, vaporibus flatibusve turgidum, innatis activis particulis depauperatum, Moschus egregiè ad statum naturalem reducere potest, dum sulphureis suis & salinis tenuissimis atomis massæ sanguineæ debitam fluiditatem tribuit, principia ejus activa evehit, multiplicat, crassos humores attenuat, acorem hostilem extinguit, vapores & flatus discutit, sicque naturalem sanguini motum restituit; imò spasmodicas etiam adfectiones fugat virtute suâ, quâ cerebro nervisque gratus adeo exsistit, spiritus nempe tumultuantes suaviter ad tranquillitatem deducendo, ut & irritantem causam enervando. Hinc spiritum suum, quem ita vocat, regium, Moscho imbutum, in ejusmodi pathemate maximè proficuum se deprehendisse *D. Frid. Hoffmannus* Meth. med. lib. 1. cap. 19. scribit. Et præter alia, Trochiscos inprimis moschatos deprædicat *Jacob. Hollerius* de morb. intern lib. 1. cap. 29. Salutare Electuarium *Epiphanius Ferdinandus* observ. medic. hist. 22. quo, ut & Confectione alkermes, Diamoscho dulci, nec non Pomo odorifero, Epithemate, ac Sacculo cordialibus, moschatis, Viduam quandam à magna cordis palpitatione cum animi deliquio liberaverat. Et Unguentum exhibet *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 7. cap. 2. ex Ung. rof. ol. cinnam. & caryoph. moscho & ambra confectum; quamvis Unguento rosato axungiam gallinaceam, ob majorem penetrationem (quæ tamen hîc necessaria tantopere haud esse videtur) *Ioh. Crato* in consil. Scholz. 104. præferat. Videatur etiam *Eustach. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54.

Porrò ἐκλύσεως & λειποψυχίας, exolutionis & deliquii animi Moschus præsentaneum est remedium, prout in defectione cordis ex frigore & membris deficientibus confortantem ejus vim recenset *Isaac Israëlita* lib. Pantechn. 5. theor. cap. 104. Utilem quoque eum ad revocandos animo deficientes viriumque resolutionem *Sethus* pronunciat. Atque præter experientiam ratio idem dictitat, à vi ejus rarefaciente penetrantissima petita, cùm uterque adfectus à sanguinis circulatione, ob hujus coagulationem, & spiri-

ſpirituum influxum imminutum vel inhibitum proveniat. Tenues itaque atomi illæ corpus ingreſſæ non ſanguinem ſolùm torpentem craſſiorem alterant, attenuant, eique volatilia ſua effluvia confundunt, ſed & languentes animales ſpiritus excitant, ſicque continuato itinere ipſam etiam cordis regiam invadunt, priſtinam ei ſerenitatem motumque reſtituentes, ſive jam per ſe, aut aliis ſolidioribus, liquidioribusve corporibus permixtus ori immittatur, naribus objiciatur, aut alibi cutaneis poris adponatur. Prout eum in finem internè & externè adhiberi poteſt Elixir vitæ, nec non naribus & ori inſufflari Pulvis, à *Guil. Fabricio Hildano* lib. de gangr. & ſphac. cap. 20. deſcripta.

In ipſa tandem Syncope eum auxiliari, *Averrhoës* lib. de reb. marin. tradidit, quæ cùm gradûs ſaltem magnitudine à Lipothymia & Eclyſi differat, eundem juvandi modum pariter obtinet. Atque virtutem hanc tam in acceſſione, quàm extra ipſam exſerit, quare eundem per ſe, aut in Sacculis vino odorato conſperſis admoveri debere *Chriſtophorus à Vega* de arte med lib. 3, ſect. 6. cap. 9. monuit, cùm vitali & animali ſpiritu per illos recreato, vires quoque ſubitò recreentur; *Nam*, addens, *quandoque vidimus imminentem acceſſionem ſyncopes bonis odoribus, naribus admotis, propulſatam.* Moſchum ſimiliaque jucundè odorata non ſaltem ægrotantis naribus admovenda eſſe, vult *Dionyſ. Fontanonus* de morb. intern. curat. lib. 1. cap. 2. atque ex eo *Nicol. Piſo* de cogn. & cur. morb. lib. 1. cap. 17. ſed & tenuiſſimum in pulverem redacta naribus inſufflanda. Et in Pract. theor. empir. *Joh. Marquardi* in paroxyſmo Aqua roſarum cum pulv. caryoph. & moſcho remixta circa infirmum ſpargenda, extra tempus verò illud Sacculus moſchatus geſtandus proponitur. Internè autem conducit medicamentum, quod ex quodam Hugone *Petrus Aponus* addit. in libr. Meſ. de Morb. int. cur. adducit, integram Moſchi drachmam recipiens, Pulvis item cum Aqua perlata *Claud. Deodati* lib. 3. Panth. hygiaſt. cap. 33. nec non Electuarium *Petri Hiſpani* (qui poſtea, cùm Pontifex Romanus eſſet creatus, *Johannes XXI.* dictus fuit. Vid. *Platina* de vit. Pont.) in Theſ. paup. cap. 23. deſcriptum.

CAPUT

CAPUT XXIX.

Moschi virtus hepatica.

IN hepate curando Moschum aliquod symbolum conferre, *Albertus M.* de rer. propr. existimat, dum in ejus imbecillitate illum commendat, & *Zacutus Lusit.* Medic. princ. hist. lib. 3. hist. 9. hepar frigidum ab eo sanari, edocet. Unde etiam à *Petro Joh. Fabro* tr. insign. curat. var. morb. cap. 69. in curatione juvenis hydropici, anasarcâ laborantis, ad hepar & ventriculum roborandum, Electuarium moschatum per mensem felici cum successu usurpatum fuerat. Quibus sanè contradicere vix quisquam sustinebit. Si enim varias sanguinis dyscrasias, & in specie, quam frigidam vulgò vocant, consideremus, sanguis autem copiosè ad hepar feratur, eo ipso frigidam ei intemperiem vel hac ratione communicari, nemo diffiteri potest, à quo etiam imbecillitas ejusdem, ob contingentem unà spirituum paucitatem & inertiam, ortum habet. Hisque positis, cùm sanguis crassescens & effœtus promtè stagnare, inque viscere, cumprimis illo, tot minutissimis vasis copiosè instructo, obstructiones parere soleat, imò nec bilem inertem & viscidam sufficienter colare & à sanguine separare hepar valeat, talique in rerum statu hydrops facilè producatur, Moschus ubique remedium adfert, calorificis suis particulis intemperiem frigidam corrigendo, spirituum defectui succurrendo, sanguinem attenuando, atque ad motum majorem incitando, imò iisdem sulphureis suis & alcalicis spirituosis ac revera biliosis atomis inopiam bilis supplendo, visciditatem resolvendo, inertiamque stimulando.

CAPUT

CAPUT XXX.

Moschi vires spleneticæ.

Unc, quid in morboso liene curando efficiat Moschus, paucis insuper indicandum erit.

In melancholia quidem hypochondriaca, lieni utplurimum (utpote quod viscus sæpe hîc coadfici certum est) adscriptâ, ejusdem usus supra jam fuit ostensus, ubi de Capitis morbis agebatur, cùm tamen hæc non aliam tunc, nisi quatenus capitis vel cerebri sobolem, animales spiritus, læsam respicit, considerationem subierit, meritò hîc etiam in adfectum illum, hypochondriacum dictum, melancholici quid ferè semper habentem, inquiritur. In quo Moschum confortantis præcipuè vicem subire passim docetur. Prout *Malachias Geigerus* tract. de melanch. hyp. cap. 12. & 28. ejusdem usum externum, & cap. 27. internum quoque commendat. Et in Elixirio citri cordiali *Rolfinciano* Moschum vires cordis in tali casu graviter laborantes mirum in modum reficere in *D. Herm. Grubii* Analysi mal. citr. cap. 2. art. 1. Cachunde etiam confectionem singulariter prodesse apud *Paul. Zacchiam* lib. 1. cap. 32. de affect. hypoch. legitur. Verùm & in ipsa morbi causa, sive melancholico humore præparando, *Riverii* judicio lib. 5. Instit. medic. part. 2. sect. 1. partic. 1 cap. 4. conducit, qui equidem, cùm frigidus, siccus, crassus & terrestris esse statuatur, talia potiùs, quæ juxta cum calefaciendi, attenuandi & incidendi virtute humectandi unà vim obtineant, requirere creditur; impossibile tamen judicat *Riverius*, aliquod reperire medicamentum, quod calefaciat & attenuet, simulque humectet, unde effectum hunc aliorum admixtione, quæ peculiarem humectandi vim præ se ferant, esse obtinendum. Quæ cuncta nunc rigorosiùs discutere non lubet; mihi sufficit, quòd Confectionem alkermes & Diamoschum dulce præparantibus istis adjunxerit. Cæterùm si in hoc quoque viscere copiosa & minutissima vasa sanguifera, adeoque faciles in iis à sanguine & humoribus junctis crassioribus, tartareis ac evanidis obstructiones & inflationes, ut & humoris serosi, naturaliter ibi, secundùm quosdam, segregandi in acorem vitiosum, humori melancholico Veterum respondentem, pronitatem perpendamus, quid Moschus hîc præstare queat, ex sæpiùs jam dictis principiis sponte elucescit, quibus nempe sanguinem ejusque serum attenuat, vigorat, in motum liberiorem agitat, ab acore inimico liberat, flatusque exortos dissipat.

Digitized by Google

CAPUT XXXI.

Usus Moschi stomachicus.

VEntriculo Moschus salutares inspirat atomos, eundem confortantes, coctionemque ciborum promoventes. Ad ipsum enim non minùs, quàm ad alia prioris ævi odorifera pertinet, quod *Galenus* lib. 8. de comp. med. f. l. cap. 3. quemadmodum scilicet graveolentia omnia stomachum subvertere soleant, sic odorifera confortare, scripserat. Ut ideo benè stomachica inter medicamenta simplicia à *Ioh. Georg. Macasio* lib. 2. Prompt. mat. med. sect. 10. cap. 9. fuerit relatus, & à *Ioh. Guintherio Andern.* de medic. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. ventriculum corroborare & exsiccare, nec non humores in eo pituitosos à putredine vindicare perhibeatur.

Hinc ad intemperiem ejus frigidam alterandam Moschus à *Sebizio* laudatur part. 4. Manual. pract. sect. 1. cap. 2. atque Sirupo, ad ventriculi frigidi ac phlegmate vitioso laborantis curationem destinato, à *Constantino Africano* lib. de stomach. cap. 11. ut & Diaromati ad frigiditatem stomachi ex phlegmate præscripto permiscetur. Externè etiam, inter ventriculum calefacientia, Ceratum *D. Ioh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. eodem exornat, Scutumque stomachicum, mediante cotone moschato, autore *Casparo Bravone de Sobremonte Ramirez* sect. 6. Tyrocin. pract. cap. 9. effingitur.

Eam ipsam ob causam & ventriculi inflationi succurrit. In hoc siquidem symptomate, *Sebizii* judicio l. c. cap. 8. flatus discutiuntur & ventriculi calor augetur iisdem remediis, quæ in frigida ejus intemperie prosunt. Sic *Arnoldus Villanovanus* Pulverem huic scopo optimum, cum vino vel cibo sumendum, lib. 2. Breviar. Pract. cap. 15. & *Thom. Fienus* lib. de flatib. cap. 18. Unguentum, regioni ventriculi inungendum, describunt.

Nec minùs dolori visceris illius idcirco medetur, prout contra stomachi dolorem ex frigiditate Moschum simpliciter cum vino, vel aliis exhibendum esse *Platearius* cum *Isidoro* præcipit.

Sic in Cardialgia, purgato priùs ventriculo, Electuarium Moscho conditum proponit *Petr. Ioh. Faber* Sapient. univers. lib. de morb. ventr. cap. 3. Et celebre, nec inelegans est Emplastrum ex ambra, alypta moschata, & styrace concinnatum, à *Nicol. Monardo* simpl. med. hist. cap. 7. delineatum.

Quam

Quam ipsam quoque Massam in Pilulas redactam flatus discutere, adpetentiam excitare, & concoctionem juvare, idem Autor perhibet. Debili nempe ciborum digestioni juvandæ Moschus non minùs conducit, ideo Pulveri aromatum in *Mesues* Antidotario, Spiritui vini aromatizato *N. de le Febure* part. 2. Chim. nec non Aromatico rosato Gabrielis additus, in quo Moschum cum Ambra &c. ut basin esse considerandum, *Gabr. Fallopius* de comp. med. cap. 30. statuit. Externa inter præcipuè memorandum est Ceratum stomachicum, Monardiano illi ferè simile, quod Regi Hispaniæ ejusque Proceribus esse familiare, in *Joh. Pravotu* Hortulo med. pag. 15. refertur, ab Exc. etiam *D. Casp. Theoph. Bierlingio* Adversf. Curiof. append. cap. 23. pag. 144. sed paululum aliter enarratum.

Et in specie Puerorum debili stomacho convenire medicamenta moschata *Sebast. Austrius* cap. 36. de puer. morb. ejusque Commentator *Nicol. Fontanus* consentiunt.

Nauseam insuper abigere, & adpetitum restituere, *Ebn Rasais* autor est, prout & Trochiscos aliptæ moschatæ Pilularum formâ transglutitos adpetitui prostrato conferre *Joh. Platearius* in addit. Antidot. Nicol. testatur. Sic Juvenis quidam toto anno cibi fastidio laborans Pilularum cum Moscho paratarum usu fuit restitutus, apud *Zacutum Lus.* lib. 5. Prax. histor. cap. 1. Videantur etiam Pilulæ lib. 2. cap. 12. obs. 1. exstantes.

Quamvis autem eam hic Moscho laudem adsignare nolim, quâ laudatissimis aliis stomachicis præferri aut conferri queat, virtute tamen suâ calidâ, tenui, volatili & alcalicâ non sanguinem tantùm, & consequenter calorem ventriculi confortare, languidosque in nervis spiritus excitare & roborare potest, sed phlegma etiam, salivam, vel pituitam viscidiorem, gravantem, aut fermentum obtundentem, aut fomitem flatibus præbentem incidit & attenuat, aciditatemque p. n. destruit, atque ita inflationes morbosas discutit, dolores abigit, nauseam dispellit, adpetitum auget, fermentum libertati restituit, coctionemque promovet.

In Bulimo denique à nonnullis usus ejus adducitur, licet utplurimum ad symptomatis tantùm conjuncti, i. e. lipothymiæ curam & præservationem ille dirigatur, quâ ratione ægrum odore Moschi, Ambræ &c. excitari, ipsique pullum assatum & aquâ rosarum moschatâ adspersum odorandum & comedendum offerri debere, monet *Leonellus Faventinus* Pract. med. cap. 35. Ipsam tamen etiam causam morbificam ex dictis fundamentis enervare potest, tum in morbi principio, spiritum esurinum acidiorem quasi dulcificando, tum in ejusdem progressu, cruditates viscosas incidendo & corrigendo. Hinc minùs adquiescere possum in *Vict. Trincavelli* judicio lib. explan.

Digitized by Google

in lib. 1. Galen. de art. cur. ad Glauc. cap. 14. dum pro curando animi deliquio in bulimo non quoscunque, vel etiam gratos Moschi &c. odores, sed esculentos offerri scribit; cùm delectando tantùm illi, non alendo spiritus confortent. Ut enim scrupulosiùs hæc jam examini non subjiciam, sufficit, quòd Moschi odor spiritus deliquium passos suscitare & vigori suo restituere queat, requisitam enim simul in adfectu isto nutritionem prout Moschi, ita vini quoque tostarumve carnium nidor haudquaquam præstabit. Aliud itaque erit: lipothymiam in bulimo abigere, aliud: ventriculi & partium aliarum indigentiam necessario commeatu instruere.

CAPUT XXXII.

Moschi virtus anticolica, & anthelmintica.

IN torminibus ventris, colicisve doloribus Moschum facultate calefaciente, discutiente & absorbente prodesse aliquando posse, nullum videtur esse dubium, sive jam frigida aliqua intemperies intestina adfecerit, sive flatus illa distenderint, aut infesta vel acrior acida unà materia vellicaverit. Quin & cùm colicam sæpius ab humore nerveo impuro in mesenterio congesto, crassiore, viscoso, & in lymphæductus excipi, aut in cavitatem intestinorum deponi minùs apto, generari, facilè Cl. *Willisio* credere debeamus, hâc quoque ratione Moschus conveniet, dum vitiosam istam lympham attenuabit, alterabit, atque resolvet. In colica sanè crassos intestinorum flatus ab eo resolvi, jamdudum *Averrhoës* tradidit, cum quo, præter multos alios, facit *Georg. Bertinus* lib. 18. de nat. medicam. cap. 16. colicum dolorem ab eo dissipari scribens. Et tanti hanc potestatem fecit *Paracelsus*, ut in quibusdam colicis doloribus tanquam specificum & arcanum quoddam extulerit. Unde Paragran. tract. 1. morbos ab arcano sive remedio denominandos esse docens, colicam Zibethinam, colicam muscatam sive moschatam, non ventosam, biliosam esse vocandam adstruit. Hunc in finem Aquæ suæ carminativæ procul dubio eundem addidit *Ang. Sala* append. ad hydrelæolog. cap. 14. & Bolo anticolico *P. I. Faber* d. l. de morb. intest. cap. 2. nec non in colico dolore, à crassa lentaque pituita orto, ad noxii humoris à purgatione reliquias, frigidamque ventriculi & intestinorum intemperiem emendandam, alvumque roborandum Diamoschum consuluit *Nicol. Abrah. Frambesarius* Consult. medic.

dic. lib. 5. tit. 5. conf. 2. Externè non minùs conducit. Eapropter in ventris torminibus Olei moſchelini inunctionem ſuadet *Jac. Theodorus Tabernamontanus* de therm. & acidul. cap. 6. & Moſchum oleo rutaceo ſolutum *Jacob. Hollerius* de morb. intern. lib. 1. cap. 41. laudat, non ſolùm parti dolenti inungendum, ſed & cum clyſteribus injiciendum. Quare ipſum etiam Elixir vitæ *Matthioli*, ſcilicet tum aliorum, tum Moſchi ob acceſſum, in clyſteribus colicorum, præſentaneo auxilio, ubi à flatu aut frigiditate morbus provenit, addi, *Auguſtani* mei claſſ. 15. Pharmacop. ſuæ teſtantur.

Vermibus inſuper, in inteſtinis communiter ſtabulantibus, eum reſiſtere, eoſque in corpore necare, in *Conr. Kunrathi* Medull. deſtill. legitur. Quare in Pulveres anthelminticos à *Barthol. Montagnana* cap. 10. Antidot. receptus, & Compoſitioni ad vermes commendatæ *Joh. Bapt. Montano* conſ. med. 222. additus. Nam dum balſamicâ ſuâ & amaricante virtute putredini reſiſtit, eamque quodammodo tollit, eo ipſo vermes, in putredine, vel cum ea perſiſtentes enecat, atque ne ampliùs generentur, prohibet. Ut ſymptomatum graviſſimorum, verminantibus familiarium, àque Moſcho debellandorum nullam mentionem faciam, quale exemplum apud *D. Joh. Nicol. Binningerum* cent. 2. obſ. 85. invenire dabitur.

CAPUT XXXIII.

Moſchi vires uterinæ.

Tero Moſchum eſſe pergratum, à plurimis paſſim adſeritur, medicamentis idcirco hyſtericis adjunctus à *Macaſio* in ſuo Prompt. mat. med. *Licet Moſcho & Zibetho nihil videatur vilius & abjectius, inter odoramenta tamen utero indenda principem habent locum:* verba ſunt *Zacuti Luſit.* Med. princ. hiſt. lib. 3. hiſt. 9. Inque inprimis ex illo phænomeno communiter ſibi perſuaſum olim habuerunt, quòd ab ejusdem odore naribus hauſto feminæ utplurimum in ſuffocationem dictam hyſtericam, ſive uteri adſcenſum incidant, ab eodem autem infernis partibus admoto iterum reſtituantur, ita ut ad ejusdem exhalationes captandas uterus motu aliquo ſurſum deorſumve feratur. Imò tanti hoc nonnulli fecerunt, ut animal aliquod eſſe uterum confinxerint, *Platonis* autoritate

Digitized by Google

tate ita persuasi, ζῶον ἐπιθυμητικὸν τῆς παιδοποιΐας, *animal generandi avidum*, in Timæo; nec non *Aretæi*, σπλάγχνον γυναικεῖον ἄγχιστα ζωῶδες, *muliebre viscus, animalis fermè naturam adeptum*, & ὁκοῖον τι ζῶον ἐν ζώῳ, *velut animal in animali* lib. 2. de caus. & sign. acut. cap. 11. vocantis. Hoc autem suaveolentium desiderium & concupiscentiam *Franc. Perla* lib. de loc. in hom. ex benè elaborati seminis grato odore deducit, quod semen cùm naturali instinctu uterus avidè adpetat, alia quoque odorata quælibet analogiâ quadam sub seminis specie eum desiderare putat. Verùm nonnullæ feminæ ex Moscho graviter interdum cùm adficiantur, opinionem hanc minùs adprobat *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthr. lib. 10. tr. 3. cap. 2. idque eò magis, cùm uterus odores, quà tales, percipere nequeat, organo utpote odoratorio destitutus. *Aretæo* verò uterum non esse animal, sed cum animali quandam saltem habere similitudinem, ipsa ejus verba evidenter edocent; apud Platonem etiam duntaxat secundùm analogiam aliquam sic dici, benè animadvertit *Melch. Sebizius* Manual. med. pract. part. 5. sect. 1. cap. 8. Confertatur quoque *Joh. Langius* lib. 1. Epist. med. 23. Iste autem uteri adscensus, præsertim qualis olim ad præcordia usque venditabatur, uti merè est imaginarius, ita etiam Moscho nullam vim uterinam hic adstruere potest. Quanquam aliàs virtute suâ, quâ cerebrum & cor, eorumque humores nativos, ac nobilissima contenta, spiritus, respicit, utero tum sanitate prædito, tum etiam quandoque morboso egregiè prodesse queat.

Licet itaque Moschi odor hystericam dictam passionem in multis, ceu Cap. XVII. ostensum fuit, producat, eandem tamen curare quoque posse, communiter statuunt, *Averrhoëm* secuti, Collig. lib. 5. de reb. mar. suffocationi matricis eum subvenire, scribentem, idque inprimis, partibus inferioribus si admoveatur. *Quibusdam mulieribus*, inquit *Jac. Sylvius* meth. medic. comp. ex simpl. lib. 1. cap. de animal. *uteri prævocationem adfert, aliis in pesso contra hanc mirè prodest, utero valde gratus.* Maximum ideo ejus usum in Pessis *M. A. Brasavolus* Exam. Sirup. monet, quales passim plurimi proponuntur, inferius CAP. XL. explicandi. Quin & inunctio cum eo facta laudatur, qualem ex oleo de behen cum moscho consuluit *Rodericus à Fonseca* tom. 1. consult. med. 33. & lanam xylinam oleo moschelino, in quo Moschus fuerit resolutus, madentem suadet *Platearius*, summeque utilem inunctionem istam deprædicat atque exemplis confirmat *Petr. Forestus* lib. 28. observ. med. 26. & 33. nec non *D. Joh. Schröterus* in Consil. medic. à *Joh. Wittichio* collect. consl. 54. & 55. Emplastra etiam huic malo, sed præcipuè

cipuè ad præservationem destinantur, quæ modò ipsi imponere umbilico præcipiunt, quale est Ceratum *Ioh. Bapt. Spuntoni*, inter Selecta remedia recensitum, ad retinendum videlicet uterum furentem, Tacamahaca item in emplastri formam cum Moscho ac Ambra redacta *Nic. Monardi* in Hist. med. simpl. & simile *P. Fr. Berardini Christini* cent. 1. obs. med. 2. & 16. nec non cent. 4. obs 26. modò infra illum, umbilicum nempe inter & pectinem, adplicant, cujus exemplum in *Dion. Fontanoni* lib. 3. de morb. int. cur. cap. 20. & *Guil. Rondeletii* meth. cur. morb. lib. 3. cap 69. habetur. In fumum quoque resolutus in uterum immittitur, uti specimen ejus proferunt *Ioh. Agricola* animad. in Poppii part. 1. tract. de Vitriolo, & *Horat. Augenius* Epist. med. lib. 12. ep. 7. Aut inter coxas tantùm adligatus consulitur, ceu videre est in *Horat. Guarguanti* respons. var. tract. 4. Quæ dum fiunt, graveolentia simul naribus adplicare, corpus verò reliquum diligenter munire, Practici præcipiunt, ne suaveolentiâ suâ caput petat, morbumque adaugeat. Verùm, ut liberè, quid hîc sentiam, edicam, iste Moschi & consimilium suaviter fragrantium, circa inferiores corporis partes, usus ex falsâ illa, de uteri è loco suo versus superiora motione & adscensu, nec non singulari erga odorata illa sympathia & adpetitu, hypothesi enatus, istis in corporibus, quæ à gratè odoriferorum halitu naribus admisso suffocationis periculum incurrunt, neutiquam convenire potest, cùm enim & ibi moschatæ atomi nervos uterinos, arteriasque & venas penetrando, spiritibus ac sanguini morbosam illam rarefactionem & agitationem inducere valeant, eo ipso sanè adfectum fovebunt potiùs & contumaciorem reddent, quàm profligabunt. Quod si tamen ab ejusmodi adplicatione cessare quandoque videatur, partim rerum fœtidarum & graveolentium eodem tempore naribus majori quantitate objectarum, validiori operationi, quâ sulphureis suis & narcoticis quasi atomis ebullitionem præternaturalem sopiunt, spiritusque animales compescunt, partim etiam, quòd ab alia causâ, quàm sanguinis tenuitate & caliditate, eodem nempe crassiore & flatuoso, ortum trahat. Cæterùm nec planè rejecerim *Ludov. Septalii* animadversionem lib. 7. §. 161. consignatam, quâ Cerata prædicta ex tacamahaca, cum duobus aut tribus Moschi granis medicati horum impositis, facta felici cum successu imponi negat, cùm ex calore corporis & lecti elevati benè olentes vapores præfocationes potiùs concitent, si nempe ex omni parte cuti arctè non adhæsesint. In suffitu porrò dum Moschus in usum venit, suaviter odoratæ ejus moleculæ ab ignis violentia combustæ & in fœtidas conversæ spiritus animales non ampliùs demulcere, & in tripudia quasi concitare, aut sanguinem admodum rarefacere, sed coërcere possunt. Imò si Linimentorum & Pessorum

sorum adplicationem consideremus, non tam ab ista, quàm juncta vel jungenda ei confricatione & titillatione adfectum, à genitali humore oriundum, cessare, fateri cogimur, quam scilicet confricationem studiosè nonnullos, & vel *Ebn Sina* lib. 3. sect. 21. tr. 4 cap. 18. talem spurcitiem consulentis, autoritate permotos, præcipere scimus, sic e. g. *Fontanonus* l. c. obstetricem duobus digitis, indice & medio, Linimento moschato inunctis, os vulvæ oblinire, ac intrinsecè fricare tantisper jubet, dum humor corruptus è vulva excidat, quod & religiosæ Virgini consuluit *Nic. Abr. Frambesarius* Can. & consult. med. lib. 5. tit. 14. nec non Juvenculæ cuidam venereæ è suo consilio benè cessisse *P. Fr. Berardinus Christinus* cent. 1. obs. med. 2. refert, & *Anton. Guainerius* Pract. de ægrit. matr. cap. 6. *Sæpissimè*, ait, *corruptum sperma seu humor alius venenosus ex confricatione tali egreditur, & præfocata ab ægritudine solvitur.* Qua ratione etiam *Galenus* lib. 6. de loc. adfect. cap. 5. Viduam quandam à gravi adfectu hysterico liberatam fuisse recenset, cùm à manibus obstetriciis titillatione obscœnâ inter curandum subortâ, semen crassum plurimumque excrevisset. Unde ipsum coitum paroxysmo tali mederi, Practici notant; nec tamen necessarium adeo est aut utile, membrum genitale mariti priùs oleo moschatelino, aut alio quovis, in quo Moschi granum fuerit dissolutum, illinire, ceu hujusmodi usûs meminit *Joh. Riolanus* in Instit. medic. de morb. curand. Illam titillationem tamen & perfrictionem à Christiano homine omnino ablegandam, præter alios, meritò judicat *Septalius* l. d. §. 159. eamque ob causam Pessos non minùs odoratos, cùm tentiginem maximam promoveant & satyriasin sæpe inducant, in ista suffocationis specie, ex retento quæ fit semine, non ita tutò in usum duci, §. 160. concludit. Licet etiam hac methodo usurpatus Moschus, dum vasa aperit ac sanguinem fundit, hystericis, quas menstrua suppressa tales efficiunt, non possit non conducere. Ubi sanè *Galenus* consilium lib. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 14. locum invenit, dum in defectu animi ex utero, parti huic odorata, & ea, quæ laxare ac calefacere possunt, medicamenta offerre suadet. Confer. Cl. *Franciscus Bayle* probl. phys. med. 78.

Nunc quid de interno Moschi usu in hac uterina credita adfectione tenendum sit, pariter dispiciendum. Ubi suum maximopere commendat experimentum *Augenius*, quo moschi gr. v. cinnam. caryoph. N. M. ā. ℈j. vino odoratissimo distemperata propinat; & *Bened. Victorius* lib. 1. Empir. cap. 35. moschi gr. ij. cum Spec. aromat. ros. Sir. cort. citr. & Aq. rosar deglutire præcipit. Aliam porrò ex *Solenandro* potionem magnoperè extollit *Laz. Riverius* tom. 1. Prax. med. lib. 9. cap. 6. & cent. 1. obs. med. 65. moschi nempe & sanguinis dracon. ā. gr. xiij. in aq. flor. aurant. ℥iiij. soluta,

luta, adstipulante ipsi Ill. *D. D. Paulo de Sorbait* tract. 1. Med. pract. cap. 78. Pilulas quoque suas proponit *Barth. Montagnana* cons. 226. quas de musco nominare solebat, ab *Augenio* etiam, paululùm tamen immutatas, immensâ laude decoratas. Et *Joh. Zvelferus* Pharmacop. reg class. 6. cap. de Pil. de cynogloss. anodyn. Moschum intrò propinatum summo esse emolumento scribit, cavendo tamen, ne nares feriat. Videatur etiam lib. 3. observ. *Nicol. Chesneau* cap. 14. obs. 1. Ast malum hoc muliebre si à sanguine tenui, bilioso & igneo dependeat, minùs moschata ejusmodi convenire, etiamsi odor eorum naribus non hauriatur, ex dictis jam elucescit, cùm & in stomacho ac intestinis sanguineos, lymphaticos atque nervosos ductus intrare, & sanguinem in motum concitatiorem instigare valeat. Unde si tali in casu cum fructu adsumatur, ille reliquis admixtis gravi odore præditis, & volatiles biliosas Moschi particulas obtundentibus ac contemperantibus debebitur, vel saltem adfectus ab ab alia causa, uti sanguine ad fusionem non ita proclivi, sed crassiori, obstruente vel flatuoso fovebitur.

Quæ morbi etiam diversitas in causa esse potest, quòd dentur hystericæ, à suaveolentibus in ipso paroxysmo odoretenus summum levamen, à graveolentibus autem majorem potiùs adflictionem percipientes. Quamvis consuetudinem quoque multum hic conferre posse, negare omnino nequeam, quæ sanè, quò minùs in motus inordinatos sanguis & spiritus rapiantur, sed potiùs retrahantur, efficere valet. Nec traditam à quibusdam ἰδιοσυγκρασίαν, sive singularem & inexplicabilem penè certorum subjectorum naturam, quâ isto ab odore minimè offenduntur, sed summoperè delectantur, penitus explodere velim: *Dantur*, inquit *Sennertus* Med. pract. lib. 4. part. 2. sect. 1. cap. 4. *quæ nullo modo moschi, ambra vel similium odore offenduntur, sed eos benè ferunt: quales multæ reperiuntur in gynaceis Principum & Nobilium, quæ vestibus moschi vapore, & fumo infectis utuntur.* Conferatur *Franc. Moraus* de malign. febr. parox. tr. 1. cap. 13. obs. 6. Gravissimi adfectûs hysterici exemplum adnotat *Gregor. Horstius* obs. med. part. 2. lib. 1. obs. 24. in Matrona ab adhibitis medicamentis adpropriatis fœtidis graviora symptomata perpessâ, à Moscho autem & Ambra feliciter restitutâ, & obs. 38. nobilem Virginem religiosam in ipso paroxysmo ab odoratissimis, Moscho &c. mirè refectam adducit; idem & se observasse *D Guern. Rolfincius* Epitom. meth. cogn. & cur. partic. corp. affect. lib. 3. cap 24. *D. Thom. Bartholinus* cent. 3. hist. anat 28. & *Nicol. Chesneau* l. c. testantur. Matronas à fœtidis valdopere læsas, beneolentibus verò itidem sanatas *D. Simon Paulli* cl. 3. Quadrip. botan. cap. de angel. & *D. Casp. Theoph. Bierlingius*

 Advers.

Digitized by Google

Adverſ. cur. 54. Virginem etiam adfectibus hyſtericis ſpaſmodicis exagitatam, & Ambræ odore mirè refectam *Phil. Höchſtetterus* dec. 9. obſ. med. caſ. 1. recenſent. Et hæc veriſſima eſſe, in praxi ſua ſæpe expertus fuit, hancque diverſitatem A. 1680. deprehendit in duabus Virginibus illuſtribus Magnificus noſter *D. Febrius*, quarum altera 26. annos nata ex diuturna hæmorrhoidum & menſium obſtructione ſubitò in convulſivos dolores lateris ſiniſtri ad collum deſcendentibus abripiebatur cum metu ſuffocationis, ſyncope, palmo cordis & levi delirio modò cum riſu, modò cum lachrymis, cum pavore continuo, præſertim noctu, & aphonia interpolata: Præcedebant nauſea, vomitus, ventris inflatio, murmura, ſternutationes crebræ in tres & quatuor horas (quod rarum & mirum) continenter exploſæ, dolor item dorſi & lumborum, capitisque quandoque intenſiſſimus, à quo plerunque graviſſimi paroxyſmi exortus, qui non niſi ſuaviſſimis moſcho & ambrâ prægnantibus remediis ſiſtebatur, cùm econtra caſtorium ipſi adverſiſſimum eſſet, quod tamen illuſtri Sorori natu majori nuptias penitus averſanti, ideoque ſæpius hoc malo correptæ in hoc adfectu Panacea unica, & à ſuaveolentibus tantus horror, ut nec aquam roſarum aut cinnamomi perferre potuerit. Prior autem illa meliori ſidere afflata paulò poſt febri tertianâ correpta cum ſternutatione ſemper incipiente, duplici hoc irritamento concuſſa, menſibus confertim prorumpentibus, evaſit.

Ad uteri porrò prolapſum ſive deſcenſum, aut, ut ipſe loquitur, matricis præcipitationem, conducere Moſchum, ſi naribus odor illius attrahatur, ex *Plateario* patet. Ambram, Moſchum, Galiam moſchatam, Aliptam moſchatam, & his ſimilia naribus continuò admovenda, usque dum in ſuam redeat ſedem, *Lud. Mercatus* de mulier. affect. lib. 2. cap. 11. ſuadet, inguinibus etiam Unguenta, Cerata, & Emplaſtra moſchata tum ad retrahendum, tum retractum in ſede ſua conſervandum uterum, ibidem proponit. Ad quem poſteriorem ſcopum etiam in *Roderus à Caſtro* lib. 2. de morb. mulier. ſect. 1. cap. 16. duo Emplaſtra, è regione umbilici utrique lateri admovenda, recenſentur, quorum unum ℈ß. alterum ʒß. Moſchi recipit, quamvis typographicum hic ſubeſſe mendum, nimia Moſchi doſis perſuadere queat. Et *Amatus Luſit.* cent. 1. cur. med. 14. in juvencula, uteri procidentiâ adflicta, Moſchum & Galiam moſchatam naribus, econtra graveolentia pudendis, nec non Ceratum moſchatum pubi feliciter adplicitum memorat. Verùm hæc ipſa in ſymptomate illo Moſchi adminiſtratio priori illâ erroneâ opinione nititur, quâ uterus odoratis, quà talibus, delectari, atque ad ea motu locali ferri putatur, quæ odoris inſectatio cùm ſit fictitia, non minùs omnis ille uſus ejusdem valoris erit æſtimandus. In *Amati* ſanè exem-

exemplo nisi manuali operâ facta repositio accessisset, neque supernus, neque infernus Moschi usus quidquam conduxisset. Interea tamen, ne omnino frustraneam hanc & frivolam adhibitionem proclamare velle videar, (licet minoribus sumtibus, remediisque magis adpropriatis hîc rem peragi posse non diffitear,) Moschum roborando cerebrum & nervos, sanguinem porrò emendando, & spirituosis ac calidis particulis instruendo, symbolum aliquod ad curam faciliùs absolvendam quandoque contribuere arbitror, cùm plerunque procidentia ista nimiâ partis illius & vicinarum à laxitate, ob frigidam humidamque intemperiem productâ, descendat, sive jam ipse uteri globus propendeat, quod licet à *Theod. Kerckringio* Spicileg. anat. obs. 20. & 53. *Henr. Roonhusio* lib. 2. obs. chir. & *Jobo Mekerano* obs. chir. cap. 51. impossibile judicetur, interdum tamen, & præcipuè post partum, fieri posse, non omnino negaverim, sive vaginæ tantummodo rugosa tunica ampliata & dilatata illum ementiatur.

Menstruum insuper proritare fluxum, non immeritò statuitur. Cùm autem Emmenagoga triplici communiter sub capite proponantur, debilium nempe vel mitiorum, mediocrium, & validorum, mediis adcensere Moschum consueverunt, quos inter est *Jacob. Sylvius* comm. de mens. mul. *Lud. Mercatus* l. c. lib. 1. cap. 9. *Rodericus à Castro* d. l. lib. 1. sect. 1. cap. 4. & *Joh. Prevotius* de morb. uter. cap. 4. Quin & ad ipsum pertinet, quod Hippocrates sect. 5. aphor. 28. scriptum reliquit: γυναικαίων ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι πυρίη: *Suffitus*, vel odor *aromatum*, rerum benè olentium, *muliebria*, menstrua *educit*. Quo ipso vim expultricem uteri excitari, atque venarum, quæ uterum attingunt, obstructiones aperiri, compactiorem uterum rarefieri, algiosum recreari, & materiam lentam incidi, *Ioh. Heurnius* aliique interpretantur. Scilicet Moschus virtute suâ attenuante non pituitosos tantùm humores, obstructiones vasorum uterinorum concitantes fundens atque resolvens, sed & sanguinem ipsum crassiorem & ad motum tardiorem rarefaciens inque ὀργασμὸν concitans deprehenditur. Idque tum internè, tum externè in usum ductus efficit: Sic prosunt Pilulæ de moscho, sive uti corruptè vocat, de dyamosco, *Barthol. Montagnana* in Antidot. cap. 20. Pilulæ & Pulvis *Prevotii* l. c. Morselli *Anton. Cermisoni* in Consil. med. cap. de ægrit. matr. cap 6. Cum Moscho, qui miram habeat sanguinem eliciendi facultatem, pro ditioribus confici Pessarium, in *Joh. Varandeo* de morb. mul. lib. 1. cap. 2. legitur, quales Pessi & Nascalia passim plura describuntur, v. g. in *Iacob. Mollerii* lib. 1. de morb. int. cap. 58. *Fel. Plateri* Prax, lib. 2. cap. 14. *Cermisoni* cap. de ægrit. pect. cons. 13. cap. 7.

V 2 Zacuti

Zacuti Luf. Prax hift. lib. 3. cap. 10. Feminam, quæ ex folo Moſchi odore menſes ſuppreſſos provocaverat, Neapoli inviſit *D. Thom. Bartholinus*, ceu refert cent. 2. hiſt. anat. 87. In Suffitus etiam utero dicatos, qui capite munito, ne fumus ad nares pertingat, excipiendi ſunt, adſciſcitur, qualem ex pulvere aromatum & Galiæ moſchatæ, carbonibus accenſis injecto, convenire *Iul. Caſ. Claudinus* de ingr. ad infirm. lib. 2. ſect. 2. cap. 26. arbitratur. Neque negandum, ſatis efficaces hos eſſe poſſe, cùm penetrantiſſimi eorum ſalino-ſulphurei halitus ipſum uterum immediatè attingant, craſſitiem vel lentorem humorum egregiè incidant, ſi quod acidum oſcula vaſorum conſtringat, illud abſorbeant, ſanguinem ut moveatur exagitent, ſicque vaſorum ſanguiferorum extremitates reſerare valeant. Aſt Moſchi pretioſum corpus effumationi huic deſtinare, opus haud eſt, cùm leviori pretio aliud aliquod comparandum facilè eundem præſtare queat effectum, Moſchus autem carbonibus vivis injectus, ſuavitate exutâ, ingratum potiùs in fumum abeat & deſtruatur.

Sed quòd nonnulli immoderato in Menſium fluxu itidem eum adhibeant, non ſemper probari poteſt. *Prevotius* quidem l. d. cap 5 medicamenta fluxum iſtum ſiſtentia interdum cum vehiculo exhiberi notat, quando nimirum vaſa uteri conſtringere conſilium eſt. Aſt cùm medicamentorum, ſimplici ingredientium mixturâ vel confuſione paratorum tanta non ſit unio, ut unum nexu indiſſolubili alterum ad hanc illamve partem comitetur aut dirigat, ſed magis reſolubilia, quale inprimis Moſchus eſt. ſtomacho elabantur, non exſpectatâ cæterorum fixiorum, uti adſtringentium, actuatione & diſtributione, vinculi iſtius infirmitas abunde elucet. Imò Moſchum eſſe ſpecificum uterinum, ita ut partem hanc magis, quàm aliam quamcunque, nervis aliiſque vaſis abundantem, & neſcio quâ occultâ proprietate reſpiciat, magnum adhuc eſt dubium. Licet fortaſſe in uſum venire aliquando poſſit, ſi fluxus ille uterinus à frigida humidaque uteri intemperie, eundem debilitante, oſculorumque laxitatem efficiente produceretur, ubi virtute ſuâ roborante, calefaciente, &c, exiguum illud ſi attendendum, ſiccante aliquid contribueret; vel ſi grumeſcens unà ſanguis, juxta cum adſtringentibus, diſſolventia requirat.

Cæterùm facultate, quâ menſtruum remorantem ſanguinem propellit, Lochia non minùs ſegniùs prodeuntia exterminat.

Prout & Secundinas abigere, fœtusque exitum hac ratione urgere vel facilitare creditur.

De Secundinis retentis teſtatur *Kunrathus* in Medull. deſtill. quòd carboni-

bonibus injecti Moschi fumus per infundibulum corpori immissus citò easdem expellat.

Ex Sinis etiam didicit *Boymius*, facilem partum reddere doloresque abigere parturientium. Id quod interno pariter & externo usu efficit. Sic Trochiscorum Galiæ moschatæ pulverem cum vino albo datum difficulter parturientibus accelerare partum, fœtum quoque mortuum & secundinas exterminare, *Gualth. Ryffius* Enchir. med. lib. 2. cap. 3. §. 89. scribit. Roborando inprimis hoc præstare, clarè satis *Varandæus*, *Rondeletius*, *Platerus*, & *Sennertus* innuunt, Confectionis ideo alkermes, & Pulveris diamoschi exhibitionem laudantes. Ipsis imbecillis parturientis naribus Moschum admovere præcipit *Dion. Fontanonus* l. c. cap. 25. addens: *Nec verendum, matricem, quæ bonis odoribus delectatur, sursum revocari, sicque partum impediri. Nam fœtûs gravitas uterum deprimit, sursumque ascendere prohibet, atque interim bonis illis odoribus parturientis vires & spiritus roborantur valdeque juvantur.* Quod & *Zacutus* Prax. hist. lib 3. cap. 18. nec non *Joh. Wittichius* Consil pro gravid. & partur. monuerunt. Ast feminis adfectui isti hysterico obnoxiis moschatorum ejusmodi usum minùs commodum esse posse, nullus dubito, quem sanè fœtûs gravitas nullo modo inhibet, cùm creditum illum adscensum esse commentitium, ex superioribus pateat, indeque gravidis & parturientibus eadem sanguinis & spirituum dispositio esse queat, quæ à Moscho excitari, symptomatumque istorum productionem causare valeat: Prout vicissim feminæ, aliàs adfectui huic ex suaviter odoratis minimè obnoxiæ, præstans indè remedium in partu facilitando sibi polliceri utique possunt. Quales fuisse suspicor, quarum inter parturiendum defectionibus moschata plus vice simplici securè exhibita memorat *D. Dan Ludovici* Pharm mod. sec. adplic. pag 646. Quin & in Suffimigiis usus ejus ab *Ebn Sina* lib. 3. sect 21. tract 2 cap. 23. &c. commendatur, quâ ratione magnum iterum encomium meretur Galia moschata à *Ioh. Plateario* addit. in Antidot. Nicol. & *Hier. Mercuriali* de morb. mul. lib. 2. cap. 3. Ipse quoque Moschus &c. prunis ardentibus impositus partum facilem procurare, locos muliebres aperiendo, & ad inferiora trahendo, dicitur *Joh. Guintherio Andern.* in Gynæc. comment. Et difficili admodum in partu Linimento moschato uteri collum frequenter illinire docet *Johannes le Bon* cap. 2. therap. gravid. Videtur et cerebrum & nervos cùm roboret, eoipso etiam uteri, ut corporis maximè nervosi, vires egregiè adauget, ita ut expulsionem fortiùs peragere valeat, imò totius corporis vires ad actum illum concurrentes firmando prodest, spiritus etiam conturbatos & inordinatè se moventes dolorificos compescit, ac suavitate suâ

V 3 demul-

Digitized by Google

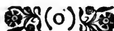
demulcet. In fumum autem resolutus acribus suis effumationibus uterum ad expulsionem stimulat.

Aliàs etiam, ubi tempus maturitatis fœtûs nondum advenerit, usurpatus, moderatè tamen, ne nimio usu sanguis justò commotior abortum potiùs acceleret, gravidas confortat, abortumque inhibet, Mixturæ ideo à *Roderico Castrensi* l. c. lib. 3. sect. 1. cap. 22. pro fœtu roborando præscriptæ (pro cordis etiam cæterarumque partium in gravidis conformatione à *Zacuto* cap. 15. paulò tamen aliter propositæ,) additus. Emplastra quoque vel Cerata hîc trahi in usum solent, quale ex *Claudino* desumtum sibi multâ experientiâ & usu familiarissimum deprædicat Nobil. *D. Franc. Ignat. Thiermairius* lib. consil. med. 1. cap. 13. uteri regioni admovendum. Sin ex humiditate aliqua aut frigiditate præternaturali uteri metuendus sit abortus, Suffimenta, Linimenta, Emplastra *Rodericus à Castro* lib. 4. cap. 4. Pessaria cum Moscho parata *Arnoldus Villanovanus* in breviar. pract. lib. 3. cap. 3. proponunt.

In Uteri dolore, si à sanguine crasso & coagulato suscitetur, Pastillorum moschatorum suffitum describit *Rodericus* modò nominatus, quo grumosum dissolvi sanguinem, atque tenuiorem reddi, verissimè pronunciat, Aquam theriacalem etiam & Laudanum opiatum contra affectum hunc internè sumenda adjungens. In eodem à flatuum copia orto Emplastrum odore isto imbutum maximi semper fuisse momenti *Ludov. Mercatus* lib. 2. cap. 14. perhibet.

Unde non minùs in Uteri inflatione fumum ex Trochiscis moschatis ei immittendum præcipit *Balth. Brunnerus* consil med. 67. & Moschum ac Zibethum singulariter uteri tumoribus conducere, cum modica lana suppositum, *Joh. Guntherius Andernac.* de med. vet. & nov. comm. 2. dial. 6. arbitratur.

Ex quibus jam sponte elucescit, quòd in Uteri debilitate, intemperie frigida, vel humida utiliter adhiberi queat; quales remediorum formulæ tum apud dictum sæpius *Castrensem*, tum alios pro lubitu videri possunt.

CAPUT

CAPUT XXXIV.

Moschi vires venereæ.

Oschum insigne pharmacum esse aphrodisiacum, omnibus in confesso est. Quod ex Veteribus jam olim Averrhoi notum fuit, dum coitum augere docuit. Unde etiam pollutionem nocturnam producere in nonnullis solere, supra jam percepimus.

Zibethum in folliculis animalis sui abundans, quia ad excretionem sui ipsum irritat, Naturam nobis per id vim ipsius ad coitum incitandum significâsse putat *Castellus* cap. 10. de Hyæn. odor. Idem de Moscho dicere possemus, quem abundantem in folliculo suo, dum venereis stimulis agitatur, animal magis stimulare non omnino negabimus; modò naturales illæ signaturæ & indicia aliquod in Natura fundamentum haberent, ingeniique figmenta non exsisterent.

Hinc Indi, si in venerem procliviores esse volunt, ex Bangue, plantâ cannabi haud absimili, nec non Moscho & Ambra, cum Saccharo Electuarium conficiunt, referente *Christophoro à Costa* libr. Aromat. cap. 55. Hinc & apud alios frequens in Electuariis ejus usus solet esse, quale magnoperè dilaudát suum lib. 2. Prax. med. admir. obs. 120. descriptum *Zacutus Lusit.* aliudque sub Confectionis magnanimitatis nomine *Hadr. Mynsichtus* sect. 13. Armament. med. chim. Elegans est, quod tum *Bald. Timæus* lib. 3. cas. medic. 51. tum juxta cum Morsulis delineat beatus noster *D. Phil. Jacob. Sachsius* lib. 2. Gammar. sect. 1. cap. 6. sect. 6. ut & Spiritus radicum satyrii Ill. *Guerneri Rolfincii* Chim. in art. form. redact. lib. 3. sect. 1. art. 2. cap. 7. Tabellæ *Riverianæ* cent. 4, obs. med. 70. & Pilulæ obs. 79. aliæque *Cardani* observ. 5. inprimis verò *Wedelianæ*, sæpius expertæ, quas sect. 2. de medicament. compos. 8. pag. 117. describit, ex ambra, moscho, resina xylaloës, & laudano opiato (quod concentrando spiritus prodesse statuit,) compositas. Porrò Aqua vitæ diasatyrionis *Ang. Sala* cap. 8. App. hydrel. Rotulæ, Pulvis & Aqua *Thom. Mermanni* lib. 5. consult. med. 29. proposita. Pretiosi & regii sunt Trochisci viperini confortantes in App. Ann. VI. Eph. Germ. Curios. à Nobil. *D. Mart. Bern. à Bernitz*, juxta cum aliis medicamentis huc facientibus, tit. 20. memorati. Sexagenario, ut se virum ostenderet, Moschi grana aliquot cum olei ex pini nucleis ℥j. bibenda suasit *Henricus ab Heer* obs.

obſ. med. 9. Ova quoque alioſque cibos eo conditos *Balth. Brunnerus* conſ. med. 64. Externum pariter ejus uſum ex Medicis Perſicis tradit *Serapio*, ſi nempe cum oleo cicino reſolutus virgæ illinatur, cùm ſit in eo humiditas quædam, per quam coitum excitet. Cum oleo verò ſambucino femoribus vel ventri inungere quosdam, *Conſtantinus Africanus* autor eſt. Cum Balſamo diſtemperatum laudat *Barth. Montagnana* conſil. 65. canon. 12 Et Regum impenſam eſſe ſcribit *Petr. Foreſtus* lib. 26. obſ 19. virilitatem Opobalſamo, & renum partes cum mero diluto Moſcho inungere. Quem cum vino diſtemperatum Moſchum, & membro virili adpoſitum, in veneris impotentia ex *Gilberto* quoque laudat *Petrus Hiſpanus* cap 45. Theſ. paup. Nec nominari recuſat Linimentum à *Rein. Solenandro* ſect. 4. conſ. med. 17. præſcriptum, alterumque *Riverii* l. c. obſ. 70. parùm ab illo differens, ſed ob Ambræ acceſſum multò pretioſius; ut & Balſamum *Timaeanum* loc. cit. ac Linimentum *Mermannianum* conſult. 30 Quæ inunctiones non virili tantùm membro, ſed & vicinis partibus, ſcroto, perinæo, lumbiſque deſtinantur. Aſt quòd à nonnullis ipſæ etiam plantæ pedum, aut dextri pedis pollex, ceu illius exemplum apud *Guainerium* tr. de ægrit. matr. cap. 24. hujus apud *Mynſichtum* Armam. ſect. 34. proſtat, inungi præcipiuntur, partim ſuperſtitioſum, partim ſupervacaneum, aut nō usq; adeo valde proficuum eſt cenſendum. Licet prodeſſe nonnihil queat, cùm & ſuavis exhalans odor ipſas etiam nares feriat, ſicque cerebro &c. communicetur, & per poros cutaneos ſubtiliores quædam atomi penetrent, ſanguini ac lymphæ mox commiſcendæ. Quâ ratione non minùs aliqualem uſum præſtabit, ſi goſſypio inſperſus in Sacculo cordis regioni adpendatur, prout tales *Mermannus* conſ. 28. & *Claudinus* conſ. 12. & 103. conſuluerunt; vel Unguenti formâ pectori inungatur, ceu exemplum habetur apud *Brunnerum* l. c. vel ſi cum eo in ſpirituoſis liquoribus ſoluto cordis regio foveatur, qualem fotum profert *Rod. à Fonſeca* tom. 1. conſ. med. 10. Quam Moſchi energiam, jucundo halitu genium titillantem, libidinemque vellicantem ponderans, eandem ob cauſam, antiquâ conſuetudine, nuptiales thalamos floribus & jucundiſſimo thymiamate perfundi ſolitos, ac *Commodum* Imperatorem, graſſante peſte, Unguentis cùm eſſet uſus, majores ad libidinem flammas concepiſſe, ex *Niceta* refert *Joh. Bened. Sinibaldus* Geneanthrop. lib. 2. tract. 2. cap. 11.

Cùm verò ad actum illum, propagationi generis humani dicatum, non partium tantùm ſolidarum, vel pudendarum, ſed & ſeminis inprimis, ſanguinis atque animalium ſpirituum vigor requiratur, Moſchus quàm commodè hîc operetur, facilè colligitur. Utpote qui ſanguinem activis calidis, ſpirituoſis particulis non ſufficienter inſtructum, iisdem exornat, agitat, & impel-

impellit, spiritus animales torpidiores excitat & quasi vivificat, succum nerveum vel potiùs serum attenuat atque emendat, semini turgescentiam conciliat, eique acrem nonnihil stimulantem virtutem imprimit, sicque genitales partes calefacit, inque debitam tensionem deducit. Utrùm verò semen ipsum adaugeat? quod *D. Joh. Tilemannus* & *Joh. Georg. Macasius* innuunt, si materiam seminis spectemus, negatur, sin ejusdem perfectionem, haud gravatim admittitur. Ast flatuosam in eo humiditatem, quâ πρὸς τὰ ἀφροδίσια παρορμᾶν creditur, cum *Sal. Alberto* adsignare ei nequeo, quia neque flatuosa ei inest substantia, nisi vocabulo hoc ad spirituosam denotandam abuti quis velit, neque humiditas singularis aut aphrodisiaca in corpusculo ejus sicco dominatur.

Ipsas denique feminas in venerem irritare valet. Qualem prolis quidem cupidissimam, sed veneris desiderio nullo modo lacessitam enarrat *Petr. Pachequus* in obs. Riverio commun. 19. cui Electuario, Confectione alkermes & Moscho exornato, stimulos istos sopitos voluptatemque restituit. Pariter cum oleo liliaceo moschato perunctum veretrum mulieris ignaviam ad venerem discutere, immisso etiam in dormituræ sinum Pessario *Joh. Hucherus* lib. 1. de steril. pag. 8. scribit. Mulieribus porrò, quæ minùs propensæ sunt in venerem, Moschi externum usum suadet *Forestus* lib. 28. obs. 58. quem noctu sub pulvinaribus habere debeant, aut, suffocationi uterinæ si obnoxiæ sint, coxis adligatum.

CAPUT XXXV.

Virtus Moschi in sterilitate muliebri.

Licet variæ conceptionis impeditæ sint causæ, in uteri tamen intemperie aliqua frigida aut humida, vel etiam vasorum & ductuum uterinorum obstructione sæpius consistere certum est, quod *Hippocrates* sect. 5. aphor. 62. his verbis expressit: *Quæ frigidos & densos uteros habent, non concipiunt. Et quæ humidos uteros habent, non concipiunt: Extinguitur enim in ipsis genitura.* Quam spissitudinem etiam ab humorum crassorum & frigidorum copia prodire arbitratur *Lud. Mercatus* lib. 3. de mul. aff. cap. 3. Uteros verò, si humidiores, quàm eorum naturæ conveniat, extiterint, siccandos, iisque suffitum esse admovendum *Hippocrates* lib. 1. de

morb. mul. prodidit. Quibus consideratis, posse Moschum huic malo mederi, concluditur, dum sanguinem & serum frigidiora calefacit, crassiora dissolvit, justò humidiores partes exsiccat, pituitosos & mucosos humores attenuat, sicque obstructiones tum vasorum, tum aliorum meatuum & pororum aperit, quò nempe semen virile immissum nec obtundatur & enervetur, nec ab ulteriori penetratione prohibeatur, sed calore moderato foveatur, actuetur, atque ad muliebre ovarium absque impedimento deferatur, sicque fœcundatis ovulis, eadem liberum nacta transitum in uteros temperatos recipiantur. Quem in finem *Dom. Leonus* in arte med. sect. 3. lib. 6. cap. 13. Electuarium in multis expertum profert, cum Moscho compositum. Et ovum recens exclusum, unico illius granulo admixto, absorptum, ad conceptionem juvandam optimum se reperisse *Ioh. Bapt. Porta* refert lib. 8. Mag. natur. cap. 7. Suffitus & Pessus moschatus legitur in *Roderici Castrensis* lib. 3. sect. 1. cap. 11. Pluresque alias hujusmodi Pulverum, Confectionum, Injectionum, Suffimentorum, Pessariorum, Linimentorum &c. formulas tum alii, tum *Platearius*, *Sennertus* lib. 4. Med. pr. part. 2. sect. 4. cap. 2. *Platerus* Prax. tr. 1. lib. 1. cap. 17. 19. & observ. lib. 1. *Bened. Silvaticus* cent. 4. consil. 23. 34. 36. 46. *Riverius* Pr. med. tom. 1. lib. 15. cap. 15. *Wittichius* de steril. mul. *Hucherus* d. l. lib. 2. *Rocheus* de morb. mul. cap. 20. *Ruffius* de generat. hom. lib. 6. cap. 7. consignarunt.

CAPUT XXXVI.

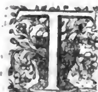
Moschi usus arthriticus.

IN malis arthriticis Moschum nonnulli medicamentis permiscere consueverunt: Qualis est Aqua illa, quam *Conr. Gesneri* Euonymus pag. 430. contra omnes morbos frigidos, epilepsiam præcipuè, membrorum mollificationem, podagram & articulorum dolores producit, nec non altera Aqua vitæ, arthriticis & contractis pag. 454. dicata. Quibus addantur, ex Consiliis medic. *Scholzianis*, consil. 229. Pilulæ, quas in arthriticis multis saluberrimas fuerat expertus *Hieron. Donzellinus*. Licet cæteroquin cujusvis arthritidis curationem omnem à Moscho posse absolvi, nequaquam adstruam, aut præ infinitis aliis remediis singularem prærogativam habere eum credam, quandoque tamen in ejus perfectiori curatione symbolum posse conferre arbitror, cùm eadem cerebri sæpe vitio, serosas, & vel

vel per ipsos nervos, fluxiones ad articulos concitantis, oriatur, quo itaque fonte non exsiccato, constans & firma medela haud est speranda. Unde ad cerebri corroborationem, frigidos humores generantis, Specierum diambræ, diamoschi &c. usum tum alii, tum unà cum Balsamorum moschatorum temporibus, vertici, & naribus inunctione *Martin. Pansa* cap. 14. Conf. antipodagr. non ineptè proposuit. Imò ipsis quoque membris dolentibus commodè quandoque adplicatur, iisdem, si ab humore calido & bilioso non occupata fuerint, virtute suâ attenuante, resolvente, ac discutiente succurrens, cujus etiam intuitu, non grati tantùm odoris causâ, in Pulverem antipodagricum *Cnöffelianum* in Append. Anni VI. Miscell. Germ. Curios. tit. 22. cap. 4. fuisse receptum, suspicari liceat. Ut acoris hostilis, in arthriticis sæpe furientis, à Moschi sale volatili qualemcunque mitigationem, haud improbabilem, pluribus non persequar.

CAPUT XXXVII.

Moschi virtus contra fœtores.

TÆdiosus admodum & abominabilis adeo quorundam è toto corpore, ejusve partibus, alis præcipuè pedibusque (de narium & oris fœtore supra jam fuit actum) exhalans est odor hircosus, ut passim exprobrare eundem Poëtæ non omiserint. Prout pessimum illum Poëtam, *Mævium*, à *Virgilio* quoque Eclog. 3. inculpatum, *Horatius* Epod. 10. cùm naufragium ei imprecaretur, satis mox in principio se perstrinxisse credidit, olentem *Mævium* ipsum adpellans, & Epod. 12. Anum libidinosam increpans, gravem hirsutis cubare hircum sub alis &c. objecit. *Plautus* porrò in Mercator. Act. 3. scen. 3. Seni venereo sic accinit:

Jam plenus ætatis, animaque fœtida,
Senex hircosus, tu osculere mulierem?
Uti ne adveniens vomitum excutias mulieri.

Catullus etiam *Rufum* hoc epigrammate irridet:

Lædit te quædam mala fabula, quâ tibi fertur
valle sub alarum trux habitare caper,

Hanc metuunt omnes; nec mirum, nam mala valde est
bestia. &c.

& : *crudelem nasorum interfice pestem.*

Quàm graphicè *Thaidis* fœtorem exagitet *Martialis*, lib. 6. Epigr. 93. videre est.

Cùm verò mephitis illa non naribus tantùm sit execrabilis, conversationi humanæ contraria, & conjugalem sæpe amorem supprimens, (exemplum præbentibus apud *Antigonum* cap. 13. rer. mirab. Lemniis mulieribus,) imò quorundam populorum, præsertim Græcorum consuetudine, *Joh. Isac. Pontani* in rer. Danic. histor. indicio, sufficiens divortii causa, ideoque artes inter amandi ab *Ovidio* munditiarum studium inculcetur:

Nec malè odorati sit tristis anhelitus oris,
nec lædat nares virque paterque gregis.

sed ipsi etiam corpori non parùm noxia, sanguinem & spiritus inficiens, omnesque corporis partes pervadens, meritò ejusdem quoque curationi operam navant Medici. Quam equidem ipsius causæ eradicatione omnium convenientissimè tolli, facilè conceditur, antequam tamen id impetretur, suaviorum odorum usu ut obscuretur, non minùs requiritur. Quo in passu Moschi odor nobilissimus prima inter remedia facilè locum inveniet. Quantumvis enim humiditatem illam corruptam & putrescentem discutere & exsiccare quodammodo valeat, debilior tamen hic ad perfectam curationem absolvendam, aut magnopere adjuvandam vis ejus comperitur, ita ut palliativam, quam vocant, curam potiùs peragat.

Hoc igitur respectu contra virus axillarum, si eo inungantur, atque diligenter confricentur, commodum judicavit *Platearius*; quod in earundem, nec non interstitii mammarum fœtore cùm eo in olei caryophyllorum & cinnamomi guttulis aliquot, vel, quæ Moschi intuitu, ob odoris, quæ relinquitur, libertatem, commodior est, lavendulæ aquâ soluto, peragere *Kunrathus*; & *Sennertus* lib. 5. Med pract. part 3. sect. 1. cap. 9. Linimenta moschata alia conficere, aut etiam Pilam odoratam sub alis gestare edocuit.

Quamvis ea sæpe ingratarum ejusmodi atomorum sit multitudo & efficacia, ut nec validissimi odores eundem obfuscare, si loqui ita liceat, valeant. Quales sanè fuisse certum est in Literato quodam, quem beati *D. Sachsii* scholion obs. 191. Ann. II. Miscell. nat. Curios. indicat, quibus nec penetrantissima tot odoratorum ingredientium effluvia, in Theriacæ magna mixtu-

mixtura contingentia prævaluerant, quod & in *Thaide Martialis* notaverat hoc disticho:

Cùm benè se tutam per fraudes mille putavit,
omnia cùm fecit, Thaida Thais olet.

Scilicet major odor, sive jam ille fœtidus, sive suavis existat, obscurat minorem. Prout nempe in cujusvis pharmaci operatione, si scopum præfixum attingere debeat, proportionata ejusdem quantitas, quæ morbo major sit, eumque debellare consequenter valeat, requiritur: sic & in hoc passu eadem requisita proportio est attendenda, ita ut suaviter odoratæ exhalationes & numero & virtute superent fœtidas, quæ ingratum aliàs odorem accessione suâ potiùs adaugerent. Quâ sanè explicatione problema *Aristotelicum* commodè satis resolvitur, quo: Cur unguentorum magna pars sudori permixta malè oleat, quædam verò suaviter aut non pejus? quæritur.

Hæc Moschi fragrantia in aliis etiam fœtoribus supprimendis eapropter utilis esse potest, cujus idcirco usum in Pomis, Aquis, Balsamis & Chirothecis, ad Anatomicos fœtores fallendos tangit Ill. *Bartholinus* Consil. de Anat. pract., qui ipse tamen nunquam, cùm sacra hæc tractaret, Unguenta placuisse sibi testatur. Nimiùm sanè delicatæ nares ad Sacra ista utique minùs quadrant, inprimis si manus unà sectioni admovere lubeat, ubi semel remotis istis deliciis odoratis, continuò naribus objici inter secandum cùm nequeant, fœtor cadaverosus eò potentiùs nares feriet, quo aliàs semel imbutæ magnopere postea eundem haud persentiunt, aut ab eo contristantur; quinimo, si necessitas urgeat, ab alio aliquo, juniperino &c. fumo penetrantissimo &c. longè feliciùs præservantur.

Eadem fœtoris tollendi intentio in Cadaverum vulgata conditura Moschum admittit, quem sæpius scopo huic adaptari novimus, exempla suppeditante *Petr. Foresto* lib. 29. obs. med. 29. in schol. *Wolffg. Hösero* Herc. med. lib. 5. cap. 2. & *Georg. Hier. Welschio* observ. Reusner. 200.

Idem fallendi artificium considerantes Practici, in Scabie etiam Moschum adhibent, dum topicorum quorundam ingratum odorem ab eo obtegi vident. Multi enim, teste *Petr. Borello* cent 2. obs. med. 7 ob Unguentorum fœtores sæpe curare scabiem renuunt, quod non facerent, si aliquod jucundum, facile & non fœtidum exstaret remedium, cujus deinde formulam subjungit; quamvis hæc, quoad Moschum, ab unctuoso corpore reliquo obtusum, voto minùs respondeat.

 Quod

Digitized by Google

Quod in Fonticulis quoque *Casp Bauhinus* lib. 1. de remed. form. cap. 63. observat, linteolum vel pisum in aqua rosarum moschata humectatum iis, si fœteant, imponendum monens.

Talis etiam ejus usus in Lue venerea quibusdam arridet, quem Unguentis & Suffitibus mercurialibus, ob fœtorem concomitantem, adjungunt. Quamvis nonnulli, ut hydrargyri, morbi istius alexipharmaci quasi specifici, corrigens addere, aut etiam ut per se singulare remedium ipsi opponere ament, qualem nimirum curandi, & Moschi exsorbendi integram drachmam pro dosi requirentem modum *Leonh. Floravantius* lib. 2. Thes. vit. hum. cap. 20. habet, siccandi, tumores gummosos resolvendi, atque sudorem provocandi vim Moscho tribuens, prout *Rondeletius* pariter eundem Pilulis ad tophos digerendos, doloris materiam absumendam &c. destinatis admiscet lib. de morb. Ital. hancque vim hydroticam in fumum quoque resoluto *Alex. Massaria* Med. pract. lib. 8. & *Gabr. Fallopius* cap. 74. de morb. Gall. adjudicant. Quam operandi potentiam negare etsi minimè velim, cùm tamen siccandi illa & sudorem eliciendi vis violenta admodum sit, & sanguinis atque humorum aliorum violentam nimis agitationem includat, adpropriata verò alia tutiora ac certiora plurima prostent, pretiosâ istâ prodigalitate rectiùs omnino abstinebit Medicus. Nec cinnabaris, corporis utpote mercurialis, virulentiam à Moscho corrigi *Paracelsus* lib. 1. de morb. Gall. objicit; quod uti de usu ejus in suffitu, à *Paracelso* propriè indigitato, haud gravatim admittitur, ita inunctione vel deglutitione adsumti malignos effectus, nervis adversos, emendare quodammodo posse, nullus dubito. Hinc quoque *Rondeletio* lubens accesserim, qui cinnabarinis istis suffumigiis, (aliàs tamen omnino à Clar. *D. Godofr. Schultzio* trig. cinnabr. membr. 2. c. 4. & 10. nec non membr. 3. c. 4. non sine ratione damnatis,) ad odorem ingratum retundendum, Moschum rectè addi pernegat, non quidem ob rationem ab ipso adductam, quâ sudorem virtute ejus adstrictoriâ retardatum iri credit, sed quia accensus odoris gratiam cum fœtore commutat, cæteroquin nec singularem adstrictionem ostendens, nec sudorem prohibens.

Lapidis tandem Bononiensis, qui vehementiori igne calcinatus redditur fœtidissimus, & ob causticam inductam potentiam psilothrum peropportunum præbet, Moschi additione odor ingratus corrigitur, ceu cum *Petro Poterio* lib. 2. Pharm. spagir. *Fortun. Licetus* cap. 23. de lap. Bonon. admonuit.

Id quod ad alios etiam fœtores retundendos perquam commodè adplicabitur.

CAPUT

CAPUT XXXIIX.

Dosis Moschi.

POndere vendi non minùs in foro civili, quàm in medico dispensari Moschum, mos est vetustissimus, justitiæ & æquitati, naturæque consentaneus.

Mercatorium quidem, ponderis ratione variantem, aut etiam ex folliculorum numero dimetiendum, hîc non tangam, qui medicam saltem, hodie usitatam, per uncias drachmis octo, singulis tres scrupulos, vel sexaginta grana continentibus, circumscriptas, methodum sectabor.

Misso libræ pondere, quod rarissimè à Medicis, in similium pretiosorum & efficacissimorum medicamentorum simplicium usu, præscribi solet, nec etiam, quantum ego memini, si unicum ex antiquis *Aëtium* tetr. lib. 1. quo Νάρδου σκευασίαν tradit, integram Moschi libram ei admiscentem; atque inter recentiores *Petr. Joh. Fabrum* Myrothec. spag. lib. 1. cap. 26. Moschi libram unam aut dimidiam, pro Quintæ Essentiæ præparatione, denominantem excipias, in ullo Dispensatoriorum, Practicorum, imò aliarum quarumvis professionum libro reperitur; rarissimè unciali pondere compositionem pharmacorum intrat, frequentiùs drachmis, frequentissimè autem solis granis dispensatur, cui nempe sæpissimè *Ant. Gunth. Billichii* judicium, lib. 2. cap. 2. observ. & paradox. chimiatr. de oleorum vegetabilium stalacticorum dosi prolatum, adcommodare liceat, ut nimirum dosin non granulis, sed granula dosibus dimetiri æquum statuatur. Quò respexisse videtur *Paul. Suardus* in Thes. aromat. Moschum in modica quantitate magnæ esse qualitatis & operationis, parumque ejus in compositione sufficere pronuncians, ne in magna quantitate noceat, aut reliquorum operationes corrumpat aut occultet, quod pariter *Eust. Rudius* lib. 1. de hum. corp. affect. cap. 54. advertit, eum nempe, aut alia valde aromatica, Antiquorum exemplo, in parva dosi, comparatione factâ ad alia, permiscenda esse.

Aliquam tamen hîc parit differentiam Medicamentorum diversitas, quæ officinalia & magistralia (vid. *Petr. Morelli* Meth. præscrib. form. existunt. Illa enim quovis tempore, absque speciali Medici præscriptione, in Officinis prostantia, multorumque usui adcommodata, majorem utique: hæc verò

extem-

extemporaneâ dispensatione, à Medico in rem præsentem utplurimum pro uno ægroto ordinatâ, minorem, hancque pro una pluribusve dosibus, intensiorem vel remissiorem recipere solent quantitatem.

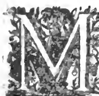
In speciali quoque hoc usu non uno semper præscribi & ægris offerri pondere posse, morborum diversitas, ægrorum temperamentum, ætas, sexus, consuetudo, anni tempus, regio abunde ostendunt. Nec ipsa medicamenti raritas, ideoque carioris pretii æstimatio hic negligenda, cùm indistinctim præscriptus, non habitâ simul ad facultates ægrorum ratione, Medici famam facilè ambiguam reddere, pauperiorum verò ægrotorum crumenam nimiùm offendere valeat. Sed & cum aliis ejusdem, quæ in Moscho quæritur, virtutis simplicibus vel compositis permixtum, minori in præbio sufficere, satis per se est notissimum. Internus porrò vel externus adhibendi modus dosin variare potest, cùm hic plurimæ ejus particulæ quò minùs inutiliter in auras evaporent, prohiberi sæpe nequeant, ibi verò integræ corpus ingrediantur, ideoque, jactura ista ut resarciatur, major copia requiratur. Quanquam etiam externus ille usus non unus exsistat, naribus enim in Balsamis, Errhinis, Suffumigiis &c. dicata, cùm potentiori effectu se exserat, & facilè καρηβαρίαν aut alia mala inducat, minor paulò dosis sufficit, cordi autem, pulsibus &c. adplicitus majorem admittit. Quin & præscriptionis finis rem variat, qui si medicus verè sit & primarius, morbi natura cum cæteris coindicantibus perpendatur necesse est, sin ad odoris gratiam medicamento conciliandam potiùs tendat, præter ægroti desiderium & voluptatem, ingredientium reliquorum natura potissimùm rem determinat; quæ ipsa ingredientia præterea vel per se suaviter odorata, vel fœtida, vel inodora deprehenduntur, hisce, inodoris nempe, exiguâ accessione contentis; istis diffusiorem, si odoratarum quædam harmonia, aut etiam longè majorem, si moschatarum eminentia quæratur, deposcentibus. Ut itaque Medicus in hisce & similibus ubique tempori & occasioni sese adcommodare debeat, eoque ipso prudentiam suam, à Medicastrorum indocto vulgo eum discernente, ostendere queat.

In genere tamen, ut aliquid certius determinetur, à dimidio grano ad ij. iij. & x. usque Medici communiter adscendunt. Quam dimidii scrupuli dosin ultimam eidem quoque tribuit Cl. *D. Gerard. Blasius* pag 408. Medic. general. Licet alii, notante *Gesnero* & *Aldrovando*, dosin ejus quatuor aut quinque ad summum grana faciant; prout grana ij. iij. iiij. vj. pro interno usu *Phil. Grulingius* part. I I. cap. I. Florileg. Hippocr. Galen. chim. itidem posuit, alii verò etiam dimidium transscendere scrupulum non dubitent, id quod cuilibet patere ex antecedd. potest.

CAPUT

CAPUT XXXIX.

De medicamentis è Moscho liquidis.

Agna cùm sit medicamentorum compositorum varietas, ad necessitatem pariter & jucunditatem comparata, Moschus autem rariùs in substantia & per se exhibeatur, quibusnam admisceri potissimùm soleat, aut mereatur, vel in quam redigi formam queat, nunc ut dispiciatur, ordo deposcit.

Ubi liquida inter pharmaca primò omnium Aquæ destillatæ sese offerunt, quarum connubium sæpius obtinet, ita ut vel cucurbitæ immittatur, sicque odoratas suas aporrhoeas calore resolutas cum aqua in alembicum elevari permittat, in vase excipiente recolligendas: vel ipsius alembici rostro impositus à sensim adpellentibus halituosis, atque adfluentibus aquosis guttulis paulatim resolubiliorem sui partem dimittat: vel etiam destillatæ jam aquæ immersus eandem ipsi communicet.

Hinc Aquas inprimis odoriferas, ob gratæ fragrantiæ eminentiam, tam narium oblectamento, quàm corporis refectioni destinatas exornat. Cujusmodi describunt *Augustani* class. 15. Dispens. *Thom. Bartholinus* Consil. de Anat. pract. *Frid. Hoffmannus* Thes. pharm. sect. 2. *N. de le Febure* Chim. part. 2. *Ang. Sala* Hydrel. app. cap. 3. & 4. *Joh. Carol. Rosenbergius* Rhodolog. part. 2. cap. 22. *Claud. Deodatus* Panth. hygiast. lib. 1. cap. 14. *Joh. Ernestus* tr. de oleis chim. destill. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 11. *Alexius Pedemontanus* de Secret. part. 1. lib. 2. *Dominic. Auda* in Secret. *Andr. Furnerius* lib. de decorat. nat. hum. Inprimis verò Aqua moschata dicta est celebratissima, quam modò simplici Moschi odore, modò etiam ambraceo & Zibethico simul imbuunt. Qualem simplicissimam *Bulcasis* profert, Aquæ nempe rosaceæ libras ij. à Moschi aureo j. abstractas, aliamque *Ferdin. Epiphanius* in Empir. Zibethi scil. & Moschi ā. ʒj. cum Aqu. rosar. ℔ij. infusionem. Et *Lubert. Esthius* de formul. tract. part. 1. sect. 8. cap. 8. ex Moschi ℈ß. ambr. & Zibeth. ā. gr. v. cum aq. rosar. ℔j. infusis, Solisque calore digestis, vel etiam simplici destillatione, aut quod ipsi placet, nodulo moschato alembici proboscidi immisso, similem proponit. Eadem *Rosenbergius* paucis indicat, Pharmacopoeos nonnullos Moschum & Ambram pro placito in aqua rosarum fragrantissima dissolvere, eamque infusionem Aquæ rosar. moschatæ nomine venalem habere scribens.

Digitized by Google

Multi adjectâ Lachrymâ odoriferâ Javensi, sub Benzoini nomine vulgò cognitâ, idem tentant, Aquam indè odoriferam, cum simplici fontana multiplicandam conficientes. Quos inter *Leonh. Floravantius* lib. de' Capricci medic. cap. 20. Moschi in mortariolo aurichalceo contriti, & cum saliva soluti grana decem, benzoini verò unciam unam in aq. rosar. opt. ℔vj. usque ad hujus quartæ partis consumtionem decoquit, remanentem verò cum aquæ communis, priùs per horam dimidiam ebullitæ ℔xx. commiscet, hac insuper additâ cautelâ: *Auuertendo, che se tale acqua commune non fosse bollita, e calda, quando s' accompagna con l' acqua rosa, e muschio, che l' odore non penetraria: e perciò si bolle.* Ast præterquam quòd istud multiplicationis encomium omnibus quoque cæteris Aquis odoriferis ritè paratis, aliquibus etiam in excellentiori gradu competat, Moschi cum saliva vel sputo solutio sorditiei vituperio digna est, & superfluam curiositatem redolet, elegantiùs multò & commodissimè in aquæ rosarum particula instituenda, Benzoinum quoque, licet paucas aliquas odoratarum suarum atomorum inspiret, penitiùs tamen in aqua rosarum non dissolvitur, suâque resinositate vel vasis adhæret, vel aliàs conglobatur: Aquæ verò moschatæ ad quartæ usque partis consumtionem ebullitio (quam *Deodatus* in vase *probè clauso* peragendam esse monens, impossibilitatem adjungit,) excusationem non admittit, tum quia absque illa, simplici tantùm digestione, eadem moschatarum & benzoinarum particularum per universam aquam dispersio obtinetur, tum coctio maximè damnosa exsistit, ita ut, quæ odoratissima poterat esse Aqua, maxima ex parte fragrantissimis atomis, unicè hîc desideratis, in auras propulsis, orbata compareat. Neque etiam aquæ fontanæ per dimidiam horam ebullitio est necessaria, quia sola, breviori multò tempore impetranda, ejusdem calefactio odoratorum effluviorum motum, inque auras secessionem abunde promoveret. Imò ipsam frigidam adhibere præstaret, cùm omnis illa maxima quantitas non pro una vice in usum trahatur, ideoque post mixturam etiam, Autoris monitu, (*lascia stare così, e si raffreddera*) refrigerationem subire debeat, facilè, si in usum veniat, excalefacienda. Magis ergo placet *Gabr. Fallopii* processus lib. 2. Secret. quo aquæ rosar. Mensuræ iiij. à Moschi ʒj. & benz. ℥j. in Balneo abstrahuntur, quòd tamen destillatam hanc Soli per 15. dies exponi vult, & aquæ font. Mensuras xij. remanentiæ adfusas, per insolationem pretiosum pariter odoriferum liquorem præbere putat, ibi superfluum, hîc voto non benè respondentem laborem requirit.

Ubi tamen meritò disquiritur: An Moschus destillationi dicatus rectiùs ipsi cucurbitæ, vel Alembico, vel vasi recipienti, i. e. liquori destillando,

do, destillanti, vel destillato imponatur? Mihi, pro varia intentione, modò hunc, modò alterutrum modum esse eligendum, videtur. Si enim solus odor, & quidem in liquore pellucido non colorato desideretur, omnium optimè ipsi cucurbitæ Moschi corpus injicitur; secus, si unà terrestriores vel fixiores ejus partes expetantur, nec color flavescens, in his subsistens, displiceat. Ubi tamen, sive alembico, sive receptaculo immittatur, nihil refert, ubique eâdem partium salutarium extractione succedente. Unde *Ang. Sala* (Vid. etiam *Joh. Agricola* comm. in Popp. part. 2.) minùs consentire possum, rectiùs eum facere judicanti, qui Ambram & Moschum vel in substantia, vel in spiritu vini, aliove liquore adpropriato solutum, ad usum eligit, quàm qui alteri horum adfusum spiritum, aut aquam destillatione iterum abstractam usurpat: *quandoquidem præcipua & balsamica, ac inprimis ambræ substantia, perpetuò in fundo vasis destillatorii hæreat.* Quod equidem ratione Ambræ adeo impugnare nolo, de Moscho tamen inanis metus est reputandus; quanquam etiam jam destillatum spiritum aut aquam aliquam, ob unicam Moschi extractionem, denuo destillationi subjicere velle, inutile laboris augmentum foret. Hinc non minùs jam patet, quid de *Joh. Zwelferi* sententia statui debeat, dum in Animadvers. class. 15. Disp. August. Moschi nodulo inclusi pro extractione in destillato liquore suspensione neglectâ, eundem capitello destillatorio imponere præceperat, ut & in ipsam cucurbitam conjicere, class. 15. Pharm. Reg. pag 252. prohibuerat. Absurda quidem, in Arte pharmaceut. *Jacob. Primerosii* pag. 173. cap. de Aquis, proclamatur Moschi & Ambræ in rostro alembici repositio, vel cum liquore permixtio, *non enim*, uti verba ipsius habent, *virtus ejus cum aqua miscetur, aut exhalat*, sed revera, si Moschum spectemus, ipso sensuum testimonio, judicium hoc absurditatis convincitur. Conferatur historia de aliquot Chimicis à Moscho alembici rostro, ipsis insciis, indito & aquam prodeuntem suo odore imbuente, egregiè delusis, ab Exc. *D. Joh. Georg. Elsholtzio* Destill. curios. cap. 6. recensita.

Huc etiam Liquores Spirituum nomine insigniti commodè reducuntur, dum ille præcipuè è vino vel rosis prolectus Moschi virtute impraegnatur. Quales in *Rolfinciana* Chimia in art. form. red. lib. 3. sect. 1. art. 2. cap. 7. & 25. exhibentur. Huc porrò spectant: Spiritus vini ambratus *Ang. Sala*, in quo tamen (alia ut taceam) S.V. dosis, ℥ij. designata, typographi fortè errore, nimis concisa est, facillimè tot unciis designanda: Spiritus ambratus in part. 2. Medic. experim. Digb. Spiritus regius *D. Frid. Hoffmanni* in Meth. med. lib. 1. cap. 19. ut & Clav. pharmac. Schrod. pag 337. atque Thes. pharm. sect. 26. pag. 102. nec non Aqua odorans potentissima *Joh. Bapt. Bejardi*, in Antr. philosoph. part. 4. pag. 155. descripta,

Pau-

Digitized by Google

Paucis quoque hic tangenda sunt Fermentata, i. e. Hydrosacchara & Hydromelita prædicti *Sala* in Saccharol. part. 2. proposita, è quibus compositum cap. 7. spirituosum cap. 8. & cordiale cap. 11. Moscho exornantur. Licet verò Moschus per se satis jam liberas & resolubiles partes contineat, simplici mixturâ liquoribus promtè communicandas, quin tamen fermentatione accedente magis eædem exaltentur, atque per minima cum reliquis misceantur, nullus ambigo.

Potionem muscatam in Dispensat. habet *Nicolaus Præpositus*, quam etiam exhibet Antidotarium *Arnoldi de Villa nova*, variarum rerum mixturam continentem, quæ tamen pulveres solo rosaceo Sirupo excipi jubens quâ ratione titulum istum sibi vindicet, nescio, cùm potiùs Linctus vel Electuarium dici queat. Magis nomen illud tuebitur Claretum moschatum *Mynsichti* Armament. sect. 22. cui jungendum Vinum Hippocraticum *Digbæanum* l. c. *Alex. Pedemontani* part. 1. lib. 2. de secret. & *Joh. Bapt. Porta* Mag. nat. lib. 14. cap. 11.

De Vinis moschatis sive moschatellinis dictis, aliisque Potuum moschatorum generibus ad delicias comparatis, inferiùs agendi locus erit.

Nunc ad Olea deveniendum, quæ inter antiquitate se commendat Oleum moschatum *Nicolai Myrepsi*, Moschelæum, ab aliis etiam moschelinum, muscelinum, muscatellinum &c. corruptè adpellatum, quod num à Moscho, vel à Nuce moschata nomen impetraverit, scire, parum quidem referret, à Moscho tamen id nominis habere, faciliùs credo. Cujus compositio mirè variat, ita ut consilio hic opus esse judicaverit *Casp. Hofmannus* lib. 2. de medic. offic. cap. 162. §. 125. Alia ut præteream, Moschum nonnulli ab eo excludunt, arboreum muscum à *Nicolao* indigitari, ideoque ab hoc, non illo, nomen mutuari somniantes, quorum tamen error, cùm Græcis muscus ille βρύον dicatur, *Nicolaus* autem τὸν μόσχον ponat, mox patescit. In ipsa quoque Moschi dosi plurimùm variant: Si *Nicolai* textum consulamus, ejus ʒvj. comparebunt. Minùs tamen errant, qui eandem quantitatem pro varia intentione auctam vel diminutam sumunt, prout *Augustanis* quoque dosis minor placuit; modò enim Medicus ipsius descriptionis, in hoc vel illo Pharmacopolio usitatæ, notitiam habeat, errare minùs poterit, efficax in qualibet descriptione Oleum habiturus, cui dein, si lubeat, aliorum, ipsius etiam Moschi, additione vires intendere, perquam erit facillimum. Utut hoc ipso Oleo, prout pluribus aliis passim usualibus, ad pompam magis, quàm ad usum idoneis pharmacis, carere Officinas posse credam. Modum ideo præparationis tum *Veterum*, tum

Zvel-

Digitized by Google

Zvelferianum excutere, & quid utrinque erratum fuerit, dispicere hic, vel illam ob causam supersedeo.

Per additionem materiæ cujusdam oleaginosum quid, pretiosum & suavissimum exprimi posse *Kunrathus* innuit, modum tamen ipsum silentio involvens. Favere ei videtur *Cæsalpinus*, cui Moschum non sine pinguedine animalium esse illum ferentium, supra jam adnotavi. Quod si certo modo admittatur, tantum tamen pinguedinis aut oleositatis in eo nemo deprehendet, multò minùs adeo liberum à cæteris terrestrioribus &c. particulis, ut, relictis iis, in oleosa forma sua tam facili negotio conspiciendum se præbeat. Licet addito cuidam corpori oleoso particulas quasdam sui ♀eas communicare, adeoque olei proprii formam ludere posse non contradicam. Id quâ ratione fieri queat, (*Kunrathus* secretum suum, si aliud fuerit, ut sibi reservet,) vel ex antiquiore, quàm ipse est, Scriptore jam videbimus, videlicet *Alexio Pedemontano*; qui lib. de Secret. fructus Ban in quatuor partes divisos & cribro injectos, suppositis in vase amplo terreo Moscho & Zibetho, aquâ rosarum solutis, & igne subtus locato incalescentibus, vapore odorato imbuere docuit, torcularis ope postea exprimendos; vel amygdala in duas partes dissecta & aquâ rosarum Moscho imbutâ usque ad mollitiem macerata, in Sole demum exsiccanda, tandemque labore hoc quinquies vel sexies peracto, exprimenda proposuit. Faciliorem etiam alium modum commonstravit idem, pretioso florum aurantiorum oleo, ex amygdalis dulcibus, priùs per stratificationem cum dictis floribus odore isto amœnissimo imbutis, expresso Moschum admisceri, perque occiduum Solis radiis exponi volens. Id quod Oleo è Balano myrepsica expresso, cùm rancori magis resistat, fieri commodiùs posset, aliove aliquo consimili, ceu *Porta* lib. 10. Mag. nat. cap. 5. Oleum è semine citri hoc modo prolectum ad extrahendum è Moscho odorem, optimum menstruum judicat. Nec sileri debet modus, lib. 11. cap. 3. ab eo propositus, quo Moschus cum amygdalis repurgatis, inque senas vel octonas partes conscissis, pixidi plumbeæ per 6. dies includitur, atque per expressionem postmodum oleum odoratissimum educitur, licet hac ratione moschatæ atomi parciùs nucleos istos ingrediantur, unde etiam ab operatione ista Moschum non admodum deteriorem reddi, *Porta* benè suspicabatur. Imò si de omnibus prædictis modis experimentum sumamus, parum profectò Moscho decedere comperiemus, illudque ipsum, quod fortè cum eo copulatur, à viscosis vel unctuosis olei particulis ita obtunditur, ut gratiam suam omnino deperdat. Id quod sanè mihi, cùm hæc experiri laborarem, contigit. Num alii exercitatiores & feliciores insuper hac in parte sint, me latet. Interea

terea uti prædictos Scriptores multas præparationes alias, solius ingenii immaturos quasi partus, successu omnino carentes, audacter satis tradidisse, nemo negare potest, ita quoque his in Oleis calamum eos solùm exercuisse, nec manus ipsas operi admovisse, suspicari mihi liceat. Ut ita alia, quæ in processibus istis censuram deposcerent, excutere lubentiùs supersedeam.

Qualiter verò se habeat Oleum moschi orient. Florentinum, cujus ex Deliciis hybernis Nobil. *D. D. Jo. Dan. Majoris* supra CAP. XXI. feci mentionem, & an prædictorum censuram mereatur, hactenus me latet.

Per destillationem insuper parare odoratissimum & pretiosissimum Moschi oleum, sunt qui intendunt, modumque, Balnei calore absolvendum, prolixiùs demonstrat l. 10. c. 9. *Porta*, qui sanè Balnei calor, si tantum oleosarum particularum, destillatione expellendarum, in Moscho luxuriaret, non esset spernendus, cùm revera tenuissima quidem ei insit essentia, blando solùm calore impetranda, olei tamen formâ nunquam est preditura. Et si auctiori ignis gradu oleiforme quid tandem obtineatur, non nisi fœtidissimo combustionis nidore infectum erit. Moscho enim non iniquè aphorismus chimiatr. 18. sect. 2. *Ang. Sala* adplicatur, quo impossibilis esse decernitur Oleorum è sanguine & carnibus quorumcunque animalium sine adustione destillatio. Videatur etiam ejusdem tractatus de erroribus Pseudochimicorum, ubi falsitates eorum, circa Oleum quoque Moschi commissas cap. de Balsf. aromat. perstringit. Nec verè Oleum Moschi est dicendum, quod, additis aliis quibusdam rebus oleosis vegetabilibus, mitiori igne propellitur, cùm saltem quædam Moschi subtiliores particulæ, oleo vegetabili mistæ, eidem odorem qualemcunque impertiantur: cujusmodi Oleum in *Joh. Bapt. Besardi* Antro philos. part. 4. pag. 157. legitur. Et tale etiam foret, nimiæ Ambræ & Moschi prodigalitati junctum, quod in lib. 1. cap. 18. Secretor. *Mich. Nostradami* legitur, si tueri sese ab empyreumatis labe posset.

Tandem se Tincturæ, Essentiæ, & Elixiria sistunt, quæ medicamenta equidem aliquam inter se distinctionem licet patiantur, sæpissime tamen eorum nomina confunduntur, unumque pro altero accipitur. Mihi itaque, præcipuè dum curiosior illa distinctio parum utilitatis importat, istis, quibus ab Autoribus suis proponuntur, nominibus insistere, est constitutum.

Tincturam Musci *Paracelsicam Gerard. Dorneus* Fascicul. Parac. medic. tract. 2. ex lib. 1. de virib. membr. cap. 4. desumtam exhibet, eundem in vino

vino vitæ in ſuccum inſtar ſtyracis liquidæ coquendo, quam ipſam Extracti Moſchi titulo dignatur *Andr. Libavius* lib. 2. Alchim. tract. 2. cap. 2. & cum infuſione Meliſſæ, vini ſpiritu factâ, parare edocet.

Quintam Moſchi Eſſentiam per Spiritum vini terebinthinatum extrahit *Kunrathus*, eamque Moſcho in ſubſtantia exhibito, utpote penetrantiorem ſicque efficaciorem præfert. Spiritumque illum tanquam pro Moſchi proprio diſſolutivo *Joſeph. Quercetanus* de medicam. ſpagir. præpar. ſect. 2. cap. 4. reputat; quem equidem nonnullas ab eo partes extrahere vel à craſſioribus ſeparare, negari nequit, aſt proprium ejus propterea vocare diſſolutivum vel menſtruum, nimis libera eſt adſertio, cùm idem encomium cæteri quoque liquores omnes, in quibus Moſchus diffluere quaſi amat, veluti quivis alius Spiritus, Aqua deſtillata &c. imò & acetum, (vid. Exc. *D. Phil. Iac. Sachſii* Ampelogr. lib. 2. ſect. 2. cap. 3. pag. 572.) mereantur, quin & eorum nonnullos magis proprios dici poſſe, certum eſt, ſi nempe menſtrua intentioni medicæ, aut cuivis alteri magis reſpondentia, extractioni adhibeantur.

Paracelſus Archidox. lib. 4. Moſchum oleo amygdal. dulc. macerat, donec inſtar paſtæ fiat, cui expreſſæ Spiritum vini adfundit, eumque eſſentiâ Moſchi imprægnatum, poſt 6. dierum digeſtionem, calore cinerum deſtillando ſeparat, relicto in fundo amygdalorum oleo, ipſum autem Spiritum vini in B. denuo abſtrahit, remanente in fundo oleiformi quintâ Moſchi eſſentiâ. Quem modum *Ioh. Bapt. Porta* lib. 10. Mag. nat. cap. 13. à Paracelſo mutuatum paulò aliter deſcribit, oleum balaninum pro maceratione etiam admittens, decem dierum digeſtionem præcipiens, & vini ſpiritui aquam fontanam ter quaterve deſtillatam jungens. Quem *Portæ* proceſſum pariter *Andr. Libavius* part. 3. Singular. lib. 4. cap. 9. & lib. 2. Alchim. tr. 2. cap. 6. repetiit.

Petr. Ioh. Faber lib. 1. Myrothec. ſpag. cap. 26. Ambram, Moſchum & Zibethum totâ ſuâ ſubſtantiâ, modò pura ſint, in eſſentiam converti, (quod tamen de Moſcho pernego,) aliquando tamen indigere ſcribit, ut partes heterogeneæ, non ſolùm à natura, ſed etiam impoſtura adjunctæ ſeparentur. Moſchum ergo in Arcanum ſive Quintam Eſſentiam redacturus, ſpiritu vini alcooliſato ſolutum, in vaſe vitreo oblongo, optimeque clauſo, igni leniſſimo, pro penitiori partium ſolutione & heterogenearum ſeparatione exponit. ſpiritumque per inclinationem depletum, in alio vaſe vitreo oblongi colli per 15 ♂. ad partium reſolutarum ulteriorem depurationem in MB. digerit, toties laborem hunc repetendo, usque dum omnimode à fecibus depuratus ſit, tandem lentiſſimo igne ad conſiſtentiam mellis deſtillans.

Supe-

Digitized by Google

Superiùs citatus *D. Faber*, Anglus, in Examine Cordial. magn. Ravvlich, Moschi Essentiam hac ratione parandam edocuit, eum nempe in mortario marmoreo cum pauco sacchoro cantho albo pulverisatum, & Pelicano inditum in B. vaporoso cum spiritu vini circulandum, spiritumque dein calore blandissimo in eodem Balneo usque ad Sirupi consistentiam esse abstrahendum perhibens.

Hieron. Reusnerus in suo tract. MS. de Pollinct. cadaver. Q. Moschi Essentiam itidem exhibet, eundem cum spiritu vini ad iij. vel iiij. digitorum eminentiam superfuso, in vitro Sapientiæ luto occluso & panis medullæ indito, calore fornacis pistorii solvendo, atque post filtrationem spiritum in M. B. abstrahendo, remanente sic in fundo Moschi extractione.

Sed ut jam non urgeam abusum epitheti Tincturarum, aut Quintæ Essentiæ nomen labili admodum fundamento inniti, quod inprimis *Ioh. Bapt. Helmontius* tr. Asthma & tuss. §. 44. & 79. ostendit, has saltem jam recensitas omnes inter *non Entia* refero, Anonymum autorem sequutus, qui Q. E. Moschi, in qua odor & virtutes incredibili modo sint auctæ & exaltatæ, & quæ extractione subtilissimarum partium paratur, pro non Ente reputat. Si enim præparationes istas spectemus, inutiles revera labores, & magno cum conatu præstantiorum atque essentialium Moschi atomorum disperditionem ubique inveniemus. Quid enim, quæso, opus erat Moschi cum oleo amygdalino impastatione, cùm ipse vini spiritus substantiæ Moschi adfusus eundem mox satis superque dissolvere vel extrahere possit, oleum econtra ejusdem actioni admodum resistat? Quid tot dierum, & vel in clibano ac pasta frumentacea digestione, cùm vel intra horulæ unius spatium Moschus contritus menstruo succum suum simplici labore impertiatur? Quid sacchari canthi additione, quæ laborem, quo partium terrestrium inodoratarum segregatio intendebatur, suo exigui hîc valoris corpore irritum reddit? Ultima autem ubique requisita ad extracti liquidiusculi consistentiam abstractio præcipuarum odoriferarum atque essentialium atomorum cum spiritu vini separationem procurat, quamvis enim lenissimo tantùm igne hujus evocatio quæratur, Moschi tamen atomos odoratas præ illis, quæ vini spiritum constituunt, esse fixiores ut credam, nemo me adeo facilè permovebit, ita ut hæ solæ, relictis illis, in alembicum elevari nequeant, quin magnam moschatarum unà copiam secum abripiant, id quod Spiritus vini sic destillati odor abundè docebit. Unde quotquot hac ratione odoratæ aporrhœæ ex Moscho cum spiritu vini junguntur, tot necessariò Essentiæ remanenti decesserint.

Quo

Quo itaque intuitu vel ipsum Moschum in substantia exhibere, vel simplicem solutionem & filtrationem suadere, plurimùm præstaret. *Cùm Moschus sit sanguis animalis concretus & calore Solis cœlique bonitate satis elaboratus, non indiget ulteriori extractione aut præparatione chimicâ. Cùm enim odor iste in tenui atque aërea ejus substantia consistat, affusione aquarum aut liquorum ad extractionem utilium, odorata qualitas dissipatur ac diminuitur:* (scilicet accedente postea insuper eorundem liquorum abstractione aut exhalatione,) *hinc vel in substantia ad solidiores compositiones assumitur, vel odor ejus in aquas cephalicas aut cordiales, ut est aqua carfunculi & alia, transfertur:* verba sunt *Laurent. Euchstadii* cap 13. de confect. alkerm. Hinc sanè etiam *Petr. Poterius*, multos spiritus perire, Moschum verò ipsum veluti quintam quandam essentiam esse, considerans, meritò à sordibus eo tantummodo repurgato nos uti lib. 1. Pharmac. spagir. sect. 6. subjungit, & lib. 3. sect. 3. Ambram & Moschum adeo à natura esse exaltata, scribit, ut præparatio eorum frustranea videatur. Atque pro Arcani *Lulliani* compositione, quam Cl. *D. Joh. Gerardus*, Professor olim Tubingensis, cum tractatu Medic. univers. defens. edidit, requisita Quinta Moschi Essentia, simplici ejus in vini spiritu solutione paratur, optimâ sanè intentione, quam tamen subsequens dein in ipsius Arcani mixtura destillatio non parùm enervat. Ut ideo hac quoque ex parte verissima sit *Helmontii* ὑπὲρ ἐξήγησις §. 45. Nat. contrar. nesc. scribentis: *Ut Spagyria deducit multa ad gradum majoris energiæ, quatenus ens novum suscitat: sic aliàs rursus multa clam suffurando debilitat. Naturam scilicet ignaviæ atque imperfectionis accusat, quisquis eandem citra ignem nil expolivisse autumat.*

Et cum hac inutili menstrui abstractione Moschi quoque decoctio quodammodo convenit, non exiguam utpote odoriferarum partium jacturam urgens, cujus exemplum præbeat Oleum *Floravantii*, quod *Oglio eccellentissimo per far buona memoria* vocat, cujus præparatio uti plura animadversione digna, ita etiam in specie Moschi coctionem inutilissimam continet. Genuina namque & hîc est *Helmontii* censura §. 40. tract. Pharmacop. ac dispensat. modern. *Cùm Aromatum vis genialis atque præcipua sit in odorabili, hæc si ultro evanescat, & sponte odoratum feriat, quid tandem bulliendo & assando non fiet, præcipuè ubi gradus accesserit? quod nostra nos docent odoriferorum destillationes.* Id quod perantiquus ille Scriptor, *Arnoldus Villanovanus* cap. 9. Antidot. jam innuerat: *Sciendum*, inquiens, *quòd sunt, quæ non sustinent decoctionem, ut moscus.* Et *Jacob. Sylvius* lib. 2. de medic. simpl. præpar. Moschum ab igne depositis, & jam tepentibus Decoctis esse injiciendum monuit. Idem & de Emplastrorum præparatione *Jac. Primero-*

Digitized by Google

merosius in Art. pharmaceut. & *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1, nempe Moschum &c. cum Emplastrum jam refrixit, esse admiscendum, perhibent, id quod tamen non de omnimoda refrigeratione adcuratam mixturam prohibiturâ, vel difficilem admodum redditurâ, intelligi debet. Cui convenit ipsius *Galeni* quoque sententia, qui lib 6. de comp. med. f. l. Myrrham & Crocum in fine coctionis, aut ollâ jam in terram positâ, adjicienda voluit, cùm ampliori cocturâ aromaticorum medicamentorum facultas destruatur. Qui utique, si Moschum habuisset cognitum, id multò magis de eodem monuisset. Unde nec parvam cocturam absque quarundam partium subtilium deperditione Moschum admittere, certum est, secus ac *Quiricus de Augustis* & *Paulus Suardus* in suis Dispensat. voluerunt, qui medicamenta in illa, quæ multam, parvam, & mediocrem sustinent decoctionem, dividentes, mediis illis Moschum adposuerunt.

Huc spectat etiam Magisterium Moschi, inter Selecta remedia à *Joh. Bapt. Spuntono*, cùm de Pulvere viperino egisset, recensitum, dum à Moschi recentissimi ℥ij. per retortam vitream in B. M. tota humiditas, tanquam pars mercurialis, evocatur, atque à remanentia Spiritus roris majalis abstrahitur, eidemque postea super porphyriten tritæ redditus, denuo calore cinerum instar aquæ croceæ destillatur, tandemque per B. M. spiritus, pro hujus ipsius laboris iteratione adhibendus, separatur, remanente in fundo Moschi essentiâ sulphureâ, feces autem tredecim dierum spatio calcinantur, cumque priori spiritu sal elicitur, solutionibus & coagulationibus depurandum, cumque mercuriali liquore, & sulphureo extracto permiscendum. In quo sanè processu magnas conatu magno agi nugas, severior aliquis Chimicus exclamaret. Ut enim labores plurimos omnino inutiles & penè ridiculos taceam, Spiritus ille roris majalis, qui tamen mixturam illam ultimam non ingreditur, potiores Moschi odoriferas particulas continet, Sal autem ex fecibus vel nullum, vel tantillum, & imò hoc ipsum nullius virtutis singularis præ quolibet alio, ex vilissimo etiam ligno &c. collecto, sperari debet.

His sanè omnibus judicium *Ang. Sala* l. c. cap. de Extr. quadrat, quo extractiones istas rerum aromaticarum peragere, perinde esse innuitur, atque cùm evolavit avis, caveam claudere; quamvis residuum illud non nisi spissitudinem terrestrem, omnî potentiâ & virtute exspoliatam esse, propterea cum *Sala* decernere nolim, qui aliqualem, satis tamen castratam, ei denegare nequeo.

Hic etiam Essentiæ ambratæ, quæ aliquando ob majorem Moschi, quàm Ambræ dosin, nomine moschatarum, vel utriusque, quorundam imita-

imitatione, essent dignæ, tangendæ sunt, quales nobis *Miscellanea Naturæ Curios.* Append. Ann. VI. Ill. *Collegium Noricum* Dispensat. sui A. 1666 studio nunquam satis laudandi *D. D. Joh. Georg. Volckameri* editi pag 165. & *Hafniense* class. 20. Nobil *D. Guerner. Rolfincius* Chim. lib. 4 sect. 1. art. 2. cap. 3. Exc. *D. Joh. Lud. Hannemannus* Id dispens. sui, *Mindererus* noster in Dispens. August. Mantiss. hermet. *D. Christophor. Glaserus* Manuduct. ad Chim. lib. 2. cap. 21. *D. N. de le Febure* part. 2. Chim. *Joh. Zvelferus* Animad. pharmaceut. aliique exhibent. Quibus consimiles qui parare voluerit, diversis pro lubitu in s. q. adfusis menstruis & prævià vel paucarum horarum digestione, absque ulla destillatione impetrare facilè poterit.

Elixiria denique huc spectant, quorum specimen Elixir vitæ *Matthioli*, in Officinis nostris Augustanis prostans, Elixir vitæ *Fioravanta*, Elixiria citri *Rolfincianum*, *Feburianum*, nec non *Barth. Pielat* in Laborat. Ceylon. pag. 114. & 115. suppeditabunt.

CAPUT XL.

De medicamentis è Moscho sicioribus.

IN sicciorum classe primò de Pulveribus agere, non erit inconveniens. Quos tamen exornare neutiquam posset, si *Monachos*, qui in *Mesuen* commentati fuerunt, sequi vellemus, utpote non conteri debere eum, opinatos. Id quod ob virtutis, dum pulverisatur, evaporationem esse omittendum, *Quiricus de Augustis* & *Suardus* admonent. Nonnulli tamen sententiam hanc mitigantes, trituram quidem, sed minorem, quàm aliis Aromatibus, ei deberi statuunt, prout *Ioh. Bravus* de sapor. & odor. cap. 20. de Moscho, Ambra &c. verba faciens, *hac aromata*, inquit, *teruntur quidem, quanquam minus, quàm alia &c. quia cùm tenuia raraque exsistant, & facultatem superficiariam sint adepta, violento, aut magis quàm par sit, diuturno ictu facilè exolvuntur, celerrimeq; languent, meliore illarum parte in tenuissimum pollinem abeunte: accedente etiam & calore, ex attritu corporum durorum genito, imbecillam medicamenti facultatem dissipante.* Et *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. med. cap. 5. Moschum crasso modo esse contendum, arbitratur, *quia, cùm sit rarissima substantia, facilè evaporat*; imò

Z. 2 qui

qui volunt conservare musci facultates, inter conterendum addunt saccharum, quia, si per se solus conteratur, facilè ejus facultas tota moritur. Alii verò, uti *Joh. Renodaus* lib. 2. Instit. pharm. cap. 6. si terendus sit, humectationem ejus suadent, ne subtiliores partes ac magis odoratæ dissipentur: vel, quod *Jac. Primerosius* Art. pharmaceut. pag. 55. habet, ne vis odora exhalet. In qua tamen opinionum varietate nulla est, quæ mihi placeat, qui trituram Moschi nullatenus rejicere sustineo. Quamvis enim, recens si fuerit, in pulverem, ob humiditatem nativam conjunctam, conteri per se nequeat, tractu tamen temporis exsiccatus, aut siccioribus aliis admixtus, cur redigi in pulverem non debeat, sufficientem causam haud video. Aëri quidem libero expositus, interno inprimis agitante spiritu, quasdam odoratas sui atomos subinde emittit, easque calor externus triturâ inductus eò promptiùs expellit, nec non corpus ejus in minutiores particulas divulsum, plura etiam quasi emissaria nanciscitur, tantum tamen in operatione illa non decedit, ut propterea eandem sæpe necessariam omnino omittere, aut facultatis notabilem exsolutionem, dissipationem vel languorem pertimescere debeamus, præcipuè quia compactæ adeo non est substantiæ, quæ violentam nimis ac diuturnam trituram requirat, facilè à pistillo in corpuscula minutiora discerpenda, multò minùs autem pollinem ejus tenuissimæ adeo texturæ esse scio, ut melior illa pars pulverulenta avolare queat, ac ita aquæ rosarum &c. pulverisationem potiùs inhibituræ, (quam quidem à vini aut aquæ irroratione facilitari, *Primerosius* pag. 59. credidit,) atque ob humidas suas exhalationes moschatarum quoque fugam aliquam promoturæ, aspersione indigeat. Moscho autem superficiariam aut imbecillam facultatem adjudicare, experientiæ repugnat, quâ tam potens & altè radicata illa competitur, ut etiam magnam aquæ quantiatem exigua ejus particula odore suo imbuere valeat, remanensque corpus terrestrius quasdam nihilominus odoratas sibi reservet moleculas. Ratum ergo sit, Moschum conteri omnino posse, idque vel per se, ubi siccior fuerit, aut in liquore hac ratione dissolvi debeat, vel, si humidior præsertim exsistat, cum aliis, quâ ratione saccharum, ubi medicamenti desiderati forma & operatio non reluctatur, neutiquam rejecerim, non quòd ipsam Moschi facultatem artificio hoc à morte præservari credam, cùm ob majorem partium à sacchari interventu disgregationem major etiam odoratarum atomorum (si minutias istas cum Autoribus illis attendere velimus,) exhalatio potiùs contingat, quia Moschus, dictante *Dan. Sennerto* de cons. & diss. Chim. cum Aristot. & Gal. cap. 11. quò in minores partes dissolvitur, eò plus odoris spirat, sed quia partes ejus hac ratione, uti dixi, meliùs divelluntur, sicque copiosiora odoris

ris effluvia impetrantur, vel saltem humidiores in pulverem ut abire queant, disponuntur.

Varii itaque Pulveres Moscho, non odoris saltem ob gratiam, sed etiam virtutem, sicque ut basi, adjuvante, corrigente, aut dirigente, nobilitari passim soliti, omnino hîc recensendi sunt, quos partim in substantia, ut dictum est, partim &, quod nonnunquam meliùs, rosarum aquâ &c. dissolutus ingreditur.

Hos inter Species aromaticæ vulgò in Officinis dictæ plures eundem recipiunt. De quibus, uti Diarrhodon, Diambræ, Diamoschi &c. *Gul. Rondeletii* censuram, quâ, unum eorum medicamentorum qui habet, altero carere posse tract. Pharmacop. offic. innuit, non omnino rejecerim, nec omnino adprobaverim. Ut jam plurimas similium Specierum huic vel illi parti, morbo, aut aliæ indicationi magis minusve competere non urgeam, multas earum virtute convenire, nemo sanus inficias ibit. Meritò autem, si unus tantùm Medicus in loco aliquo praxin exerceat, aut plurium consensus obtineri queat, carere tot descriptionibus Officinas posse adstruitur. Ast sæpe, imò, ubi plures degunt, tantùm non semper idem, quod contra *Zvelferum*, multitudinem Pilularum reformantem, in Pharmacop. Aug. Rest. pag. 96. dedi, judicium, quot capita nimirum, tot esse sensus; huic Medico hanc, illi aliam compositionem magis arridere atque in usu esse; varietatatem insuper delectare, est decernendum. Licet cæteroquin nec omnino damnanda sit illa *Asclepiadis* à *Scribonio Largo* adducta, & huc quadrans sententia, quâ ultimæ sortis esse Medicum contendit, qui non ad singula quæque vitia binas ternasve compositiones & expertas protinus paratas habeat. Ut verò reliquas jam missas faciam, solas Diamoschi dulcis Species attingam, quarum plures equidem apud *Mesuen*, *Rasenm* ad Almans. lib. 9. cap. 69. *Isaacum Israelitam* Pantech. lib. 10. pract. cap. 42. *Actuarium* de medicam. composit. *Nicolaum Myrepsum*, *Joh. Renodæum* Offic. pharm. lib. 3. sect. 1. cap. 4. descriptiones prostant, Mesuanæ tamen illæ, in nostro etiam Dispensatorio Augustano propositæ, in Officinis frequentiores exsistunt, quas absinthii, rosarum, aloës, castorei & levistici additione amaras & efficaciores præterea reddere *Mesue* laboraverat, ob omnimodam tamen gratiæ jacturam ex Officinis jamdudum proscriptas. *Rondeletius* tamen (confer etiam *Renodæus*) & alterum illud, dulce vocatum, medicamentum relegandum putat: tum quia ob paratum jam Diambræ pulverem, qui ejusdem sit facultatis, & Moschi in eo dosis augeri facilè queat, carere eo possimus, tum varia sit ejusdem descriptio, tum & multa parùm probanda recipiat, Cui, cæteris paribus, refragari admodum nollem. Licet

Z 3

Digitized by Google

cet enim diversæ descriptiones scrupulum hîc movere nullum debeant, à determinata earum una, Medici rationalis judicio facta, electione mox eximendum, revera tamen Diambræ Species eundem effectum spondent; aliqua etiam absque ulla hæsitatione omitti possunt, imò, veluti sericum crudum tostum, si minutissima quævis prosequi opus sit, debent.

Cæterùm communiter cum & sine Moscho paratæ Species istæ adservantur. Causam superiùs, cùm de Moschi incommodis agerem, attuli. Unde cum *Joh. Ant. Lodetto* Pharmacopœos fraudis accusare simpliciter nolo, si in Aromatico rosato aliisque compositionibus Moschum excludant, Medici intentioni, & ægrorum necessitati ita attendentes, prout tamen, si qui solius lucri causâ incompletas ejusmodi Species pro completis distrahere præsumant, reprehensionem pœnamque severam utique merentur. Aliàs, quanquam similes Pulveres, negligentiùs præcipuè adservati, multorum annorum ætatem vix perferant, sed sensim exsolvantur, ideoque rectè eos facere meritò statuatur, qui ad mentem *Hier. Mercurialis* lib. 3. de comp. medic. cap. 13. in exigua semper copia parantes, eòque sæpius elaborationem eorum iterant, ne fine optato Medicus frustretur, eosdem tamen propterea planè rejicere, quod fecit *Fallopius* de medicam. comp. cap. 30. 31. cùm de Aromatico rosato, & Diambra ageret, nimis rigorosum foret. In Electuarii quidem formam, Mesues exemplo, effingi Diamoschum &c. commodè potest, tanti tamen autoritas illa non est efferenda, ut eapropter non etiam Pulveris sub specie, aut etiam sacchari &c. accessu, Rotularum formâ prostare queat, præcipuè cùm hæ, benè adservatæ, circæ corruptioni non fiant obnoxiæ, ille autem quovis tempore, addito melle aut Sirupo aliquo commodo, Electuarii faciem induere valeat. Interea tamen, res mei si foret arbitrii, *Rondeletii* judicium tract. Pharm. offic. prolatum amplecterer, quo, consimiles Species sine odoratis istis si pararentur, nec Medicis, nec Pharmacopolis, illis nempe imperare, hisce exequi, molestum fore statuit, ubi ea ex tempore, usu exigente, jungerent.

Pulveres hosce Ambra moschata *Mynsichti* sect. 1. Armam. med. chim. excipiat, qua cum magnam adfinitatem habent: Ambra essentificata vel rectificata, Augustissimi RUDOLPHI II. CÆSARIS, & Seren. Anglorum Reginæ ELISABETHÆ medicamentum, à *Joh. Hartmanno* in Prax. chimiatr. & not. in Basil. chim. Croll. descriptum, atque à *Gul. Maxvello* lib. 2. de medic. magnet. cap. 15. Zibetho auctum, nec non Ambra moschata & Elæosaccharum cordiale compositum Appendic. *Ann. VI. Ephemer. Germ. Curios.* pag. 92. 97. Essentia ambræ sicca *Dispensatorii novi Norici* pag. 166.

Has-

Digitized by Google

Hafniensis class. 20. Diaromaticum essentiale ambræ-moschatum *Rolfincianum* Chim. lib. 4. sect. 1. art. 2. cap. 4. Elæosaccharum moschardinum, ambratum sect. 6. cap. 2. ut & cephalicum Ejusdem Meth. med. spec. comment. lib. 7. sect. 2. cap. 4. Diaromaticum essentiale *Ang. Sala* descript. Antid. pret. ejusdemque Pulvis ambræ aut Saccharum ambratum descript. Aq. sudorif. Diamoschum ad Magnatum corda roboranda *Andr. Tenzelii* Exeges. chim. part. 1. sect. 1. & Diamoschum dulce sect. 3. ut & Spiritus rosarum compositus *Christoph. Glückradtii* not. ad Joh. Beguin. tyrocin. chim. lib. 2. cap. 2. Tinctura confortans *Tob. Dorncreilii* Dispensat. nov. part. 1. cap. 6. aliaque, facili operâ, subtrahendo quædam, vel adjungendo ingredientium dosi, aut numero, imitanda, ita tamen, ut requisitam à quibusdam Ambræ & Moschi &c. cum rosarum spiritu repetitam irrorationem, ceu inutilem & aliquo modo damnosam, aliamve justo curiosiorem digestionem minùs necessariam, aut deprædatoriam evaporationem haud ineptè omitti posse, obiter animadvertam.

Tabacinos, sive sternutatorios Pulveres odoris sui gratiâ & virtute non minùs commendat. Licet enim caput, uti Exercit. 8. §. 5. de Tabac. loquitur, replere potiùs Moschus, quàm ei exonerando prodesse, si ad certa quædam individua id restringatur, *Joh. Chrysost. Magneno* sponte largiar, omnibus tamen, præcipuè viris, quorum delitiis ille magis inservit, eundem effectum minimè causare, sed caput potiùs quibusdam roborare, crassorumque excrementorum attenuationem promovere passim videmus. Ipsum tamen Moschum esse caputpurgium, vel sternutatoriam vim possidere, quam nonnulli ei tribuunt, haud observatur, cùm tam acres non exserat particulas, attactu suo vellicationem istam in narium membrana quæ ciere possent, nisi tenui & calidâ suâ facultate serum attenuando & agitando aliquid præstet, aut etiam salino suo principio sensibiles admodum nares offenderit. Tot autem inter descriptiones unicam *Augustanorum* class. 9. Dispens. loco secundo exhibitam indigitâsse sufficiat, vel, si potentior Pulvis desideretur, *Rolfincianam* sect. 2. de purgant. veget. art. 1. cap. 30. propositam.

Suavitatem etiam odoris, in delicatiorum præsertim usum, dentifriciis Pulveribus conciliat. Quos inter ad dentes dealbandos pumice pulverisato nihil esse præstantius *Alexius Pedemontanus* part. 1. Secret. lib. 4. putat, quem Moschi & Ambræ momento conditum tanquam pretiosam rem quandam nonnulli divendant, qui etiam granorum chermes, vel santali tincturâ imbutus, alumine auctus, & Moscho rosarum aquâ soluto ornatus in *Joh. Bapt. Zapata* Secretis dilaudatur.

Pulve-

Pulveres itidem, craſſiores utplurimum, Cucuphis parandis deſtinati, non bambace tantùm moſchato excipiuntur, ſed ipſam etiam Moſchi ſubſtantiam ſæpiuſculè admittunt. Cui uſui inſerviunt Pulveres violacei odorati in *Diſpenſatorio Auguſt.* & à *Joh. Freitagio* lib. 2. Auror. medic. cap. 25. propoſiti.

Cum quibus Sacculi cordiales, aut veſtibus interponendi, nec non Scuta ſtomachica coincidunt.

Tandem non indicti abire debent Pulveres dicti Cyprii, ornatui præcipuè non ſolùm capillorum, ſed & capitis interdum exſiccationi ac munditiei, imò ægrotantium utilitati dicati. Qualem moſchatum *Vidus Vidius* de curat. membr. lib. 2. cap. 3. deſcripſit. Cæterùm hi utplurimum (ut de aurea ſcobe, quam *Verum Antoninum*, *Commodum*, & *Gallienum*, Impp. Romanos, comis adſperſiſſe referunt, nihil dicam) ex muſco aliquo arboreo, querno &c. variarum rerum, Moſchi præcipuè odore, tum per effumationem, tum ſtratificationem, tum ſubſtantialem admixtionem imbuto, parantur. Aliis pulverem reſinoſum è muſco terreſtri clavato collectum, oſſa ſepiæ, ovorum cortices, lignum carioſum, aut etiam amylum uſui huic inſervire novimus. Bononienſes pigmentarios marmoris vel alabaſtri pulverem cum Moſchi portiuncula uſurpare *Petr. Poterius* Pharmacop. ſpag. lib. 3. ſect. 3. refert, qualem marmoreum, aut etiam ex concha margaritifera paratum *Ioh. Bapt. Beſardus* Antr. philoſoph. part. 2. pag. 160. delineat, eundem quò antiquiorem, eò meliorem eſſe pronuncians. *Alexius Pedemontanus* ſtercus vaccinum in menſe Majo collectum, exſiccatum & pulveriſatum, Moſchique &c. odore exaltatum part. 2. Secret. commendat. Alii verò aliter procedunt. Quamvis ſi intentionem medicam, capitiſque corroborationem reſpiciamus, pulverem aliquem ex herbis cephalicis concinnatum omnibus reliquis eſſe præferendum, vix ſuperſit dubium, pro exſiccando tamen capite muſcus inprimis commodiſſimè inſervire poteſt. Aſt ſolius voluptatis, aut artificioſæ canitiei causâ qui eam frequentant inſperſionem, quid eligere debeant, parùm curo. Nemo autem niſi vanitati iſti impensè deditus ultimo in modo ſciens volensque delicias facilè capiet. Moſchus cæteroquin omnium optimè in aqua aliqua odorata ſolutus fragrantiam ſuam per illos pulveres diſpergit; id quod etiam de aliis rebus, ſive corporetenus, ſive in liquorem fragrantem reſolutis dictum velim, cùm in effumatione & ſtratificatione nimiùm de odoratis particulis diſperdatur, ſatiſque tædioſus labor ſit ſubeundus.

Plures Pulverum ſpecies ut jam ſicco pede tranſeam;

Nunc

Nunc ad aliud medicamenti genus me converto, Morsellos nempe, Moschi itidem præsentiâ sæpe condecoratos, quorum selectiores formulas Ordo & methodus medic. special. comment. *Rolfinciana* lib. 8. sect. 2. cap. 4. Exc. *D. Wedelius* de medicam. compos. extempor. sect. 2. cap. 12. & *D. Joh. Tilemannus* sect. 2. de mat. med. suppeditant.

Quò spectant etiam Rotulæ, quales elegantes Imperialium nomine insignitos *Hadr. à Mynsicht* sect. 7. Armam. ut & alios *Rosenbergius* part. 2. Rhodolog. cap. 22. describunt.

Quibus Tabulæ, Manus Christi vulgò dictæ, jungendæ, ab *Ang. Sala* de var. Chim. & Galen. error. tr. 2. *Rosenbergio* l. c. *Claud. Deodato* Panth. hygiast. lib. 2. cap. 2. nec non Tabellæ à *Riverio* cent. 4. obs. med. 70. & Tragea magistralis à *Zacharia à Puteo* clav. medic. ration. sect. 20. descripta.

Qua ratione verò Moschus medicamentis hisce recensitis commodiùs adjiciatur, *Joh. Schröderus* Pharm. med. chim. lib. 2. cap. 69. docere voluit: *In morsulis parandis olea destillata, si occurrerint, in fine ea instillare oportet, vel paratis morsellis illinire. Idem judicium de Moscho ac Ambra, quæ in aqua rosarum dissolvuntur, atque paratis tabulis illinuntur.* Verùm quod illinitionem hanc concernit, cùm superficiaria illa Moschi cum Morsulis Rotulisve unio non diu duret, sed justo citiorem odoratarum atomorum exhalationem admittat, nisi adcuratissimè in vase aliquo recondantur, simulque breviori tantùm usui dicata sint, non adeo commoda esse potest. Cui meritò itaque ipsa cum saccharo cæterisque ingredientibus incorporatio præfertur, sive jam cum sacchari particula aliqua, aliisque pulveribus probè tritus, inque minutiores particulas disgregatus, sive, quod ob pellicularum aut etiam pilorum mixturam, ad medicamenti elegantiam impetrandam necessariò separandorum, imò Moschi ipsius meliorem disgregationem, est convenientius, in portione aliqua rosaceæ alteriusve adpropriatæ aquæ dissolutus, in fine demum coctionis, saccharo jam ad debitam consistentiam deducto, pro minori fragrantiæ jactura, admisceatur. Pro minori, inquam, fragrantiæ jactura; omnem enim, minimam etiam, præcavere velle, non est possibile, nec adeo necessarium. Sed quòd *Zacharias à Puteo* Moschum & Ambram non esse commiscenda seriò hortatur, antequam saccharum caliditatem dimiserit, *quoniam*, ut verba ejus habent, *omnis eorum præstantia & odore facillimè spoliarentur*, sed ejusdem sacchari tepiditatem expectandam esse, non satis capio. Saccharum enim adhuc calens, fluidum, & antequam intepescat, esse in requisitam formam effundendum, omnibus Pharmacopœis est notissimum, cùm aliàs mox, concrescendo, nec Moschi aliorumque pulverem ampliùs recipere, nec debitam in formam effundi queat.

 Hisce

Hisce subjungo Pastam regiam, panis dulciarii genus, cui interdum Moschum addi posse *Casp. Bauhinus* de remed. form. lib. 1. cap. 27. & *Joh. Heurnius* Med. ad prax. med. lib. 1. monuerunt.

Ejus speciem quandam constituunt Mostaccioni, sive Mustazzuoli, Italis ita dicti, aut etiam Muscardini à Moscho, ab eodem *Heurnio* descripti. Confer. *Th. Jordanus* de pest. phoen. tract. 3. cap. 6.

Nec multùm differt Massa illa, quam Panem Martium, Mazam panis &c. Italicè Marzapane, (vid. Celeberr. *D. Octavii Ferrarii* Origin. lingu. Ital. pag. 200. (Latinè autem Diamygdalatum, vel Pineolatum vocant, cujus cum Moscho parandi rationem exposuit *Joh. Renodaeus* lib. 5. Inst. pharm. sect. 1. cap. 10.

Accedant & Marmeladae, (vid. laudatus *Ferrarius* pag. 199) qualem cordialem, ac cephalicam moschatam *D. Barth. Pielat* pag. 88. & 89. Labor. Ceyl. exhibuit.

Trohiscos inter Galia moschata eminet, vulgò Galliae moschatae nomine nota, de cujus etymo *Renodaeus* lib. 3. Antidot. sect. 3. cap. 5. evolvi potest. Sed tali sub titulo duplex diversae descriptionis medicamentum in Antidotariis cùm proponi soleat, unum à *Mesue*, alterum à *Nicolao Alexandrino* delineatum, probè haec esse distinguenda *Joh. Jac. Manlius* in comm. Lumin. maj. sect. 1. & *Laur. Joubertus* Pharmacop. sect. 3. rectè monuerunt. Ideoque in nonnullos *Pharmacopaeos*, hac in parte imposturam committentes, *Joh. Anton. Lodettus* meritò passim in suo tract. de fraud. pharm. invehitur.

Galia itaque Mesues xylaloës part. v. ambr. part. iij. mosch. part. j. recipiens, cum mucilag. tragac. in aq. ros. solut. conficitur, praedicta nempe tria simplicia per se pulverisata & trita, vel &, quod alios facere *Mesue* notat, Ambram in vase vitreo cum pauco oleo de been priùs dissolutam, cum glutine isto in trochiscos compingendo. Id quod verno tempore, manè, aëre sereno, in aureo, marmoreo, vel vitreo mortario peragere jubet *Arnoldus Villanovanus* Antid. cap. 14. hyemali & humido tempore medicamenti corruptionem, calido verò multam virtutis exhalationem veritus, cupreum etiam vel ferreum vas Moschum & Galiam corrumpere, aureum contra virtutis suae aliquid communicare ipsi autumans. Ast vanâ admodum persuasione, praecipuè si glutinis tragacanthini nimium non fuerit assumtum, sed tantum, quantum ad uniendos pulveres unicè suffecerit, nec parati Trochisci aëris libertati omnino subtrahantur, aut fervidioribus Solis radiis exponantur, quo in passu neque corruptio, neque fragrantiae nimiae exhalatio, quocunque tempore parentur, est metuenda. Quò dubio procul respexit

Gud.

Digitized by Google

Guil. Rondeletius Pharmac. offic. in pauca quantitate conficiendos esse notans, quia *semper* liceat eosdem parare.

Hanc ex Oriente adferri, sed non benè præparatam, *Ioh. Manardus* annot. in comp. Mes. eandem tamen facilè parari posse, lib. 18. Epist. monuerat. (Vid. etiam *Gualt. Ryffius* Pract. part. 1. cap. 3.) Ex quo jam, *Hier. Reusneri* in observ. à *Welschio* edit. 98. decisio quousque locum invenire queat, perspicimus, quâ nempe Galiam moschatam veram haberi vix posse innuitur; Sive enim ex Oriente solùm olim adlata, mangonii metum, ob pretiositatem suam, incusserit, sive Ambræ & Moschi, prout ad nos adfertur, adulterationi quammaximè, & nonnullorum sententiâ, semper obnoxiam substantiam perpenderit, magnopere ipsi succensere haud possumus. Licet cæteroquin Welschiana animadversio minimè excludenda sit, quâ veram Galiam istam nos habere aut parare cur nequeamus, causam nullam fingere licere adnotat., cùm certè simplicia ista apud nos genuina inveniri sit certissimum.

Ex istis autem jam elucescit, dolosè agere eos, qui Ambræ gryseæ loco nigram illam minoris pretii, fragrantiæ, & virtutis sumere, aut etiam largo sacchari additamento quantitatem augere consueverunt, eandem deinisto, quo legitimè paratam, pretio divendentes.

Cæterùm Mesuanæ huic suam præfert, ac maximopere commendat *Leonh. Floravantius* lib. 5. de Secret. cap. 27. dum ligni aloës ℥iiij. ambr. grys. ʒiij. Moschi Orient. ʒij. N.M. cinnam. ā. ʒj. in spiritu vini anisato, inque hoc postea tragacanthum dissolvit, mixturam istam post debitam evaporationem in Trochiscos compingens. Verùm licet major additio Moschi efficaciores hos utique reddere queat, Ambræ tamen minor, cæterorum respectu, dosis unà occurrit, Nux moschata verò & Cinnamomum tantum eis encomium minimè conferunt, aut præparatio singulare quid ostendit, quamvis enim spiritus vini anisatus Ligni aloës inprimis extractioni, & Ambræ dissolutioni satis quadret, scire tamen vellem, an spiritus vini tantum, quantum ad integram istarum rerum extractionem ac solutionem requireretur, sit adsumendum? Hoc enim si fiat, cùm ultimò ejusdem exhalatio sit instituenda, magnam unà partium utilissimarum ac subtilissimarum copiam in auras secum abripiet, sicque medicamentum longè deterius efficiet. Sin parciori manu adfundatur, parum etiam pro extractione & solutione conferet, imò cùm trochisci exin, absque sacchari alteriusve sicci corporis sufficientis additione, sint compingendi, necessariò omnis penè iterum exhalare debet, sicque resinosarum partium prægressa solutio parum utilitatis contribuit.

Aa a Nicolai

Nicolai verò Galia moschata (quam rectiùs mastichinam vocari posse *Joh. Steph. Strobelbergerus* in Masticholog. pag. 67. & 69. arbitratur) nobis minùs usitata, minoris etiam, quàm illa *Mesues*, valoris, præter Moschum, insuper mastichis ℥ ij. gumm. Arab. ℥j. camphor. ℈j. caryophyll. cinnam. N. M. ā. ℥ ß. aquam rosarum moschatam, & oleum sambacinum sive jasminum recipit, cujus ultimi quidem communiter ℥ iiij. præscribere solent, cùm tamen *Amati Lusit.* censurâ, (ut alios taceam,) cent. 6. curat. medic. 83. rectiùs quartam tantùm unciæ partem sumendam esse, ipsa ingredientium series commonstret. Prolixiori autem à *Nicolao* ostensâ præparatione haud indigemus, dum simpliciori mixturâ gummi Arabico priùs in aqua moschata, & camphorâ in oleo sambac. solutis, commodiùs fieri potest.

Sequuntur ejusdem Autoris Trochisci aliptæ moschatæ, vel potiùs moschati aliptarum τροχίσχοι ἀλειπτικοὶ, literatissimi *Welschii* nostri Variar. lect. lib. 2. MS. judicio dicendi, quorum parandorum modus fuit antiquissimus, ut diebus canicularibus Ladanum & Styrax in catino, tenui linteolo adversus pulvisculos illapsuros cooperto, Soli exponerentur, cujus vi remollita, in mortario æneo, Sole excalefacto, cum pistillo ferreo itidem calido validè conterenda, donec nigrescant, addito dein Xylaloës pulvere, Ambrâ, & Camphorâ, ac tandem Moscho in tribus aquæ rosarum unciis dissoluto. Solari tamen illi calori strictè nimis inhærere non est necesse, cùm vel *Dd. Hafniensium* exemplo, Dispensat. class. 11. lenis Balnei calor, vel, quem *Renodæus* Antidot. l. c. cap. 6. & *Phil. Gultertus* in Medic. offic. innuere mihi videntur, alius quivis idem præstet, adeoque non tantùm canicularium, sed alio etiam tempore confici queant. Tanta autem rosaceæ aquæ additio minùs probari potest, quia necessaria ejusdem exhalatio multorum simul odoratarum particularum fugam ex reliquis procurat, cui itaque longè minor, & quæ sufficiat pro Moscho ac Camphora diluendis, subrogari potest.

Tandem se Trochisci moschardini sistunt, quos aliàs etiam, cùm non semper Pastillorum forma eis concilietur, sed in oblongiora, vel rotunda granula, aliamve figuram quandoque, modò cum tragacanthi mucilagine, modò solius caloris & manuum beneficio, compingantur, moschardinam vel moschatam Confectionem, imò Corpus sine anima nimis licentiosè appellare solent Officinæ, cùm revera satis nobilem animam spirituosissimæ Moschi atomi eidem inspirent. *Pastilli sunt*, inquit *Petr. Morellus* Meth. præscrib. formul. lib. 1. sect. 3. cap. 6. *ab odore, quem à moscho habent, sic dicti &c. Componuntur vel simpliciter ex ambra, moschi gr. iij. iiij. &c. ut volueris, &*

saccha-

ſacchari ſoluti in aq. roſ. q. ſ. cum amyli tantillo; vel ſiunt compoſitiùs ex pulverum aromaticarum ſuavis odoris, ut cinnam. ſandali ʒj. moſchi, ambræ gr. iij. iiij. pro lubitu, ſacch. &c. *Joh. Schröderus* Pharm. lib. 2. ad Moſchi aq. roſ. diſſol. ℈j. ſacch. albiſſ. ʒvj. amyli ʒv. recipit, ex maſſa cum mucilag. tragac. facta grana inſtar hordeaceorum conficiens, *Petr. Poterius* verò Moſchi ℈j. cum ſacch. alb ℔j. & amyli ℥iv. in trochiſcos effingit. *Petr. Andr. Matthiolus* Comm. in Dioſc. Sanguinem draconis ſuperaddit. Alii etiam plura alia adjungunt, quales in libr. Secretor. paſſim cum & ſine Amylo, cum Sandalo rubro, albo, Cinnamomo, Maſtiche conficere edocet *Pedemontanus*, cum Ammoniaco gummi & Terra ſigillata *Joh. Hucherus* lib. 1. de ſteril. cum Ireos Florent. radice *Auguſt. Thonerus* lib. 2. obſ. med. 14. Quæ ſanè pro varia Medici intentione variè mutari absque ulla difficultate poſſunt. Hanc ipſam, ſimpliciorem tamen, confectionem Saponeæ nomine, à ſaporis ſuavitate orto, inter Condimenta retulit, atque elaborare edocuit *Joh. Manardus* lib. 20. epiſt. medic. 1.

Pilulas inſuper, utero dicatas, alicubi eſſe monet Cl. *Caſp. Hoffmannus* ſect. 3. Paralip. officin. cap. 38. quibus nomen Pilularum Moſchi ſit impoſitum, κατ' ἀντίφρασιν, cùm hircum oleant. Illas autem *Georg. Melichius* Diſpenſat. ſui ſect. 9. ſub titulo Pilularum muſcatarum magiſtralium inſeruit. Nihilominus tamen Moſchus, ſive triturâ, ſive liquore disgregatus, Catapotia ingredi utique aptus eſt, variis adfectibus, & vel ipſis uterinis adhibenda, ceu illud Pilulæ ſuperiùs jam recenſitæ, quas *de muſco* nominare ſolebat *Barth. Montagnana*, nec non alteræ ejusdem *de dyamuſco* teſtantur. Alias ut jam ſilentio prætereaın.

Prout & aliorum Globulorum ſtructuram non reſpuit, quales ſunt illi pro alvo cienda ſupra memorati, nec non Lapides badzahardici artificiales à *Spuntono* deſcripti.

Sic & Maſſæ illæ, vulgò Pomambræ, vel Poma ambræ dictæ, tum in aliis morbis, tum peſte præcipuè uſualia, ſivè jam nudis tractentur manibus, ſive involvantur ſindone, ſive capſulis aureis, argenteis &c. includantur, Moſchum frequenter recipiunt, quæ itaque & Poma moſchata non minùs dici poſſent, vel ſaltem Poma odorata, cùm ſæpè nihil vel parum Ambræ, plurimum autem Moſchi aliorumque aromatum adjunctum habeant, unde etiam Germani Byſemäpffel / vel Byſemknöpff ea vocare conſueverunt. Componuntur igitur ex pulveribus odoratis (terrâ ſigillatâ, bolo Armen. coraliis &c. à quibusdam præſcribi ſolitis, ut planè inodoris, penitus excluſis,) addito utplurimum Moſcho, Ambrâ, vel Zibetho, interdum & Oleis

Aa 3 deſtil-

destinatis, ac modò cum resinosis, uti Ladano, Styrace, Balsamo Peruviano, Terebinthina, modò cum cera, oleis, aquis, succis, tragacanthi mucilagine, gummi Arabico, modò seorsim, modò uno alterove permixto, in massam compinguntur. Solum Ladanum cum Styrace calamita, non alio nominato excipiente, habet *Arnoldus Villanovanus* de ornatu. mul. ut & cum Benzoë, Mastiche, Olibano *Joh. Schröderus* Pharm. lib. 2. cap. 75. Ladanum cum rosarum aqua *Joh. Fernelius* lib. 4. Meth med. cap. 21. & *Bern. Dessennius* lib. 10. de medicam. compos. Ladanum cum succo meliss. bugloss. & aq. ros. *Arnoldus* prædictus cap. 3. de conserv. juvent. Styracem & benzoën cum aq. ros. *Jacob. Sylvius* comm in Mes. antidot. Styracem liquidam cum majoranæ aqua *Gualt. Ryffius* part. 1. pract. cap. 3. cum ejusdem succo *Dom. Leonus* sect. 1. Art. med. lib. 1. cap. 9. Balsamum Indicum vel Peruanum *Ang. Sala* tract. de pest. Eundem cum aqua rosarum *Ioh. Schröderus*, Terebinthinam idem *Schröderus*, & *D. Gerard. Blasius* in Medic. gener. nec non eandem cum tragacanthi mucilagine, vel aqua rosacea *Dispensatorium Augustanum* class. 13. Ceram *Paul. Suardus* in Thes. aromat. *Pius Æneas Caprilius* lib. 2. de febb. putr. *Rein. Solenander* sect. 2. cons. med. 29. & sect. 3. cons. 23. addità à quibusdam vini portiunculà. Oleum amygd. dulc. præter Aquam Damascenam *Iul. Palmarius* de morb. contag lib. 6. cap. 13. Oleum florum aurantiorum & caryophyllorum *Hier. Mercurialis* lib. de pest. cap. 22. Mucilaginem tragacanthi *Alexius Pedemontanus* part. 2. de Secret. Eandem cum gummi *Ioh. Guintherius Andernac.* de medic. vet. & nov. com. 2. dial. 8. Quis verò jam modus, Moschi nostri respectu, melior sit statuendus, meritò quæritur. Solum excipientis loco adhibitum Ladanum, aliæve duriores resinæ, licet calore liquatæ Specierum receptioni sic satis faveant, mox tamen iterum obdurescunt, & sic conglutinatis poris, exhalationem odoriferarum, præcipuè etiam moschatarum atomorum admodum impediunt. Sin cum aquis saltem Ladanum cæteræque Species subigantur, friabiles nimiùm relinquunt massas. Peruvianum balsamum & Styrax liquida Moschi odorem glutinosis & oleosis suis particulis admodum obtundunt. Tragacanthi mucilaginem (quod & de Gummi Arabico intelligendum voluit *Ioh. Heurnius* lib. 1. Meth. ad Prax.) improbat præfatus *Sala*, quia massa cum ea elaborata sæpe ita induratur, ut odorabilium rerum qualitas suffocetur & exhalare nequeat, quam citam indurationem, atque ab ea odorabilium effluviorum aliquam quasi fixationem, si sola illa, quod rarissimè fit, adhibeatur, nemo utique negare potest, à Terebinthina quidem &c si, quod crebriùs fit, unà accedat, præcavendam, quæ ipsa tamen resina, si aquosæ mucilaginis partes exhalaverint, viscositate suà Moschum involvendo ejus

ejus odorem supprimit. Quare non minus Oleum amygdalinum &c. unctuoso lentore suo moschatos poros obviscans, gratiamque odoris imminuens, excludendum videtur. Quæ sanè incommoda me facilè permoverent, ut Moschum ab harum Massarum odoris gratiâ expetitarum mixtura omnino exterminandum censerem. Ut itaque hoc respectu, si tantopere ejus consortium expetatur, eum non admiscendum, sed Pomi superficiei sæpius tantùm oblinendum esse, *Heurnio*, *Solenandro* & *Morello* promtiùs adsentiar. Ubi, foraminula etiam massæ insculpta Moscho repleri posse, nonnulli admonent, exemplum præbente *Christoph. Wirsungo* part. 1. Medic. cap. 2 § 1 & part. 2. cap. 2. §. 1.

Huc Odoriferum *Crollianum* pertinet, Basilic. chim. cap. 7. propositum, nec non Specificum odoriferum *Paracelsicum* lib. 7. Archidox. descriptum, quod equidem, licet ob longas, sed minimè necessarias digestiones animadversionem mereatur, non prorsus rejici potest, ut omnibus tamen cæteris Odoriferis palmam præripere, cum *Claudio Deodato* l. c. lib. 1. cap. 14. dicamus, nullam causam video. Referre etiam huc licet Ambram factitiam *D. D. Ioh. Pontani*, à *Ioh. Wittichio* consil. medic. 77. &c. memoratam.

Ad Pessorum insuper, ut & Nascalium dictorum compositionem frequenter cùm Moschus adhibeatur, de illis quoque commodè hic aliquid dicendum est. Bambax itaque moschatus, sive odore Moschi imbutus, idem Moscho conspersus, oleum Moscho perfusum, Galia moschata, Alipta moschata, ab *Hollerio* lib. 1. de morb. intern. cap. 60. indicata hic conducunt. Sic lanam xylinam Moschelæo madentem, & in quo resolutus fuerit Moschus, *Platearius*, atque petiam tenuem Galiâ moschatâ ad castaneæ quantitatem infarctam *Leonellus Faventinus* cap. 1 de matr. adfect. commendant. Idem etiam Moschus aliaque aromata &c. non saltem cum oleo & bambace, sed & terebinthina, cera, melle, balsamo, styrace liquida, ladano, vitello ovorum, coagulo leporino, adipe, vino, aquâ rosarum &c. excipitur, & ita in digitalem formam fastigiatus, immediatè & per se, si fuerit solidior, vel, quod præstat, linteolo tenuiori ac molliori, aut rarioris texturæ sindoni inclusus, in sinum pudoris imponitur, vel ipsi uterino collo intruditur. *Sunt qui majusculum ficum findant, inversumq́ ambrâ, cinnamomo, moscho, aut alio convenienti pulvere farciant, deinde fastigiatum in orbem circumdent ac consuant, siccatum demum compungant, ut conclusum aroma possit transspirare:* verba sunt *Lubert. Esthii* de formul. tract. part. 1. sect. 8. cap. 1. Sed exsiccatio ista ut fiat, non opus est, quam itaque *Heurnius* non determinavit, dum ficum inversum ambrâ, cinnamomo, & Moscho implendum, filo serico in orbem consuendum, & tandem sæpe pertundendum esse prodidit.

Digitized by Google

dit. Ubi etiam non possum non Pessarii saccharini mentionem facere, quod *Balth. Brunnerus* Consil. med. 64. proposuit, Morsellum nempe in formam pessarii, vel veretri efformatum, in impotentia aphrodisia devorandum, qui ut Ambrâ, ita & Moscho perquam aptè condiri posset, & non tantùm virtute suâ medicâ confortationem partium generationi inservientium respicit, sed & formam istam ob externam, facultatem imaginativam consopitam, cùm objecta moveant sensus, quodammodo excitare potens est. Quamvis ex figuratis illis pharmacis nemo fortè alius, quàm lascivior aliquis delectationem capere, & Medicus absque honestatis macula, similia coordinare vix posse, videri queat.

Nec Sapones tandem moschati, tum capiti in remedium cedentes, tum odoris, in lavando & mundando capite, manibus &c. gratiâ expetiti, hîc sunt tacendi, quorum varias descriptiones, majoris minorisve adparatûs, occurrunt in Secretorum Scriptoribus, *Floravantio, Pedemontano, Nostradamo, Fallopio, Auda*, nec non *Dispensatorio Augustano*, class. 13. Exc. *D. Casp. Theoph. Bierlingii* Advers. curios. append. cap. 24. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 11. cap. 7. *Lub. Esthio* l. d. sect. 9. cap. 6. *Greg. Horstio* de tuend. sanit. lib. 2. cap. 1. *Joh. Agricola* in Popp. chim. part. 2. *Hadr. Mynsichti* Armament. chim. sect. 9. *N. de le Febure* Chim. part. 2. *D. Joh. Helfr. Jünken* chym. exper. cur. sect. 2. cap. 11. aliisque. Hisce jungere liceat Unguenta saponaria, Saponis Neapolitani nomine, qualem plurimùm laudatum nostro hoc tempore Monachi Olivetani vendere Neapoli solent, insignita, quorum parandi rationem *Alexius Pedemontanus* part. 1. lib. 2. de Secret. & part. 2. edocuit, cui aliam addere libet, ab *Hieron. Reusnero* in suo tract. MS. de pollinct. cadaver. recensitam, àque *D. Simone Simonio*, Professore quondam Lipsiensi acceptam, qui Sapo ex ℔iij. pingued. cerv. & ℔j. lixivii acris cum calce viva facti, invicem lento igne permixtis, sensimque Solis vel fornacis calore ad debitam consistentiam redactis, sive quousque inter agitandum quasi fila ducere incipiat, conficitur, admixtâ tandem aquæ rosaceæ librâ dimidiâ, in qua priùs styrac. calam. ℥ij. cinnam. caryophyll. ā. ʒß. N. M. ℈j. ambr. mosch. ā. gr. x. trifol. odorat. ℥ij. in M. B. vase benè clauso infusa fuerint. Quæ ipsa ab artis perito facilè mutari inque elegantiorem formam redigi possunt.

De Candelis fumalibus, Aviculis Cypriis vulgò dictis, sæpe cum Moscho componi solitis, nihil dico, quia ingratum potiùs fœtorem, dum comburuntur, iisdem adfricat, cùm tamen odoris se gratiâ commendare debeant.

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT XLI.

De medicamentis moschatis mediæ consistentiæ.

IN medicamentorum, mediæ quæ sunt consistentiæ, serie primum locum Electuariis tribuo, interque illa nobilissimo, ab *Ebn Masvia*, sive ut communiter vocatur, *Joh. Mesue*, Damasceno, invento, ex granis tinctoriis sive Kermesinis, aut Cocco baphica parato, quod sub Confectionis Alkermes nomine in Officinis ubique ferè locorum prostare solet. Cujus tanta est dignitas & præstantia, ut *Ioh. Schyronio* lib. 2. Meth. med. cap. 44. mortuorum vita audiat, iis nempe, quibus mors est in propinquo, auram vitalem promtè excitans, cujus purpura auro conspersa oculos pascit, odoris suavitas spiritus recreat, & dulcamara saporis amœnitas vires instaurat, sicque virtutum suarum gratiosâ & immensâ congerie vix ulli cedens remedio. Nec, alios ut prætercam, consensus dandus *Joh. Manardo* annot. in compos. Mes. *in hac*, scribenti, *nunquam jactarem pecunias*, cum neque in serico, neque in cocco aliam nisi vim adstringentem agnoscat, rubrique coloris ratione cor potiùs lædat, quàm juvet, spiritus nempe & sanguinem, propter similitudinem trahendo, cyaneus verò lapis vomitum & secessum proritet quidem, præ exigua tamen ejus quantitate non promovendo magis noceat. Sericum equidem magnum compositioni momentum addere non credo, ita ut absque hæsitatione ulla omitti posse facilè largiar, ob id ipsum tamen compositum totum rejicere, nimis rigorosum est judicium, cyanei vero lapidis & cocci innocentiam Nob. *D. Guerner*, *Rolfinckius* Ord. & meth. med. spec. comm. lib. 8. sect. 2. cap. 31. satis vindicatam exhibuit. Prout nec audiri meretur *Joh. Zvelferus* in Vindic. contra Vernium, odoris saltem gratiâ Moschum additum perhibens, cùm revera cordialem inprimis propter virtutem, huc accedere dici queat, quam rectiùs insinuant *Joh. Ludov. Bertaldus* tract. de conf. alkerm. & *Ioh. Bapt. Cortesius* Miscell. med. dec. 9. epist. 4. non quidem ob reliquorum ingredientium virtutis ad cor deductionem, sed propria ejus ab energia sperandam sanguinis & spirituum refocillationem. Et ab eo, non secus ac granis coccineis, ambrâ, xylaloë & cinnamomo medicamenti efficaciam, gravis aliàs ejusdem censor *Ang. Sala* de Chim. & Galen. error. tr. 2.

Bb dedu-

deducit. Hinc sanè minùs improbandum erit consilium, quod olim *Ioh. Falco*, Universitatis Monspeliacæ Professor, dederat, suorumque Collegarum consensu, Moschi pondus auctum, ab aliis dein multis pariter adprobatum, voluerat. Quamvis enim Ambræ dosin ob majorem tantùm, quàm nobis conveniat, à *Catelano* creditam, & bituminosæ sulphureæ, atque ad inflammationem propensæ naturæ adscriptam caliditatem, imminuere haud deceat, cùm tantus ipsi calor non inhæreat, qui in parvula illa dosi magis, quàm auctum Moschi pondus nocere queat, qui Moschus utique caliditate Ambram facilè superat; neque etiam altera à *Catelano* adducta ratio, quâ Moschum occidentalem, quo nos hodie uti cogimur, orientali, Veteribus quondam usuali, puritate & perfectione longè inferiorem esse, multisque modis adulterari solere scribit, multum evincat, dum uterque orientalis & occidentalis, impetrari hactenus haud difficulter potuit, imò hunc alteri illi bonitate minimè cedere, superiùs jam demonstratum fuit; & utrumque eidem adulterationis periculo, imò Orientalem, ut cariorem, magis quàm illum, esse obnoxium, est certissimum. Nihilominus ipsius Confectionis virtutem, cordis spirituumque confortationi ac serenitati dicatam, auctiori pondere egregiè adaugere poterit. Cur autem *D. Falco* Ambræ dosin immutare voluerit, *Laurent. Joubertus* sect. 3. Pharmacop. verosimiliorem causam adsignaverat, videlicet: *ut minùs carum esset medicamentum*, Moschi econtra adauctam: *ut satis odoratum maneret medicamentum*. Quâ verò ratione Composito huic is admisceri debeat, peritum pharmacopœum latere nequit, atque ex superioribus, Aquæ rosatæ, vel etiam ipsius Sirupi chermesini particulâ solutum commodissimè eidem uniri, facilè colligitur. Qui modus etiam *Catelano* placuit; in pulverem tamen redactum addere quòd veritus fuerit, ne in vapores evanesceret, supervacaneum ejus fuisse timorem, meritò adstruitur, illis, quæ antea de pulverisatione ejus fuerunt dicta, abunde id testantibus. Ut ignorantiæ idcirco maculam, quam Augustani ipse, circa ambræ admixtionem, inurbaniùs voluit inurere, si retorquere luberet, haud foret difficile. Licet enim Confectionem alkermes raro esse in usu, propter *operosam* ejus compositionem, scripserint, *operosum* tamen illud ad Ambræ artificium difficile restringere non decet, cùm operosum esse, & difficile esse, non parùm differant, Ambræ autem in Sirupo Kermesino facilem liquationem jam antea *Augustani*, vel ex ipso *Mesues* textu, satis cognitam habuerint. Cæterùm omitti olim potuisse, & benè etiam posteriori in editione omissa fuisse verba ista in nostro Dispensatorio, præfractè non negaverim.

Ipsam

Ipsam descriptionem lib. de antid. *Mesue* tradidit, quam tum alii, tum *Augustani* Dispensatoriis suis inseruerunt. Mutatam quodammodo illam in usu habent *Monspelienses*, jam in antecedenti discursu ex parte indicatam, sed peculiari scripto à *Laurent. Catelano* Gallicè publicatam, Latinè postea per *Stephan. Strobelbergerum*, omissis inutilibus, edito notisque illustrato. Aliâ longè & duplici quidem facie eam exhibuit *Herc. Saxonia*, dulcis & amaræ nomine insignitam, àque *Phil. Müllero* lib. 5. Mirac. chim. & *Iohann. Prevotio* de remed. mat. descriptam. Eandem non minùs aliâ facie indutam produxerunt *Nicolaus Myrepsus* in Dispensat. sub titulo Antidoti è lapide radiante; nec non *Nostradamus* in singulari libello.

Chimico etiam labore, vulgari rejecto, concinnatas delineant *Laurent. Eichstadius* tract. special. de conf. alk. *Petr. Ioh. Faber* Myrothec. spag. lib. 9. cap. 6. *Ang. Sala* de Chim. & Gal. error. tract. 2. & *Petr. Poterius* lib. 3. Pharm. spag. sect. 3. Quæ tamen, si examinare cuncta esset animus, censuram non effugerent. Placet, magni Viri *D. Sim. Paulli* judicio, huic vel illi magis minusve competente, in class. 2. Quadrip. botan. p. m. 69. stare: *Ex confectione alkermes extractum parare velle, quid aliud est, quàm actum agere, cùm ipsa per se ritè parata satis sit elegans medicamentum, quod hac arte solùm pretiosius, non efficacius redditur.*

Quid *Zvelferus*, & quo successu immutaverit, pluribus in class. 14. Pharm. August. Rest. pag. 246. & seqq. ostensum fuit.

Imò ipsis in *Mesues* operibus, tract. de Simpl. cap. de lap. stell. alia ponitur ejus descriptio, tum cæterorum ingredientium quantitate diversa, tum lapidis inprimis lazuli dosi auctâ conspicua, quam cùm fortè *Herc. Saxonia* vidisset, illam priorem improbare part. 2. Prælect. cap. 1. sustinuit, licet ℥xij. errori Scriptoris *Iacob. Sylvius* not. in Mes. adscribere maluerit, quam litem tamen meam non faciam, cùm utraque, pro diversa intentione medica, locum habere queat.

Usum attamen ejusdem non omnibus convenire, præcipuè ob Moschi odorem, plures adnotarunt, & rectè quidem, unde etiam nonnullis in Pharmacopoliis incompleta, i. e. sine Moscho & Ambra parata, prostare solet.

A quibusdam, ut & hoc memorare hîc liceat, in formam siccam transmutatur, quod jam olim *Anut. Foësius* sect. 1. Pharmacop. adnotaverat, quam ipsi consistentiam largior sacchari additio facilè conciliat, utplurimùm verò in Trochiscos, mucilagine tragacanthi insuper, pro firmiori partium unione, accedente, compingitur, Moschi etiam & Ambræ augmento

 saccha-

facchari moles compenſatur, qualis v. g. præparationis modus nonnullis *Auguſtanorum* Officinis probatur ſequens: ℞. Conf. alkerm. Meſ. compl. ℥j. ſucci Kermes ℥ij. moſchi gr. viij. ambr. gryſ. gr. vj. ſacch. Tabarz. penid ā. ℥ix. cum mucilag. tragac. aq. roſar. fact. q. ſ. F. Trochiſci. Aliis verò: ℞. Conf. alkerm. ℥iß. ſacch. alb. ℥xvj. moſchi, ambr. gryſ. ā. ℈ß. mucilag. tragac. c. aq. roſar. fact. q. ſ. F. Trochiſci. Quam utramque compoſitionem à D. *Parente* meo communicatam Exc. *D. D. Caſp. Theoph. Bierlingius* Adverſ. curioſ. append. cap. 18. pag. 91. nuper inſeruit. Quales Ampliſſ. *Collegium Medicum Noricum* in uſu habeat, in Diſpenſ. novi claſſ. 1. ſect. 4. tit. Trochiſcorum ſublingualium monſtravit. Color ſaturatior non ſucci tantùm Kermes, ſed & particulæ Laccæ Florentinæ melioris, aut ipſius Cochinellæ ope tutò conciliari, Ambræ quoque & Moſchi doſis pro cujusque lubitu augeri poteſt.

In Tabellas tamen, & ita conſequenter etiam Trochiſcos efformatam multò eſſe inefficaciorem *Bertaldus* admonet, id quod ob largum ſacchari additamentum negari nequit, niſi aucta poſtea Moſchi &c. doſis iſtum defectum ſuppleat.

Plura porrò Electuaria alia moſchata apud *Meſuen* inveniuntur, nempe Aromaticum moſchatum, ſimplicitate pariter & virtute ſe commendans, Electuarium dulce è Moſcho, Tryphera moſchata, Tryphera falsò Galeno adſcriptæ, pluraque alia. Nec inelegans, ſed minùs uſuale Electuarium moſchatum apud *Ebn Sinam* lib. 5. ſum. 1. tract. 3. invenitur. Aliquot Antidotorum è Moſcho nominatorum compoſitiones habet *Nicolaus Alexandrinus* in ſuo Diſpenſat. Confectio porrò hyacinthina, paſſim nota, eodem exornata eſt, cujus tres ſpecies diverſæ apud *Petr. à Caſtro* ſect. 8. de febr. punct. malign. aph. 17. 18. & 19. exſtant. Alia videatur in *Pharmacop. Auguſt.* & prolixiſſima apud *Zacchariam à Puteo* ſect. 20. clav. med. rational. Moſchi quoque largam ſatis quantitatem medicamentum illud Sinicum, Cachunde adpellatum, à *Zacuto Luſ.* lib. 1. de Med. princ. hiſt. 36. & lib. 2. Prax. admir. deſcriptum, atque ex eodem tractatu de Adfect. hypoch. à *Paulo Zacchia* inſertum, recipit.

Conditis etiam quandoque Moſchi odor conciliatur, quorum exempla in Citriis pomis, Aurantiis, Perſicis, & Cydoniis habentur in cit. *Pedemontano* p. 1. l. 2. & *Franc. Alexandro* Apoll. rad. 7. &c.

Conſervam citri moſchatam profert *Joſeph. Quercetanus* Pharmacop. dogm. reſt. lib. 1. cap. 21.

Nunc ad Unguenta progrediamur, quæ equidem non aliud quàm Olea apud Antiquos fuerant, à quibus odoris ſaltem ratione, non craſſitudine diffe-

differebant. Vid. *Vidus Vidius* lib. 8. de medicam. cap. 12. Qua ratione *Paulus Aegineta* lib. 7. cap. 20. Unguenta inter, quibus ad gratum duntaxat odorem utuntur, Moschelaea quoque recenset. Licet Romanorum quosdam Unguenti crassitudine maximè delectatos, *Plinius* jam lib. 13. Hist. natur. cap. 3. scripserit, qui illini jam, non solùm perfundi Unguentis gaudebant. Quale etiam, moschati sub epithetо, habet *Aëtius* tetrabibl. serm. 4. cap. 115. ξηρόμυρον i. e. *Unguentum siccum* illud, ad differentiam alterius, Olei consistentiam fluidam habentis, adpellitans. Aliud moschatum *Joh. Georg. Schenckius* in lib. 4. paternar. observat. cap. de uteri suffoc. delineat, ex Zibethi gr. iij. Ambr. & Moschi ā. gr. j. cum succini oleo incorporatis, compositum. Simile ex iisdem tribus odoramentis, aequali in dosi, cum oleo amygdalino dulci subactis, invenitur in Secretis *Pedemontanis*, quod etiam *Joh. Guintherius Andernac.* de Med. vet. & nov. com. 2. dial. 8. protulit, iisdemque verbis recensuit *Joh. Heurnius* Meth. ad prax. med. lib. 1. pag. 57. Cui amygdalino *Joh. Bapt. Besardus* Antr. philos. part. 2. pag. 162. oleum jasmini & florum citri substituit. Alii aliam dosin observant, prout Moschi ʒiij. Ambr. ʒij. Zibethi ʒj. cum oleo amygd. subactas, ex *Isabella Cortesia Joh. Jacob. Weckerus* lib. 5. de Secret. cap. 5. exhibet, & Ambrae gr. x. cum Zibethi ac Moschi ā. gr. iij. interventu aliquot succi limoniorum spiritusque rosati guttularum, in Unguentum componit *D. Otto Tackenius* cap. 9. Hippocrat. medic. clav. Plura alia ut praeteream.

Hisce meritò adnumerantur Balsama odorifera, Linimentorum nomine quandoque prostantia, exempla suggerente *Matth. Untzero* lib. 2. cap. 7. sect. 2. part. 1. de lue pestifera, Moschi additamento nobilitata; atque *Tentzelio* Exeges. chim. part. 2. sect. 1. superius traditam ex Moschi, Ambrae, & Zibethi partibus aequalibus mixturam, cum rosarum oleo institutam, Balsamum odoriferum adpellante. Inprimis verò Cephalicis Balsamis compositis, Apoplecticorum nomine passim exstantibus, saepe utiliter admisceri solet Moschus, qualia describuntur à Celeb. *D. Dan. Sennerto* Med. pract. lib. 1. part. 2. cap. 33. Magnif. *D. Guern. Rolfincio* Chim. lib. 4. sect. 5. cap. 3. *Augustanis* in Mant. hermet. Cl. *Georg. Hier. Welschio* obs. med. Reusner. 10. *Osv. Crollio* Basil. chim. *Hadr. Mynsichto* Armam. med. chim. sect. 34. *Joh. Ph. aram. Khumelio* in Balsamotechn. *P. Fr. Bernhardino Christino* in Arcan. River. atque nuper à Cl. *D. Joh. Helfric. Jüngken* chym. experim. cur. sect. 6. cap. 7. Quibus adnumerandum & illud, quod in Aula Brandenburgica Olei apoplectici (Aulicis Schlag-Salbe) nomine in frequenti olim usu fuisse scripsit *Franc. Hildesheim* de cerebr. & capit. morb. intern. spi-

elleg. 6. & quod Elixir balsaméum ad apoplecticos vocatur in *Andr. Libavii* lib. 2. Alchim. tr. 3. cap. 1. Celebre apud plurimos est, quod Romanum adpellatur, in Collegio Romano S. I. parari solitum, à Nob. *D. Mart. Bern. de Bernitz* in Fasciculo 2. medicam. Cnoffel. communicatum, nec non *Michaelitanum*, celeberrimo quondam Medico Lipsiensi usuale, cujus descriptionem dederunt Viri clarissimi, *D. D. Frid. Hoffmannus* Thes. pharm. sect. 4. & *D. Casp. Theoph. Bierlingius* l. c. pag. 54. Licet paululùm in Ambræ dosi eædem invicem differant, prout & ipse ab Amicis acceptas alias duas habeo, utramque Zibethi non ineleganti accessione, ut & asphalto, pro nigredine inducenda, conspicuam, alteram etiam in quantitate ingredientium, ol. N. M. ℥ viij. moschi, ambræ, Zibethi ā. ʒij. ol. cinnam. ʒij. caryoph. ʒiij. lign. rhod. ʒvj. Bals. Peruv. ʒ vj. requirente, admodum variantem, licet, ob plurium testimonium, priorem illam genuinam magis esse faciliùs crediderim. Nec sileri debet *Wedelianum*, inter prima facilè collocandum, quod tum εὐοσμίας causâ, tum pro vertice, naribus, temporibus & lingua inungendis, usui ejus inserviens, mecum tamen, imò occasione hac ferente, Tecum etiam, Lector benevole, communicare voluit, olei nuc. mosch. expr. ℥ ß. caryophyll. cinnam. ligni rhod. succin. rutæ, spicæ, salv. ambræ liq. ā. ℈j. moschi, Zibethi, ambræ ā. ℈ß. bals. Peruv. ʒj. gum. asphalt. ʒ ß. vel j. recipiens; id quod, addendo particulæ, v. g. ad ʒj. guttas aliquot olei C. C. fœtidi, hystericum ex tempore reddere solet. Ubi sanè nulli horum suavitatis eximiæ laudem denegare, aut unum alteri præferre simpliciter aut pertinaciùs vellem, cuilibet proprium ut placeat judicium, permittens; qui nonnullis Zibethi, Cinnamomi alteriusve à prævalente odore gratiorem comparere mixturam, haud ignoro. *Ut enim*, verba sunt *Joh. Heurnii* Med. ad prax. ubi de Pomis odoratis medicinalibus agit, huc maximè adplicanda; *varia hominum facies sunt, ita ferè nihil commune habet cum alio, cujusque suavissimi odoris judicium; hic mosco fragrantius est cinnamomum: illis utrisque caryophyllus: adeo ut nulli sit de odoris dulcedine judicium idem.* Quod & in saporum judicio, ut reliquos sensus prætercam, aliis in sacchari dulcedine, aliis in absinthii amaritie delicias palati quærentibus, observatur. Nihilominus tamen, ut, quid mihi videatur, edicam, confusam obtinuisse fragrantiam, ita ut distinctorum ex ingredientibus effluviorum, in suo per aërem meatu se adsociantium, coalitio unam in sensorio, ut Ill. *Rob. Boyle* de nat. determ. effluv. cap. 3. loquitur, εὐωδίαν pariat; sive, ceu *Cæs. Cremoninus* lect. 16. de sens. extern. habet, novum aliquem odorem faciat, artificii laudisque palmam mereri, credibilius videtur. Quam tamen harmoniam non certa ingredientium quoad pondus determinatio

minatio infallibiliter spondere valet, ob eorum in vigore, modò validiori, modò remissiori, maximam discrepantiam ; vel in solo Zibetho , olea ut taceam , à Nob. *D. D. Claudero* cap. 4. meth. balſ. corp. hum. pag. 89. & 90. luculenter ostensam , sed ipsa potiùs mixtura providè instituta , & sincero narium judicio comprobata. Quanquam cæteroquin ullius suavitatis laudem in majori Unguentorum horum parte, si præscriptum methodum simpliciter imitari quis velit, à Moscho conciliari, ob excipientis, quod totum oleosum est, unctuositatem moschatarum atomorum exhalationi reluctantem , minimè persuadere mihi valeam , atque ita, moschata fragrantia si desideretur , frustra hac ratione eandem exspectari, Moschumque inutiliter profundi arbitrer ; nisi Spiritus rosati , alteriusve alicujus humidi aquosi consortium, quo cum Moschus ante mixturam teratur, accesserit, odoriferis ejus particulis ab oleosarum penitiori obviscatione hoc modo præmunitis, & liberiùs ita exhalantibus.

CAPUT XLII.

Moschi usus sacer.

ODor divina res est : inquit *Jul. Caſ. Scaliger* Exerc. de subtil. 104. § 4. *Divinam esse rem , priscis ceremoniis Veteres prodidêre. Suffitibus enim profitebantur aëris locorumq́ naturam aptam reddi ad Numina suscipienda.* Quibus honorem cultumque eis sacrare , sicque & iram eorum , si quæ impenderet , placare , & in vota sua DEUM trahere superstitiosi laborarunt. Hinc sanè tura priscos Ethnicos adolere frequenter consuevisse, proditum est. Et magnus ille *Alexander , Macedo*, in pueritia sine parsimonia aris tura cùm ingereret, à *Leonide*, præceptore suo, idcirco reprehensus, utque illo modo supplicaret , admonitus , cùm turiferas gentes devicisset , postea Arabiâ potitus, onustam thymiamate illo navem ei miserat, exhortatus, *ut largè DEOS adoraret* , ceu loquitur C. *Plinius* Hist. nat. lib. 12. cap. 14. Hunc in finem Cypheos odore templa quotidie in DEORUM honorem suffumigâsse Ægyptios, & ad similitudinem ejus *Andromachum* dein illud Cyphoidis medicamentum , pro elaboratione Theriacæ requisitum , composuisse notat *Galenus* lib. 8. de comp. medic. sec. loc. cap. 7. Neque hodierno adhuc tempore Paganorum in Indiis quidam Deastros suos odoratis venerari fumis intermittunt. Id quod ex quodam *Ludovico* , de Sumatræ

matræ insulæ incolis apud *Ioh. Langium* lib. 1. epist. med. 62. in specie recensetur, quorum nempe Sacerdotes, Dæmonum cultores, fragrantibus suffimentis plurimùm in sacrificiis utantur.

Scilicet superbus ille Spiritus, divinos adfectans honores, hac quoque ex parte DEI simiam agere voluit; CUI suavia placuisse thymiamata, àque Populo suo in Veteri Testamento religiosè accendi, imò & Sacerdotes, Templum, & Suppellectilem sacram odorato Unguento perfundi jussisse, non ignorabat. Vid. *Exod.* cap. 28. 29. 30. 40. & *Levit.* 8. 16.

Quin & hodierno adhuc tempore Odorum in templis quorundam Christianorum frequentatum usum perspiciens *Scaliger* exerc. 203 §. 1. laudatissimam illam vocat consuetudinem, spiritusq; hominum ad mentis suscitationem eos disponere concludit. Quæ equidem examinare, mei non est fori. Hoc tamen indubitatum habeatur, suffitus illos, licet pretiosissimos, nihil omnino valere, si cordis puri ac pii fragrantia non concurrat. Atq; Divinæ Majestati hos potiùs esse abominabiles, ex Prophetis, *Esaia* cap. 1. ẏ. 13. ac *Ieremia* cap. 6. ẏ. 20. colligimus. Ut ideo commendari mereatur illud Arabum proverbium, quod *Mahommedi*, pesti illi Christianæ Ecclesiæ aliàs perniciosissimæ, adscribunt:

لخلوف فم الصايم اطيب عند الله من ريح المسك

Graveolentia oris jejuni gratior est DEO, odore moschi.

Quæ ut hic adducam, Medici illius Cæsarei, *D. Petr. Andr. Matthioli, Senensis*, verba, Comm. in lib. 1. Diosc. cap. 20. scripta, me permovent, qui & Moschum in orbiculos à quibusdam componi, eisque funiculi trajectis, angelicas salutationes, ut ipse loquitur, in cœlum eructari, notat, ut DEIparam Virginem odoris suavitate concilient. Quamvis nec DEUS ipse, nec Cœlicolarum ullus hisce adficiatur, nisi, ut alia taceam, Animas illas beatas corporeas dicere, atque Creatorem impiè quis creaturam proclamare vellet.

Ipsæ Preces pio corde effusæ verum illud sunt Incensum vel Suffimentum (*Psalm.* 141. vers. 2. & *Apocalyps.* cap. 5. vers. 8. cap. 8. vers. 3. 4.) quod Divinam nobis gratiam conciliat, à corporali isto fumo suaveolente & alta petente quasi adumbratum, ideoque etiam, *Zaccharià* adolente, Populum adoràsse, uti *D. Lucas* cap. 1. vers. 9. habet, memorari meretur.

(o)

CAPUT XLIII.

Moschi usus politicus.

SVavia Odoramenta & Aromata priscis jam temporibus fuisse Regiis in deliciis, vel ex Sacro Codice novimus, Thesauros utpote inter Judaicos Regis *Hiskiæ*, 2. Reg. 20. vers. 13. 2. *Paralip.* 32. vers. 27. & *Esaiæ* cap. 39. vers. 3. Babylonico Legato ambitiosè ostensos, reposita; & Regibus digna inter donaria reputata, qualia Reginam illam Arabicam Sapientissimo *Salomoni* obtulisse, 1. *Reg.* 10. & 2. *Paralip.* 9. legitur. Moscho autem nostro quamvis vilior ortus Magnatum ad Aulas adspirare vix concessisset, odoris tamen nobilitas, virtutis excellentia, ipsaque ejus raritas, ut magno habeatur in pretio, efficit. Hinc & dona inter Regia locum invenit, quibus tum fœdera confirmantur, tum Principum gratia sollicitatur. Sic non ita dudum Serenissimis Saxoniæ Ducibus à Magni Moscoviæ Ducis Legatis Folliculorum quoque moschiferorum donaria fuisse oblata, ex Cl. *D. Dan. Ludovici* relatione in Ann. V. Ephem. Germ. Curios. obs. 205. percepimus. Et Augustissimo CÆSARI, MATTHIÆ, Ann. Chr. 1615. Turcicum Legatum, alia inter munera, Moschum quoque attulisse, ex *Metterani* lib. 22. Hist. Belg. *D. Iust. Fid. Klobius* in sua Ambræ histor. jam notaverat. Quem & Sacratissimæ Cæsareæ Majestati, LEOPOLDO nostro, ad Cujus Augustissimos Pedes Thesauros suos, Victoriæ signa, supplex ut Oriens deponere porrò cogatur, Cœlum devotè veneramur! à regnante hodie Turcarum Tyranno transmissum Ann. Chr. 1665. fuisse recordamur, inque *Theatr. Europ.* Tomo 9. pag. 1510. videri potest.

Moschi sanè pretiositas in causa est, ut thesauros inter regios eum reponere Peguani soleant, testante id *Casp. Balby, Veneto*, in Itinerar. Orient. Vid. & Nobil. *D. Erasmi Francisci* pars 3. des Ost- und West-Indischen Lust-Gartens. Quod etiam apud Turcas observari *Tavernierius* in libello: Relation del' interieur du Serrail du grand Seigneur cap. 8. perhibet.

Quàm proficuus sit Moschi proventus Sinarum Imperatoris ærario ditissimo, ex *Joh. Mendoza*, lib. 3. descript. regn. Sinic. cap. 4. notum est, cùm priscis temporibus vectigal, à Moscho contributum, subsequenti tempore

Digitized by Google

etiam longè auctius, decies centena & triginta quinque millia Taës annuatim addiderit, quæ nostræ monetæ æquiparata, summam Imperialium tredecies centena & viginti unum millia, octingenta & nonaginta quatuor, cum tribus unius partibus constituit; Monetâ utpote illâ Sinicâ Taës trecentos sexaginta quatuor Marrevadis Hispanicos, Imperiali verò ducentos octuaginta quinque Marrevadis adæquante.

CAPUT XLIV.

Moschi usus œconomicus.

Hic primò ad Culinas divertere animus est, in quibus sæpe, pro condiendis cibis, Moschus consumitur. Licet autem Cl. *Joh. Bapt. Montanus* consil de febb. 23. perspectissimum illud esse judicaverit, res nullas sibi invicem magis adversari, quàm egregium coquum, & præstantissimum Medicum, cùm contraria penitus sint eorum instituta, hoc utilitatem & sanitatem, illo delectationem & adulationem pro fine habente, ideoque Moschi etiam odor à Medico aliisque sanitatis avidis coquorum manibus subducendus videri queat, id quod aliquando non improbaverim, interdum tamen & prodesse, & delectare simul cibus ita conditus valet. Unde *Joh. Dominic. Sala* lib. de aliment. & eorum rect. administr. sect. 1. cap 8. de alimentorum condimentis agens, sæpe esse ea necessaria statuit, ut cibi indè vires aliquas adquirant, nocumenta amittant, atque ideo ad sanitatem magis conducant. Quæ inter etiam, ut benè oleant, requirit, *atque tanti equidem*, addens, *facio hanc conditionem, ut parum absit, quin odorata tanquam alteram condimentorum differentiam à sapidis proponam*, Moschum deinde iisdem adnumerans. Scilicet cùm alimenta vix dentur simpliciter talia, quæ non medicamentosa simul exsistant, & alterandi aliquam vim possideant, cur Moschus admisceri iis nequeat, nullam causam video, hinc ab eodem *Sala* alimentis, attenuandi, discutiendi, venerem stimulandi, & cor roborandi virtute præditis Moschus quoque adcensetur cap. 15. & 16. Quæ alterandi potentia licet Odoramento nostro denegari nequeat, ipse tamen an benè alimentorum solidioribus corporis partibus dicatorum in catalogo reponatur, disquiri potest? Si non aliud, quàm sanguis, caro, renes, aut testiculi animalis moschiferi foret, aliquam

nutrien-

Digitized by Google

nutriendi vim utique possidere non dubitarem, si tamen eædem partes putrefactionem, antequam in odoratum istud liquamen abirent, patiuntur, cùm hac ratione gelatinosæ illæ, fibrosæ, crassæ, & concrescibiles particulæ nutritivæ attenuentur, ac quasi destruantur, nutriendi potestatem retinuisse, dici ampliùs vix possent. Ast dum singularem aliquem succum in folliculo collectum esse ipsum innuitur, nec sero nutritivo, glutinosiore scil. fortè omnino destituetur, à quo etiam compactiora illa granula in folliculo qualitatem istam, trituram nonnihil difficiliorem reddentem, nancisci autumo. Cùm tamen minima in mole, quâ famelicus venter nullo modo saturatur, in usum venire soleat, eo ipso magna nutritivæ in eo facultatis consideratio haberi haudquaquam debet. Utrùm verò, quatenus odoratas continet particulas, nutriat, magnâ vix opus est disquisitione. Licet problema hoc de odore nutriente tot alii ad nauseam usque pertractaverint. Paucis: Nutritio quatenus & evidens est, & solidiores corporis partes respicit, odori moschato, subtilissimo cuidam & quasi incorporeo Gas aut exhalationi, nullo modo competere potest, quatenus autem subtiliores corporis partes, Spiritus, unà spectat, revera eosdem nutrire, augere & restaurare, non inconcinnè adstruitur. Quò spectat *Hippocraticum* illud lib. de alim. *Quicunque celeri adpositione indigent, humidum medicamentum ad resumendas vires optimum: quicunque celeriori, per olfactum.*

Missâ idcirco nutritivâ illâ, ut & medicatâ potentiâ, alteram istam, quâ odoris gratiâ cibos, tum fami sedandæ, tum gulæ demulcendæ destinatos, perfundit, paulisper intuebimur. Moschum sanè primas inter hominum in cibis delicias haberi, *Anton. Fumanellus* cap. 4. de pest. scribit, & à *Georg. Bertino* lib. med. 18. cap. 18. alimentorum inter odoramenta & condimenta reponitur. Hinc in Gallia aliisque locis aves eodem, cujus tandem odorem referant, enutriri, *Burrhum* etiam Ambrâ & Moscho gallinas cibâsse, ovis earum indè odorem istum suscipientibus, *D. Gregor. Horstius* in Gesnero suo aucto, lib. de quadrup. prodidit. Quanquam curiosa hæc sint, & Moschum adsumtum in fœtorem non commutari, quod innuere videtur *Io. Bapt. Helmontius* §. 46. tract. de flatib. adprobent, si culinarium tamen saltem spectemus usum, prolixitate illâ haud opus est, cùm ipse Moschus cibis immixtus odorem facilè suum eisdem largiatur. Hac ratione quosdam salaciores, ut potentiùs in venerem ruant, ovis sorbilibus vel frixis vesci cum multo Moscho, *Ioh. Renodæus* lib. 2. Instit. pharmac. cap. 28. testatur. Istâ tamen ipsius Moschi immixtione, haud exiguo cum emolumento, carere liceret, si artificium ab *Hier. Cardano* lib. 13. de subtil. pag. 696.

Cc 2 pro-

propositum, eventu responderet; hæc autem sunt ejus verba: *Modus alius in his Apitii ad compendium rei familiaris, quo odor & sapor manet, semunciaq́ cinnamomi in totum annum sufficit. Cinnamomum tenue odoratum, divisumq́ in frustula semunciæ pondere inter 12. aut 16. amygdalas excorticatas repono, ac constringito: hu pro usu sublatis, alias reponito: Sic etiam parvâ impensâ edes omnia moschi odore fragrantia.* Quæ licet aliquo modo ita se habere, negari nequeat, nimium tamen ὑπερβολικῶς esse dicta, nemo non facilè deprehendet.

Quàm prodigi sint Peruani in Moscho pro ciborum conditura absumendo, *F. Gregorius de Bolivar* apud *Joh. Fabrum* in Hist. natur. Mexic. retulit, apud quos sine eo parari vix posse cibus creditur, sive pulmenta fuerint, sive illinctus, intrita, aut panis dulciarius, crustulata, liba, placentæ, aut artocrea coquantur.

Convivium Regis Peguani coronationi dicatum cibos moschatos & ambratos exhibere, in *D. Erasmi Francisci* Horto Ind. & Sin. pag. 1526. memoratur.

Splendorem etiam ex eo conviviis suis Turcæ conciliant, quod inprimis *P. Paulus Tafferner* testatur, Illustriss. *D. Comitis de Leslie* Legationem ab Augustissimo LEOPOLDO nostro demandatam recensens, Convivium etenim à Turcarum Imperatore Adrianopoli factum describens, ferculorum pompam potissimùm è sacchato, moscho, & ambrâ confecto fuisse pag. 60. effatur.

Quod & aliæ passim Nationes, ipsique Germani nostri variis suis in Conditis & Confectionibus, saccharatis, amygdalinis &c. observant.

Patavini Lucanicas parare solent Moschi odore non ingratas. Mixturam, quam Diasynapin, vulgò Mostardam sive Mustardam vocant, Itali instar Electuarii conficiunt cum Moscho suavissimam, in nostram etiam hanc Urbem quandoque Venetiis advehi solitam, sapore & odore egregiè se commendantem, cujus mentionem quoque facit d. l. *Joh. Dom. Sala.*

Quamvis autem *Franc. Valleriola* lib. 1. Enarrat. med. 4. odores suaves, non alimentares, qualis est moschatus, si alimentis misceantur, ingratos plerunque esse solere, perhibeat, ita ut locum fecerint proverbio: ἐν φακῇ μύρον: *in lente unguentum*, idem tamen de Moscho edici nequit, nisi ab ejusdem odore, cuicunque rei aliæ adjuncto, naturâ suâ, vel aliàs etiam simplicitati victûs studens quis abhorreat, vel adplicari debeat illud *Senecæ* in Consol. ad Helviam cap. 9. dictum: *Quod dissolutus deliciis stomachus vix admittat, ab ultimo portatur Oceano.* In

In potu insuper locum invenit. Quod itidem de Peruanis Autor antea ex *Fabro* adductus refert; eos nempe in singulis ferme poculis potûs sui non tantùm solvere & abligurire Moschum, sed integris etiam vinorum in doliis compositionem ex caryophyllis, cinnamomo, citri & aurantiorum corticibus, cum plurimo Moscho in sacculos congestam suspendere. Et præfatus *Tafferner*, apud Proto-Vezirium, siti attemperandæ, frequentiùs Schorbetum, potum ex delectis liquoribus confectum, saccharo, ambrâ & moscho redundantem, fuisse admotum, pag. 70. memorat. Qualem non minùs delicatissimum innuunt *Petrus della Valle* part. 1. Itinerar. epist. 2. & *Joh. Bapt. Tavernier* loc. antea cit. cap. 3. Idem de Ægyptiis eloquitur *Prosp. Alpinus* lib. 4. de medic. Ægypt. cap. 3. qui maximè & frequenter delectentur tum Potionis genere, itidem, ut ipse pronunciat, Sarbet (de qua voce videri potest *Joh. Veslingius* not. ad Alpin. cap. 34) sive Potu per excellentiam vocato, ex saccharo cum magna aquæ quantitate dissoluto, limonumque succo, quantum ad acidiusculum saporem aquæ inducendum sufficit confecto, & à Nobilibus modico Moschi & Ambræ condito: tum & Anguriarum aquâ, dum optimam eamque amplam Anguriam perforant; Moschumque & Ambram, cum modico rosaceæ aquæ dissoluta, per foramen injiciunt, sicque cum aqua permiscent. Conferatur ejusdem cap. 38. de plant. Ægypt.

Qui odorata cum potu miscendi modus antiquitus etiam apud Romanos invaluerat, testante id C. *Plinio* Hist. natur. lib. 13. cap. 3. & : *Quum perfusa mero spumant unguenta Falerno*, canente *Juvenali* sat. 6. Vid *Hier. Mercurialis* lib. 2. Variar lect. cap. 19. & inprimis incomparabilis *Octav. Ferrarius* Elector. lib. 2. cap 3. cum Nob. *D. Thom. Bartholino* hypomn. 2. de cruce Christi, §. 3. Ipsosque etiam Græcos, ceu *Ælianus* lib. 12. de var. hist. & *Athenæus* lib. 15. cap. 15. referunt. Quod tamen Potionis genus, præsertim repleto jam stomacho, ob oleosas innatantes guttulas, tantam gratiam haudquaquam obtinuisse potuit, quantam Moschi commodior mixtura nostro tempore promittit.

Fructus insuper odoratiores & suaviores ut fiant, Moschi beneficio quidam tentant efficere, exemplum suggerente Rev. *P. Athanasio Kirchero* Mund. subterr. tom. 2. lib. 12. sect. 3. cap. 4. pag. 389. Quod in specie cum Melonibus instituendum artificium in *Alexii Pedemontani* Secret. part. 1. lib. 3. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. lib. 3. cap. 16. *Hieron. Rubei* disp. de melonib. pag. 3. & *Jacob. Theodori Tabernæmontani* Herbar. lib. 2. sect. 3. cap. 42. edocetur, semina nempe illa in cacumine aperta & aquâ

 moscha-

Digitized by Google

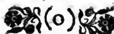
moschatâ macerata, post exsiccationem terræ mandando: vel etiam, quod *Ul. Aldrovandus* innuit, semina primò è terra germinantia, eâdem aquâ irrigando. Sic & Pruni surculos Moscho intinctos, fructus odore illo imbutos spondere, ex *Costæo Aldrovandus* adnotat. Idem cum Vitis surculo, Moscho deliniendo, & aliquantisper in aqua rosarum moschata macerando, prædictus *Porta* è *Paxamo* commonstrat. Pyra etiam moschata simili arte provenire, se expertum id credere innuit *Carol. Stephanus* lib. de re hort. taleæ nempe in parte inferiore fissæ Moschi granum immittendo, sicque inserendo; alios autem vel trunci fissuræ eum imponere, vel taleam in fissura, ut dictum, eo instructam, ipsam in terram defigere perhibet. Idem insitionis artificium tum in aliis, tum Ceraso arbore instituendum tradit *Euchar. Röslinus* Herbar. part. 4. pag. 72. vel etiam Moschum arboreo trunco perforato imponendo.

Quod cum Floribus itidem quomodo impetretur, eleganter modum peroravit *Joh. Bapt. Ferrarius* lib. 4. de flor. cult. cap. 7. Ubi sanè in minutioribus istis vegetabilibus experimentum sumenti faciliùs negotium succedere potest, quàm in majoribus, & ad arboream expansionem ac magnitudinem accedentibus. Licet hæc ipsa nonnunquam præ illis gratam imbibiti odoris moschati exhalationem magis promoveant, si cæteroquin notabili per naturam odore destituantur, adeoque in minimas atomos per poros earum diffusa Moschi particula suum eò liberiùs odorem exserere queat, cùm econtra sæpe in minoribus plantis, qualis Vitis & Pruni respectu est Caltha Africana, abundans odor graveolens moschato multùm reluctetur, antequam superato ingrato sulphure, suave illud sese ostendere liberè valeat. Me sanè experimentum simile in Calendula studiosè sumentem speratus eventus destituit, nullaque vel minima nativi odoris in flore & herba ista mutatio contigit.

Ad Vestimenta etiam à tineis præservanda *Paracelsus* lib. 3. de conservat. rer. natur. Zibetho, Ambrâ, & Moscho &c. nihil inveniri posse præstantius, innuit. Ipsas Moschi vesiculas ad vestes à tineis & corruptione vindicandis apud femineum sexum magno esse in usu, *Laur. Eichstadius* cap. 13. de Conf. alk. scribit. Id quod dubio procul ex *Gabr. Fallopio* hauserat, qui Comm. in lib. 1. Diosc. cap. 24. idem edixerat, addens: *Nam hoc opportunum est, & omnia etiam odoramenta corrumpunt tineas, & sunt in causa, ut dentes earum pereant.* De quo tamen quid sentire debeam, ferè hæreo. Vesiculas quidem per se, ut tales considetatas, virtute hac esse instructas, nemo facilè sibi persuadere poterit, cùm odori

odori potiùs eis adhærenti mereatur adscribi. An tamen ipse etiam Moschus efficere id queat, dubium adhuc superest, præcipuè si modus operandi à *Fallopio* indigitatus attendatur. Quamvis enim tineis dentes denegare, ipsa, quam moliuntur, corporum, solidiorum sæpe, corrosio prohibeat, quâ ratione tamen evellere istos, ejicere aut obtundere solus odor valeat, capere haud possum. Nec aromatica illa odoris vis hîc simpliciter attendenda est, cùm & membranas sæpe, sive vesicas bubulas &c. quibus vitra oleis aromaticis aut similibus plena muniebantur, corruptas ab eis viderim. Unde si non singularem aliquam cum hoc odore antipathiam, creditu perquam difficilem, quâ subtilissimus Moschi spiritus flammulam vitalem in animalculo isto perpusillo minimam exstinguere possit, fingere velimus, virtutem istam revera omnino commentitiam, & mundarum, beneque elaboratarum vestium diligentem ac convenientem repositionem, cui delicatæ istæ feminæ, deliciarum talium odoratarum studiosæ, maximam utplurimum curam impendere novimus, omne hîc complere punctum, aut etiam odoris quæsitam conciliationem speciosiori hâc larvâ excusari à quibusdam, mallem dicere. Imò minùs hæc credibilia reddit ipsa folliculorum à me observata nuper corrosio; quam vermes exteriùs advenientes, atque per membranoso-carneam illorum substantiam in ipsam usque cavitatem, Moscho laudabili turgidam, penetrantes effecerant.

Paucis tandem hîc tangenda est Electuariorum & Massarum pilularium per Moschum quæsita conservatio, à *Leonh. Floravantio* lib. 5. Secret. cap. 29. deprædicata, quâ nimirum fiat, ut medicamenta ista, per se corruptioni obnoxia, nunquam putrescant, aut vires deperdant. Id quod sanè nunquam à Moscho impetrabitur, nisi medicamentis ex sua natura ætatem ferentibus id adscribere quis ipsi præter meritum velit. Certum itaque apud me est, si aquosis & putredini facilè obnoxiis abundent, balsamicis verò careant partibus, qualia solent utplurimum esse Decocta, à *Floravantio* etiam circa finem memorata, Moschum tam egregiam operam præstare nequaquam posse, præcipuè cùm & ipse humido aquoso solutus à putredine diu se vindicare minimè valeat.

CAPUT

CAPUT XLV.

Moschi usus cosmeticus.

Vàm prodigi in odoribus disperdendis Antiqui fuerint, vel ex *Plinio* abunde colligimus, cùm & pedum vestigia Unguentis tingere, solia iis temperare, parietes balinearum adspergere, pulverulenta imò illa & custodiis horrida signa, Romanas aquilas, inungere quòd consueverint, loc. superiùs cit. scripserit. Quæ tamen, licet odoratissima, ideoque etiam commendatissima, (juxta illud *Catulli*:

> *Unguentum dabo, quod meæ puellæ*
> *donarunt Veneres Cupidinesque;*
> *Quod tu cùm olfacies, Deos rogabis,*
> *totum ut te faciant, Fabulle, nasum.*)

magna ex parte exolevisse postea, constat, cùm Moschus, Ambra, & Zibethum, illis utpote longè suaviora, innotescere atque ad nos adferri cepissent. Ita ut Moschi usum ad luxuriam usque hodie frequentari, ac plus de eo voluptatis, quàm ad sanitatis cultum absumi videamus. Unde *Alex. Benedictus* lib. 13. Pract. cap. 26. *Animalis vitium seculo nostro placet, & in vitium vertitur*: rectè scripsisset, si, quod putabat, ejus generatio apostematis instar se haberet.

Collo sanè, auribusque suspenditur, vestimentis interponitur, chirothecis illinitur, crumenis includitur, ore circumfertur, barbæ & superciliis inungitur: ordine hæc enumerante *Matthiolo* Comm. in Diosc. Tales moschatos globulos, tanquam monilia, collo mulierum vel carpis adpendendos *D. Casp. Bauhinus* lib. 1. de comp. medic. cap. 59. delineat, ac mulieribus in Hispania & Italia esse familiares *Joh. Guintherius Andernac.* de med. vet. & nov. comm. 2. dial. 5. *Amatus Lus.* comm. in Diosc. lib. 1. text. 20. atque *Aldrovandus* l. c. testantur. Sacculos odoratis rebus, ipsoque Moscho impletos, vestibusque interponendos habet *Alexius Pedemontanus* part. 1. & 2. Secret. Pastam ad barbæ inunctionem Quadripartitum botan. *D. Simon Paulli* class. 3. cap. de Gelsemino. Chirothecarum aliarumque pellium odoratarum conficiendarum artificium, præter alios, inprimis *Joh. Bapt. Besardus* in Antr. philosoph. *Joh. Bapt. Porta* Mag. natur. & citatus *Alexius* in Secr. tradiderunt; quanquam illos modos, cum jasmini oleo,

oleo, aliisve hujusmodi unctuosis quos instituunt, Moschi intuitu minùs adprobare queam, cujus utpote odori pinguia illa reluctari supra ostendi, & si quam pelles istæ fundant gratiam, additæ potiùs Ambræ, Zibethi, Styracis & Benjouini, florumque odori eam deberi, nullus dubito, ut itaque magis commendem, licet & pretiosiorem, modum, quem illi ipsi cum solius Ambræ, Moschi, & Zibethi mixtura proponunt, illisque prioribus ipsimet præferunt, quâ ratione quoque Linimentum *Tackenianum*, pellibus adfrictum, incredibilem spirare odorem, Autori facilè adsentior, præcipuè cùm spiritus rosarum & limoniorum succus eidem jungantur.

Sed & plures insuper alii Moschum consumendi dantur modi. Hinc indusia, strophiola, aliaque mensæ & lecto inservientia linteamina, ut & vestes, ipsaque triclinia & cubilia odoratis guttulis vel saltem halitibus imbui novimus, dum aquâ rosaceâ &c. solutus, lenique carbonum igne supposito, in cocula, sic ex *Pompejo* à *Joh. Renodæo* dictâ, æneâ vel argenteâ, quam etiam aliàs Cassoletam adpellant, attenuatus, subtiliores & odoratas sensim atomos suas cum aqua exhalat, atque obviis quibusvis inspirat, qualem Aquam, ut reliquas multorum prætercam, exhibet *N. de le Febure* in sua Chim. Ipsis Aquis cosmeticis, propriè sic dictis, non infrequenter additur, talesque plures delineavit *Dom. Auda* in Secret. Aliis tamen siccior exhalatio magis arridet, quem in finem Pulveres, Candelas, Trochiscos & Pastas frequentant, de quibus in superioribus jam actum fuit; inprimis verò Massas Hispanicas, Italis Pastiglia di Spagna, Bacillos pro fumo aliàs dictas commendant, reverà à Pomis odoratis non differentes, eo ipso commodiores, si fornaci tantùm calenti adfricentur, sicque calore isto resinosæ partes eliquatæ, cæteræque etiam excalefactæ odorem suum blandè dimittant, cùm omnes illi Suffitus, vivo carbonum igne excitati, mixturam Moschi inutiliter recipiant, qui utpote violento igne combustus empyreumaticum ingratum odorem eructat, ideoque rectiùs in compositione tali planè omittitur, nisi hujusmodi Trochisci laminæ potiùs alicui, argenteæ, ferreæ &c. calenti impositi, ad emittendas aporrhœas odoratas mitiori violentiâ resolvantur. Quam mitem suffumigandi rationem proposuit *Angelus Sala* Myrothec. sect. 7. §. 34. de Trochiscis xylaloës agens, non subitò eos carbonibus exponendos, sed batillo excalfacto superimponendos esse dum monuit, & beat. *Sennertus* Med. pract. lib. 1. part. 1. cap. 2. Pulveres istiusmodi & Trochiscos accendi non debere scripsit, cùm sine flamma suaviorem ac fortiorem spirent odorem; imò ipsum *Aristotelem* id non latuit, Cur acutiùs ac diutiùs oleant aromata cinere suffita, quàm igne? idcirco in Problematibus disquirentem, Hinc etiam ad ignes artificiales excitan-

 dos

dos frustra Moschus, quem nonnullis hac ex parte laudatum scio, consumeretur, quamvis enim muscoso alicui, v. g. in terrestri illo Musco, Persis, Moschis &c. teste Clar. *Adam. Oleario* Itinerar. Persic. lib. 4. cap. 24. familiari, occurrenti pulveri mixtus, non ingratum quandoque odorem in deflagratione spargere deprehenderetur, vel additi Moschi exiguam ob quantitatem fœtor nares haud feriret, vel gratus odor muscosæ potiùs resinæ deberetur, quem accensum odore suo oblectare posse, vel larignus ille, cujus *Matthiolus* in Comm. lib. 1. Diosc. c. 20. mentionem facit, luculenter ostendit. Sic & frustra ob odoris gratiam indè quæsitam eundem consumerent Peguani, si, quod *Casp. Balby* in Itiner. memorat, ad Regis sui cadaver comburendum adhiberent, odorque talis suavis benzoino potiùs aliisque junctis odoriferis debetur. Quin & in durum Martis corpus odorem moschatum transferre tentarunt, quales cultros gladiosque odoriferos nonnunquam curiosi aut delicatuli ostendere solent, prout Exc. *D. Thomas Bartholinus* in Dissert. epist. de transplant. morbor. ferrum in fornacibus accenso igne excandescens bonos odores poris suis recipere perhibet, quem modum, ut & leniorem alium, ac, ex meo quidem experimento, ob resolutas quasdam inter fricandum Moschi, præsertim recentis & humidiusculi, particulas, per linei noduli porosam texturam penetrantes, sicque ferreo corpori se adglutinantes, meliorem *Besardus* l. c. part. 1. pag. 227. delineavit. Quin & vaginarum interiores partes moschato odore imbutæ ferrum reconditum vicinitate suâ valent inficere. In Practica manuscripta Celeb. *D. Petri à Castro* hauriendi fumum tabaci modum invenio, ingeniosi atque jucundi encomio insignitum, quo nempe fumus per aquam rosarum moschatam deductus miro odore imbui scribitur. Sed quantumvis fœtoris tabacini vehementiam ipsa simplex etiam aqua fontana, oleosas, fuliginosas, empyreumaticas partes quasdam absorbendo, quodammodo emendet, nunquam tamen Moschi in ea soluti odor in præpollente fumo percipietur. Aliàs & Persas interdum, quibus fumum istum hauriendi modus ille est familiaris, aquæ odoratas alias admiscere, testis est præfatus *Olearius* lib. 5. cap. 17. De Saponibus & Pulveribus cypriis in præcedentibus quædam dicta fuêre, obiter tantùm itaque hîc memorandis.

Nec Europæos tantùm nostros hoc odorum fascinavit desiderium, quod cumprimis & remotissimas quasdam gentes occupat, quales regni Siam incolas *Straussius* in Itinerario memorat. Frequentissimus in India Betre sive Betele usus apud opulentiores Moschi etiam mixturam, pro commendatione oris, admittit, referentibus id *Garcia ab Horto* Aromat. & simpl. hist. lib. 1. cap. 18. *Arnoldo Montano* Legat. Batav. in Japon. & *Joh.*

Neu-

Neuhofio descript. regn. Sinic. cap. 15. Quos nostri succo Catechu cum Moscho & Ambra in cylindrulos &c. efformato imitantur. Imò in India quosdam adeo odoribus esse deditos idem *Garcias* lib. 2. cap. 1. scribit, ut plerunque abstineant cibo, quò habeant, unde odores sibi comparare possint. Peruanorum in Moscho prodigalitatem *F. Gregorius de Bolivar* apud *Fabrum Lynceum* enarravit. Quàm turpiter & lascivè mulieres Ægyptiæ Odoramento hocce laudatissimo abutantur, referente *Prosp. Alpino* de med. Ægypt. lib. 3. cap. 15. nec quidem commemorare libet.

Tot ergò aliisque modis odore Moschi se exornare & oblectare amat hominum voluptas. Sed quàm benè, paulisper dispiciamus. Ubi sanè mox agmine denso hisce voluptuariis odoribus sese opponere multos novimus, in partes suas Poëtas, plurimosque alios pertrahentes. Mollitiei ideo vitiosæ, lasciviæque notam suaviter fragrantibus inurunt, aut etiam innati fœtoris ac turpitudinis suspicione eos onerant. Unde *Martialis Posthumum*, & *Coracinum* reprehendens, de illo lib. 2. epigram. 12. canit:

Hoc mihi suspectum est, quòd oles benè, Posthume, semper,
Posthume, non benè olet, qui benè semper olet.

de hoc verò lib. 6. epigr. 55.

Quod semper casiaque, cinnamoque
& nido niger alitis superba
fragras plumbea Nicerotiana,
rides nos, Coracine, nil olentes;
Malo, quàm benè olere, nil olere.

& lib. 3. epigr. 63. *Cotilum* lasciviæ addictum hisce perstringit:

Balsama qui semper, cinnama semper olet.

Imò meretricia ideo Unguenta ista aliquibus dicebantur, *quorum*, ut Plinius loquitur, *summa commendatio, ut transeunte fœminâ odor invitet etiam aliud agentes.* Hinc *Themistu* patrem, cùm *Epicurum* è Philosophorum choro exturbaret, Unguento supra caput effuso, exprobrare ei voluisse legimus, quòd toto corpore prosecutus fuisset voluptatem, & *Diogenem* cuidam Unguento delibutos habenti capillos, cave, ne capitis εὐωδίαν vitæ δυσωδίαν adducat, dixisse. Hinc *Heliogabalus*, qui præter alia libidinis & scelerum genera, semper, ut ait *Lampridius*, aut inter flores sedit, aut inter odores pretiosos, tam malè ubique audit. Luxum *Nomentani* & *Apicii* contemnens *L. Ann. Seneca* cap. 12. de vita beat. loci etiam, in quo

luxuriæ parentarunt, variis odoribus infecti meminit. *Hinc Vespasianum* Imperatorem dilaudant, qui, referente Suetonio, juvenem Romanum, pro data Præfectura gratias agentem, quia Unguenta olebat, non contentus manu rejecisse, contumeliam hoc verbo ante præfatus: Mallem allium oboluisses, literas quoque datæ Præfecturæ revocavit. Hinc laudes inter Lacædemoniorum reponunt, quòd, narrante *Athenæo* Dcipnos. lib. 15. Unguentarios Spartâ ejecerint. Hinc *P. Licinium Crassum*, & *L. Jul. Cæsarem*, Censores, ne quis Unguenta exotica venderet, rectè pœnis inhibuisse, ex *Alexandro ab Alexandris* Genial. lib. 3. cap. 11. & *Plinio* statuunt. Hinc *C. Plotinum Plancum*, à Triumviris proscriptum, in Salernitana latebra ab Unguenti odore proditum, cùm ex *Valerio Max.* lib. 6. cap. 8. perspiciunt, & *Muleasses*, Rex Tunetanus, ex infelici prælio, scribente *P. Jovio*, profugus, simili occasione è latebris quòd fuerat protractus, infortunii proprii autores fuisse, meritoque periisse judicant. Neque Suecos hîc præterire debeo, quamvis enim hyperboreas gentes omnes, & præsertim Suecones ac Gothos, hospitalitate esse insignes *Olaus Magnus* lib. 16. de gent. Septentr. cap. 13. testetur, non diu tamen gratam retinere stationem hospites cap. 14. perhibet, qui graves odores, veluti Moschum, in vestibus aut sarcinis secum deferunt, quia feminæ abortiant eo odore hausto; imò ob tales peregrinos odores, incolis suspectos fieri, ne proditores sint regni; unde plerunque accidat, tales odoriferos satellites, præcipuè collimitaneos Russos, seu Moschos, aut Danos, rusticorum, quibus ille displicet odor, ferocitate fustigari.

Ast cùm abusus moderatum non tollere debeat usum, neque moschatam illam fragrantiam, elegantiæ obtinendæ causâ quæsitam, ob insignem quorundam luxuriam & libidinem vitiosam, tanto neutiquam cum contemtu eliminare convenit. Ut enim Principum, & quos Terrarum Deos ac Dominos Cœlestis Favor esse voluit, actiones hac ex parte non attingam, nec de virtute Moschi odorifera, quà sanitatem fœtorisque emendationem, in antecedd. prolixiùs expensam, respicit, quidquam hîc repetam: in communi sanè vita, quidquid hominis, quem elegans & mundum vocat animal *Seneca* Epist. 92. ad ornatum facere potest, retinendum potiùs, quàm eliminandum esse videtur. Pulchritudinis enim rationem in ipsa etiam odoris gratia consistere, *August. Niphus* lib. de Pulchro cap. 39. facilem apud me consensum meretur. Quantumvis etenim in *Plauto* in Mostell. act. 1. scen. 3. quæ nihil olet mulier, rectè olere dicatur, mediumque illud, in quo naturalis corporis temperati non ingratus odor consistit, fœtido non tantùm, sed opposito quoque eidem suaviter

ac

Digitized by Google

se fucatè fragranti, haud dubiè sit præferendum, sicque *Horatius* in utrumque Serm. lib. 1. satyr. 2. benè luserit:

Pastillos Rufillus olet, Gorgonius hircum:
Nil medium est.

& magnus *Thom. Bartholinus* diss. 7. de medic. Danor. domest. fucum se in corpore odisse prudenter contestetur, quod suâ pulchritudine se commendare potest. Cùm tamen hominum non eadem ubique sit mens atque voluntas, & nos non nobis solis nati simus, sed & Amici aliique vitæ nostræ partem sibi vindicent, quòd vel horum in gratiam tales odores amicos quandoque admittamus, nemo jure culpare potest. Hoc inprimis femineo in sexu, quod pulchrum & delicatum ut esset, atque ita ad generis humani propagationem stimulum virili adderet, ipsa Natura voluit, minùs culpandum erit. In ipsis Conviviorum solemnitatibus, cùm non lingua solùm saporum deliciis, aures jucunditate sonorum, oculi totius adparatûs splendore demulceantur, nemo, nisi austerior aliquis Stoicus, nares hac odorum, Moschi inprimis, suavitate ut careant, condemnabit. Sint itaque moschati illi halitus luxuriosi, venerei & impudici animi in quibusdam argumenta, sint in quibusdam incitamenta, commendent Philosophi, ad vitæ necessitatem, simplicem utique & frugalem, quæ faciunt, proscripta olim fuerit ars unguentaria, repulsi calamistrati, ad vincula deducti profugi unguentati, alii ob fragrantiam fustigati &c. nondum hæc Moscho cæterisque universale exilium è cultiori Regno & Republica indicunt. Philosophi non omnem, qui jucundiorem & ornatam magis reddit, integram tamen scelerisque puram relinquit vitam, odoratorum usum damnabunt. Facessat rusticæ gentis inurbanitas, quam ipse nobilior locorum istorum Sanguis ipso facto improbat, & ipsa cultior temporis ætas emendat! Severiorem nimia odoratorum profusio animadversionem subeat! Supervacanea cultura & fastus, inque ipsis miseriis luxuria pœnam exigat! Moderatus usus triumphet!

Tandem an Medico licitum sit odore Moschi se inficere? ubi quæritur, negativè utplurimum respondent, viro gravi indecorum esse rati, muliebrem quasi odorem istum redolere, multos ægrotantium eundem minimè perferre posse, feminasque cumprimis in strangulationis periculum conjici, alia verò plura, quibus uti queat, odorata tutiora suppetere; quos inter nomino *Rodericum à Castro* Medic. Polit. lib. 3. cap. 4. *Zacutum Lus.* Introit. ad prax. præcept. 11. *Ludovicum* von *Hörnigk* part. 1. de medicastro apella cap. 6. &c. Obstare tamen his videtur *Hippocrates*, qui vario modo

Digitized by Google

gratificari ægrotis debere Medicum lib. 6. Epidem. sect. 4. præcipit: introitu, sermone, habitu, vestitu, unguibus, & *odoribus*. Multos autem dari, quos odor Moschi oblectatur, crebra ostendit experientia; quibus itaque Medicus, seipsum odore illo exornans, gratiosiorem se reddere valet. Nec contrarium dictitat ratio, cùm in morbis utplurimum vires debilitentur, quas ut reficiat atque restauret, Medicus omnem omnino occasionem captet necesse est, id autem Moschum, quocunque adhibeatur modo, præstare, extra omnem controversiam versatur. Imò interdum ipsa id requirit necessitas, Medico corporis aliquâ graveolentiâ laborante, quâ ægro ne se invisum reddat, inque nova & gravia pericula conjiciat, meritò præcavet, hujusque odoramenti beneficio commodè impetrat. Verùm mediâ qui incedit viâ, eum minùs aberrare posse existimo. Abusus utique vitandus, moderatus usus tolerandus. Ut laudari nequit, qui nunquam non & ullo absque discrimine Moscho se oblinit, ita nec commendari debet, qui eundem Medicorum propriæ utilitati & usui omnino eripit. Non placent, quos odorata semper ubique comitatur aura, & qui graviores, v. g. cadaverum odores nimiùm nauseant, carbonum & chimicorum laborum foetores fugiunt &c. justè à *Gerard. Dorneo* in epist. dedic. Fascicul. medic. Paracelf. & nostro *Raym. Minderero* præfat. de chalcanth. propterea reprehensi: nec tamen placent, qui nihil olere unquam volunt, monitumque illud Hippocraticum prorsus negligunt; quod tamen generaliùs l. c. positum, in libro de Medico (si modò Hippocraticus is fuerit) ad certos magis odores cùm restringat, an hosce inter Moschus reponi queat, meritò ulteriùs inquiritur? *Unguentis*, itaque, ex *Foësii* versione, scribens: *utatur beneolentibus, citra omnem odoris suspicionem*; (vel, ut *Heurnius* habet: *securum odorem ad omnia habentibus*,) *istud enim jucundum esse ægrotantibus solet*. Securum ideo odorem ad omnia habentibus utendum esse unguentis, admonet; talibus nempe, quæ morbum non excitent aut exasperent. Tales verò inter odores, minùs scil. securos, cùm revera sit Moschus, viris æquè nonnullis ac feminis adversus & suspectus, à Medico admodum frequentari haud debebit, præsertim ubi ægrotos, quorum hoc in passu naturam vel cognitam nondum habet, vel lædi prænovit, curandos habuerit. Aliàs etenim nec Medicum isto orbari prorsus æquum foret, quo intuitu *Leonh. Botallus* de medici & ægr. munere §. 25. in ægro, cui Moschus est adversus, abstinere eo debere Medicum decernit, *quoad saltem ægrum restituerit*. Si verò luxuriæ stimulo actus, aut vano aliquo vastu inductus, odore illo fragrare, aliorumque, sanorum etiam, naribus eum immittere studeat, culpam meritò incurret. Cæterùm ingrati odoris occultationi quammaximè esse studen-

dendum Medico, vel ex *Hippocrate* notum est, qui lib. de decenti ornatu, ipsi circa ægrum versanti strepitus quoque & odores, vinique præcipuè fugiendos esse & permutandos, monuit; *odorumq́* nomine, tum aromatum qui sunt, tum & *fœtorum* subintelligi debere, *Heurnius* animadvertit, quo respectu etiam *Galenus Quintum*, Medicum, aliumque Asiaticum in lib. 6. Hipp. de morb. vulg. comm. 4. text. 9. reprehendit. Ubi sanè nec Moschi usus prorsus damnari debet, nisi aliud quid ex antedictis obstiterit, quo in casu nec alia plurima, vitium illud efficaciter emendantia, deesse poterunt.

CAPUT XLVI.

Moschi usus emblematicus.

PAuca hîc sunt, quæ ex aliis possunt adduci, plurima, quæ possent excogitari, si instituti ratio prolixitatem admitteret. Solus Cl. *D. Joach. Camerarius* Symbolor. & Emblem. cent. 2. embl. 45. Capreoli moschiferi figuram (licet non admodum cæteroquin adcuratam) hac cum inscriptione: *Munera digna feram*, exhibet, tali insuper additâ subscriptione:

Munera quæ Dominis fuerint data, tempore fiunt
uberiora, velut Moschus odore placet.

Desumtâ occasione ex illorum sententiâ, qui pretiosum hunc succum ex odoratarum herbarum pastu, sanguini odorem illum conciliantium, generari existimant. Unde imago sit Principis, qui subditorum suorum opibus & sumtibus sustentatus, majora illis vice versâ, securitatem largiendo, reddere cupit.

Nobil. *Henricus Ranzovius* cap. 34. de conserv. valet. Liberos suos allocutus: *Mementote familiaritates inire eorum, quibus gratiæ cœlestes affluunt. Quod ex bonis animi, corporis & fortunæ cognoscetis. Sicut enim odor ex musco, sic ex bono vicino boni nonnihil exhalat in proximum ac perseverat infusum*, hoc quasi Emblema depingere voluit, Moschi nempe folliculum in vitro bambace contectum, tali cum epigraphe: *Vicino fragrat odore*, & cui sequentia subnecti possent:

In socium socii virtutis gratia transit;
Vicino inspirat bambaci Moschus odorem.

Mihi

Mihi *Ill. S. R. I. Academiam Naturæ Curiosorum* aperto moschifero Folliculo comparare, sicque depingere liceat, ut aureæ pateræ impositus in vicinum aërem liberè odorem suum exhalet, cui inscribatur: *Latere nescius*, & subjungatur:

Fama latere nequit, meritorum gloria complet
Orbem, ceu Moschus suavem diffundit odorem.

Vel, inscripto *Naturæ Curiosorum* symbolo Academico: *Nunquam otiosus*, legatur:

Naturæ claros, fugientes otia, Mystas
semper fragranti Moschus odore refert.

CAPUT XLVII.

De rebus naturalibus moschatis.

Restat, qaarundam rerum ut fasciculum adnectam, quæ vel odorem Moschi similem emittunt, aut emittere creduntur, vel etiam ob suavem magnamve fragrantiam moschatorum epitheton obtinuerunt. Talia autem in omni Naturæ regno inveniuntur, vegetabili nimirum, animali, & minerali.

Vegetabilia inter non repetam, quæ arte illum adquirere odorem paulò superiùs monstratum fuit, ad naturalem solùm fragrantiam attendens.

Ex Herbis itaque Floribusque percelebre est Geranium moschatum, sive Acus moschata, quod Moschi odorem adprimè referre *Joh. Renodæus* lib. 1. de mat. med. sect. 4. cap. 61. scribit, idque circa vesperam inprimis & manè contingere *D. Joh. Jonstonus* Thaumatogr. natur. class. de admir. plant. cap. 28. animadvertit. Unde *Joh. Bapt. Porta* lib. 1. Phytognom. cap. 17. ubi ex actionum similitudine cognosci posse plantarum vires, demonstrare intendit, Geranium illud, aliaque similia, non secus ac Moschum, ob æmulum ejus odorem, cordi ac cerebro subvenire concludit. Huc referendum Geranium triste *Jacobi Cornuti*, in Hist. plant. Canadens. cap. 44. & Act. medic. Hafniens. Volum. 2. observ. 26. descriptum, nocturno tempore moschato odore pollere creditum, quem suavem equidem, moschatum

tum tamen haud judicare potui, cùm idem in Horto medico Patavino olim lustrâssem.

Non minùs notissimi sunt utplurimum in hortis Jaceæ montanæ moschatæ flores albi vel purpurascentes, suaviter ac Moschum nonnihil redolentes, qua de, præter cæteros, *Jac. Theodorus Tabernæmontanus* lib. 1. Herbar. sect. 5. cap. 11. consulendus.

Plantula etiam invenitur, Moschatella communiter adpellata, cujus folia odorem spargere Moscho similem putat *Valer. Cordus* lib. 2. Hist. plant. cap. 184. atque indè nomen invenisse. Quam Fumariæ bulbosæ seu tuberosæ minimam speciem facit *Tabernæmontanus*, alii verò Ranunculis, Thalictris, vel Dentariis adnumerant. Planta Sylvestris est, quæ sibi relicta multò majore Moschi odore, teste *Joach. Camerario* in Hort. med. pollet, quàm in hortum translata.

Ivam sive Chamæpithyn moschatam, ob suaveolentiam Moschi æmulam, sic dictam idem *Tabernæmontanus* l. 2. s. 2. c. 30. aliique describunt. Quo ipso Ivæ moschatæ nomine etiam Polii quoddam genus montanum dari, ut & Tanaceti, ac Antyllidis, ex *Dalechampio Ul. Aldrovandus* lib. 1. de quadrup. bisulc. cap. 20. admonet, qui etiam in Alpibus Apenninis Ocymum quoddam odore suavissimum se invenisse memorat, moschatum ideo dicendum, quo etiam nomine, loco Alfengemisch, à *Monachis Mesues Commentatoribus* proponatur.

Nec silentio prætereundus Hyacinthus botryoides moschatus, colore varius, Moschus Græcus etiam dictus, & Moscari vel Muscari Turcarum, suavi vocabulo, ut elegantissimus *Joh. Bapt. Ferrarius* lib. 3. de Flor. cult. cap. 9. loquitur, aliàs dictus, cujus flores quidem odoratissimi sunt, vel, ceu laudatus *Ferrarius* habet lib. 2. cap. 4. mera in florem collecta suavitas, propriè tamen Moschum minimè redolent.

Satyrium moschatum *Aldrovandus* commendat, nec non ex *Joh. Rhellicano* noster *Gregor. Hier. Welschius* dissert. 1. de Ægagrop. pag. 38. atque Orchidem odoratam moschatam, ob insignem odorem, invisam hystericis plantam exhibent Viri celeberrimi, *D. Simon Paulli* Quadripart. botan. class. 2. cap. de Satyr. p. m. 146. & class. 3. pag. 203. atque *D. Ol. Borrichius* Act. med. Hafn. Volum. 1. obs. 60.

Andr. Cæsalpinus lib. 13. de plant. cap. 47. de Carduo benedicto agens, florem ejus è medio spinarum erumpentem, luteum, Moschi odorem referre judicat. Nec sanè diffitendum, moschatuli aliquid eundem naribus objicere. Quod & *D. Sim. Paulli* class. 3. cap. de C. B. placuit, fragrantissimum florem Pyrorum moschatellinorum odorem æmulare enuncianti; u-

Ee bi &

bi & aliorum Carduorum floridam fragrantiam insinuat; quó ergo etiam spectat echinopus ille, à *D. Joh. Bauhino* in Hist. font. & baln. Bollens. lib. 4. cap. 2. pag. 182. nominatus. Vid. quoque Nob. *D. Christoph. Georg. Petri* Card. sanct. cap. 5. pag. 58. & Celeb. *D. Casp. Hofmann* lib. 2. de med. off. cap. 50. §. 32.

Muscum super saxa enatum suaveolentem, ideoque verè βρύον ἀρωματικόν, odore ad Moschum parumper accedentem profert *Joach. Camerarius* in P. A. Matthioli Herbar. lib. 1. cap. 15. Qualem etiam in quadam Musci clavati specie notavit Exc. *D. Joh. Sigism. Elsholzius* in Horticult. lib. 6. cap. 4. atque in Musco alpino *Conr. Gesnerus* lib. 3. Epist. med. pag. 89. alios ut sicco pede transeam.

Rosæ moschatæ reliquis Rosarum generibus, ob odorem inprimis nobilem & delectabilem, regio hocce epitheto palmam præripiunt. Quo tamen sub nomine plures Rosarum differentias contineri, ex Botanographis novimus, videatur cumprimis *Ioh. Carol. Rosenbergius* part. 2. Rhodolog. cap. 6. De his Damascenis rosis agens *Carolus Stephanus* in libello de re hort. pag. 31. odore eas Moschum referre putat, ab insitione potiùs, quàm à natura. Verùm cùm exiguum, vel imò nihil fit, mearum quidem narium judicio, quod moschatum in Rosis istis odorem exhibeat, ab odoris tantùm excellentia sic vocari, rectiùs cum *Andr. Cæsalpino* lib. 3. cap. 10. statuemus. Si tamen vel unquam tales odore sese probaverint, utique & ipse Arti id adscribendum esse non contradicerem.

De Agerato, Galio, Lilio convall. Majorana, Viola &c. moschatis quidquam dicere, brevitatis causâ, supersedeo.

Radices inter Mexicana illa herbæ Coapatlis vel Thamacazquipan, nec non alterius Coapatlis, Teoitztlæ dictæ, Moschum redolere narrantur à *Francisco Hernandez* in lib. 2. rer. medic. Novæ Hispan. N. A. Recchi cap. 1. & 2. Suavissimo quoque hoc odore imbuta radix Curutzeti laudatur cap. 13.

Ex Seminibus se commendat Hab el mosch Arabum. Ipsa planta, cujus soboles sunt, sub Bammiæ, uti *Alpinus* & *Vestingius* habet, vel Bamiæ, seu *Welschius* noster cap. 7. pag. 164. Exercit. de Ven. Medin. scribendum putat, moschatæ nomine venit, ad Malvas pertinens, àque *Ioh. Veslingio* observ. & not. in libr. Prosp. Alpin. de plant. Ægypt. pag. 65. descripta, additâ simul plantæ florentis icone. Ipsa autem spermata fragrantiâ suâ ad Moschum accedunt, quem satis manifestè simulant, non tamen adæquant, ideoque Hab el mosch, *granum moschi* nuncupantur, & à multis Ægyptiorum, quibus

Digitized by Google

quibus sumtuum tenuitas Moschi usum denegavit, illius loco, inprimis ad Sorbetorum condituram, nec non membrorum putorem reprimendum, usurpantur.

Ex Arborum familia flores istius Indicæ, cùm noctu duntaxat hi sese expandant, tristis cognomen adeptæ, Moschi odore fragrare, *Aldrovandus* refert, de quo tamen apud *Garciam ab Horto*, *Christophorum à Costa*, *Carolum Clusium*, & *Iacob. Bontium*, qui ejusdem aliàs historiam præcipuè conscripserunt, altum est silentium, licet odoratissimos, & Jasmini florum ab odore haud multùm dissimiles eosdem fateantur. Si tamen Arbor illa cùm Frutice moschato, sive Bidmisk *Petri della Valle* coincidat, odorem moschatum ei planè denegare fortè non liceret. Vid. Itinerar. part. 2. epist. 1. & part. 3. epist. 14.

Quin & aliud arbusculum sive fruticem, ab Arabibus Alcanna sive Henna adpellatum, quem etiam Cyprum Græcorum vel Ligustrum Latinorum vocant, reperitur, in Ægypto præcipuè, cujus folia arida, magno cum incolarum quæstu, fucis inservire *Petr. Bellonius* lib. 2. observ. cap. 74. flores autem à Turcis & Mauris, ob odoris suavitatem, ad Moschum accedentem, magni fieri, noster *Leon. Rauwolfius* part. 1. Itiner. Orient. cap. 4. additâ lib. 4. ejusdem figurâ, testantur.

Alium porrò in Americæ insula Montserrato moschatum fruticem exhibet *Dapperus* lib. 2. descript. Americ. cap. 11.

Lignum santalum album moschatum in Practicorum libris quandoque legitur, *quod tam suave spirat, ut muscatellini cognomen invenerit*: scribente *I. C. Scaligero* exerc. de subtil. 104. §. 13. Quo tamen elogio Sandalum flavum potiùs alii coronant, id ceu præstantissimum & fragrantissimum reliquis præferentes, cùm album exilem admodum odorem spiret. Licet sint, qui utrumque pro uno & eodem ligno habeant, quæ tamen aliqualis in colore differentia, & odoris inprimis major minorque præsentia satis disterminant.

De Agallocho ob magnam fragrantiam moschatellino dicto videatur Ill. *Guern. Rolfincius* de purg. vegetab. sect. 1. art. 2. cap. 2.

Arboris Tolutanæ balsamiferæ liquorem odore Moschi fragrantem sistit *Aldrovandus*, addens: *Si quis volam manus eo illinat, is non aliter, quàm si Iasmino Catalonico, quod Moschum similiter redolet, oblitus foret, delicatissimo odore fragrabit.* Verùm ut Jasminum illud odorem à moschato longè, si me nares meæ non fallunt, diversum, & sui generis exspirat, ita & Tolutanum, quod ad nos nomine isto defertur, Balsamum ab eodem recedit. *Nic. Monardus* sanè cap. 10. Simpl. medicam. hist. eundem succum adcuratiùs

 expo-

Digitized by Google

exponens, odorem quidem excellentissimum, sed qui Limonum quodammodo aut Jasmini fragrantiam tantùm referat, in eo agnoscit.

In Fructuum numero primatum hîc potissimùm obtinet Nux moschata, cujus in *Wormiano* Muséo lib. 2. cap. 30. tria dantur genera: mas, femina, & regia. Femina est notissima, aromaticam propter virtutem suam Pharmacopolarum non tantùm, sed Coquorum etiam manus frequenter exercens, ob suavitatem odoris moschata dicta, non quòd Moschum oleat, sicut benè notat *Renodaeus* lib. 1. de mat. med. sect. 3. cap. 11. *Aldrovandus* tamen recentem in patrio solo Moschum egregiè referre scribit; incertum tamen, quo id autore vel teste persuadeat, aliis Scriptoribus omnino tacentibus.

Inter innumera Pyrorum genera, praecocia illa minima, moschatellina, se commendant, nonnullis superba Pyra, ob odoris, saporis & coloris, jucundo quasi certamine in parvulo corpore confusorum, eminentiam, adpellata. *Moschatula à gratioso sapore, moschum referente, nominant:* ceu modò citatus *Renodaeus* loquitur sect. 6. cap. 2. vel, ut *Valer. Cordus* lib. 3. de plant. cap. 9. edisserit: *saporem habent suavissimum & aromaticum, veluti modico moscho condita essent, unde etiam nomen sortita sunt.* Quae encomia, nec non virtutes praestantes medicae, quas habere creduntur, & lib. 2. de art. med. *Christoph. à Vega* alibique recensentur, ut reliquis Pyrorum generibus praeferantur in Officinis, faciunt.

Melonibus insuper nonnullis Moschi odor aliqualis innascitur, quos *Cordus & Dodonaeus* recensuerunt, & moscatellos sive moscharellos ab odoris sui praestantia dici *Aldrovandus* adnotavit. Nec silentio involvendi parvuli illi Persarum melones, Schammame ipsis vocati, Pomorum aurantiorum magnitudine, non quidem sapore, sed odoris amoenitate gratissimi, descripti à Cl. *Adam. Oleario* lib. 5. Itiner. Pers. cap. 5.

Hisce jungendi Cucumeres moschati, Galiam moschatam mirâ similitudine odoris, sed fugacis, referentes, à *Nard. Ant. Reccho* l. c. lib. 3. cap. 61. descripti, nec non alius fructus cap. 68. expositus.

Quis porrò Uvas moschatellinas ignorat? utpote quarum non tantùm expressus liquor seu Vinum, sed ipsa etiam Vitis eodem insignita nomine commendatur. Sic *Joh. Manardus* Vina moschatula à Moscho, suavissimo aromate, nuncupari judicat lib. 8. epist. 1. & nativum ea Moschi habere odorem epist. 2. subjungit. Nonnulli tamen hoc in dubium rectiùs vocant, nec Uvas moschatelinas, sed muscatelinas dici debere contendunt, eò quòd à Muscis summopere impetantur, idcirco etiam *Plinio* Apianas vocari, quia Apibus sint gratissimae. Sic à Muscarum telis, quibus impetitur, potiùs

Digitized by Google

suis quàm à Moschô cognominatam, benè arbitratur *Guid. Pancirollus* lib. 1. rer. memorab. tit. 17. consentiente Ill. *DN. Præside nostro* apud meritissimum *Philipp. Jacob. Sachsium* append. Ampelograph. pag. 21. Conferatur hujus lib. 2. sect. 2. cap. 2. pag. 102. & 103. Nec sanè, linguæ nariumque judicio si stare lubeat, quidquam in hisce occurrit, quod Moschi odorem repræsentet. Sufficit alias, quòd grato odore, & jucundissimo sapore præditæ deprehendantur, quarum ideo fragrantes dulcesque sapores insectentur apes, vespæ, non ipsa tantùm animalia perfectiora. Rectiùs itaque nomen illud donabimus Vinis, simplici Moschi additamento, odore ejus nobilitatis, qualia Hispanos cum Vinis patriis, & cum Vino Græco per infusionem parare perhibuit laudatus *Sachsius* Ampel. pag. 399. quorum elaborationem quoque monstrat *Guil. Gratarolus* de Vin. cap. 20. Moschum nempe cum vini particula, (aut, quem modum habet *Porta* Mag. nat. lib. 14. cap. 11. cum vini spiritu) solutum vasi infundendo.

Nec Fungi denique abibunt indicti, valde odorati & Moschum redolentes in Pisanis collibus & Pyræneis inveniendi, ex *Laur. Eichstadii* testimonio cap. 15. de conf. alkerm. Quales etiam ex Columella notavit Celeb. *D. Morhofius* diss. de paradox. sens. cap. 2.

In Animalium classe Homines inprimis dari moschatos, vel suavem odorem qui de se spargant, traditur. Ita mihi à Nobiliss. *D. Wedelio* relatum olim fuerat, nuperque per literas confirmatum, novisse se Studiosum, cujus corpus Moschi odorem, & quidem æstate magis, atque post corporis motum, de se sparserat; non dissimilem fortè illi *Alexandri M.* Macedonum Regis, quô de ferunt Historici, *Plutarchus* inprimis ex *Aristoxeni* commentariis, in vita ejus, & lib. 1. Conviv. quæst. 6. per os & membra ipsius jucundos admodum exspirâsse halitus, ut & interiores tunicæ mirabili fragrantiâ complerentur. Animal enim quodcunque licet odorem aliquem emittere jam olim *Theophrastus* lib. de odorib. rectè edixerit, in homine tamen sano ab aliis hominibus ille vix percipitur, ut ideo rarissimum quid, vel salem præternaturale sit, suavem fœtidumque ab eo emitti. De hoc quidem nemo est qui dubitet, cùm frequens admodum exsistat, ille autem rarior est, ita ut vel in dubium vocare celebratam istam de *Alexandri M.* odore gratissimo, quem aliqui moschatum absque ullo tamen fundamento venditant, relationem, & si quis fuerit, adventitium magis ab adsumtis, atque fucatum ab externo odoratorum usu, proclamare haud fuerint veriti. Sic *Ezechiel à Castro* lib. 1. de ign. lamb. cap. 5. *Indiæ Reges*, ait, *continuo haustu odorati pharmaci odoratos exhalant vapores, quod forsan & magnus operabatur Macedo, ut tetros frequentis crapulæ nidores arte vinceret & obtun-*

deret. Similia de *Abdollaho Ebn Zobair*, ex *Saido* refert Cl. *D. Georg. Hier. Welschius* lib. 2. variar. lect. cap. 10. MS. Matrem nempe ejus libram Moschi bibendam ei dedisse, cumque in prælio occisus esset, homines multis diebus è corpore ipsius Moschi odorem olfecisse; licet hic vel sola Moschi insignis quantitas fabulæ aliquam suspicionem movere queat. Adulationis quid latere in illa de *Alexandro M.* relatione potuisse, non immeritò suspicabitur beatus *Sachsius* in schol. ad obs. 191. Anni II. Ephem. Nat. Curios. Quam sanè erga Regem illum maximum maximam etiam fuisse novimus, quod vel solùm divini illi, quibus colebatur vivus, & coli volebat, honores ostendunt. Hinc non minùs dubitandum, an cadaver quoque ejusdem aromaticum emiserit odorem, quo de neque *Plutarchus*, neque *Q. Curtius* quidquam prodiderunt, *Curtio* potiùs, cùm ab Ægyptiis pro sepultura corpus conditetur, odoribus fuisse repletum, lib. 10. hist. suæ fidem faciente. Quamvis aliàs impossibile minimè arbitrer, cadavera gratum, quacunque demum ex causa id fiat, effundere posse odorem, quod *Leonh. Donati* Venetorum Ducis, *Olai* Regis Norwegiæ, & *Wilhelmi* Episcopi Roëlkildensis exuviæ persuadent, de quibus Exc. *D. Thom. Bartholinus* sect. 3. de hepat. exautor. desper. caus. nec non cent. 4. epist. med. 87. videndus. Ubi tamen & has ipsas relationes hyperbolen quandam sapere, Rhetoribus condonandam, aut artificium quoddam aliud à conditura accessisse *Welschius* l. c. arbitrabatur. Aliàs, quantùm ad *Alexandrum* attinet, nihil obstat, quò minùs suaves exhalationes ab eo prodire vel tum saltem potuerint, cùm victricibus Orbem pervadens armis, temperantiæ primò intra limites sic satis sese continuerit, id quod *Plutarchus* ferventi corporis temperiei, humorum digestione suavem gignenti odorem, adjudicat; optimâ, ut aliqui explicant, humorum concoctione, & superfluorum expulsione subsequente, quâ nempe sulphureas odoratas atque volatiles in sanguine particulas digeri, evolvi, explicari ac perfici potuisse, nullum videtur esse dubium. Quanquam majori jure dubitetur, num diu, perque totam vitam ita continuaverint, si victorum hostium ad exemplum, in omnem tandem luxuriam & intemperantiam pronum, fœdis potiùs putidisque halitibus obnoxium evadere potuisse, consideretur. Licet & in ipsa putredine ac corruptione odoris gratia quandoque hospitari videatur, dum insita principia per putredinem è carcere suo liberata virtutem suam produnt, cui itaque fragrantiam illam *Olai* Regis &c. *Bartholinus* adsignaverat. Ut jam nil dicam de *Isidis* mira fragrantia, apud *Plutarchum*, nec non *Tzetzi*, cujus corpus aromatibus oluisse, ipse in exposit. dier. & oper. Hesiod. memorat.

Homi-

Hominem excipiat animalium quadrupedum vastissimum, Elephas, cujus odorem moschatum suavissimum enarrat *F. Gregorius de Bolivar* in Joh. Fabri Exposit. animal. Mexic. fol. 564. *Si quis autem*, addens, *sudorem illum conchyliorum testis, quod Indi facere consuetum est, detergat, & in vascula corrivet, moschi odori minimè cedentem & suaveolentem naribus succum lucratur.* Quâ stante relatione, mirum, tot diligentissimos aliàs de India Orientali Historicos nihil de odorato hoc sudore literis consignâsse, nisi fortè & hîc quibusdam tantùm eundem Natura concesserit.

Non minùs Crocodili Moschum redolentes observantur, de quibus videndus Exc. *D. Thom. Bartholinus* cent. 6. hist. anat. 52. & conferendus *Nard. Ant. Recchus* in hist. nat. Mexic. lib. 9. cap. 3. *D. Joh. Jonstonus* Hist. nat. lib. 4. tit. 1. cap. 8. *Joh. Petr. Maffejus* Hist. Indic. lib. 2. pag. 47. *P. Joh. Eus. Nierembergius* lib. 12. Hist. nat. cap. 5. Fluvium Tambahujam in Brasilia ab *Elia Herckmanno*, ob odorem moschatum à Crocodilis exspirantem, Moschi nomine fuisse donatum, CAP. I. dictum jam fuit. Eundem in Insularum Americanarum aquis dulcibus reperiundos Crocodilos possidere, *Philipp. Baldaus* cap. 52. descript. Malabar. & Coromand. ex *D. Rochefort* refert, hominesque eo ipso, ut sibi caveant, admoneri suspicatur. Quin & in specie excrementa eorum benè olere, *Plinius* jam lib. 28. Hist. nat. cap. 8. tradidit, duo Crocodili genera recensens, atque de altero, *in terra tantùm*, inquiens, *odoratissimuque floribus vivit: ob id intestina ejus diligenter exquiruntur jucundo nidore farcta, Crocodileam vocant.* Conf. *Joh. Rhodii* not. in Scrib. Larg. compos. 14. Cl. etiam *D. Olaus Borrichius* lib. 1. Herm. Ægypt. cap. 10. pag. 277. non omnes gratum illum spargere odorem observavit.

Ex Cercopithecis Brasilianis quosdam suavem, Moschi quodammodo instar, spirare odorem *Car. Clusius* in Auctar. ad Exotic. libr. testatur. Eorundem quoque mentionem facit *D. Erasmus Francisci* pag. 386. Hort. Indic. Et coincidunt cum Cercopithecorum genere à *Jul. Cæs. Scaligero* memorato, *quod nihilo insuavius, quàm quodvis Moschum fragrat. Mediocriter tamen, ac sine fastidio*, exerc. 211. de subt. §. 2.

Lepores dari, cum *Gesnero Aldrovandus* scribit, qui, ab odoris vehementia, Moschiæ dicantur, quorum vestigia tanto spirent odore, ut, dum ea persequuntur, canes in furorem quasi ab eo agantur. Quod si non mera sit fabula, impossibilia tamen haud esse ista effluvia facilè concesserim.

Buffalinam vulvam exsiccatam Moschi odorem spargere, centuriæ 1. epistola Bartholin. 49. indicat, quam itaque servant, eâque in Unguentis utuntur Myropolæ Neapolitani.

In-

In caudæ vulpinæ superiori parte pilos flavos tenuissimos enasci monet *Casp. Schvvenckfeldius* lib. 2. Theriotroph. Siles. Violam martiam odore ementientes. Quem etiam Moschi æmulum ab Ill. Barone quodam fuisse creditum, in Volum. 1. Act. med. Hafn. obs. 58. recensetur. Conferantur quæ de eodem Volum. 3. obs. 21. proferuntur.

In Italia Muris genus, Moscardino vulgo nuncupatum, sive Murem corylinum, Moschi odorem præ se ferre legimus, & qui ipse est exiguus ille Musculus, totus gratissimè Moschum spirans, *Aldrovando* à *Ludovico Gozadino*, Patritio Bononiensi, communicatus, atque à *Ioh. Fabro* in Recchi Hist. natur. Mex. fol. 586. descriptus. Murem etiam moschatum in Germania, rariùs tamen occurrere *Casp. Schvvenckfeldius* fatetur. Porrò in India alicubi Mures esse Moschum olentes, ex aliorum fide refert *Andr. Libavius* Singular. part. 3. lib. 4. cap. 1. qui fortè iidem sunt, quos in orientali India *Dapperus* in descript. regni Magni Mogolis, vel in Virginia & Insula Tabaco reperiri odoratissimos, idem lib. 2. descript. Americ. cap. 4. & 11. memorat. A quibus non multùm recedere videntur Russici illi mures vel Sorices, quorum exuvias trinas in splendidissimo Muséo Septaliano me vidisse recordor, indigitatas etiam ab Exc. *D. Paul. Mar. Terzago* in ejusd. descript. cap. 30. Ipseque talem possideo pelliculam, aliquot per annos admodum odoratam & verè moschatam, nunc verò diuturnitate temporis ferè totam exoletam. Tanta aliàs odoris in istis fragrantia excellit, ut ex Moscho compacta videatur, ceu in *Muséo Kircheriano* pag. 29. describuntur. Videatur quoque *Ol. Wormii* Muséum lib. 3. cap. 23. Imo vulgarium Murium excrementum nonnunquam olere Moschum, cum *Ruellio* plurimi fatentur, eoque Moschum adulterari.

Utrùm simile animalculum innuerit *S. Hieronymus*, ceu quidem vult *Aldrovandus*, incertum est, dum nempe lib. 2. adversus Jovinian. *peregrini muris pelliculam* inter dissolutorum & amatorum odoramenta reponit, & in Vita Marcellæ fastum Romanarum Matronarum describens, solere easdem *fragrare musco mure*, innuit, nec non in Epist. ad Demetriadem Virginem *cincinnatulos pueros & calamistratos, & peregrini muris olentes pelliculas* reprehendit. *Gesneri* tamen aliorumque magis placet sententia, folliculos Animalis moschiferi ab eo innui, hariolantium, cùm in illis pilosis Moschus adferri soleat, ut fortè Muris genus esse putaverit, pilosâ eorum substantiâ, nominisque vicinitate deceptus. Potuisse autem *Hieronymo* innotescere odoramentum hoc, satis est credibile, quamvis enim prioribus, uti *Hippocratis* & *Galeni* tempore, nihil de eo Græcis & Latinis constiterit, subsequenti tamen à Christo nato Seculo quarto ejusdem usus jam increbuit, unde

etiam

Digitized by Google

etiam in *Pauli Æginetæ*, qui Anno Chr. 420. floruit, & *Aëtii*, qui Anno Chr. 455. vixit, Scriptis mentionem ejus fieri notum est; *Hieronymum* autem circa Sæculi quinti initium à Christo nato mortuum, Historici referunt.

Nec indictum abire debet venenosissimum animal, Aldofarcad vel Algelorum à quibusdam nominatum, cujus ex *Megiseri* descript. insul. Madagasc. meminit Nob. *D. Just. Fid. Klobius* in hist. Ambr. cui sæpius prope umbilicum apostemate gravato avis illa, Aschibobuch dicta, saniem exsugat odoratissimam, à qua deinde feces alvinæ in substantiam pretiosam, Ambræ nomine ubique notam, abeant. Verùm uti Ambræ natales illi meritò fictitii reputantur, ita etiam de altero animali facta relatio idem meretur judicium, & quòd præconcepta ab opinione de moschi ex abscessu origine ortam fabulam redoleat.

Vulgatissimum insuper est quoddam genus Mustelæ silvestris, ob ferocem atque rapacem naturam Martis nomine (German. Marter) notum, cujus excrementum Moschi odore nobilitatum à multis expetitur, & sub Moschi nomine inter plebejos sæpius superbit. Licet primò fœtere, & postea demum suaviter olere à nonnullis tradatur. *P. A. Matthiolus* comm. in Diosc. lib. 2. cap. 24. Mustelæ cujuslibet fimum nonnihil Moschum redolere scribit, quod tamen non semper contingere constat. Confer. *D. Joh. Jonstoni* hist. natur. de quadrup. Hinc sanè alimenti devorati diversitati, & in specie Uvis comestis, suaveolentiæ causa à quibusdam adsignatur, quos irridet *Andr. Libavius* Singular part. 3. lib. 4. cap. 7. cùm ab homine Uvas comedente ejusmodi excrementum non proveniat; alii odorato è fruticibus ac herbis cibo adscribunt; alii aliter sentiunt. Quamvis verò alimenta odorata multùm conferre valeant, in præcedentibus tamen digestionibus, antequam in scybala vertantur, multùm immutari ea necesse est, ita ut odoratæ etiam particulæ eandem sortem experiantur, atque sulphureum illud volatile figi quandoque ac inverti queat, sicut vicissim è rebus actu non odoratis, accedente separatorio aliquo principio, latentes in eis odoratæ partes extricari, exaltari atque emergere possunt. Quo intuitu tum à bile scybalis permista, tum etiam ab alimentis diversis, odoratis & inodoris, Mustelarum illam fragrantiam commodè derivabimus.

Imò in ipso humano excremento alvino hujusmodi latere suaveolentiam & Moschum, Chimici non dubitant, quem illi, quibus mysteria hæc placent, mediante digestione educere, & Carbon *Paracelsi*, seu Zibettam occidentalem adpellare solent, quo de inprimis videndus *Joh. Hartmannus* not in Basil. chim. Croll. Quod & cum stercore vaccino tentare instituunt, ex quo, trium mensium digestione &c. pinguedinem odoratissimam ad *Pa-*

 racelsi

racelsi doctrinam lib. 7. Archidox. *Ioh. Agricola* unâ alterâque vice separaverat, uti testatur part. 2. not. in Joh. Popp. medic. chim. Quam suaveolentiam ab immixto felle dependere Exc. *D. Frid. Hoffmannus* Clav. pharmac. Schrod. lib. 2. cap. 76. arbitratur, cùm bilis, præviâ digestione, destillata & ipsa Moschi æmuletur odorem. Non minùs Nob. *D. A. H. Cummius* 1668. Hannoverâ ad beatum *D. D. Ioh. Theod. Schenckium*, in Martis suaveolentis vesicula fellea bilem optimi instar Moschi odoratam se reperisse scripserat, quæ gossypio excepta per duas septimanas fragrantiam conservaverat, usque dum sensim sensimque deficeret, *Excrementorum*, addens, *odorem fœtidum itidem emendari posse, nullum dubium, cùm illa bile copiosissimè sint perfusa, & ab illa sulphur suum & sal volatile haud parva in quantitate acceperint.* Idem vult Cl. *Nathan. Highmorus* dissert. de pass. hyster. cap. 6. bilem nempe, si destilletur, aut concoctione ulteriùs elaboretur, odore Moscho æquiparari. Similem in Tinctura fellis lupini aliquando se observâsse laudatus *D. Schenckius* mihi adfirmaverat, cùm in gratiam illustris cujusdam Personæ, doloribus colicis oppressæ, eandem præparâsset. Quò referre liceat aromaticam illam tincturam ex lapide porcino Ceylonico bilioso à *D. Barth. Pielat* paratam, inque Laboratorio ejus Ceylonico descriptam. Imò absque digestione illa longiori stercus quandoque vaccinum, Majali inprimis tempore collectum, odorem gratum adquirere, certum est, ut ideo *Alexius Pedemontanus* ex eodem siccato Pulverem Cyprium odoratum conficere edoceat, & Officinæ nostræ aquam ex eo odoratam, nomine Aquæ florum omnium notam, eliciant.

In Volatilium numero Avem quandam in Umbria, Muscardo vulgò nuncupatam, nobis recenset *Aldrovandus*, incertus tamen, num à Moscho nomen id acceperit, licet Moschum avis cujusdam excremento adulterari considerans quodammodo eò inclinet.

Anates moschatæ peregrinæ, in nostra Germania satis jàm notæ, Moschum in vertice redolent, de quibus adeundus noster *Georg. Hieron. Welschius* Hecatost. obser. phys. 71. nec non *Casp. Schwenkfeldius* lib. 4. Ther. Sil. pag. 196. & 197.

Quin & ipsis in undis moschata circumnatant animalia. Sic piscem Brasilianorum Ougri describens *Dapperus* l. c. lib. 3. cap. 4. pag. 404. in fluminibus reperiundum, Moschum olere eum scribit.

Polypum moschatum nominat *I. B. Porta* lib. 6. Phythognom. cap 6. Græcis recentioribus quoque μοσχίτην, à moschato odore, Italis verò muscardinum vel muscarolum vocitatum, qui vivus mortuusque Moschi odorem, & quasdam ejus virtutes referat, *Aldrovandi* monitu. Aliàs Osmy-

Osmylus, vel etiam Ozœna, ab ὄζω, *oleo*, audit, consentiente *Schvvenckfeldio* lib. 5. pag. 408. quem tamen non suavem innuere videtur *Plinius*, dum à *gravi capitis odore*, ab omnibus Marinis & maximè Murænis expetito, Ozœnam esse dictam lib. 9. Hist. nat. cap. 30. prodidit, eundem tamen à quibusdam exsiccari, ibidem scribens, *ut vestibus fragrantiam in aquis concilies.* Imò adeo benè olere eum, tradit Nob. *D. Ioh. Ionstonus* Hist. nat. de exanguib. aquat. lib. 1. tit. 2. cap. 1. ut *Gyllius* nihil moscosius se sensisse, etiam tum, cùm mortuus esset, scripserit. Utrùm itaque diversa hîc dentur Polypi genera, tam suaviter nempe, quàm graveolentia? vel an fistula tantùm illa, cirros inter & caput locata, è qua tetrum emittere odorem *Pollux* memorat, ingratum: reliquum verò corpus suavem emittat odorem? quibus hæc scrutari occasio datur, judicent.

De Achkari piscis ovis ex *Ulrico Fabro* narrat *Joh. Eus. Nierembergius* Hist. nat. lib. 11. cap. 6. quòd Moschi saporem (an potiùs odorem?) habeant.

Hic etiam Unicornu illud Helveticum, si, ut reliqua, dens belluæ marinæ, è genere cetaceo fuerit, commodè memorandum venit, quod ad oram fluvii Arulæ prope Brugam A. 1520. inventum, Moschi odore, igni præsertim vicinum, excellere traditur. Id vel fictitium quid, vel diuturnâ odoratorum viciniâ sic imbutum credere maluit *Th. Bartholinus* cap. 27. observ. de Unicorn. Quæ etiam sententia est *Andr. Baccii* de Monocer. hoc Cornu scil. olim præparatum, & cum ejusmodi rebus odoriferis sepultum fuisse, quarum ratione odorem aliquem sibi adquisiverit. Cùm aliàs sibi relictum inodorum esse, tum alii, tum Augustani mei apud *Ol. Wormium* lib. 3. Musf. cap. 14. innuant. Nisi fortè volatilia ejus principia longiori in aquoso loco morâ, Solisque calore soluta & digesta, aut etiam vicinatum quarundam ad ripam fluvii putrescentium &c. herbarum à contactu quandam fragrantiam vel odoris gratiam adquisiverint.

In Serpentum genere Bissa angela vulgò Italis dictus reperitur, aliàs Serpens *Æsculapii* creditus, qui non modò Moschum redolere, verùm etiam loca, in quibus latuit, eodem odore imbuere fertur. Sic & Serpentes in orientali India, inter Calicutum & Cananor, dari, tum ex aliis, tum *Hieron. Cardano* lib. 9. de subtilit. constat, quibus spiritus adeo procul redolet, ut Moschus videatur. Nonnulli Serpentem venenosum magnumque, Aspidis speciem, dari volunt in Cypro, Cuffo patriâ voce dictum, qui moriturus odore Moschi fragret. Et Celeberr. *D. Ioh. Rhodius*, cùm in Petr. Castelli cap. 2. de Hyæn. odorif. Serpentium quorundam recrementa dictum odo-

Digitized by Google

odorem fundere legiſſet, idem in monte Baldo, immensâ Viperarum frequentiâ abundante, ſe deprehendiſſe cent. 3. obſerv. med. 98. refert, quamvis deluſos fuiſſe eos credere maluerit *Redus* obſerv. de Viper. pollicem ei premente *J. C. Scaligero* exerc. 189. de ſubtil. §. 2. contra Cardanum, ſtercus Serpentum quorundam benè olere ſcribentem, ſic decertans: *Ubi tu Serpentum Muſcerdam odoratus es? An perſuaſerunt agreſtes operæ tuæ, aut paſtores, propter ſepes ambulanti tibi, atque odorem bonum naribus haurienti: Angues ibi ſtabulari? Hoc enim nobis quoque adoleſcentibus occinebant. Cùm tamen & indè halaret aura illa odorata propter frutices, & muſcoſum ſolum, quod in ſylvis frequenter evenit, quoties humi mucor à Solis radiis ad virgultorum pedes elaboratus eſt: & è cavis, ubi ſerpentes vitam agitant, quod experti ſæpe ſumus, aut odor nullus, aut teter exeat.* Quod equidem utplurimum eſſe veriſſimum, haud eſt negandum, qui & ipſe in Collibus Euganeis circa loca Viperarum feracia obambulans, nullum, neque moſchati, neque ſuaveolentis alterius exhalationis veſtigium, multotiesque in Viperis Patavium magna in copia delatis, vel eorum excrementis, aut nullum, aut tetrum ſaltem odorem deprehendi. Licet interdum pro Serpentum varietate, & vario eorum alimento, jucundo excrementa odore poſſe imbui, haud planè negaverim. Ut ideo *Cardanus* ſimpliciter hac in parte animadverſionem meritus non fuerit, qui de omnibus Serpentibus id nequaquam adfirmaverat, ſed *plerunque* tantùm ſtercus illud benè olere edixerat; quamvis, ſi unquam, rariùs tamen id contingere, rectiùs omnino dicendum videatur.

Limacum etiam quosdam in horto domeſtico collectos ſuaveolentiam quaſi moſchatam, ſed fugacem ſatis, præ ſe ferre, aliquoties expertus eſt Collega & Amicus meus honoratiſſimus, *D. D. Vit. Riedlin*, causâ fortè in quarundam herbarum hortenſium odoratarum paſtum referendâ; ſicuti etiam *Matthiolus* Comm. in lib. 2. Dioſc. cap. 9. Cochleas ſerpillum, pulegium &c. depaſtas odoris gratiâ commendari notaverat.

Ex Inſectorum cohorte parva vaginipennia obſervavit *Petr. Caſtellus*, quæ contrectata ſuaviſſimum ſpirabant odorem, quales in floribus Dipcadi percipitur. Vid. cap. 2. de Hyæn. odorif.

De Muſcis Piſanis odoratis exſtat Epiſtola *Val. Chimentellii* in fine libri: Marmor Piſanum de honore Biſellii, quarum odor inter Moſchum & Zibethum fragrans, validus, perdurans in vivis & mortuis, integris & contritis, deprehenditur.

Tandem

Tandem se Mineralia sistunt, & quidem Lapis ille Mariæbergicus, in Vena Divi Fabiani & Sebastiani reperiundus, quem Moscho olere *Joh. Kentmannus* Nomenclat. rer. fossil. pag. 37. & *Ans. Boëtius de Boodt* Hist. gemmar. & lapid. lib. 1. cap. 6. & lib. 2. cap. 292. prodidit. Id quod Musco, saxis istis adnato deberi, ex Agricola ostendit *Guil. Laurembergius* descript. Ætitis.

Caraben vel Succinum moschatum, sive Moschum redolens *Balth. Brunnerus* cons. 40. & 48. præscribit, quale tamen nec ego unquam observavi, nec apud ullum alium descriptum reperio; ideoque si tale detur, rarum adeo esse, necesse est, ut in Officinis pro usu medico prostare nequeat.

Ex frequentiori Sulphuris usu excrementa alvina moschatam induere fragrantiam, referunt. Quod *Athan. Kirchero* tom. 2. Mund. subterr. lib. 9. sect. 3. cap. 1. mirum non immeritò videbatur, cùm Sulphur cæteroquin putidi & intolerabilis sit odoris. Quem singularem etiam digestionis animalis effectum *Joh. Rudolph. Glauberus* agnoscit, dum part. 2. Furn. Philosoph. cap. 97. Sulphur in liquore Silicum vel arenæ solutum, atque coagulatum, dein cum Spiritu urinæ extractum, & hoc abstracto, cum Spiritu vini digestum, tandem odorem adquirere docet, nec Moschi nec Ambræ odore inferiorem.

Neque sileri denique debet, quod *Paracelsus* lib. 7. Archidox. de Aqua ☉li cum ⊖e ammoniaco destillata monuit, eandem nempe Moschi referre odorem, digestionisque opus id esse, innuens.

Eodem modo Vitrioli spiritum roridum per cohobia paratum vapores, Moschum gratissimè redolentes, per vasorum commissuras spirâsse, in Fasciculo 2. Medicamentor. Cnoffel. Miscellaneis Curios. addit. tit. 7. pag. 59. adnotatur.

Hisce ob Destillatoriæ artis cognationem addere liceat, quòd post salis volatilis plantarum, Coxiano modo putrefactarum destillationem, in vase odor Moschum ferè redolens constans se offerat. Vid. Exc. *D. Georg. Wolffg. Wedelii* Experim. chim. de sale volat. plant. cap. 5.

Magis curiosum est, quod Nob. *D. D. Andr. Hueberus*, Archiater Frisingensis, in literis, A. 1681. 19. Augusti ad me missis retulit, esse nimirum ibi Chimicum quendam, omnia Salia fixa volatilisantem, & citra Moschi additionem, ad Moschi fragrantiam exaltantem; quæ tamen, uti dein 10. Septembr. me monuit, ob nimiam volatilitatem ultra quatuordecim dies non perduret.

Ff 3 Cortices

Digitized by Google

Cortices cerasi minutim incisi, perque descensum igne forti destillati ineunte vere liquorem Moschi odore stillare, ex Cl. *D. Frid. Hoffmanni* Clav. pharmac. Schroder. pag. 434. colligitur.

Sulphurum nempe particulæ uti pro varii sitûs & commixtionis ratione modò hoc se colore exhibent visendas, modò alium ostendunt, ceu id in Violarum Sirupo cœruleo, à Spiritu vitrioli, nitri, salis ammoniaci variè colorando, est notissimum: ita & odoris respectu, dum aliæ à salinis exaltantur, aliæ præcipitantur aut expelluntur, nonnullæ antea omnino sopitæ suscitantur, magnam subire diversitatem, ac differentes ordine odores sistere possunt.

Utrùm verò recensiti hactenus odores Moschum verè referant, inexpertus equidem de multis adfirmare nequeo, nullus tamen dubitans, quin, prout aliàs gratum aliquem odorem moschato æquiparari, novum quid haud est, licet revera attentiùs examinatus talis non compareat, magna hîc quoque in nonnullis attendi posset differentia, ceu revera Vinum quoque illud guajacinum apud *Amatum Lus*. cent. 1. curat. med. 32. inter ebulliendum aliquam ex se fragrantiam spirans, ita ut Moschum ibi esse Adsistentes dixerint, moschatum tamen odorem minimè exhalaverat.

Et hisce meum quoque hunc Moschum lubens adscribi patiar, qui, Lectoris genium æmulâ moschatæ fragrantiæ potestate licet suaviter aut utiliter non adfecerit, aliqualem tamen odoris grati sensum ei si impresserit, sufficiet.

Ut verò laborem hunc meum ceu hederâ suspensâ gratiorem atque commendatum magis reddam, Adplausus, quibus Patronorum & Amicorum Musa gratiosa, & tantùm non nimis benigna dignari eum sponte voluit, ordine, quo ad manus meas pervenerunt, subjungere, meque Tuæ etiam, Lector Benevole, humanitati unà commendare liceat.

Simpli-

Digitized by Google

Simplicium in censu est res præstantissima Moschus,
Qui solus superat cætera odore simul:
Sic Tua de moscho meletemata suavia, CELSE,
Exsuperant Ambram, Nectar & Ambrosiam.

Ex infucato animo profecta gratulatio
S. R. I. Acad. Natur. Curiof. PRÆSIDIS,
JOH. MICH. FEHRII, Ph. & Med. Doct.
Phys. Suinfurt. ordin. Urbisque Imper. Prætor.

Quid tibi cum Moscho, SCHROECKI præclare, quid auras
quæso, Zibethæo largus odore reples?
Agrestum, quorum jam maxima copia, nullus
nummo, quod promis, nullus avarus emet.
Illos exanimat dia fragrantia massa,
sed lucrum tantùm sordida turba sitit.
Urinispicium quæstu majore doceres,
Quo multos fallit, fallit agyrta famem.
Sed bene, quod factu est, superest; ut lautus honesto
quando libet Genio sacrificare queas.

Ergò age, commenda docto tua nomina mundo,
& quæ sit Moschi gratia, visq;, doce.
Neu fatuos horresce sonos & murmura vulgi,
Quem bonus offendit sæpius ille vapor.
Hircosi procul absistent, nec tangere quærent,
dum soli sciti scita perita legent.

Dum tractat manibus Moschum, dum SCHROECKIUS edit,
En tibi divino tinxit odore Librum.

Amantissimo suo DNO. Collegæ
f. f.
JOH. GEORG. VOLCKAMER, Med.
Noribergensis, Acad. N. C. Adjunct.

Nobi-

Nobilissimo atq; Excellentissimo

D. D. LUCÆ SCHRÖCKIO, Phys. August.
& Acad. S. R. I. Nat. Curios. CELSO,
meritis in Rempubl. famaq; celeberrimo,
Fautori, Collegæ atque Amico suo honoratissimo!

Docti qui laudes pridem sibi vindicat Orbis,
Is meritis cumulat facta priora sacris.
Et feriit ferietq; Tui fragrantia MOSCHI
Perdoctas nares rursus odore sacro.
Nil TIBI corporei est, sis Spiritus Omnis oportet,
Nam tua vis replet Solis utramque domum.

αὐτοσχεδιαςί
HEIDELBERGÆ

GEORGIUS FRANCUS, Med. & Phil. D. P.P.
Universit. Pro-Cancellarius, Fac. Med. Senior,
Sereniss. March. Badensis Archiater; Acad. Nat. Curios. S.R.I.
ut & Italicæ Recuperator. Collega, C. P. Cæsar.

CELSO
PYTHAGORAS
P.

Moscho suavis odor: res suavior, inde sodalem
Ordine perpetuas promere delicias.
Et terrere potens, & demulcere paratus,
SCHROECKIUS Herculeum possidet ingenium,
Otia dant vitium, labor improbus, abdita rustans,
Excelsam CELSO stravit ad astra viam.
Lux Augusta, jubar fragrans radiisq; tenebras
Dispellens, LUCAS, luceat eja diu!

Scaphusiæ ad Calend. Januar,
cIↄ Iↄc LXXXII.

INDEX.

Digitized by Google

INDEX.

F I N I S.

Corri-

Corrigenda.

Præfat. column. 3. lin 21. leg. Quo ſenſu Cl. Pag. 5. lin. 9 occurrunt. p. 11. lin. 36. *Braſavolus.* p. 15. lin. 26. aufferretur. p. 21. l. 9. propullulâſſe. p. 23. lin. antepenult. primò. p. 25. l. 22. Pico di. p. 28. l. 20. Ludolfiana. 24. *Joh. Georg.* p. 29. l. 26. addens. p. 39. lin. 17. moſchi. p. 41. lin. 20. oberrante. p. 43. lin. 19. vivi. pag. 47. l. penult. ambientem. ſacculo. continentem. p. 49. l. 4. membranoſus. p. 50. l. 28. adcuratiores. p. 66. l. 31. quam. p. 67. l. 28. utrumque. p. 68. lin. 1. & 5. ὑπορέξει. p. 78. l. 28. εὐοδίαν. p. 91. l. 27. ipſi. p. 97. l. 32. oboriri. p. 102. l. 27. prolixiùs. p. 114. l. 28. hîc. p. 147. l. 14. del. alterutrum: ab. p. 161. l. 15. leg. recentiores. p. 174. l. 26. quantitatem. p. 180. l. 9). p. 185. l. 19. hîc. p. 210. l. 13. quarundam.

Alia ſi fortè occurrant, Lectoris benevolentiæ emendanda committuntur.

Aφ1 165850

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

K216.

X